Ioan Marin MĂLINAȘ

Cazul Paul Palaiologos Tagaris, Παῦλος Παλαιολόγος Τάγαρις, [c. 1320/1340 – d.1394], în contextul istoriei bisericești, din secolul al XIV-lea

Un *memento* pentru autoritățile canonice de toate confesiunile din viitor

Presa Universitară Clujeană

Ioan Marin MĂLINAȘ

•

Cazul
Paul Palaiologos Tagaris,
Παῦλος Παλαιολόγος Τάγαρις

[c. 1320/1340 – d.1394]

în contextul istoriei bisericești, din secolul al XIV-lea

Un *memento* pentru autoritățile canonice de toate confesiunile din viitor

Legenda ilustrații coperți / pagini titlu

Coperta I

Broderie, sec. XIV, reprezentând o pajură bicefală bizantină, însoțită de o inscripție care menționează un patriarh [latin] de Constantinopol, pe nume Paul, care ar putea fi eventual Paul Palaiologos Tagaris.[1] Azi în *Metropolitan Museum of Art*, New York City.

Întâia pagină de titlu

Constantinopol, orașul vechi, Palatul Imperial, Palatul Sacru, Ἱερὸν Παλάτιον, Μέγα Παλάτιον, Sacrum Palatium, Palatium Magnum, the Sacred Palace, the Great Palace.

Map of the administrative heart of Constantinople. The structures of the Great Palace are shown in their approximate position as derived from literary sources. Surviving structures are in black.

Luat din: https://en.wikipedia.org/wiki/Great_Palace_of_Constantinople

A doua pagină de titlu

Antiohia pe Orontes, Ἀντιόχεια ἡ ἐπὶ Ὀρόντου, Ἀντιόχεια ἡ Μεγάλη, Antiochia ad Orontem [lat.] (azi Antakya, în Turcia), planul orașului în epoca dintre sec. I-VI dHr., FA 11, 26.[2]

Coperta IV

Harta cu cercurile sau nivelele iadului, inferno, Canto 19/Cântul 19:

La voragine infernale, Sandro Botticelli (ca. 1480-1495) – Disegni per la Divina Commedia (Biblioteca Apostolica Vaticana).

Prăpastia infernală, Sandro Botticelli (cca. 1480-1495) – Desene pentru Divina Comedie dantescă (*Biblioteca Apostolică Vaticană*), desen pe pergament.

Viziunea celor trei zile din iad, cu cele 10 văi sau „bolgia”. Simoniaci ajung în valea a treia: Terza bolgia – Simoniaci.[3]

Luat din: https://it.wikipedia.org/wiki/Cerchi_dell%27Inferno

---

[1] **Jennifer L. Ball, «A Double-Headed Eagle Embroidery: From Battlefield to Altar», *Metropolitan Museum Journal*, vol. 41, 2006, pp. 59-64 Jennifer L. Ball, «A Double-Headed Eagle Embroidery: From Battlefield to Altar», *Metropolitan Museum Journal*, vol. 41, 2006, în cazul nostru, pp. 59-64.**
Donald MacGillivray Nicol, «The Confessions of a bogus Patriarch: Paul Tagaris Palaiologos, Orthodox Patriarch of Jerusalem and Catholic Patriarch of Constantinople in the fourteenth century», *The Journal of Ecclesiastical History*, vol. 21, nº 4, 1970, pp. 289-299.
Raymond-Joseph Loenertz, «Cardinale Morosini et Paul Paléologue Tagaris, patriarches, et Antoine Ballester, vicaire du Pape, dans le patriarcat de Constantinople (1332-34 et 1380-87)», *Revue des études byzantines*, vol. 24, 1966, pp. 224-256.
Luat din: https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Palaiologos_Tagaris

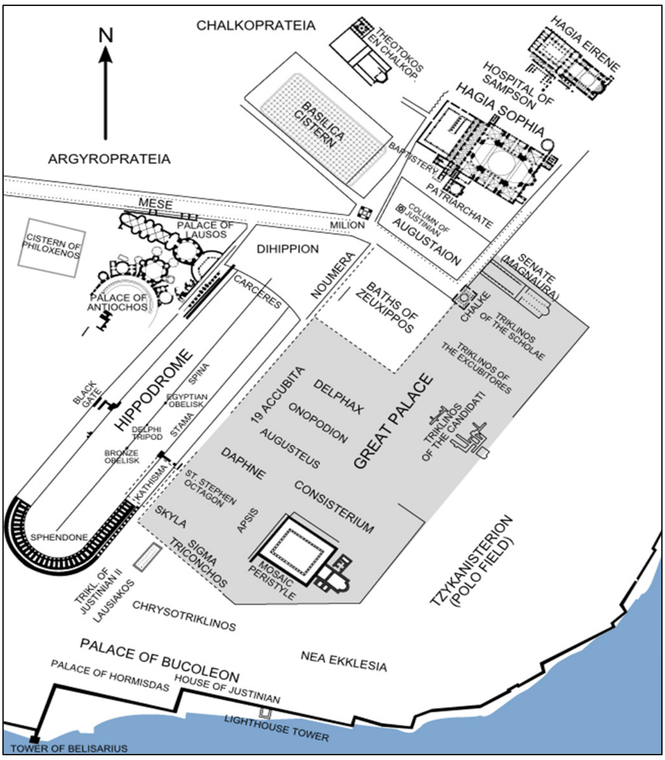
[2] **Planul orașului, luat din: https://de.wikipedia.org/wiki/Antiochia_am_Orontes#/media/Datei: Antiochia_su_Oronte.PNG**

[3] **Umberto Bosco et Giovanni Reggio, *La Divina Commedia – Inferno*, Le Monnier 1988.**
Andrea Gustarelli e Pietro Beltrami, *L'Inferno*, Carlo Signorelli Editore, Milano 1994.
Francesco Spera (a cura di), *La divina foresta*. Studi danteschi, D'Auria, Napoli 2006.

Ioan Marin MĂLINAȘ

Cazul
Paul Palaiologos Tagaris,
Παῦλος Παλαιολόγος Τάγαρις,
[c. 1320/1340 – d.1394],
în contextul istoriei bisericești, din secolul al XIV-lea

Un *memento* pentru autoritățile canonice
de toate confesiunile din viitor

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
2024

ISBN 978-606-37-2432-9

Universitatea Babeș-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro/

In honorem
Sanctissimae Trinitatis
et B. Mariae Virginis!

♔♔♔♔♔

PENTARHIA – ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ

de Ioan Marin MĂLINAȘ

Volume apărute în aceeași colecție

1. **Volumul I: Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială Pentarhia, vol. I – Πενταρχιας, τόμος I, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, 398 p., incl. il. + trei referate von Prof. Dr Mircea Păcurariu, Prof. Dr. Constantin Voicu și Conf. Dr. Constantin Mălinaș.**
2. **Volumul II/1: PENTARHIA, vol. II/1, ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ, τόμος II/1. Biserica Catholică Ortodoxă și patriarhii acesteia până în secolul al VIII-lea. Între moștenirea Chalcedonului și încercarea de codificare a dreptului canonic prin Sinodul quinisext 691-692 – Η Καθολική Ορθόδοξη Εκκλησία και οι Πατριάρχες αυτής μέχρι και τον 8ο αιώνα Μεταξύ της κληρονομίας της εν Χαλκηδόνι Οικουμενικής Συνόδου (451) και της προσπάθειας συντάξεως του Κανονικού Δικαίου από την Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο 691-692, PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ, 2009, 421 p., incl. il, pl. și hărți.**
3. **Volumul II/2: PENTARHIA, vol. II/2, ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ, τόμος II/2, Regeste imperiale și patriarhale privitoare la Sinoadele Ecumenice, 325-787, PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ, 2009, 168 p., incl. il, pl. și hărți.**
4. **Volumul II/3: PENTARHIA, vol. II/3, ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ, τόμος II/3, Privitor la instituția canonică a pentarhiei patriarhilor, PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ, Cluj-Napoca, 2010, 477 p., incl. il., pl., hărți. Περί των κανονικών θεσμών της Πενταρχίας των Πατριαρχών, Κλουζ-Ναπόκα, 2010, Πενταρχία, τόμος 2/3.**
5. **Volumul II/4: PENTARHIA, vol. II / 4, ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ, τόμος II / 4. Patriarhii latini de Roma Veche, Aquileia, Grado, Veneția și cei din Orient (Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim), Η**

Λατινική πατριάρχες της Παλαιάς Ρώμης, Αγγειλληίας και Γραδο, Βενετία και την Ανατολή (Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιεροσολύμων), Editura Presa Universitară Clujeană, Πανεπιστήμιο Εκδοτική Τύπου Κλουζ-Ναπόκα, 2011, 275 p., incl. il., pl., hărți.

6. **Volumul II/5: Pentarhia, vol. II/5, Πενταρχίας, τόμος II/5. Tronul Ecumenic, Ohrida și Biserica Românească, până în anul 1453, Documente patriarhale și imperiale, de la Constantinopol, până în anul 1453, traduceri și comentarii; Οικουμενικού Θρόνου, Αχρίδα και Ρουμανική Εκκλησία, μέχρι το 1453, Πατριαρχική και αυτοκρατορικά έγγραφα από την Κωνσταντινούπολη μέχρι το 1453, μεταφράσεις και σχόλια, Cluj-Napoca, 2013, Κλουζ-Ναπόκα, Editura Presa Universitară, Πανεπιστήμιο Εκδοτική Τύπου Κλουζ, 427 p., incl. il., pl., hărți.**
7. **Volumul III: Pentarhia, vol. III, Πενταρχίας, τόμος III. Regestele patriarhale și imperiale de la Constantinopol, privind Crimeea și țărmul nordic al Mării Negre; Πατριαρχική και αυτοκρατορικά έγγραφα από την Κωνσταντινούπολη, σχετικά με την Κριμαία και τη βόρεια ακτή της Μαύρης Θάλασσας, Cluj-Napoca, 2016, Κλουζ-Ναπόκα, Editura Presa Universitară, Πανεπιστήμιο Εκδοτική Τύπου Κλουζ, 261 p.**
8. **Volumul III/1: Pentarhia, vol. III/1, Πενταρχίας, τόμος III/1. Arhieraticon, Ἀρχιερατικόν, Liber pontificalis Ecclesiæ Dacoromenorum græci ritus, Чинóвник. Etape de evoluție, structură, reflecții teologice și comparație de texte liturgice, Cluj-Napoca, 2018, 467 p.**
9. **Volumul III/2: Pentarhia, vol. III/2, Πενταρχίας, τόμος III/2. Biserica din Efes între Pentarhie și sacrificarea patrimoniului ioaneic: retrospective și reevaluări. Ἐκκλησία τῆς Ἐφέσου μεταξὺ Πενταρχίας καὶ σφαγῆς τοῦ Ἰωάννου κληρονομία ἐπιστροφές καὶ ἐκτιμήσεις. Documente patriarhale și imperiale, de la Constantinopol, până în anul 1453, traduceri și comentarii. Πατριαρχική και αυτοκρατορικά έγγραφα από την Κωνσταντινούπολη μέχρι το 1453, μεταφράσεις και σχόλια. Cluj-Napoca, 2021, Κλουζ-Ναπόκα, Editura Presa Universitară Πανεπιστήμιο Εκδοτική Τύπου Κλουζ, 222 p.**
10. **Volumul III/3: Pentarhia, vol. III / 3, Πενταρχίας, τόμος III / 3, Biserica Asiriană (Nestoriană), Ασσυριακή (Νεστοριανή) Εκκλησία, Assyriae Ecclesia, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, Πανεπιστήμιο Εκδοτική Τύπου Κλουζ, 2024, 641 p.**

Cuprins

Prefață

Dar cum ei stăruiau întrebându-L, El S'a ridicat și le-a zis: „Cel fără păcat dintre voi să arunce cel dintâi cu piatra asupra ei". (*Ioan* 8,7)

Din lucrarea Sfântului Evanghelist Luca – *Faptele Apostolilor*, Acta Apostolorum, οι Πράξεις των Αποστόλων, Acts of the Apostles – răzbate în mod indirect dreptul, obligația și îndemnul, către fiecare creștin botezat, nu numai către clerul înalt, să continue această scriere, începută de el, prin *faptele*, *acta*, οι πράξεις proprii, adică prin viața lui, care să fie ca o carte vie, la care să scriem zilnic, ca într-un jurnal sau cronică personală, până la încheierea pelerinajul pe acest pământ. Această „carte de memorii", pe care Biserica o numește „Faptele Apostolilor" sau *întâmplările acestora*, ca o continuare a *Evangheliei*, care-i poartă numele, Sfântul autor Luca se pare că le adresează pe amândouă unui oarecare Teofil, despre care însă nu știm nimic, decât presupunem că trebuie să fi fost un om de mare vază în societatea locală a vremii, probabil un patrician, *din lumea elenă*, poate chiar din Antiohia pe Orontes, Ἀντιόχεια ἡ ἐπὶ Ὀρόντου, proaspăt convertit la Creștinism sau în curs de convertire. Amândouă cărțile, *Evanghelia* și *Faptele Apostolilor*, Sf. Luca le-a adresat acestui „preaputernic Teofil", spre *temeinicia învățăturilor pe care le-ai primit.* [Lc. 1, 4]. FA 1, 1-3:

> **Întîiu făcuiu cuvînt de toate, o Teofile, de toate ce-au început Iisus a face și a învăța,**
> **2 Pînă în zuoa aceaia carea porunci apostolilor prin Duhul Sfînt, pre carii alesease, Să înălță.**

3 Cărora li Să și arătă după patima Lui, viu cu multe seamne adevărate, în patruzeci de zile arătîndu-Să lor, și zicînd care-s de Împărățiia lui Dumnezău.
[FA 1, 1-3, luat din *Noul Testament de la Bălgrad*, 1648, p. 311, cu litere chirilice].[1]
[Lc. 1, 1-4]:
1 Pentru că mulți au încercat să alcătuiască o istorisire a faptelor ce s'au adeverit printre noi, 2 așa cum ni le-au predat cei care dintru'nceput le-au văzut și au fost slujitori ai Cuvântului, 3 tot astfel și eu, după ce pe toate le-am urmărit de la'nceput cu deamănuntul1, m'am gândit că e bine să ți le scriu pe rând, Preaputernice Teofile, 4 pentru ca tu să cunoști temeinicia învățăturilor pe care le-ai primit.

****

În cazul nostru, ne punem întrebarea în ce măsură și cu ce intenție putea sau ar fi putut Paulos Palaiologos Tagaris să continue scrierea „faptelor, actelor sau analele apostolilor" și mai ales cui ar fi folosit, *cui bono*? Aceste memorii sunt totuși de mare folos, pentru generațiile de creștini care au urmat *mărturisirii lui publice, din anul 1394* și care vor mai urma și de acum înainte, pentru că trag un semnal de alarmă, un *memento* pentru tot *poporul Lui Dumnezeu* – populus Dei – spre a veghea asupra integrității Bisericii și spre a evita, a condamna și a înăbuși *în fașă* astfel de tendințe și manifestări. Cum spuneam încă la început, nu numai clerul, ci fiecare creștin trebuie să fie și să dea dovadă de o profundă conștiință creștină, să se comporte ca un apostol, atât acasă, cât și la locul de muncă, în societate etc. și să cultive o relație de solidaritate întreolaltă. Atunci nu s-ar mai fi întâmplat nici erezii, nici schisme, nici alte feluri de rupturi, conflicte și de diviziuni bisericești sau degradări ale conștiinței creștine, în favoarea altor religii, fază la care asistăm în actualitate. Din acest motiv, cazul acestui jongleur de hirotonii, simoniac, arghirofil și provocator de ierosilie sau sacrilegiu, Paulos Palaiologos Tagaris trebuie

---

[1] Noul Testament sau Î[m]păcare, au Leage Noaă alui IC XC Domnului nostru. Izvodită cu mare socotință din izvod grecesku, și slovensku pre limba Rumînească…
***Ediția 1988*: *Noul Testament*. Tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către Simion Ștefan Mitropolitul Transilvaniei. Reeditat după 340 de ani din inițiativa și purtarea de grijă a Prea Sfințitului Emilian Episcop al Alba Iuliei, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988, p. 311.**

să fie cunoscut de întreaga lume creștină – de toate confesiunile – nu să zacă ascuns în dosarele arhivelor sinodale, pentru că experiența a dovedit că „istoria se repetă”. Numai așa va putea Biserica să preîntâmpine o escaladare similară în viitor, în această lume globalizantă, superficială și cu idealuri ieftine.

***

Această lucrare apare la puțin timp după încheierea celei privitoare la *Biserica Asiriană de Răsărit (Nestoriană)* / Ασσυριακή (Νεστοριανή) Εκκλησία / Assyriae Ecclesia, din anul 2024 și suntem foarte recunoscător Providenței, pentru binecuvântata posibilitate de-a le aduce la un bun sfârșit, amândouă aceste studii, deși au o tematică total diferită. Din acest motiv am și afierosit acest studiu Prea Sfintei, Celei de o ființă și de viață făcătoarei și nedespărțitei Treimi, precum și Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria, care să vegheze asupra Bisericii Fiului Său și să o ferească de toată lucrarea diavolească. Și, când vorbim de Biserica Lui Iisus Hristos, o facem fără delimitări confesionale, denominațiuni și alte forme terestre de îngrădire a formei de extensiune a acesteia, căci Biserica a fost UNA și trebuie să ne luptăm să redevină astfel, însă nu prin convertiri, nici prin șiretlicuri sau alte metode necurate, ci prin convingere.

***

Parcurgând drumul vieții, așa după cum și l-a expus Paulos Palaiologos Tagaris, în spovedania sa publică, în fața Sinodului Endemic, din Constantinopol, din anul 1394, cu toate oscilațiile și zigzacurile avute, cu convertirea la Biserica Catolică și revenire la Biserica Ortodoxă, ne putem pune întrebarea, în care infern sau iad el va ajunge sau privitor la unicitatea sau pluralismul acestuia, precum și a purgatoriului și a paradisului sau raiului. Noi credem în unicitatea paradisului și a infernului, după cum arată și mărturiile scripturistice, privitoare la Eden, Εδέμ, vezi *Facere*, cap. 2 și 3. Edenul biblic este un loc pe pământ, iar raiul [*paradisul*] este grădina creată de Dumnezeu în partea de răsărit a acestuia, „hortus in Eden”. Rai sau paradis, înseamnă în limba persană „grădină înverzită și înflorită”, iar în limba ebraică „paradus”, are același înțeles. Un râu cu patru brațe izvora din Eden și uda raiul. Aceste

repere ne ajută să localizăm Edenul, care, era undeva „între cele cinci mări", adică între Tigru și Eufrat, în Mesopotamia, pe locul vechii Împărății Asiriene, cu epocile ulterioare, Babiloniană și Neobabiloniană (Irakul de astăzi). Cele cinci mări, între care a fost localizat Edenul sunt: Golful Persic, Marea Caspică, Marea Neagră, Mediterana, Marea Roșie.[2]

Textele biblice referitoare la iad sau inferno pot fi găsite în Ps. 15, 10; text reluat de FA 2, 27; Ps. 30, 17; Matei 11, 23; 16, 18; Luca 10, 15; FA 2, 27, 31; 1 Cor. 15, 55; Ap. 1, 18; 6, 8; 20, 13,14; numit și Gheena, Γέεννα, transcrierea în Septuaginta, din ebraicul גהנום/גהנם – gey-hinnom, adică Valea lui Hinom, localizată în sudul Ierusalimului, în Biblie apare pentru prima dată în: Iosua 15, 8; apoi în 2 Cronici 28, 3; menționată în Ieremia 7, 31, 32, 19; 2, 6, 32, 35;) ca locul unde obișnuiau oamenii „să-și ardă fiii și fiicele în foc" ca parte a cultului politeist al zeului MOLO. Iudaismul rabinic consideră Gheena ca un fel de purgatoriu, un loc sau stadiu de curățire a păcătoșilor de păcatele acumulate și de ispășire a lor. Deci, am avea de-a face cu apocatastaza, la frații noștri mai vechi în credință, la poporul evreu. [3]

> **în Noul Testament la: Matei 5, 22, 29, 30; 10, 28; 18, 9; 23, 15, 33. Marcu 9, 43, 45, 47; Luca 12, 5; Iacov 3, 6.**

În evangheliile sinoptice Iisus Hristos folosește cuvântul Gheena de 11 ori pentru a o descrie ca opusul vieții in Împărăția lui Dumnezeu. (Marcu, 9, 43-48), ca un loc unde atât sufletul cât și trupul pot fi nimicite „în focul cel nestins."(Marcu 9, 43).

În Islam, cuvântul *Jahannam* este echivalentul termenului „iad" sau „An-Nar" (Focul), în arabă. Numele provine direct din Gheena, adică din

---

[2] Compară localizările biblice, cu Ene BRANIȘTE și Ecaterina BRANIȘTE, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase...*, Op. cit., p. 148, *Eden*.

[3] Conform *Iudaismului rabinic*, descrieri ale Gheenei ca loc de pedepsire sau nimicire a păcătoșilor apar frecvent în *Mishna*, in tratatul *Nashim*, *Kiddushin* 4.14, în *Pirjei Avot* 1.5, 5.19, 20, în *Tosefta – Bereshit* 6.15 precum și în *Talmudul babilonean*. Rosh Hashana 16b:7a, Bereshit 28b. Geyhinom este considerat un loc de genul Purgatoriului în care cei pacatoși sufera până ce își ispășesc păcatele. Chiar s-a apreciat că timpul maxim pe care un păcătos îl petrece în Geyhinom este de un an. Dar există patru persoane care nu vor avea parte de Lumea de apoi (Olam haba) și anume Doeg edomitul, Ahitofel, Balaam și Gehazi. (*Talmudul babilonean*, tratatul Sanhedrin 7, cap.11 Helek Gheena sau Geyhinom a devenit în tradiția evreiască o *metonimie* pentru Iad sau orice alt loc de pedeapsă, din viața de apoi. Explicația tradițională după care ideea Gheenei de foc a judecății provine de la arderea gunoaielor în Valea lui Hinnom din sudul Ierusalimului, este atribuită comentariului învățatului Rabbi David Kimhi la Psalmul 27:13 (de pe la 1200 î.Hr.). El era de părere ca în această detestabilă vale ardeau permanent focuri care devorau murdăriile și cadavrele aruncate în ea.
Luat din: https://ro.wikipedia.org/wiki/Gheen%C4%83

ebraicul GeiHinom, și care este asociat cu o vale din afara vechiului Ierusalim. Coranul conține 77 referințe la Gheena, dar nici una la Hades.

În concluzie, nu există decât un singur infern sau iad, de care îl rugăm pe Bunul Dumnezeu să ne ferească pe toți.

Dr. Ioan Marin MĂLINAȘ

Arhimandrit

Neunkirchen, 22 iulie 2024,
Sf. Mironosiță și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena.

1 2 3

1. Păcatul simoniei, reprezentare alegorică, conform viziunilor Dantești: în *Inferno*, Dante Alighieri (c.1265-1321) vorbește cu Papa Nicolae al III-lea (1277-1280), condamnat la Iad/Inferno pentru simonie, gravură în lemn de Gustave Doré, din anul 1861 (portretul compartimentului celei de-a treia „bolgie"/„vale" a celui de-al optulea cerc al iadului/infernului [ital. *bolgia*], la Dante Alighieri, *Divina Commedia*), conform Canto 19 *Simoniaci* / Cântul 19, cercul al optulea, bolgia/valea a treia *Simoniacii*. Replică la reprezentarea – *infra* – de la Cântul XIX, în subcapitolul referitor la Dante Alighieri, *Divina Commedia*.

Luat din: https://en.wikipedia.org/wiki/Simony

2. Judecata de Apoi, Vrăjitoarea, precedată de scena Femeii care „face să n-aibă prunci", în Biserica de lemn „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril" din Dobricu Lăpușului, județul Maramureș, datând din anul 1740, scriere chirilică.

Literatură:
Tarnavschi Schuster, Dana (1973). „Biserici de lemn din Țara Lăpușului". *Buletinul Monumentelor Istorice*. 1973 (2): 41-57.
Cincheza-Buculei, Ecaterina (1980). „Câteva date noi despre meșterii bisericilor de lemn din Maramureș, secolul al XVIII-lea (Țara Lăpușului)". *Studii și Cercetări de Istoria Artei*, seria Artă Plastică. 27: 23-40.
Tarnavschi, Bogdana (1982). „Biserici de lemn din Țara Lăpușului și din Țara Chioarului". *Monumente Istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului*: 131-158, Cluj.
Man, Grigore (2005). *Biserici de lemn din Maramureș*. Baia Mare. Rezumat.

Luat din: https://ro.wikipedia.org/wiki/Biserica_de_lemn_Sf._Arhangheli_din_Dobricul_L%C4%83pu%C8%99ulu

3. Judecata de Apoi, anul 1780: păcatul curviei și călugărițele curve, purtate cu roaba (tărăboanța) prin iad (recte *sat*, *mănăstire*), pictură murală pronaos, peretele sudic, scriere chirilică, în Biserica de lemn „Sf. Paraschiva”, din Desești, Maramureș.

Luat din: https://ro.wikipedia.org/wiki/Biserica_de_lemn_din_Dese%C8%99ti

Literatură:

Studii dedicate acestei biserici și picturii, vezi: POP-BRATU, Anca, *Pictura murală maramureșeană*, Ed. Meridiane, București, 1982, p. 47 și 123;
POP-BRATU, Anca, „Precizări în legătură cu activitatea unor zugravi de tradiție postbizantină în Maramureșul istoric”, în *Pagini de veche artă românească, Institutul de Istoria Artei*, București, IV, 1981;
BETEA, Raluca, „Pronaosul bisericilor de lemn maramureșene: spațiul de amplasare al temei Judecata de Apoi”, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei, Simpozion Aniversar Parcul Etnografic Național Romulus Vuia, 1929-2009*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2009, pp. 57-72.

***

♚♚♚♚♚

Referate

♚

Primul referat

Ioan Marin Mălinaș, *Cazul Paul Palaiologos Tagaris, [c. 1320/1340 - d. 1394], în contextul istoriei bisericești, din secolul al XIV-lea. Un memento pentru autoritățile canonice de toate confesiunile din viitor,* Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2024.

În timp ce studia diverse dosare ale trecutului istoriei Bisericii creștine, Părintele Arhimandrit Dr. Ioan Marin Mălinaș a dat peste un document, relativ cunoscut, ce făcea referire la un episod întunecat, deosebit de sensibil și cu implicații nebănuit de neplăcute și grave care s-a derulat în arealul creștin atât din Răsărit, cât și din Apus în sec. al XIV-lea. Este vorba de un document al cărui promotor a fost un personaj de neplăcută amintire, pe nume Paul Palaiologos Tagaris, păstrat în arhiva sinodală a Patriarhiei Ortodoxe de la Constantinopol, cuprinzând „spovedania" sau mărturisirea pe care o face în timpul întrunirii sinodului endemic din Constantinopol de la sfârșitul anului 1394, înregistrat în Regestul patriarhal nr. 2974/1394. Actul respectiv a fost publicat în ediție critică, însoțită de un comentariu, de către bizantinologul Herbert Hunger la Viena, în 1997. Este vorba de un act de căință pe care Paul Palaiologos Tagaris îl face în vederea obținerii iertării și dezlegării din partea membrilor sinodului pentru faptele reprobabile pe care le-a săvârșit în detrimentul bunului mers al Bisericii creștine în timpul vieții și activității sale.

O privire de ansamblu asupra spovedaniei lui Tagaris ne va atrage atenția asupra faptului că este departe de a fi fost străbătută de fiorul sincerității și al căinței. Să urmărim acest fir.

În privința *sincerității* vom observa că, încă de la începutul spovedaniei sale, Tagaris dorește să impresioneze, susținând că familia sa a descins din stirpea împăratului Ioan V Palaiologos, deci că ar avea o descendență nobilă. În realitate, descendența sa a fost mai modestă, tatăl său, Manuel Tagaris, a fost guvernator al Filadelfiei (vechea cetate Lydia, azi Alașehir în Turcia), iar mai apoi Megas Stratopedarches (Mai marele taberei militare imperiale), adică general sau comandant imperial de rang înalt. A mai avut un frate, Gheorghe Tagaris, adept al unirii Romei cu Biserica Ortodoxă, care l-a ajutat în perioada cât a funcționat ca patriarh latin de Constantinopol, cu sediul la Negroponte.

Începutul, ca de altfel întreaga sa decădere, Tagaris o pune pe seama invidiei și urii față de el a celor din jurul său. După dizolvarea căsătoriei, care i-ar fi fost *impusă* de tatăl său, spune el, și pe motiv că soția nu era ascultătoare, Tagaris a plecat la Ierusalim unde a îmbrăcat haina monahală. Revine la Constantinopol unde este primit cu cinste de familie și prieteni. Între timp, se pare, și-a procurat o icoană a Maicii Domnului pe care a declarat-o „făcătoare de minuni” cu scopul de a strânge bani, afirmă el, „pentru subzistență”. Aici, deși patriarhul Calist nu a fost de acord, după plecarea acestuia în Serbia, Dositei, locțiitorul lui, îi confiscă icoana. Furios că i s-a luat icoana și implicit veniturile necinstite, a plecat din nou în Palestina, la Ierusalim, unde petrece în compania patriarhului Lazaros, care îl hirotonește diacon. Nu se știe ce a făcut acolo, dar atunci când Patriarhul Ierusalimului, Damian, care fusese persecutat și alungat din scaun, a revenit în drepturi cu ajutorul Patriarhului Alexandriei, Tagaris declară că: acesta „a ticluit toate relele împotriva mea pentru a mă ucide și pentru a prelua controlul asupra bisericii,” și mai adaugă: „când mi-am dat seama de viclenia plină de invidie, împotriva mea, am fost cuprins de frică și am plecat în grabă la Antiohia. Aici am fost cu Fericitul Patriarh al Antiohiei, kyr Mihail, ca prieten, și am fost hirotonit preot de către el.” Este numit Dikaios/vicar al patriarhiei de Antiohia, funcție care îi stârnește dorința de mărire și înavuțire, după cum declară el însuși.

Cât despre *căința* sa, el găsește, ca justificare a faptelor sale, doi țapi ispășitori:

În primul rând este Satana: „După ce am devenit preot, așa după cum am spus, și am fost numit de către el (e vorba de Mihail, patriarhul Antiohiei) exarh și Dikaio/*Vicar*, peste tot ce aparținea acelui tron și domeniului său de stăpânire, imediat după „mușcătura șarpelui" a intrat Satana în mine (Ioan 13, 27), și n-a existat nimic nepermis și nelegiuit, ca el (*Satana*, n.n.), să nu mă fi obligat, să săvârșesc, în scopuri rușinoase: teritoriul de jurisdicție al Patriarhului Ecumenic a fost călcat în picioare de mine, episcopii au fost alungați din propriile lor biserici, fără ca ei să fi fost vinovați de ceva, și în locul lor au fost instalați alții, în număr mare, fără pregătire, numai dacă plăteau, și au primit de la un preot (adică de la însuși Paulos [*Tagaris*, n.n.]), rangul unui arhipăstor [*episcop*, n.a.]."

Un al doilea țap ispășitor a fost „*un veșmânt arhieresc*": „Ceea ce mi-a entuziasmat sufletul la o asemenea poftă și a contribuit cel mai mult la o asemenea răutate, a fost veșmântul (*liturgic arhieresc*, n.a.) pe care l-am găsit după moartea unui mitropolit. M-am îmbrăcat cu acel veșmânt, fără să fiu vrednic de el, m-am (auto)numit Patriarh al Ierusalimului și fără reținere am săvârșit hirotoniile de mitropoliți și de episcopi, când eu însumi eram doar preot. Așadar, unde să fi existat la mine vreo legislație bisericească sau canonică sau o avertizare a rânduielilor divine cu instrucțiunea care prevedea că fiecare trebuie să rămână în limitele – treapta – în care a fost destinat?"

În perioada șederii la Antiohia și mai apoi în Iberia Mare (*Georgia*) a săvârșit, după propria mărturisire, cele mai multe și mai mari netrebnicii, hirotonind preoți și episcopi sau înlocuindu-i pe aceștia, chiar dacă erau vrednici, cu alții hirotoniți de el în urma unui peșcheș serios. În Iberia, în urma unui proces pe care l-a judecat, după ce s-a auto-intitulat mare judecător, a numit rege pe cel care i-a dat peșcheșul cel mai mare; în consecință, așa cum mărturisește, „am dobândit bogății considerabile". Toate faptele pe care le-a săvârșit s-au datorat, declară el: „dorinței de bani care mi-a dominat sufletul și lăcomia după avere m-au determinat să comit orice fel de nelegiuire."

După ce a adunat bogății îndestulătoare, Tagaris ne lasă să înțelegem că ar fi avut intenția de a se întoarce la Constantinopol și „să-mi manifest căința în fața (preoților), care chiar știau cu adevărat să vindece rănile sufletești; mai departe, să se distribuie banii, pe care i-am acumulat, parțial – în conformitate cu opinia împăratului – pentru bunăstarea generală, parțial pentru săracii orașului."

Între timp faptele lui Tagaris au ajuns însă la urechile Patriarhului Ecumenic Filotei (*Philotheos*), care a dorit să pună în rânduială canonică mai ales hirotoniile pe care el le făcuse. În acest sens Patriarhul își trimite un reprezentant, deținătorul scaunului Tyr și Sidon, cu sarcina de a-l împiedica pe Tagaris să-și continue lucrările necanonice, sau în ultimă instanță să îl hirotonească episcop de Tabriz, pentru ca în acest fel să se valideze hirotoniile făcute de el. Așa se face că Tagaris ajunge să primească hirotonia validă în episcop.

În drum spre Tabriz, în apropiere de Trebizonda, i se înmânează o scrisoare din partea Patriarhului Ecumenic Filotei în care, pe lângă diverse atacuri la adresa Mitropolitului de Tyr, scrie: „oricine ar fi în stare s-o facă, să-l lege butuc pe însoțitorul acestuia, pe nelegiuitul Tagaris – referirea o făcuse la mine – și să i-l trimită lui”. Acum se dezvăluie adevărata față a lui Tagaris. În loc să caute cu adevărat un mijloc de îndreptare, se gândește cum să scape din încurcătură și de pedeapsă. Gândul i se îndreaptă spre Roma: „Așa că am crezut că este necesar și util să călătoresc la Roma, pentru a-l vedea pe Papa pentru a primi cinste și binecuvântare de la el și pentru a nu avea pe nimeni care să poată lucra împotriva mea.” Iată cum descrie episodul de la Roma și rezultatele obținute: „Așa am ajuns apoi *nolens volens* la Roma, m-am dus la Papă și i-am făcut o mărturisire (*a credinței*, n.a.) și o promisiune de a rămâne fidel dogmelor sale. Am primit binecuvântare și demnitate de la el și am fost numit Patriarh al Constantinopolului, sau mai degrabă (*zis*, n.n.) *al doilea Papă*. Acum am căutat și am luat tot ce se cuvenea tronului Constantinopolului, schimbându-mi imediat înfățișarea exterioară și îmbrăcându-mă, în locul straielor monahale, cu veșminte somptuoase, împodobite cu pietre prețioase și perle”. Deține funcția de Patriarh latin al Constantinopolului între anii 1379/80-1384.

Din spovedania sau mărturisirea sa nu putem deduce motivul care l-a determinat să apară în fața sinodului endemic al Patriarhiei ortodoxe de Constantinopol, se pare însă că a fost demascat și denunțat la Curia Romană, de către Arhiepiscopul latin al Atenei, Antoine Ballester, că ar fi trișor (escroc). La denunțul Arhiepiscopului Antoine se adaugă și demascările preoților latini de neam grec, aflați atât sub jurisdicția patriarhatului latin, care au fost rău tratați, discriminați și dezavantajați, dar și de cei de sub jurisdicția autorităților de Stat ale Serenissimei Republici Veneția. Autorul prezentei lucrări este de părere că

„răzbunarea acestor preoți greci să fi constituit, fie originea demascării și a denunțului, fie a contribuit la această acțiune subversivă.” Cert este că în calitatea sa de Patriarh latin, Tagaris nu s-a dezis de vechile obiceiuri. Nu vom menționa toate faptele săvârșite de el în calitate de Patriarh latin. Ele se află descrise cu acuratețe în prezentul volum.

După înlăturarea lui din funcția de patriarh latin, Tagaris ajunge la Roma, unde spera să intre în grațiile Papii Urban VI. A fost însă interogat și în final dovedit de impostură și băgat la închisoare. Iese din închisoare cu ocazia grațierii generale acordată de succesorul lui Urban VI, Bonifaciu IX. La eliberare i s-a cerut să jure că nu va mai săvârși fapte necuvenite. Angajamentul nu a ținut mult. Se amestecă în intriga dintre Roma și Avignon. Ajunge la Paris, unde îl înșală pe Regele Charles VI al Franței. Vizitează Abația St. Denis. Aici angajează doi călugări care să îl însoțească în călătoria sa spre Orient. Aceștia îi fură bagajele și bunurile pe care le-a adunat, lăsându-l sărac. Așa se face că în 1394, după ce a pierdut totul și fiind alungat de peste tot, revine la Constantinopol și face *mea culpa* în fața sinodului endemic din 1394, mărturisind totodată credința ortodoxă.

Nu știm ce hotărâre a luat acest sinod în cazul lui, deoarece fie nu a fost consemnată, sau dacă a fost, cineva a dosit sau distrus ultimele pagini ale documentului. E posibil să fi fost caterisit, redus la statutul de monah și trimis la o mănăstire, sau luat în îngrijire de membrii familiei, sau excomunicat și lăsat în voia sorții. Data morții sale este considerată a fi anul c. 1394, când dispare din documente.

Paul Palaiologos Tagaris este un episod trist și neavenit în istoria Bisericii creștine, dar și o atenționare fermă în privința oricăror activități neconforme cu canoanele și tradiția eclesiastică. El a rămas un demn urmaș al lui Simon Magul, repudiat pentru înșelătoriile și practicile sale arghirofile de către înșiși sfinții apostoli.

Lucrarea Părintelui Arhimandrit Ioan Mălinaș este de o mare complexitate. El nu s-a limitat doar la o prezentare a spovedaniei lui Paul P. Tagaris, ci s-a străduit să scoată în evidență toate acele texte canonice, istorice și scripturistice care subliniază importanța păstrării de către organele eclesiastice a unei conduite conforme cu tradiția autentică, neîntinată a Bisericii. În esență, nu este doar o aducere aminte, ci o punere la îndemână a întregului instrumentar canonic prin care viața Bisericii să se desfășoare în condiții optime și conform cu învățătura

Mântuitorului nostru Iisus Hristos, propovăduită, păstrată și transpusă în practică de către sfinți apostoli și marii părinți ai Bisericii.

Prin urmare, avem la îndemână un ghid de bună conduită, o lucrare deosebit de utilă, iar publicarea ei este de mare urgență, mai ales în contextul de astăzi, când libertatea de care ne bucurăm ar putea fi ușor deturnată, greșit orientată spre interese egoiste sau compromițătoare.

Profesor Emerit dr. Remus RUS

București

♚

Al doilea referat

Ioan Marin Mălinaș, *Cazul Paul Palaiologos Tagaris, [c. 1320/1340 - d. 1394], în contextul istoriei bisericești, din secolul al XIV-lea. Un memento pentru autoritățile canonice de toate confesiunile din viitor,* Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2024.

Fiind vorba de acele racile în Biserică încă de la întemeierea ei, cunoscut fiind cazul lui Simon Magul, de la viciul său provenind numele de „simonie", mustrată ca păcat greu de către însuși Sfântul Apostol Petru în Samaria (F. Ap 8, 20-24), tema lucrării este justificată de către autor ca un aspect al folosirii de către clerici a darului și a Numelui lui Dumnezeu pentru interese personale. Această temă ar fi deci importantă pentru autoritățile canonice de toate confesiunile creștine.

În viața Bisericii acest fenomen s-a resimțit mai ales după oprirea persecuțiilor Imperiului Roman, când, sub auspiciile libertății, s-au manifestat curentele anticreștine filosofice, dar și iudaice, pentru care Dumnezeu nu putea fi Acel Om Care să fie răstignit. Încă din secolul al II-lea, filosoful Celsus (+178) combătea aprig creștinismul, căruia, însă, avea să-i răspundă magistral Origen. După persecuții, Mirele Bisericii s-a luat mai ales prin erezia ariană. Mântuitorul îi anunțase pe ucenici, zicând iudeilor: „Pot oare prietenii Mirelui să postească atâta vreme cât

Mirele este cu ei? Dar va veni o vreme, când Mirele se va lua de la ei și atunci vor posti" (*Matei* 9, 15). Deci „postul" este calea smereniei pentru aflarea Mirelui, și anume în asemănare cu smerenia Maicii Domnului, care în brațele sale are pe Mirele Bisericii. Ca și cei temători de Dumnezeu din Israel, Biserica răsăriteană a ales calea „postului" smereniei Maicii Domnului. Însă, în Apus, a fost pretinsă la Roma calea „primatului petrin", așa cum se întâmplase și cu lucrătorii viei din Israel, care la plinirea vremii au luat „Via Domnului" în stăpânirea lor (*Matei* 21, 38), prefăcând darul ceresc în drepturi omenești.

În lucrarea Bisericii, cateheza a avut de suferit din cauza dezbinării, Biserica având de dus acum, nu numai crucea dintre Hristos și lume, ci și dintre Biserici. Cateheza nu mai putea fi numai împărtășire a darului ceresc „primit în dar" (*Matei* 10, 8) de la Hristos, având nevoie de mărturisirea credinței adevărate în mod sistematic în care pe primul loc nu mai era bucuria Mirelui, adică a primirii darului. Datorită pretențiilor primațiale, acest dar apărea la Roma ca un drept juridic. Sub auspiciile luării Mirelui, a intrat în vigoare între Biserici, o concurență acerbă pentru primat, însă lipsa Mirelui a marcat și lipsa harului scrierii în inimi, singura cale a vindecării urmărilor păcatului strămoșesc, căci Hristos spusese: „Cine nu adună cu Mine, risipește" (*Matei* 12, 29). Atât în Apus, cât și în Răsărit s-au manifestat în rândul slujitorilor, tendințe de folosirea harului în scopul intereselor proprii: cumpărarea pe bani a harului și a funcțiilor bisericești s-a manifestat chiar și în urma unor Sinoade, care au dat legi canonice de interzicere și pedepsire. În Apus numai acțiunile Contrareformei au reușit să mențină simonia sub control, dar acest lucru nu a fost posibil și în Biserica de Răsărit, precum nici în cele Vechi Orientale, unde otomanii și musulmanii scoteau la mezat atât funcțiile bisericești începând cu cele de patriarhi, cât și pe cele laice, cum ar fi cele ale demnitarilor fanarioți din Principatele Române (1711-1821) în Moldova; (1716-1821) în Țara Românească, ale diferiților dragomani și funcționari creștini.

Simonia și filargheria au dus și la nenumărate hirotoniri pe ascuns în diverse funcții bisericești, autorul prezentând în lucrare cazul celebru al lui Paul Palaiologos Tagaris din Bizanț (1320-1394), personajul principal al lucrării. Acesta a lăsat urme uimitor de negative în Apus, dar mai ales în Răsărit. Autorul pune, însă, în lumină și valori autentice ale mântuirii din secolul al XIV-lea, vorbind despre isihasmul palamit în contextul

istoriei bisericești, referindu-se la Sinoadele Isihaste din 1341 și 1351. În vâltoarea concurenței pentru primat la vârfuri, spațiul baptismal mediteranean nu mai putea simboliza adâncul afundării baptismale, deoarece înălțarea de sine închide cerul (*Luca* 16, 15). Mormântul lui Hristos a făcut, însă, să răsară din pământ Adevărul, care deschide cerul pentru Taina Sfântului Botez (*Psalmi* 84, 12). Astfel, despre Dumnezeu, Revelația mărturisește: „Adevărul ca o haină este îmbrăcămintea Lui" (*Psalmi* 103, 7). Întruparea avea să aducă adâncul smereniei din cer prin smerenia Maicii Întrupării lui Hristos (*Luca* 1, 48). La acest „adânc" precum în cer tot așa și pe pământ, se referă adevăratul isihasm, care nu este doar „tăcere", ci este „Pacea lui Dumnezeu" (Filipeni 4, 7), ce coboară mintea în adâncul plinătății inimii, care prin adâncul de pe pământ, se ridică la adâncul de sus al inimii Tatălui, adânc al untdelemnului bucuriei, pe care Hristos îl numește: „Cele ale Tatălui" (*Luca* 2, 43). Această „Pace de sus" avea să certe la Înviere, cu Glas de tunet, „vânturile" ce răvășesc mintea pentru a așeza astfel „valurile" care tulbură inima. Simbolul concret al acestei puteri de sus fusese arătat la „Potolirea furtunii pe mare": „Sculându-Se a certat vântul, iar mării i-a spus: Taci, încetează! Și s-a făcut liniște mare" (*Matei* 8, 26). Lumina de sus, care pe Tabor nu putea ajunge în inimile ucenicilor, din cauza temniței minții, are deschisă calea, ca o sfințire (*Ioan* 17, 19), prin Adevărul dovedit la Înviere. Isihasmul adevărat are învierea cu duhul ca botez pascal.

Aceste repere ale Revelației prin Hristos, nu se referă la aspecte confesionale, ci la cele apostolice și intuite prin credință de un mare gânditor francez, Maurice Blondel (1861-1949). În lucrarea sa *Histoire et Dogme*, Paris, 1904, a formulat teza că Revelația nu începe cu transcendența, ci cu imanența. Preluând această idee, marele teolog catolic, prelatul Henri de Lubac (1896-1991) a aplicat ideea lui Blondel, aceea că: „Istoria reală este cea care arată sensul, iar nu aspectul științific al istoriei evenimentelor", în domeniul istoriei bisericești (*Catholicisme,* 1938) în care Hristos își arată adâncul Luminii Sale învăluită de un văl al morții cu duhul, la toate popoarele, pe care numai Învierea l-a dat la o parte, înlăturând moartea pe vecie *(Isaia* 25, 6-8) prin simțirea adâncului vieții Sale, ca Adevăr dovedit la Înviere. Ideea cea mai scumpă a lui Lubac este cea a lui Origen, care mărturisea că, așa cum Hristos nu a putut fi „cunoscut" până la Înviere, ci doar „arătat" epifanic de la Sfântul

Botez, tot astfel nu poate fi deschisă Scriptura, decât în Lumina Jertfei lui Hristos, Care a sfințit viața Sa ca „Adevăr" dovedit la Înviere, deschizând ochii celor morți cu duhul de la păcatul strămoșesc (*Ioan* 5, 25). Pentru voia Tatălui în Hristos, lumea întreagă este chemată la pocăință spre îmbrăcarea firii dumnezeiești (2 *Petru* 1, 4), a învierii cu duhul și a bucuriei isihaste. Smerenia vieții lui Hristos în Duhul Sfânt este măsura Luminii pentru toate popoarele (*F. Ap.* 17-30). Purtătorii acestei Lumini sunt trimiși de Hristos să boteze pe cei ce cred, spre mântuire (Marcu 16, 16), ieșind astfel, de sub puterea morții cu duhul. Părintele D. Stăniloae a apreciat cel mai mult această gândire profundă în teologia apuseană, recunoscând caracterul ei isihast și plin de înviere, care are rădăcini adânci în spiritualitatea Sfântului Grigorie Palama (1296-1359).

Considerăm că lucrarea se constituie ca un dosar al unei epoci triste, dar care, prin exemplul ei negativ, îndrumă către păstrarea căii celei drepte. Percepută ca documentar și cercetare a unui episod istoric, lucrarea poate fi publicată.

Arhidiacon Dr. Ioan CARAZA

Profesor Emerit, București

Al treilea referat

Ioan Marin Mălinaș, ***Cazul Paul Palaiologos Tagaris, [c. 1320/1340 - d. 1394], în contextul istoriei bisericești, din secolul al XIV-lea. Un memento pentru autoritățile canonice de toate confesiunile din viitor,*** **Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2024.**

Despre secolul al XIV-lea în Bizanț sau în Occidentul latin se pot spune multe, fără a putea stabili cu exactitate documentată adevărata dimensiune a faptelor petrecute în acest interval. Este epoca marii schisme papale, ce a separat Europa catolică în două tabere adverse, modelate mai degrabă politic decât spiritual, interesate de extinderea și menținerea influenței papale cu orice preț. Este veacul disputelor interminabile între Anglia și Franța, între regatele Ungariei și Poloniei, este momentul pătrunderii turcilor otomanii dincolo de Dardanele, cu sprijin bizantin, este începutul unei noi perioade ce va fi dominată de avansarea rapidă a puterii otomane și de prăbușirea vechilor centri de putere, în frunte cu Imperiul Bizantin. În astfel de situații de criză apar, de cele mai multe ori, reacții de contracarare, ce propun un alt tip de restaurare decât cea politică, o restaurare spirituală, menită să schimbe nu atât stări de fapt greu de temperat, ci mentalități și moduri de viață și de acțiune. Dacă veacul al XIII-lea a reprezentat pentru Apus un punct important de renaștere spirituală, prin fondarea și activitatea unor ordine monahale precum cele ale dominicanilor sau franciscanilor, în Răsărit acest fenomen poartă numele generic de „isihasm”, ce înglobează istoria întregului secol prin dezbaterile sale și care a pus în evidență extraordinara vitalitate a răsăritului ortodox în încercarea de a defini și teoretiza experiența ascetică de veacuri a celor ce trăiau în „liniște – isihie”. Isihasmul a fost însă mai mult decât un curent spiritual, afirmându-se ca învățătură de credință a Bisericii Ortodoxe, în deplină consonanță cu tradiția dogmatică a acesteia, în egală măsură păstrătoare și continuatoare a acesteia. Sinoadele constantinopolitane ce au dus la recunoașterea învățăturii isihaste ca învățătură de credință și cheie a

înțelegerii depline, duhovnicești a crezului Bisericii, au impus, în mod firesc, această imagine deosebită asupra întregii epoci, iar istoriografia răsăriteană a preluat acest fragment de tablou, pe care l-a inserat în imaginea nu tocmai fidelă a istoriei bizantine.

Realitatea a fost însă cu totul alta, iar documentele epocii ne oferă o imagine suficient de clară asupra acesteia. Autoritatea imperială este clar zdruncinată, în urma „cruciadei” din 1204, iar pătrunderea otomanilor în Europa, cu acordul și susținerea basileului Ioan al VI-lea Cantacuzino, nu face decât să-i pecetluiască soarta. Aparatul birocratic imperial dezvoltă o administrație complicată și, într-o anumită măsură eficientă, pentru a amâna prăbușirea, însă în același timp încurajează frauda, cumpărarea funcțiilor, impostura, patronajele suspecte și corupția în toate formele ei. Acest tipar se transferă și în administrația eclezială, disputele pentru diferitele scaune episcopale, mitropolitane și mai ales pentru cele patriarhale cunosc escaladări ce nu au nimic în comun nici cu duhul Evangheliei, nici cu normele elementare ale decenței umane. Totul este de vânzare și pentru toate există un preț, iar cel capabil să-l plătească este promovat, indiferent de calitatea sa morală sau de onestitatea intențiilor sale.

Vechile patriarhii ale Ierusalimului, Alexandriei și Antiohiei sunt supuse presiunii dominației arabe, care acceptase menținerea lor numai pentru un mai bun control al populației creștine din teritoriile ocupate. Funcțiile bisericești se acordă numai în urma avizului autorității musulmane a emirului, a califului și a subordonaților acestora, se plătesc și se mențin prin intermediul banilor, sunt promovați oameni docili, gata să împlinească orice poruncă, fără acordul sau susținerea populației creștine. O simplă consultare a listelor episcopilor (indiferent de funcția ocupată) din Asia Mică și din Egipt ne oferă o imagine clară a instabilității și degringoladei generalizate din veacul al XIV-lea. Rigoarea canonică este relativizată de starea de fapt, iar sinoadele patriarhale sunt obligate să se adapteze situației, să găsească soluții pentru cazuri până nu demult de neconceput și de ne-admis. Compromisul îmbracă mantia jurisprudenței, iar abaterile sunt tratate cu o maleabilitate care, de multe ori, relativizează întregul proces de judecată. Evident, deciziile finale se lovesc de reticența masei credincioșilor și a clerului de rând, însă vocea lor nu contează, întrucât acestea poartă girul sinodului și al autorității

laice, ce poate interveni ori de câte ori consideră, inclusiv prin forța armelor, pentru impunerea lor.

Pe un asemenea fond, cazul Paul Palaiologos Tagaris pare că reprezintă, din păcate, portretul unei epoci nefaste, martoră a decăderii necontrolate a autorității ecleziastice, al unei perioade ce poate rivaliza fără prea mari eforturi cu lumile distopice din ficțiunile cinematografice contemporane. Părintele arhimandrit Ioan Marin Mălinaș descoperă acest personaj uitat în cotloanele inepuizabilelor arhive bizantine și romane, îl readuce la viață, îl contextualizează și ne oferă o imagine de ansamblu asupra omului și epocii, evitând generalizările gratuite și aprecierile nefondate. Există totdeauna tendința în astfel de cazuri de a promova părerile personale în fața adevărului obiectiv, însă părintele evită cu eleganță această „ispită”, alegând drumul anevoios al prezentării aride a documentelor și dovezilor, apelând la poziția competentă a criticilor avizați și inserând, poate cu prea multă modestie și discreție, părerea personală.

Tagaris este un escroc, acesta fiind cel mai potrivit termen ce l-ar putea caracteriza. Mărturisirea publică din 1394 nu-l reabilitează, ci scoate în evidență și mai mult perfidia personajului. Analiza critică a textului pune sub semnul întrebării sinceritatea confesiunii deja bătrânului Tagaris, iar ipoteza unei încercări de impresionare a Sinodului endemic și a patriarhului Antonie al IV-lea nu este exclusă. Faptele sale sunt însă cele care ne uimesc și ne intrigă: falsă icoană făcătoare de minuni, hirotonii simoniace al căror număr nu poate fi cuantificat, abilitatea de a trece dintr-o tabără în alta, întâlniri dintre cele mai puțin probabile, precum aceea cu hanul Hoardei de Aur, intervenții la limita legendei, precum influențarea alegerii regelui georgian, intrigi fără de număr pe lângă scaunul papal, fie el la Roma sau la Avignon, ușurința pătrunderii în cercurile de putere ale Europei, dobândirea de funcții și poziții dintre cele mai însemnate, culminând cu aceea de patriarh latin al Constantinopolului, dorința insațiabilă de bani și de putere. Toate acestea îl transformă într-un personaj mai degrabă fantastic, întrucât se pune firesc întrebarea: cum poate atinge cineva un asemenea nivel al corupției? Cu toate acestea, Tagaris este un personaj real și un reprezentant fidel al derivei epocii sale. Aceasta este cea care i-a permis să se transforme astfel. Ea este cea care i-a oferit toate condițiile pentru ca gravitatea faptelor sale să fie relativizată și, nu de puține ori,

ascunsă pentru a nu crea un precedent în judecarea unor personaje mult mai „ilustre" decât acest impostor constantinopolitan.

Părintele Mălinaș are bunăvoința de a pune la dispoziția cititorului toate resorturile juridice care ar fi făcut posibilă judecarea corectă a lui Tagaris, atât pe cele bizantine, cât și pe cele romane. De asemenea, ne oferă textul documentelor patriarhale care condamnă acțiunile acestuia și propun o serie de măsuri împotriva lui. Lectura lor pune în lumină starea precară a instituțiilor bisericești aflate sub stăpânire arabă și incapacitatea lor reală de a lua măsuri concrete împotriva impostorului. Mai ales decizia de a-l hirotoni în mod oficial episcop de Tabriz, pentru a pune astfel capăt falselor hirotonii săvârșite de acesta, reprezintă punctul culminant al acestor acțiuni disperate. Este interesant însă că nicăieri nu se vorbește despre simonie, ci doar despre încălcarea jurisdicției și despre asumarea unei false poziții de episcop, fapt ce ridică un inevitabil semn de întrebarea asupra modului în care era percepută și tolerată o asemenea faptă. În spatele retoricii de cancelarie, textele referitoare la Paul Palaiologos Tagaris, păstrate în regestele patriarhale sunt mai degrabă voit lacunare, ascunzând astfel neputința instituțională și, foarte posibil, acceptarea tacită a metodelor promovate de acesta.

Între victimele sale, părintele Ioan Marin Mălinaș îl identifică și pe Simeon de Halici, asociat de istoriografia bisericească de la noi, cu mănăstirea Peri din Maramureș, hirotonit de Tagaris și acceptat totuși pe patriarhul Antonie al IV-lea, convins de sinceritatea și buna-credință a acestuia. Până unde se va fi întins influența nefastă a aventurierului bizantin? Nu vom ști niciodată cu exactitate, însă iată că și colțurile cele mai îndepărtate ale Europei secolului al XIV-lea, precum Galiția, luaseră contact direct cu modul său de acțiune. Fără îndoială, această capacitate de deplasare vădește o inteligență aparte, pe care părintele Mălinaș nu se sfiește să o sublinieze, însă este o inteligență demonică, lipsită de orice scrupul, preocupată exclusiv de câștig și de obținerea influenței. Ironic, un astfel de personaj își va găsi finalul într-un total anonimat, neavând nicio informație despre ultimii ani ai vieții sale și despre modul în care i-a petrecut. Ironică este și cauza decăderii: furtul bagajelor de către doi călugări de la Saint Denis din Paris, lăsându-l „sărac, lipit pământului". Desigur, este foarte probabil ca acest fapt să-i fi produs anumite pagube, însă este greu de crezut că o persoană, ocupând funcția de patriarh latin al Constantinopolului, intim al papilor și al regilor apuseni, să decadă

într-o asemenea stare. Adevărata cauză a decăderii sale o reprezintă propria corupție și venalitate, nu mult blamatul furt al bagajelor.

Istoria lui Tagaris preia mult din obscuritatea personajului. Părintele Ioan Marin Mălinaș se vede nevoit să apeleze la lungi digresiuni lămuritoare, la intervenții aride, care să ofere documentația necesară pentru înțelegerea contextului. Nu poate rezista tentației de a-l asocia personajelor iadului dantesc, citând cu evidentă plăcere pasaje largi din Cântul al IX-lea al Divinei Comedii, dedicat simoniacilor. Intenția preacuvioșiei sale nu este însă aceea de a romanța o asemenea istorie, ci de a oferi un document mărturie, cu evidentă valoare de avertisment: sfințenia Bisericii ca trup tainic al lui Hristos nu asigură curăția implicită a instituției ecleziastice. Povestea lui Tagaris, în lectura și investigația critică a părintelui Mălinaș, este în esență o istorie tristă a decăderii umane, a năzuințelor ipocrite susținute cu orice preț, a împăratului ce dorește să-și prezinte cu bună-știință goliciunea drept veșmântul cel mai prețios. Cartea aceasta este un fragment de istorie bizantină, dar nu numai, este un fragment al istoriei unei lumi întregi aflate în prefacere, al unei societăți incapabile să-și înțeleagă cu adevărat trecutul ilustru și prea puțin dispusă să-și asume în mod responsabil viitorul. Este o poveste tristă ce tinde să se repete iar și iar.

Lucrarea întrunește condițiile de a fi publicată.

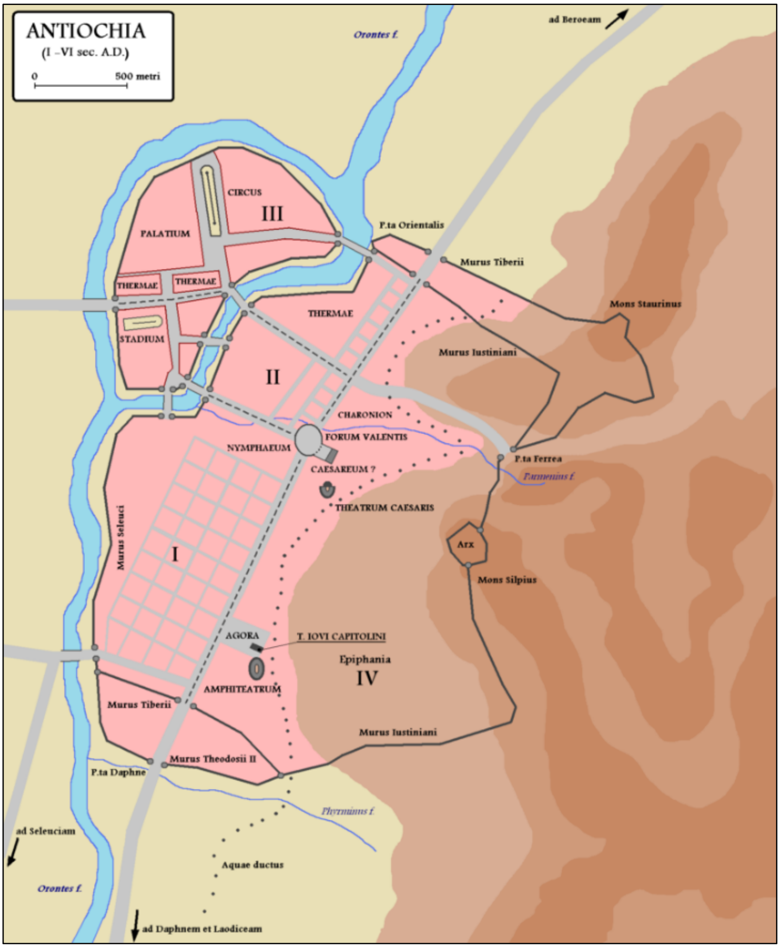
Preot Dr. Adrian CAZACU

București

Ioan Marin MĂLINAȘ

Cazul
Paul Palaiologos Tagaris,
Παῦλος Παλαιολόγος Τάγαρις,
[c. 1320/1340 – d.1394],
în contextul istoriei bisericești, din secolul al XIV-lea

Un *memento* pentru autoritățile canonice de toate confesiunile din viitor

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
Πανεπιστήμιο Εκδοτική Τύπου Κλουζ
Cluj-Napoca, 2024 / Κλουζ-Ναπόκα

Literatură de specialitate

Giuseppe ALBERIGO (Hrsg.): *Geschichte der Konzilien vom Nicaenum bis zum Vaticanum II.*, Patmos, Düsseldorf 1993, Fourier Verlag Wiesbaden, 482 p.

Vezi mai jos și: COD = CONCILIORUM OECUMENICORUM DECRETA

M. APOSTOLOPOULOS, Τὸ δίκαιον τοῦ γάμου τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, I-II, Athènes 1912-1913, tradusă după J. ZHISHMAN, *Das Eherecht der orientalischen Kirche*, I-II, Viena, 1864 (dispărută).

M. APOSTOLOPOULOS, Τὸ ἐκκλησίαστικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, Athènes, 1906 (Traduction de N. MILASCH, *Das Kirchenrecht der morgenländischen Kirche*, Mostar 1905 (voir Milaš, *Pravoslavno crkveno pravo*...)

Albert M. AMMANN SJ, *Abriss der ostslawischen Kirchengeschichte*, von..., Thomas Morus Presse im Verlag Herder, Wien, 1950, 748 p.

AVIGNON GLEICH BABYLON? *Das Avignoneser Papsttums in Bartolomeo Platinas Papstviten (1472-1474)*, vorgelegt von: Dozent: Marburg, den…? Fachbereich 06: Geschichte und Kulturwissenschaften Philipps-Universität Marburg Proseminar: Wintersemester 20/20**, 14 p.**

***Online*: https://fs-geschichte-marburg.de/wp-content/uploads/2021/03/ Hausarbeit-PS-MA-Papsttum-Avignon.pdf**

Jean BÉRENGER, « *Joseph II et la tolérance confessionnelle* in *Échecs et réussites du joséphisme* », *Lumières*, nº 9, 2007, pp. 39-40.

BEYER, Hans-Veit, ed. (2006), *Каллист I, патриарх Константинополя. Житие и деятельность иже во святых отца нашего Григория Синаита* (PDF), Ekaterinburg: Ural Federal University Press (= Life and Works of Our Late Father Gregory of Sinai; critical edition of the Greek text and Russian translation).

Octavian BÂRLEA, *Die Serbische und die Rumänische Kirche im 18. Jahrhundert*, în *Acta Historica*, tomus VIII, Romae, 1968, pp. 249-262 (= Societas Academica Dacoromana, S. A. D.).

[*Octavian BÂRLEA*] ROM *und die Patriarchate des Ostens*, von Wilhelm de VRIES, unter Mitarbeit von Octavian BÂRLEA, Josef GILL, Michael LACKO, Verlag Karl Alber, Freiburg, München, 452 p. (=Orbis Academicus Verlag Karl Alber, Freiburg, München).

Octavian BÂRLEA, *Die Konzile des 13.-15. Jahrhundert und die ökumenische Frage*, 1989, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 220 p. [Schriften zur Geistesgeschichte des östlichen Europa, Band 18].

Pr. Prof. Dr. Ene BRANIŞTE şi Prof. Ecaterina BRANIŞTE, *Dicţionar enciclopedic de cunoştinţe religioase*, Tipărit cu binecuvântarea Prea Sfinţitului Laurenţiu, Episcopul Caransebeşului, Editura diecezană Caransebeş, 2001, 558 p.

Oscar BRAUN, *Das Buch der Synhados* oder *Synodikon Orientale*. Die Sammlung der nestorianischen Konzilien, zusammengestellt im neunten Jahrhundert, nach der syrischen Handschrift, *Museo Borgiano 82*, der Vatikanischen Bibliothek, übersetzt und erläutert, mit kritischen und historischen Anmerkungen, Namen- und Sachregistern, Philo Press Amsterdam, 1975, reprint von 1900, 405 p.

Louis CAILLET, *La Papauté d'Avignon et l'Église de France*. La politique bénéficiale du Pape Jean XXII en France (1316-1334), Préface de M. Jean Gaudement, Presses Universitaires de France, Paris, 1975, 600 p.

Joannis CANTACUZÈNI *eximperatoris Historiarum libri IV*, cura L Schopeni, Bonn 1828-1832, I-III = PG 153-154.

CHABOT, Jean-Baptiste (1902). *Synodicon orientale ou recueil de synodes nestoriens* (PDF). Paris: Imprimerie Nationale, 695 p.

CHRYSANTHOS DE TRÉBIZONDE (*Métropolite*, n.n.), Ἡ Ἐκκλησία Τραπεζοῦντος, Ἀρχεῖον Πόντου 3-4 (et tiré-à-part), Athènes 1933, reprint 1973.

CODEX IURIS CANONICI, Auctoritate Ioannis Pauli PP.II promulgates, Libreria Editrice Vaticana, M.DCCCC.LXXXIII (1983) / *Codex des Kanonischen Rechtes*, Lateinisch-deutsche Ausgabe, Verlag Butzon & Bercker Kevelaer, 799 p.

Un an mai târziu, în anul 1984, a apărut şi un *Indice* tematic sau *Sachverzeichnis* CODEX IURIS CANONICI */ Codex des Kanonischen Rechtes, Lateinisch-deutsche Ausgabe*, Verlag Butzon & Bercker Kevelaer, extras, 31 p., *recte* pp. 800-831.

COD = CONCILIORUM OECUMENICORUM DECRETA [Dekrete der Ökumenischen Konzilien], vol. I-III, Dritte – 3 – durchgesehene Auflage, 1973, Hrsg. von Giuseppe ALBERIGO şi colab. [Dekrete der Ökumenischen Konzilien, reeditată în 2000-2002, de:

Hrsg. von Josef WOHLMUTH şi colab.,], Ferdinand Schöning, Paderborn, München, Wien, Zürich, 2000-2002:

Band 1 Konzilien des ersten Jahrtausends, vom Konzil von Nizäa (325) bis zum vierten Konzil von Konstantinopel (869/70), 2002, 186 p.

Band 2 Konzilien des Mittelalters, vom ersten Laterankonzil (1123) bis zum fünften Laterankonzil (1512-1517), 2000, 655 p.

Band 3 Konzilien der Neuzeit, Konzil von Trient (1545-1563), erstes Vatikanisches Konzil (1869-1870), zweites Vatikanisches Konzil (1962-1965), Indices, 2002, 1135 + 170* p.

Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium / Gesetzbuch der katholischen Ostkirchen, Lateinisch-deutsche Ausgabe, Herausgegeben von Libero Gerosa und Peter Krämer…, Bonifatius Druck.Buch-Verlag Paderborn, 2000, 735 p.

Maria Elisabetta COLONNA, *Gli storici Bizantini dal IV al XV secolo* (Neapoli: Armanni, 1956).

The Seven Ecumenical Councils of the Undivided Church. Their Canons and Dogmatic Decrees […] (= *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church 2nd ser.* Band 14). Oxford, New York 1900 (archive. org [abgerufen am 10. Mai 2022]).

Ioan D. D A N, *Pravila Magna eiusque auctoritas in Ecclesia Romena*, „Îndreptarea Legii" a.1652, Excerpta ex Dissertatione ad Laurem in Facultate Theologica, Romae 1944, 218 p. (= Pontificium Athenaeum Urbanianum de „Propaganda Fide").

CONSTANTINOPOLE 1054-1261, *Tête de la chrétienté, proie des Latins, capitale grecque*, Dirigé par Alain DUCELLIER et Michel BALARD, Édition Autrement – Collection Memoires nr. 40, Paris, 1996, 263 p.

Gheorghe CRONȚ, Feudalismul bizantin, în *S t u d i i*, București, tom 24, nr. 1, 1971, pp. 139-152.

DANTE – *Divina Comedie*, În traducerea lui George Coșbuc, Ediție îngrijită și comentată de Ramiro ORTIZ, Polirom, 2000, București, 728 p.

Jean DARROUZÈS, *Le registre Synodal du Patriarcat Byzantin au XIV-e siècle*. Étude paleographique et diplomatique, par…, Inst. Franc. d'Étud. Byz., Paris, 1971 [A.O.Chr., 12].

Jean DARROUZÈS A.A., *Épistoliers Byzantins du X-e siècle*, édités par…, Inst. Franc., d'Étud., Byz., Paris, 1960, 430. [A. O. Chr., 6].

Jean DARROUZÈS, *Documents inédits d'Ecclesiologie byzantine*, Textes édités, traduits et annotés par…, Inst. Franc. d'Étud. Byz., Paris, 1966, 442 p.

Jean DARROUZÈS, *Recherches sur les ΟΦΦΙΚΙΑ de l' Église Byzantine*, par…, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1970, 618 p. [Archives de l'Orient Chrétien, 11].

Jean DARROUZÈS, *Notitiae Episcopatuum Ecclesiae Constantinopolitanae* [Texte critique, introduction et notes, par…, Paris 1981, 521 p. Institut Français d'Études Byzantines, [*Géographie Ecclésiastique de l'Empire Byzantine, Tome I]*.

Jean DARROUZÈS et Albert FAILLER, *Tables générales des Échos d'Orient (1887-1942*, Inst. Franc. d'Étud. Byz., Paris, 1986, 392 p.

Jean DAROUZÈS, *Ekthésis néa, manuel des pittakia du XIVe siècle*, în *REB* [*Revue des études byzantines*, Paris, 1943 u.], 27, 1969, 5-127.

S. B. DAȘKOV, *Dicționar de împărați bizantini*, traducerea de Viorica ONOFREI și Dorin ONOFREI, Editura Enciclopedică, București, 1999, 508 p. + hărți. (Colecția „Biblioteca Enciclopedică de Istorie Universală", Seria Biografii).

Emil DIACONESCU, *Românii din răsărit – Transnistria* – Iași, Institutul de Arte Grafice și Editură Ath. Gheorghiu, 1942, 240 p. și online.

Nicolae DURĂ, *Le régime de la synodalité selon la legislation canonique conciliaire, œcumenique, du Ier millénaire*, Bucarest-Roumanie, 1999, tiparul executat la S.C. Lumina Tipo s.r.l., Buc., ISBN 973/99039-3-2, 1023 p.

Francis DVORNIK, *Les Slaves, Histoire et Civilisation de l'Antiquité aux débuts de l'époque contemporaine*, Traduit de l'anglais par Danielle PAVLEVSKI avec la collaboration de Maroussia CHPOLYANSKY, Éditions du Seuil, Paris, 1970, 1178 p. + hărți (L'Univers Historique).

Francis DVORNIK, *Les Slaves, Histoire et Civilisation de l'Antiquité aux débuts de l'époque contemporaine*, Traduit de l'anglais par Danielle PAVLEVSKI avec la collaboration de Maroussia CHPOLYANSKY, Éditions du Seuil, Paris, 1970, 1178 p. + hărți (L'Univers Historique).

Ioan N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Note și comentarii, Sibiu, 1992, 557 p.

Ioan N. FLOCA, *Dreptul canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, vol. I-II, Edit. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1990, 572+472 p.

GONIS, Dimitrios V. (1980), Το συγγραφικόν έργον του Οικουμενικού Πατριάρχου Καλλίστου Α', Athens (contains an edition of the writings of Kallistos).

Venance GRUMEL: *La chronologie des patriarches grecs de Jérusalem au XIIIe siècle.* In: *Revue des Études Byzantines.* Band 20, 1962, S. 197-201.

Karl HÖRMAN: *Simonie*. In: *Lexikon der christlichen Moral*. Tyrolia-Verlag, Innsbruck/Wien/München, 1969, S. 1061-1065 (Veröffentlicht auf der Website der Gemeinschaft vom hl. Josef).

H. HUNGER, *Die Generalbeichte eines byzantinischen Mönches im 14. Jahrhundert*, in: H. Hunger – O. Kresten (Hrsg.), *Studien zum Patriarchatsregister von Konstantinopel II* (= Sitzungsberichte der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, phil.-hist. Klasse 647). Wien 1997, 193-218.

Eudoxiu Baron de HURMUZAKI, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, T. 14. N. IORGA, *Documente grecești*, București, 1915.

Jan HUS: *Ketzertum und Ämterkauf*. In: *Schriften zur Glaubensreform und Briefe der Jahre 1414-1415*. S. 70-74 (wiedergegeben auf philos-website.de).

Istorie Bisericească Universală (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor

Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054-1982), București, 1993. Ediția 1993 a fost editată de Pr. Prof. Viorel IONIȚĂ.

ÎNDREPTAREA LEGII 1652 [Pravila cea Mare, Târgoviște], București, 1962, Editura Academiei Române 1013 p. [Adunarea Izvoarelor vechiului Drept Românesc, VII].

Titlul complet 1652:

ÎNDEREPTAREA LEGII CU DUMNEZEU CARE ARE TOATĂ JUDECATA ARHIEREASCĂ ȘI ÎMPĂRĂTEASCĂ de toate vinile

preoțești și mirenești Pravila Sfinților Apostoli, a celor 7 săboare și toate ceale nameastnice. Lângă aceastea, și ale Sfinților Dascali ai lumii: Vasilie Velichi, Timotei, Nichita, Nicolae; Theologhia Dumnezeeștilor Bogoslovi. Scrise mai nainte și tocmite cu porunca și învățătura Blagocestivului Împărat, Chir Ioan Comninul, de cuvân <tătorul> Diac al Marii Besearici lu Dumnezeu și păzitor de pravili, Chir Alexie Aristinul. Iar acum de întâi prepuse toate de pre ellineaște pre limbă rumânească, cu nevoința și userdia și cu toată cheltuiala a presfințitului de Hristos Chir Ștefan, cu mila lu Dumnezeu Mitropolit Târgoviștei, Exarh Plaiului și a toată Ungrovlahia. În Târgoviște, în tipografia Prealuminatului mieu Domn, Io Mathei Voievod Basarab în Sfânta Mitropolie, în casa Nălțării Domnului nostru Iisus Hristos. Martie 20, văleat 7160, a lui Hristos 1652, V post velichi.[1]

Hubert JEDIN, *Handbuch der Kirchengeschichte*, 11 vol. (I, II/1+2+3, III/1+2, IV, V, VI/1+2, VII), Sonderausgabe, 30 – sec. XX, Unveränderter Nachdruck der Sonderausgabe von 1985, Herder Freiburg, Basel, Wien, 1999^{4}, [1962^{1}, 1965^{2}, 1985^{3}].

Raymond JANIN, *La Géographie ecclésiastique de l'empire byzantine*, vol. 1-3, 1953-1975.

Raymond JANIN, *Constantinople Byzantine*, Développement urbain et répertoire topographique, Deuxième édition, Institut Français d'Études byzantines, Paris, 1964, 542 p. [Archives de L'Orient Chrétien, 4 A].

R. JANIN, *La Géographie ecclésiastique…*, II. Les églises et les monastères des grands centres, Paris, 1975; III, *Les églises et les monastères* <de Constantinople>, 2e édition, Paris 1969.

<u>KIRCHENGESCHICHTE</u>, von D. Dr. Karl BIHLMEYER, neubesorgt von Dr. Hermann TÜCHLE, [18] Achtzehnte Auflage, vol. I-III, Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, I, 1966 [Das christliche Altertum], II, 1968 [Das Mittelalter], III, 1969 [Die Neuzeit und die neueste Zeit].

S. I. KOUROUSÈS, Μανουὴ λ Γαβαλᾶς εἶτα Ματθαῖος μητροπολίτης Ἐφέσου (1271/2-1355/1360). Α′-Τὰ Βιογραφικα, Athènes 1972.

Anton LEINZ: *Die Simonie*. Eine kanonistische Studie. Herder, Freiburg i. Br. 1902 (Digitalisat).

Raymond – J. LOENERTZ, *Cardinale Morosini et Paul Paléologue Tagaris, patriarches, et Antoine Ballester, vicaire du Papae, dans le patriarcat de Constantinople (1332-34 et 1380-87)*, dans *Revue des études byzantines*, REB, Anné 1966, Volume 24, Numéro 24, pp. 224-256.

***Online*: Cardinale Morosini et Paul Paléologue Tagaris, patriarches, et Antoine Ballester, vicaire du Papae, dans le patriarcat de Constantinople (1332-34 et 1380-87) – Persée (persee.fr).**

[1] **Părțile tipărite cu roșu în ediția originală [1652], sunt redate cu litere aldine când sunt în text și cu litere cursive când sunt pe margine.**

Raymond – J. LOENERTZ, *Byzantina et Franco-graeca* (Storia e Letteratura. Raccolta di studi e testi 118), Rome, 1970. Recueil d'articles parus de 1935 à 1966 et réédités.

Hans-Christian MANER, *Emotionen in Bittschriften siebenbürgischer Kleriker der unierten Kirche an den Wiener Hof im 18. Jahrhundert*, în *Yearbook of the Society for 18th Century Studies on South Eastern Europe* 4 (2021), 68-86 și *online*.

J. D. MANSI, *Sacrorum Conciliarum nova, et amplissima collectio*, Reprint, ediția 1903, Paris, Graz, 1961, 53 tomuri, în 59 de volume, Akademische Druck – u. Verlagsanstalt Graz;

Ioannis MARTINOV, *Annus ecclesiasticus Graeco-Slavicus*, Bruxellis, 1863, 388 p. + il., Textus apud Google Books [Réimpression anastatique de l'Édition de 1863, Bruxelles 4, Société des Bollandistes, 1963].

Ioan Marin MĂLINAȘ. *Reluări, restituiri, completări și noi contribuții privind istoria bisericească și liturgica*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2020, 305 p., incl. il., pl. și hărți [Ediția *online* Presa Universitară Clujeană, 2020].

MEYERS *Großes Konversations – Lexikon*. Ein Nachschlagwerk des allgemeinen Wissens, Sechste, gänzlich neubearbeitete und vermehrte Auflage..., Leipzig und Wien, Bibliographisches Institut, 1905-1913, 24 volume.

G. MERCATI, *Notizie di Procoro e Demetrio Cidone* (Studi e Testi 56), Rome 1931.

***MEYENDORFF*, Jean: *Introduction à l'étude de Grégoire Palamas*. Paris 1959, 141-169.**

F. MIKLOSICH et J. MÜLLER, *Acta et Diplomata graeca medii aevi*, ed. …, t. I-VI, Vindobonae 1860-1890.

Vol. I: F. MIKLOSICH et J. MÜLLER *Acta et diplomata Graeca medii aevi sacra et profana*, în *Acta patriarchatus Constantinopolitani*, vol. I, Viena, 1860.

Vol. II: F. MIKLOSICH – J. MÜLLER: *Confessio monachi Pauli Tagaris*. Ἐξομολόγησις μοναχοῦ Παύλου τοῦ Τάγαρι ἢ ὁμολογία. Τοῦ Περδίκη ὑπομνηματογράφου, in: Franciscus Miklosich – Josephus Müller (Hrsg.), *Acta patriarchatus Constantinopolitani MCCCXC-MCCCCII*. Band 2 (= Acta et diplomata Graeca medii aevi sacra et profana 2), Wien 1862, 224-230.

Arhim. Vasile MIRON, Aspecte liturgice reglementate în Pravila cea Mare de la Târgoviște, BOR, 3, sept.-dec., 2020, pp. 157-173 și *online*, passim. Luat din: https://www.revistabor.ro/wp-content/uploads/studii-aspecte-liturgice-pravila-mare.pdf

***MOŠIN*, Vladimir: *Sv. patrijarh Kalist i srpska crkva*. In: *Glasn. Srpske pravosl. Crkve* 9 (1946) 192-206.**

J. NASRALLAH, *Chronologie des patriarches melkites d'Antioche de 1250 à 1500*, Jérusalem, 1968.

D. M. NICOL, *The Confessions of a Bogus Patriarch*: Paul Tagaris Palaiologos, Orthodox Patriarch of Jerusalem and Catholic Patriarch of Constantinople in the Fourteenth Century. *Journal of Ecclesiastical History* 21 (1970) 289-299.

Nicolaus NILLES SJ, *Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae Orientalis in terris coronae S. Stephani*, Maximam partem nunc primum ex variis tabulariis, Romanis, Austiracis, Hungaricis, Transilvanis, Croaticis, Societatis Jesu aliisque fontibus accessu difficilibus erutae, a Nicolao Nilles S.J...., Patrocinatibus Almis Hungarica et Rumena literarum Academiis editae, vol. I și II, Typis et sumptibus Feliciani Rauch, Oeniponte (Innsbruck), 1885 [= *Kalendarium manuale utriusque Ecclesiae Orientalis et Occidentalis*, pars III, addititia. „De Ecclesia Rumenorum, Ruthenorum, Serborum et Armenorum sub sacra Hungariae corona", Innsbruck, 1885].

Nicolaus NILLES, *Ueber die Wiedervereinigung der Rumänen in Siebenbürgen mit der katholischen Kirche*, in *Zeitschrift für katholische Theologie*, Vol. 4, No. 2 (1880), pp. 373-384 (12 pages), Published By: Austrian Province of the Society of Jesus (Österreichische Provinz der Gesellschaft Jesu).

Andrei OȚETEA (dir.), *Istoria lumii în date*, Editura Enciclopedică Română, Bucharest 1992, 616 p.

The Patriarch and the Caliph: An Eighth-Century Dialogue Between Timothy I and Al-Mahdi (Eastern Christian Texts), by Samir Khali SAMIR (editor) și Wafik NASRY (traducător, din araba, în engleză), Brigham Young Univ., 2018, 200 p.

Vittorio PERI: *Il numero dei concili ecumenici nella tradizione cattolica moderna*. In: *Aevum*. Band 37, 1963, S. 430-501.

Pr. Răzvan PERȘA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*. Ediție bilingvă. Studiu introductiv, introduceri, note și traducere, vol. I-III, Editura Basilica, București, 2022.

Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts*, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausends. Von der Urkirche bis zum großen Schisma, Zweite, erweiterete Auflage, Verlag Herold Wien München, 1960, 490 p.

D. I. POLÉMÈS, *The Doukai. A Contribution to Byzantine Prosopography*, Londres, 1968.

L. POLITÈS, *Schreiberschule im Kloster* τῶν Ὁδηγῶν, BZ (*Byzantinische Zeitschrift*, München), 51, 1958, 17-36, 261-287.

Profesor Evsevie POPOVICĬŬ, *Istoria Bisericéască*, Traducere de Athanasie Episcopul Râmnicului Noului Severin și Gherasim Episcopul Argeșului, vol. I-II, București, Tipografia Cărților bisericești, vol. I, 1-1054, 1900, 730 p., vol. II, 1054-1900, 1901, 559 p. Acest curs universitar a fost tradus din nou și reeditat de proin Mitropolitul Atanasie MIRONESCU singur, sub titlul *Istoria bisericească universală și statistica bisericească*, în patru volume, București, 1925-1928. Ediția întâia, din 1900-1901 a fost tradusă și în limba sîrbă, la Carloviț, 1912, precum și în limba bulgară.

Pravila cea Mare, Târgoviște, 1652, vezi Îndreptarea Legii, 1652.

PLP = Prosopographisches Lexikon der Palaiologenzeit, PLP 27398-27401.

Michaelis LE QUIEN, *Oriens Christianus*, Unveränderter Nachdruck der 1740 in der Typographia Regia in Paris erschienenen Ausgabe, în 4°, 3 Bände, Akademische Druck - u. Verlagsanstalt, Graz – Austria, 1958.

I. *LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinopole*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. I, Le Régestes de 381 à 715, par Venance GRUMEL, 1932, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1972, reg. 1-324 régestes, 251 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I). [Acest volum a fost recenzat de H. Grégoire, în rev. *Byzantion*, Tome XII, 1937, pp. 673-675].

II-III. *LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinopole*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. II et III, Le Régestes de 715 à 1206, par Venance GRUMEL, Deuxieme édition revue et corrigée par Jean DARROUZÈS, 1989, Paris, Institut Français d'Études Byzantines, 325-1202 régestes, 612 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).

IV. *LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinopole*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. IV, Le Régestes de 1208 à 1309, par V. LAURENT, Paris 1971, reg. 1203-1782 + apend. cu 12 regeste, 634 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).

V. *LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinopole*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. V, Le Régestes de 1310 à 1376, par Jean DARROUZÈS, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1977, reg. nr. 2000-2681, 601 p. (= Le Patriarcat Byzantin, Serie I).

VI. *LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinopole*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc.VI, Le Régestes de 1377 à 1410, par Jean DARROUZÈS, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1979, reg. nr. 2682-3286, 548 p. (= Le Patriarcat Byzantin, Serie I).

VII. *LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinopole*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. VII, Le Régestes de 1410 à 1453, suivis des Table générale des Fascicules I-VII, par Jean DARROUZÈS, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1991, reg. nr. 3287-3427, 195 p. (= Le Patriarcat Byzantin, Serie I).[Regestele sunt prezentate și într-o recenzie de I. M. Mălinaș, în rev. *Familia Română*, Oradea, an 1, 1999, nr. 1, pp. 25-26].

Pentru secolul al XIV-lea, lucrarea instrument de studiu – manual – rămâne cartea lui Jean DARROUZÈS, *Le registre synodal du patriarcat byzantin au XIVe siècle (Étude paléographique et diplomatique)*, Paris, 1971, 503 p. [Colecția: *Archives de l'Orient Chrétien*, nr. 12] [2]

---

[2] *Das Patriarchatsregister von Konstantinopel*, Bd. I-VIII (von Christian Gastgeber, Johannes Preiser-Kapeller, Vratislav Zervan, Otto Kresten).
Die Kanzlei des Patriarchats von Konstantinopel führte ein Register, in dem Kopien der ausgefertigten bzw. originalen Urkunden aufbewahrt wurden. Von dem ursprünglichen „heiligen Register" (to hieron kodikion) sind neben wenigen Fragmenten aus postbyzantinischer Zeit zwei Bände aus dem 14. und Anfang des 15. Jahrhunderts erhalten, die sich heute in der Österreichischen Nationalbibliothek befinden (Cod. Vind. hist. 47 und 48). Die beiden Bände brachte Mitte des 16 Jahrhunderts der kaiserliche Gesandte am Hofe Süleymans II., Augerius von Busbeck, nach Wien. Ein Slavist und ein Klassischer Philologe, Franz Miklosich

Το ιερόν κωδίκιον (1315-1402)[3] Cod. Vind. Hist. gr. 47 și 48 (precum și copia acestuia: Cod. Vat. Urb. gr. 80)

1. ***REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453*, Bearbeitet von Franz DÖLGER, 1. Teil: Regesten von 565-1025, 3 Teile in einem Band, Verlag R. Oldenbourg, München und Berlin, 1924, 105 p., Einleitung, pp. V-XII, + Regeste nr. 1-821 [Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neueren Zeit, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten..., Abteilung I: *Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches*], reprint 1976, Verlag Dr. H. A. Gerstenberg – Hildesheim, {Volum recenzat de Louis BRÉHIER, în *Byzantion*, I, 1924, pp. 591-593}.**

2. ***REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453*, Bearbeitet von Franz DÖLGER, 2. Teil: Regesten von 1025-1204, Druck u. Verlag von R. Oldenbourg, München u. Berlin, 1925, 108 p., Regeste nr. 822-1668 [Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neueren Zeit, Herausgegeben von der Akademie der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten..., Abteilung I: *Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches*].**

3. ***REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453*, Bearbeitet von Franz DÖLGER, 3. Teil: Regesten von 1204-1282, Druck u. Verlag von R. Oldenbourg, München, Berlin, 1932, 77 p., Regeste nr. 1669-2075 [Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neueren Zeit, Herausgegeben von der Akademie der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten..., Abteilung I: *Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches*].**

4. ***REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453*, Bearbeitet von Franz DÖLGER, 4. Teil: Regesten von 1282-1341, Verlag C. H. Beck München, Berlin, 1960, 165 p., Regeste nr. 2076-2862 [Corpus der**

---

und Joseph Müller, gaben die Urkunden in den zwei ersten Bänden der „Acta et diplomata Graeca medii aevi” 1860 bzw. 1862 in Wien heraus.

Da diese Edition mangelhaft und unvollständig ist und den Ansprüchen einer modernen kritischen Ausgabe nicht genügt, initiierte Herbert Hunger bald nach 1970 eine Neubearbeitung. Unter seiner Leitung setzte sich ein Team von Byzantinisten und Rechtshistorikern mit dem Patriarchatsregister kritisch auseinander. Eine Neuedition im Rahmen des „Corpus Fontium Historiae Byzantinae” (Series Vindobonensis), konzipiert in acht Bänden, wurde in Angriff genommen. Nach mehrjährigen Vorarbeiten erschien 1981 der erste Band des Registers des Patriarchats von Konstantinopel (PRK): Der Band umfasst neben einer kritischen Edition eine ausführliche Einleitung und Analyse der Dokumente (inkl. der darin erwähnten früheren Dokumente und Gesetze), ergänzt durch eine synoptische deutsche Übersetzung. 1995 erschien der zweite Band, 2001 der dritte Band. Band 5 und 6 wurden aufgrund der Förderung durch den Österreichischen Forschungsfonds vorgezogen (Projekte P19818, P22269) und sind zurzeit in Vorbereitung für den Druck.

***Luat din:* http://www.oeaw.ac.at/imafo/die-abteilungen/byzanzforschung/language-cultural-heritage/diplomatik-texteditionen/patriarchatsregister-konstantinopel/**

[3] **Vezi regestul nr. 2041, din Fasc. V, la: Jean DARROUZÈS, *LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinopole*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. V, Le Régestes de 1310 à 1376, par Jean DARROUZÈS, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1977, reg. nr. 2000-2681, 601 p. (= Le Patriarcat Byzantin, Serie I).**

griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neueren Zeit, Herausgegeben von der Akademie der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten..., ***Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches*****].**

5. ***REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453*****, Bearbeitet von Franz DÖLGER, 5. Teil (Schluss) Regesten von 1341-1453, unter verantwortlicher Mitarbeit von Peter WIRTH, Verlag C.H. Beck München u. Berlin, 1965, 138 p., Regeste nr. 2863-3555 [Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neueren Zeit, Herausgegeben von der Akademie der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten...,** ***Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches*****].**

Resturnare ultimelor retaciri a aparatorilor Episcopatului Necanonic, și a nelegiuirilor facute Bisericeĭ Românescĭ opera lucrată de smeritul între Archierei D. D. NEOFIT SCRIBAN, Episcop de Edessa și fost decretat al Argeșului**, Bucuresci, Tipografia Theodor Michaiescu și Vajdescu, 1867, 52 p. [*****proteste*****, n.n.].**

G. A. RHALLÈS și M. POTLÈS, Σύνταγμα τῶν Θείων καὶ ἱερῶν κανόνον 1-6, Athènes 1852-1859.

ROM ***und die Patriarchate des Ostens*****, von Wilhelm de VRIES, unter Mitarbeit von Octavian BÂRLEA, Josef GILL, Michael LACKO, Verlag Karl Alber, Freiburg, München, 452 p. (=Orbis Academicus Verlag Karl Alber, Freiburg, München).**

Die Rumänen unter der Herrschast der protestantischen Fürsten Siebenbürgens**, von N. Nilles, în** ***Zeitschrift für katholische Theologie*****, Vol. 4, No. 1 (1880), pp. 189-192 (4 pages), Published By: Austrian Province of the Society of Jesus (Österreichische Provinz der Gesellschaft Jesu).**

P. SCHREINER, ***Zur Geschichte Philadelphias im 14. Jahrhundert (1293-1390)*****, OCP (=** ***Orientalia Christiana Periodica*****, Rome) 35, 1969, 375-431.**

M. STASIW, ***Mitropolia Halicensis. Ejus historia et juridica forma*** **(Analecta OSBM, sér. II, sect. I, tom 12), Rome, 1960.**

Ernst Christoph SUTTNER, ***Die Erneuerung eines orthodoxen Schulwesens in Metochien des hl. Grabes im letzten Drittel des 17. Jahrhundert*****, în** ***Ostkirchliche Studien*****, Band 34, Heft 1, pp. 281-299.**

Ernst Christoph SUTTNER, DIE SIEBENBÜRGER KIRCHENUNION AN DER WENDE ZUM 18. JAHRHUNDERT, in ***Annales Universitatis Apulensis*****. Series Historica, 12/I, 2008, pp. 7-41.**

Cornel TATAI-BALTĂ și Ioan FĂRCAȘ, ***Iconostasul Catedralei greco-catolice „Sfânta Treime" din Blaj*** **(Sec. XVIII). Editura ALTIP, Alba Iulia, 2011, 236 p., incl. Il. + pl.**

S. VRYONIS, ***The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Elevent through the Fifteenth Century*****, Los Angeles, 1971.**

A. WÄCHTER, ***Der Verfall des Grichentums in Kleinasien im XIV. Jahrhundert*****, Leipzig, 1903.**

Kurt WEITZMANN: *Zur Kunst des Katharinenklosters*. In: John GALEY, Kurt WEITZMANN: *Das Katharinenkloster auf dem Sinai*, Stuttgart 1988, S. 81-96.

Dietmar W. WINKLER: *Zur Rezeption 'Ökumenischer Konzilien' am Beispiel der persischen und armenischen Kirche*, in: Christian Hornung, Andreas Merkt, Andreas Weckwerth (Hrsg.), *Bischöfe zwischen Autarkie und Kollegialität. Variationen eines Spannungsverhältnisses*, Quaestiones disputatae, 301, Herder, Freiburg/Basel/Wien 2019, 129-157.

P. WIRTH, Der Beginn des ersten patriarchats Pachomios' I. von Antiocheia, *Ostkirchliche Studien*, 10, 1961, 301-304].

Josef WOHLMUTH, *Conciliorum Oecumenicorum Decreta* [Dekrete der ökumenischen Konzilien], Band I, Konzilien des ersten Jahrtausend, vom Konzil von Nizäa (325) bis zum vierten Konzil von Konstantinopel (869-870)..., von..., 3. Durchgesehene Auflage, 2002, Ferdinand Schöningh, Paderborn, München, Wien, Zürich, pp. 157-186.

J. ZHISHMAN, *Das Eherecht der orientalischen Kirche*, I-II, Viena, 1864 (dispărută), a se vedea traducerea greacă în două volume, făcută de M. APOSTOLOPOULOS, Τὸ δίκαιον τοῦ γάμου τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, I-II, Athènes 1912-1913.

Ivan ŽUŽEK S.I., *Index analiticus Codicis Ecclesiarum Orientalium*, Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma, 1992, 375 p. [Kanonika, 2, Editor George Nedungatt, S.J.; (Facultas Iuris Canonici Pontificium Institutum Orientalium Studiorum)].

♛ ♛ ♛ ♛ ♛

Introducere

Despre simonie în Biserică

Termenul și năravul se trage de la Simon Magul, ὁ Σίμων ὁ Μάγος, Simon din Samaria, Simon Vrăjitorul sau Simon de Gitta (†65 d.Hr., în Roma), gnostic și primul eretic al Bisericii celei Una [*FA* 8, 9-25, mai ales versetele 18-20].

Persoana lui Simon Magul este prezentată nu numai de Faptele Apostolilor, ci și de Părinți, cum ar fi Sf. Irineu de Lugdun (130-200), Sf. Justin Martirul și Filosoful (c. 100-c. 165), Sf. Ipolit al Romei (î. 170-d. 235), precum și în apocrife, cum ar fi „Faptele lui Petru", Πράξεις Πέτρου, Acta Petri (sec. II) și „Pseudo-Clementine", Pseudepigrapha Clementis vel Pseudoclementina sive brevius Clementina, a lui Clement Romanul (c. 50-97 sau 101, în Roma sau în Crimeia, la muncă silnică în mină ?).

***Simon Magul* sau Simon din Samaria, gnostic, a fost descris în *Faptele Apostolilor* 8, 9-25. A trăit în timpul domniei Împăratului Claudiu (41-54), potrivit informațiilor primite de la Sf. Iustin Martirul și Filozoful (c. 100-c. 167).[1]**

Gnosticismul, „... un fenomen, pe cât de interesant, pe atât de contradictoriu...", s-a legat de Biserică, ca un scai, ca râia [Acarodermatitis (Sarcoptes scabiei), Ψώρα], aceasta nemaiscăpând de el, începând cu Simon Magul (FA, 8, 9-25) și până astăzi.[2] Sistemele gnostice, pentru că așa cum susține Părintele Adrian Cazacu, nu le putem integra „în sfera religiosului", care au supraviețuit primelor trei secole creștine, s-au manifestat în continuare prin dualismul principiului, prin mitul

---

[1] ***DIE GESCHICHTE DES CHRISTENTUMS*, Religion, Politik, Kultur, Ungekürzte Sonderausgabe, Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1-3, 2003-2005. Vol. I., Altertum, Die Zeit des Anfangs (bis 250), Hrg. von Luciano PIETRI, pp. 523-524.**

[2] **Pr. Dr. Adrian CAZACU, *Gnosticismul primelor trei secole creștine din perspectiva cercetărilor actuale,* Ed. Episcopiei Giurgiului, Giurgiu, 2011, pp. 326-327 (Concluzii).**

„Sophia”, care ajunsese chiar să fie acceptat de teologi ca și teologumen, ὁ θεολογούμενον, prin disprețul față de corp, cu diavolul (cu legendele despre ispitirile *vrăjmașului...*, ucigă-l toaca, lua-l-ar dracul, înstrăinarea omului de lume, multe din aceste influențe fiind preluate de monahism, ca să nu mai vorbim de manihei, de sectele medievale (bogomilii, catarii, albigenzii), până în vremea noastră, prin diferite curente religioase, *teosofie*, *New Age* și *Gnoza de la Princeton* [sau *savanții în căutarea unei religii*, n.n.], a lui Raymond Ruyer etc.[3]

Fondul comun al învățăturii gnosticismului constă în: *dualism* sau *diarhie*, Δυαλισμός ή Διαρχία, Dualismus (lat.); *emanaționism*, de la προβολαί; posibilitatea de mântuire prin *gnoză*, γνῶσις.[4] Idei gnostice se regăsesc și în alte religii, de pildă în islam, dar și în cabbala.[5] Noi menționăm doar două feluri de gnosticism: cel sirian și cel alexandrin.

***

Nu intenționăm să facem o prezentare istorică a vieții și activității lui Simon Magul, despre care – în treacăt spus – nu se cunoaște aproape nimic și nici al gnozei, ci doar să le arătăm ca exemplu, model și pildă de urmat, pentru Paulos TAGARIS, penitentul nostru, de la spovedania publică, din cadrul Sinodului Endemic, de la Constantinopol, din anul 1394, de care ne ocupăm, în lucrarea de față.[6]

---

3 **Ibidem, p. 326.**
„Nu ne pronunțăm acum asupra unei continuități între „Evangheliile gnostice”, credințele paralele cu creștinismul și gnoza cea nouă, totuși o anumită filiație există, cel puțin din punctul de vedere al propagării unui soi de spiritualitate închegat într-un mare sistem cosmologic de reglare a confuziilor.”, scrie Iulian Grigoriu, *Gnoza de la Princeton*, 12 AUGUST 2003, publicat in revista *Antares...*), POSTED BY IULIAN GRIGORIU AT 3:05 P.M., luat din: http://cronicide.blogspot.com/2003/08/gnoza-de-la-princeton.html

4 ***Istoria Bisericească Universală* (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, p. 130.**
Evsevie POPOVICĬŬ, *Istoria Bisericéascâ...*, Op. cit., vol. I, pp. 265-266.

5 **Tilman NAGEL, *Geschichte der islamischen Theologie: von Mohammed bis zur Gegenwart* C.H. Beck 1994, p. 222.**
Winston E. WAUGH *Sufism* Xulon Press 2005, p. 17.
Andrew Philip SMITH *The Secret History of the Gnostics*: *Their Scriptures, Beliefs and Traditions* Duncan Baird Publishers 2015.

6 **EUSEBIU de Cesarea, *Historia Ecclesiastica*, cartea a doua, cap. 13, 1-7.**
GNILKA Christian: *Simon Magus und die römische Petrustradition*. In: *Römische Quartalschrift für Christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte*, Bd. 113 (2018), S. 151-165.
Alberto FERREIRO: *Simon Magus in Patristic, Medieval and Early Modern Traditions*. Studies in the History of Christian Traditions. Bd. 125. Brill, Leiden u. a. 2005.
Gerd THEIßEN: Simon Magus. Die Entwicklung seines Bildes vom Charismatiker zum gnostischen Erlöser. Ein Beitrag zur Frühgeschichte der Gnosis. In: Axel von Dobbeler (Herausgeber): Religionsgeschichte des Neuen Testaments. Festschrift für Klaus Berger zum 60. Geburtstag. Francke, Tübingen u. a. 2000, S. 407-433.

***Definiția canonică a simoniei, făcută de marele liturgist Ene Braniște*:** **Simonia este un păcat împotriva Duhului sfânt, care constă în încercarea de a cumpăra harul cu bani. Denumirea vine de la numele unui vrăjitor, Simon Magul, din Samaria, care ascultând o predică a diaconului Filip s-a botezat...**[7]

> ***Definiție* DEX: simonie, *simonii* s. f. Trafic cu lucruri pe care Biserica le consideră sfinte, bunuri spirituale, și pedepsit cu excomunicarea, caterisirea, anatema etc. Numele vine de la Simon Magul, care a oferit apostolilor Petru și Ioan bani în schimbul harului Sfântului Duh.**

De la bun început, nu degeaba se pornește de la Simon Magul, Biserica a fost nevoită să lupte împotriva simoniei, ὁ σιμωνία, să o respingă, să o critice și să-i pedepsească pe cei care o practicau. Textul biblic (FA, 8, 9-25), canoanele și alte decizii bisericești constitue o dovadă grăitoare în acest sens.

A. Dispoziții canonice ortodoxe

***Simonia*, ὁ σιμωνία sau traficul cu cele sfinte, este înrudită cu *ierosilia*, ἡ ἱεροσυλία [recte *sacrilegiu*, de la sacer, sacra, sacrum (lat.)] și cu *arghirofilia*, ἡ αργυροφιλία, și, în relație de continuitate, ele se completează în mod reciproc.**[8]

Dominique CÔTÉ: *Le thème de l'opposition entre Pierre et Simon dans les Pseudo-Clémentines*. Collection des Études Augustiniennes. Série Antiquité, Band 167, Institut d'Études Augustiniennes, Paris 2001.

[7] Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE și Prof. Ecaterina BRANIȘTE, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Tipărit cu binecuvântarea Prea Sfințitului Laurențiu, Episcopul Caransebeșului, Editura diecezană Caransebeș, 2001, p. 454.

[8] Textele canoanelor sinoadelor ecumenice mai pot fi găsite și în colecțiile de canoane catolice, dintre care menționăm pe cele redactate cu contribuția lui Giseppe ALBERIGO & comp., atât privitor la ediția extinsă, cât și la aceea în rezumat:

a. privitor la ediția extinsă vezi vol. I, din COD = CONCILIORUM OECUMENICORUM DECRETA [Dekrete der Ökumenischen Konzilien], vol. I–III,

Band 1 Konzilien des ersten Jahrtausends, vom Konzil von Nizäa (325) bis zum vierten Konzil von Konstantinopel (869/70), 2002, 186 p., passim.

b. ediția în rezumat: Giuseppe ALBERIGO (Hrsg.): *Geschichte der Konzilien vom Nicaenum bis zum Vaticanum II.*, Patmos, Düsseldorf 1993, Fourier Verlag Wiesbaden, 482 p., passim.

Aceste colecții nu conțin însă textele canoanelor, sinoadelor locale, particulare, ale Sfinților Părinți, canoanele întregitoare ori diferite epistole și enciclice, cu caracter canonico-juridic. Din acest motiv, suntem avizați la colecția consacrată a tuturor canoanelor Bisericii Ortodoxe, în limba română, editată de Ioan N. FLOCA, cu toate deficiențele de care dă dovadă.

Pentru „simonie”, în dialogul dintre creştinism și islam, cu note teologice specifice Bisericii Asiriene de Răsărit, dezbătute de Patriarhul Timotei I (780-823) de la Seleucia-Ktesiphon, *respectiv* Bagdad, în dialogul acestuia cu al treilea Calif Abbasid al-Mahdi (775-785), vezi lucrarea editată recent: *The Patriarch and the Caliph*: An Eighth-Century Dialogue Between Timothy I and Al-Mahdi (Eastern Christian Texts), by Samir Khali SAMIR (editor) și Wafik NASRY (traducător, din arabă, în engleză), Brigham Young Univ., SUA, 2018, 200 p. Acest volum cuprinde o versiune prescurtată în arabă din secolul al XVI-lea, bazată pe originalul siriac al lui Timotei I.

a. Simonia[9]

Canoanele Sfinților Apostoli

Canonul 29, privind osândirea simoniei:

> **Dacă vreun episcop, preot sau diacon ar dobândi această vrednicie (*demnitate*) prin bani, să se caterisească și acela ce l-a hirotonit, și să se taie cu totul din comuniune (*BIserică*), ca Simon Magul de către mine Petru.[10]**
>
> ***Concordanță canonică*: Can. 2 IV Ec; 22, 23 Trulan; 4, 5, 15, 19 VII Ec; 2 Sardica; 90 Vasile cel Mare; Epist. lui Ghenadie și a lui Tarasie – *Contra Simoniei*.**

Canonul 30, privind osândirea celor care se folosesc de influența dregătorilor lumești, pentru a deveni episcopi:

> **Dacă vreun episcop, folosind stăpânitori (*dregători*) lumești, s-ar face prin ei stăpân peste vreo biserică, să se caterisească și să se afurisească, deasemeni și toți părtașii (*complicii*) lui.[11]**
>
> ***Concordanță*: Can. 4 I Ec.; 3 VII Ec.; 13 Laod.**

---

[9] Abia la încheierea de redactat a acestei lucrări, ne-au parvenit cele trei volume, privind *Canoanele Bisericii Ortodoxe*. Ediție bilingvă. Studiu introductiv, introduceri, note și traducere Pr. Răzvan PERȘA, I-III, Editura Basilica, București, 2022. Din motive tehnice, rămânem însă la textele versiunii canoanelor citate, conform celor tipărite de Diac. Prof. Dr. Ioan N. FLOCA, din Sibiu, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Note și comentarii, Sibiu, 1992.

[10] Ioan N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*..., Op. cit., p. 23.

[11] Ibidem, p, 24.

Canonul 76, Episcopia nu se moștenește:

Orânduim că nu se cuvine ca episcopul să hirotonească în demnitatea episcopală pe cine voiește, dăruind-o fratelui sau fiului sau altei rude, căci nu este drept să se rânduiască moștenitori episcopiei, dăruind simțirii (*patimei*) omenești cele ce sunt ale lui Dumnezeu; pentru că nu se cade a pune Biserica lui Dumnezeu sub moștenitori. Iar dacă va face cineva aceasta, hirotonia să rămână fără tărie iar el să se pedepsească cu afurisire.[12]

Concordanță: **Can. 1, 30 Apost.; 4 I Ec.; 3 VII Ec.; 19, 23 Antiohia; 22, 49 Cartagina.**

Canoanele Sinodului al IV-lea Ecumenic, de la Calcedon, din anul 451

Canonul 2, Osânda simoniei:

Dacă vreun episcop ar săvârși hirotonia pentru bani și ar coborî între lucrurile de vânzare harul care nu se vinde, și ar hirotoni episcop ori horepiscop, ori presbiteri, ori diaconi, ori pe altcineva dintre aceia care se numără în cler, sau pentru bani ar înainta (*ar institui, ar rândui*) econom sau ecdic (apărător, avocat bisericesc) sau paramonar sau pe oricine din cler (*din rândul slujbașilor bisericești*) pentru câștig rușinos pe seama sa, cel dovedit că a făcut aceasta să se primejduiască în privința propriei sale trepte (*spițe*), iar cel hirotonit să nu aibă nici un folos din hirotonia sau înaintarea aceea din negoț; ci să fie străin de vrednicia sau de slujba pe care a dobândit-o prin bani. Iar dacă cineva s-ar vădi (*ar apărea*) ca mijlocitor în astfel de apucături (*afaceri*) rușinoase și nelegiuite (*neîngăduite*), să cadă și acesta din treapta sa, dacă ar fi cleric, iar dacă ar fi laic sau călugăr (*trăind călugărește*), să fie dat anatemei.[13]

Concordanță: **Can. 29 Apost.; 22, 23, Trulan; 4, 5, 19 VII Ec.; 12 Laod.; 2 Sardica; 90 Vasile cel Mare; Scrisoarea pastorală a lui Ghenadie; Scrisoarea pastorală a lui Tarasie –** ***Contra Simoniei.***

Canonul 3, Se oprește îndeletnicirea cu treburi incompatibile cu starea clericală:

A venit la Sfintul Sinod (*la cunoștința Sfintutui Sinod*) că oarecari dintre cei cuprinși (*incluși*) în cler, se fac arendași ai

[12] Ibidem, p, 46.
[13] Ibidem, pp. 79-80.

averilor străine pentru câştig ruşinos şi se îndeletnicesc cu treburi (*afaceri*) lumeşti, apoi, lenevindu-se în slujirea lui Dumnezeu şi alergind prin casele oamenilor, din iubire de argint iau asupra lor şi mânuirea (*administrarea*) de averi. De aceea, sfântul şi marele sinod a orânduit (*hotărât*) ca de acum înainte nimeni, nici episcopul, nici clericul, nici monahul, să nu ia în arendă averi, nici si se vâre (*amestece*) pe sine în chivernisirea (*administrarea*) lucrurilor lumeşti, afară numai dacă ar fi chemat cumva după legi Ia epitropia de neînlăturat (*obligatorie*) a nevârstnicilor (*minorilor*), sau dacă episcopul cetăţii l-ar rândui să poarte grija lucrurilor bisericeşti sau a orfanilor sau văduvelor neajutorate sau a persoanelor care mai ales au trebuinţă de ajutor bisericesc pentru frica lui Dumnezeu. Iar dacă cineva de acum înainte ar încerca să calce cele orânduite (*hotărâte*), unul ca acela să se supună pedepselor bisericeşti.

Concordanţă: **Can.20, 81, 83 Apost.; 7 IV Ec.; 10 VII Ec.; 16 Cartagina; 11 I-II.**

Canoanele Sinodului al doilea Trulan sau quinisext, 691-692, al *cinci-şaselea*, de la Constantinopol

Canonul 22, Osânda hirotoniei simoniace:

Poruncim, ca cei ce au fost hirotoniţi pe bani, iar nu după ispitire şi după alegerea vieţii (*celei preoţeşti*), fie episcopi, fie orice altfel de clerici, să se caterisească; dar şi cei ce i-au hirotonit.

Concordanţă: **Can 29 Apost.; 2 IV Ec.; 23 Trulan; 4, 5, 19 VII Ec.; 2 Sardica; 90 Vasile cel Mare; Scrisoarea pastorală a lui Ghenadie; Scrisoarea pastorală a lui Tarasie –** ***Contra Simoniei.***

Canonul 23, Osânda cuminecării simoniace:

(*S-a orânduit*) ca nici unul, fie dintre episcopi, fie dintre presbiteri sau diaconi, împărtăşind cu prea curata cuminecătură, să nu ceară de la cel ce se împărtăşeşte, bani sau ceva asemănător, pentru o astfel de împărtăşire. Căci nici harul nu se poate vinde şi nici sfinţenia Duhului nu o împărtăşim (*dăm*) pentru bani, ci ea trebuie dată fără viclenie, celor vrednici de darul (*acesta*). Iar dacă s-ar vădi cineva dintre cei ce se numără în cler, cerând ceva de orice fel, celui pe care îl împărtăşesc cu prea curata cuminecătură, să se caterisească ca un râvnitor al rătăcirii şi al răutăţii lui Simon.

Concordanţă canonică: **Can. 4, 29 Apost.; 2 IV Ec.; 22 Trulan; 4, 5, VII Ec.b**

*

Vezi și compară cu *Pravila cea Mare* sau Îndreptarea legii, Târgoviște, 1652 (reprint, Buc., 1962):[14]

Glava 9

Grăiaște canonul 29 al sfinților apostoli: oricine să va face episcop sau preot, sau diacon, sau alt dar va lua cu galbeni, sau cu mulți sau cu puțini, aceluia să i se ia episcopia și arhieria lui, și a preotului, măcară diacon de va fi; așișderea și arhiereul acela carele va fi făcut hirotonie să pață osânda aceaia, adică să fie oprit de arhierie. Și nu numai să le ia cinstea, ce încă să-i și oprească de sfânta cuminecătură a creștinilor, ca și Simon vrăjitorul dă mine Petr.

Și iară, ori fiecare preot ce va vrea să se preoțească și va mearge la boiariu mirean de-l va pune să grăiască arhiereului ca, pentru frica lui și pentru boeria și putearea lui, să ia darul besearicii, sau preoție, sau arhierie sau boerie, sau cinste, sau besearică, sau fiece dar besericesc, unul ca acela să i să ia cinstea și să se afurisească, încă și câți au fost la sfatul lui; iară de vor fi mireni, să fie afurisiți și afară dă besearică, ca niște călcători de dumnezeiasca pravilă.

Marele Vasilie

Iară pentru luarea, grăiaște arătătorul de ceriure, marele Vasilie și scrie cătră episcopii lui să nu cumva să ia galbeni și să facă hirotonie, că apoi-i va opri de episcopie. Într-aceaia scrie și pentru luarea de care iau arhiereii până astăzi, și zice să nu ia.

Zonara

Ce însă dumnezeiescul Zonara povesteaște de acest lucru pre amăruntul și zice așa, că ceia ce vând darul duhului sfânt pre galbini, aceia fac așa pentru iubirea de argint, care iubire de argint iaste rădăcina
Zri.
tuturor răotăților și să chiamă închinare de idoli, pentru că cinsteaște mai mult pre idoli decât pre Dumnezeu și să închipuiaște Iudei; că, cum el au vândut pe Hristos, pentru să dobândească galbeni, așișderea și unii arhierei vând cu a lor voe a dooa vânzare pe Hristos, carele s-au răstignit pentru noi.

---

[14] ÎNDREPTAREA LEGII 1652 [Pravila cea Mare, Târgoviște], București, 1962, Editura Academiei Române pp. 77-78 [Adunarea Izvoarelor vechiului Drept Românesc, VII].
Vezi și: Ioan D. D A N, *Pravila Magna eiusque auctoritas in Ecclesia Romena*, „Îndreptarea Legii" a. 1652, Excerpta ex Dissertatione ad Laurem in Facultate Theologica, Romae 1944, 218 p. (= Pontificium Athenaeum Urbanianum de „Propaganda Fide").

Și așa se zice că se închipuiesc Iudei acei arhierei carii vând darurile duhului sfânt; pentru că și ținuturile carele să vor cumpăra cu acei bani, adecă norii[15] și orașă și sate, în carele oblăduesc sau țin norie cei hirotoniți, și mânile cealea ce iau plodurile, adecă cheltuialele, acealea vor să să chiame cheltuialelelui acheldam; că acesta acheldam iaste cuvânt ovreesc, carele să tâlcuiaște elineaște satu sângelui, de carele scrie la deaanie. Aceasta iaste într-acela chip, zice, că cumu e acel loc al satului sângelui, dă se cumpără cu banii ceia ce vându Iuda pe Hristos; și deaca se cumpără cu acei bani, puse-i-se numele locul sângelui. Într-acela chip și banii ceia ce-i iau cei ce vând darul lui Dumnezeu și norii și orașă, adecă satele carele le țin norie, carele le cumpără preoții cei hirotoniți și dau galbeni, adecă întrări de întră la ceva, acealea vor să fie și vor să să chiame prețul sângelui.

Săbor. 6, canon 23

Așișderea și preoții carii cuminecă pe creștini cu sfânta cuminecătură să nu ia, nice să ceară plată nemic, nice multă, nice puțină, pentru că trupul și sângele domnului nostru Isus Hristos sfântul și preasfântul și neprețuitul nu să vinde, ce numai după dumnezăescul dar se dă. Iară dă se va arăta la vreun preot că i-au dat vreun om au bolnav au sănătos și au luat vreun dar ceva pentru dumnezăiasca priceștanie, aceluia să i se ia popia, ca și Iudei și ca lui Simon vrăjitorul; pentru că în munca focului de veac nu va sta departe de aceia, ce aproape, deaca vreame ce au pohtit să facă cum au făcut aceia, adecă să vânză pe neprețuitul mărgăritariu, domnul nostru Isus Hristos și mântuitorul nostru.

*

Canonul 5, al Sinodului al VII-lea Ecumenic, din anul 787 osândește [condamnă] simonia:

***Pravila cea Mare* sau Îndreptarea legii, Târgoviște, 1652 (1962), p. 520:**[16]

Gl. 5.

Carii se laudă pentru darea aurului că se-au pus la besearică și dosădesc și ocărăsc pre cei ce sânt aleși pentru bunătățile și se-au pus la besearică fără de dări, socotit-au săborul acela să-ș ia cinul său cel mai de jos, iară de nu se va lăsa, să se canonească;

---

[15] **Adică *enorii* sau parohii ori comunități creștine etc., de la ἡ ενορία, parochia (lat.).**
[16] **Ioan N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Note și comentarii, Sibiu, 1992, pp. 165-166.**

iară cine va face aceasta întru hirotonie, acela să se tae de priceștanie, ca și Simon vrăjitorul de Petr.

Urmează tâlcuirea canonului, în Pravila ce Mare, 1652 (1962), pp. 523-524.

Canonul 19, al Sinodului al VII-lea Ecumenic, din anul 787 osândește [condamnă] simonia:

Pravila cea Mare **sau Îndreptarea legii, Târgoviște, 1652 (1962), p. 523:**

Cine va lua bani de la ceia ce vin de să lipesc rândului preoțesc sau vieții călugărești, însă acela de va fi episcop sau egumen sau de în fieșce rânduială preoțească, acela sau să se părăsească sau să i se ia darul, iară starița să se gonească și să se dea supt smerenie; așișderea și egumenul carele nu va fi preot. Iară cealea ce-s închinate de cei ce vin, măcar de vor ședea, măcar de nu, să rămâe în mânăstire, fără numai de va fi vina celui mai mare.

Urmează explicare sau tâlcuirea canonului, în Pravila ce Mare, 1652 (1962), pp. 520-521.

Compară **cu textul integral, la: Ioan N. FLOCA,** ***Canoanele Bisericii Ortodoxe*****, Note și comentarii, Sibiu, 1992, pp. 175-176.**

*

În afara canoanelor apostolice și al sinoadelor ecumenice, simonia a mai fost condamnată și de canoanele sinoadele locale, de canoanele Sfinților Părinți, de canoanele întregitoare și de diferite epistole, de-a lungul secolelor.

Așa avem canonul 90 al Sf. Vasile cel Mare, menționat sub numărul 84, în ***Pravila cea Mare, 1652*** **(1962), p. 547:**

Către episcopii carii-s supt mâna lui, să nu-i hirotonească pre bani

Carii hirotonesc pre bani, iară ei tocmesc lucrul așa, zicând că nu luăm întâi sau nice împreună deodată, iară apoi iau; deci luare iaste întâi aceaia, măcară de-a lua cât, măcară întâi, măcară apoi; și aceasta iaste lucrul iubirii de argint carea iaste închinarea idolilor. Drept aceaia pentru puțini bani nu cinstireț mai întâi pe idoli decât pe Hristos, nice vă închipuiți Iudei vânzând și luând a doa oară pre carele numai o dată pentru noi se-au răstignit, pentru că satele și mânile carele vor lua, unele ca acealea chema-se-vor satul sângelui.

În colecția de canoane editată de Ioan N. FLOCA, acest canon apare sub numărul 90, *Fărădelegea simoniei*, însă ca *Epistolă către horepiscopi* (pp. 303-304).[17]

b. Ierosilia sau sacrilegiul [de la sacrilegium – jefuirea proprietății sacre]

***Pravila cea Mare* sau Îndreptarea legii, Târgoviște, 1652 (1962), consacră acestui termen canonic glava 258, 1-10:[18]**

Pentru ceia ce fac curvie cu călugărițe. Acest fel de greșale să cheamă elineaște ierosilia.

Glava 258

Ierosilia iaște de multe feliuri, dece toate feliurile de greșale, cu cîte se atinge omul de besearică, toate acealea să chiamă irosilii. Iară aicea, la tocmeala aceștii pravile, aceasta irosilie să înțeleage într-acesta chip: adecă un mirean, sau fie și grămătic, ce să zice om de cinul besearicii, sau fie și preoțit, de se va prileji să se împreune trupeaște cu vreo călugăriță carea iaste de pururea supt închisoarea mânăstirii sau și den afară de mânăstire, sau când se va împreuna trupeaște cu vreo muiare mireană în besearică, sau să se împreune cu vreo muiare ce să va fi făgăduit să fie călugăriță.

Zac. 2. **Tot omul ce va face irosilie, acela cu cumplită moarte se va pedepsi.**

Zac. 3. **Cela ce va face acest lucru, irosilie, acela face deodată trei păcate mari, de ceale de moarte: întâi sânge amestecat, a doua face preacurvie, a treia face furtișag, pentru că tot creștinul s-au prilejit de are pre călugăriță adevărată soră sufletească; dece cine o va rușina veri cu voe, veri fără voia ei, acela rușinează cu adevărat pre soru-sa; drept aceaia iată că se chiamă c-au făcut sânge amestecat. Și iarăși călugărița se cheamă nevasta lui Dumnezeu, carea iaste cununată cu Dumnezeu; dece cine să împreună cu dânsa, acela se împreună cu muiare cu bărbat; drept aceaia iată se face preacurvie; aicea sânt doao păcate mari de moarte. A treia, călugărița se cheamă și iaște vas dă besearică, dece cine o va înstrăina de în besearică și o va spune, acela iată că face ierosilie. Și**

---

[17] **Ioan N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Note și comentarii, Sibiu, 1992.**

[18] ***Pravila cea Mare* sau Îndreptarea legii, Târgoviște, 1652 (1962)..., Op. cit., pp. 257-258.**

ierosilos să chiamă mai chiar fur de besearică, drept aceaia acela să chiamă că au furat acel vas de besearică; și iată, cu un păcat face trei păcate de ceale mari de moarte, cum scrie mai sus. Drept aceaia aceluia alta n-au ce-i face, numai ce-i poate fi că-l vor omorî numai cu o moarte.

Zac. 4. **Cela ce să va împreuna trupește cu călugăriță, acela altă certare nu pot să-i mai dea, fără numai o moarte și să i se ia tot ce va avea, să se dea mânăstirii de unde iaște călugărița.**

Zac. 5. **Oricare călugăriță de va vrea ea singură cu voia ei să se împreune cu vreun bărbat trupeaște, pe aceaia să o ducă la altă mânăstire, să o închiză acolo și foarte să fie în pază tare, cândai cu canon, cu post, cu rugă, doară se-ar putea ceva înfolosi și să fie și celorlalte învățătură bună, ca să aibă frică, să se teamă. Iară altă certare trupească nu va avea pentru vini ca aceastea; întâi pentru că ea nu iaste nice atâta vinovată cunm iaste vinovat bărbatul de vreame ce aceaia șade la mânăstire și nu se duce să ceară pre nimenilea, cumu e bărbatul de mearge de o momeaște și o prileșteaște. A doa, puține călugărițe se fac de bună voia lor, iară mai multe se fac cu de-a sila și cu înșelături, sau mai multe și dă nevoie.**

Drept aceaia judecătoriul să fie cu milă spre dânsele.

Zac. 6. **Cela ce să va însura de va lua muiare călugăriță, aceaia nuntă nu e destul că iaste de râs și de batjocură și urâtă tuturor, ce încă se pedepseaște și cu moarte.**

Zac. 7. **Feciorii carii se vor naște de în călugăriță, aceia sânt copili și nu vor moșteni nemica de în avearea mâne-sa.**

Zac. 8. **Cela ce să va împreuna cu muiare carea încă nu va fi călugăriță, ce numai ce va fi purtând hainele, acela atâta se va certa ca și când ar fi călugărită de tot de ispravă.**

Zac. 9. **Cela ce să va împreuna cu slujnicile călugărițelor, carele sânt den afară de mânăstire, acela nu se va certa ca cela ce să împreună cu călugăriță, ce se va certa după voia judecătoriului, ca un curvariu.**

Zac. 10. **Nu vor putea părinții, nice rudele călugăriței să facă pace cu cela ce să va fi împreunat trupeaște cu călugărița lor; iară de ar face și pace, atunce vinovatul nu-ș va folosi nemica cu aceasta pace, ce tot se va pedepsi cu moarte.**

Zac. 11. **Cela ce va săruta călugăriță, acela se va certa după cum va vrea judecătoriul, iară nu cu moarte.**

*

În acest context al luptei împotriva ierosiliei, se include și interzicere intrării laicilor – mirenilor – în altar, măsură care s-a menținut în mod sever, până astăzi și la vechii orientali, mai ales la asirienii de răsărit (nestorieni). La aceștia, clerul se descalță de încălțăminte, înainte de-a păși în altar, precum i-a poruncit Dumnezeu și lui Moise să facă, în fața *rugului aprins*, care ardea, dar nu se mistuia: Iș. (Exod), 3, 4-5:

> **4 Când însă Domnul a văzut că el se apropie să vadă, i-a făcut Domnul chemare din mijlocul rugului, zicând: „Moise! Moise!” Și el a răspuns: „Ce este?”**
> **5 Domnul a zis: „De-aici mai departe să nu te-apropii!”; scoate-ți încălțămintea din picioare, că locul pe care stai este pământ sfânt!”.**

Canonul 69 Trulan, 691-692, Rânduiala pentru intrarea în altar

Să nu-i fie îngăduit vreunui din toți cei care fac parte dintre laici, să intre înăuntrul sfântului altar în nici un chip, nu este însă oprită de la acestu lucru, puterea și stăpânirea împărătească, atunci când, după oarecare predanie foarte veche, ar voi să aducă daruri Creatorului.[19]

***Concordanță canonică:* Can. 19, 44 Laod.**

> **Intrarea oricărui laic în altar, iar până în veacul XII, chiar și călugărilor nehirotoniți, a fost cu desăvârșire interzisă, exceptându-se împărații, cărora li s-a recunoscut privilegiul de a intra atunci când aduceau daruri pentru sfântul altar.**
>
> **Din veacul XII încoace, li s-a permis și călugărițelor să intre în altar, însă numai când trebuia să aprindă candelele sau lumânările, sau să îndeplinească vreo altă ascultare. De asemene li s-a permis cu timpul și altor laici care împlineau unele servicii, în legătură cu sfânta slujbă, rânduială care s-a păstrat până astăzi.**
>
> **Prin ultimele cuvinte ale canonului se subliniază importanța și valoarea obiceiului de drept, căruia i se recunoaște puterea de lege, căci la acest fel de obicei, se referă expresia: „După oarecare predanie foarte veche”.[20]**

---

19 Ioan N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Note și comentarii, Sibiu, 1992, p. 145.
20 Luat din: Ibidem, p. 145.

În Biserica Românească s-a încetățenit obiceiul ca toți laicii – femei și bărbați – să aibă permisiunea de-a intra în absida altarului, în ziua târnosirii bisericii, de către episcop, pentru a venera Pristolul, adică Sfțnta Masă și moaștele de martir, depuse în *mensa* – ἡ τραπέζια (tabla, tavola) acesteia. Această practică liturgică românească, privitoare la accesul mirenilor și al femeilor în altar, în ziua de după după târnosire, este străină celorlalte biserici ortodoxe.

c. Arghirofilia

Canonul 2, al Sinodului al VII-lea Ecumenic, de la Niceea, din anul 787:

Cine vrea să se facă episcop, să știe psaltirea și să nu o știe prost, ce cu userdie sfintele canoane, sfânta evanghelie, cartea apostolului și toată dumnezăiasca scriptură; iar de nu, să nu se hirotonească.

Luat din: *Pravila cea Mare* sau Îndreptarea legii, Târgoviște, 1652 (1962), acest canon se află la p. 519, gl. 2.

*

În Biserica Asiriană de Răsărit (incorect numită Nestoriană) canoanele locale cereau încă de la preot și de la diacon să cunoască *Psaltirea* pe de rost:

> **Al 16-lea Canon, de la Primul Sinod asirian, din anul 410, de la Seleucia-Ktesiphon: după O. Braun, p. 25; după Chabot, p. 269; și 24, 25, 26, 27, după Mansi; decide privitor la condițiile, ordinea și rânduiala clericilor, care urmează să fie hirotoniți, după ce împlinesc vârsta de 30 de ani. *Cei care nu cunoșteau Psaltirea în limba siriacă pe de rost, nu puteau fi admiși la hirotonie, nici măcar pentru hirotesirea de ipodiacon*. Sinodul intenționa prin acest canon să pună capăt situației haotice, legate de hirotonia clerului, de lipsa lui de pregătire teoretică și de disciplină.[21]**

[21] **Ioan Marin MĂLINAȘ, Pentarhia, vol. III / 3, Πενταρχίας, τόμος III / 3, *Biserica Asiriană (Nestoriană)*,
Ασσυριακή (Νεστοριανή) Εκκλησία, Assyriae Ecclesia, sub tipar, Cluj-Napoca, p. 222, dact.**

Canonul 4, al Sinodului al VII-lea Ecumenic, de la Niceea, din anul 787:[22]

Se condamnă iubirea de arginți și simonia

Dumnezeiescul apostol Pavel vestitorul adevărului (propovăduitorul) – așezând (rânduind) presbiterilor din Efes, sau mai degrabă întregului cin (corp) preoțesc (rânduială) asemenea unui canon, a grăit deschis astfel. „Argintul sau aurul sau haina nimănui nu am poftit; toate vi le-am arătat vouă, căci astfel ostenindu-vă se cade să veniți în ajutorul celor necredincioși, socotind voi că este mai fericit a da decât a lua" (F. Ap. 20, 33-35).

Drept aceea, și învățându-ne de la acela, orânduim ca episcopul, născocind pentru câștig rușinos (născociri, pretext) în pricini de păcate, să nu plănuiască nicidecum a cere aur și argint, sau altceva de la episcop, sau clericii, sau monahii cei care se află sub el (îi sunt supuși). Căci zice apostolul: „Nedrepții nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu" (I cor. 6, 9) și „Nu sunt datori copiii să agonisească părinților, ci părinții copiilor" (II Cor. 2, 14).

Dacă, așadar, pentru stoarcerea aurului sau a vreunui alt soi, sau pentru vreo patimă a sa, s-ar găsi cineva (dintre episcopi) oprind de la slujbă (liturghie) și afurisind pe vreunul dintre clericii supuși lui, sau închizând vreo cinstită (sfântă) biserică, spre a nu se săvârși în ea slujbele lui Dumnezeu, și trecând (întinzând)nebunia lui asupra (lucrului) celui nesimțitor, cu adevărat fără simțire fiind (acela) se va supune și aceleași pătimiri, și se va și întoarce răutatea lui asupra capului său (Ps. 7, 17), ca un călcător al poruncii lui Dumnezeu și al rânduielilor apostolice. Căci și Petru, căpetenia (corifeul) dintâi al apostolilor poruncește: 1Păstoriți turma lui Dumnezeu cea întru a voastră (grijă), veghind asupra ei, și nu cu silnicie ci cu tragere de inimă, după Dumnezeu; nu cu căutare de câștig rușinos, ci cu râvnă, nu ca și când ați fi stăpâni ai obștilor (păstoriților), ci pildă făcându-vă turmei; și când se va arăta Arhipăstorul, primiți cununa cea neveștejită a măririi" (I Petru 5, 2-4).

Concordanță canonică*: Can. 29 Ap.; 2 sin. IV ec.; 22, 23 Trul.; 5, 15, 19 sin. VII ec.; 12 Laod.; 2 Sard.; 9 Vas. c. M.; Enciclica lui Ghenadie; Enciclica lui Tarasie – *Contra Simoniei.

---

[22] **Ioan N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Note și comentarii, Sibiu, 1992, pp. 164-165.**

În *Pravila cea Mare* sau Îndreptarea legii, Târgoviște, 1652 (1962), acest canon se află la p. 520, gl. 4.

Canonul 5, al Sinodului al VII-lea Ecumenic, de la Niceea, din anul 787:[23]

Se osândește simonia

Vezi textul prescurtat al acestui canon, redat mai sus, la partea despre *simonie*, după *Pravila cea Mare, Târgoviște 1652* (1962), pp. 520-521+ Tâlc.(*uirea*).

B. Dispoziții canonice catolice, CIC și CCEO

1. Codex Iuris Canonici, 1983 [CIC][24]

Simonia

1. De provisione oficii ecclesiastici / Übertragung eines Kirchenamtes / Cu privire la acordarea unei funcții bisericești[25]

Canon 149 § 3:

> **Provisio officii simoniace facta ipso iure irrita est. /**
>
> **Wenn eine Amtsübertragung aufgrund von Simonie erfolgte, ist sie von Rechts wegen ungültig. /**
>
> **Dacă o funcțiune a fost acordată pe bază de simonie, atunci nu este valabilă din punct de vedere juridic.**

---

[23] **Ioan N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Note și comentarii, Sibiu, 1992, pp. 165-166.**

[24] **Noi folosim ediția bilingvă latino-germană, din 1983: CODEX IURIS CANONICI, Auctoritate Ioannis Pauli PP.II promulgates, Libreria Editrice Vaticana, M.DCCCC.LXXXIII (1983) / *Codex des Kanonischen Rechtes*, Lateinisch-deutsche Ausgabe, Verlag Butzon & Bercker Kevelaer, 799 p.**
Un an mai târziu, în anul 1984, a apărut și un *Indice* tematic sau *Sachverzeichnis* CODEX IURIS CANONICI */ Codex des Kanonischen Rechtes, Lateinisch-deutsche Ausgabe*, Verlag Butzon & Bercker Kevelaer, extras, 31 p., *recte* pp. 800-831.

[25] **Compară cu Iohannis WYCLIF *Tractatus de Simonia*: Now First Edited from the Vienna Mss, 4536, 1622, 4504, 4515, 3927, 3937, and 1343; From the Prague Ms. X. E9, ... (and the Trinity College Dublin) Ms. C. 1, 24 (Classic Reprint), by John Wycliffe (Autor), LULU PR, 2018, 174 p.,**

2. De renuntiatione / Amtsverzicht / Demisia din funcție:

Canon 188:

Renuntiatio ex metu gravi, iniuste incusso, dolo vel errore substantiali aut simoniace facta, ipso iure irrita est. /

Ein verzicht, der aufgrund schwerer widerrechtlich eingeflößter Furcht, arglistiger Täuschung, eines wesentlichen Irrtums oder aufgrund von Simonie erfolgte, ist von Rechts wegen ungültig. /

O demisie făcută din teamă gravă, provocată pe nedrept, prin fraudă sau eroare fundamentală, sau în mod fraudulos, este automat nulă.

3. Poena / Strafe / Pedeapsă:

Canon 1380:

Qui per simoniam sacramentum celebrat vel recipit, interdicto vel suspensione puniatur. / Wer aufgrund von Simonie ein Sakrament spendet oder empfängt, soll mit dem Interdikt oder der Suspension bestraft werden. /

Cel care a administrat sau a primit o Taină (Sacrament), pe bază de simonie, să fie pedepsit cu interdict [= *excomunicare*, n.n.][26] sau cu suspendare (*de la cele sfinte*, n.n.).

2. Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium, 1990 [CCEO][27]
Simonia

1. In provisione oficii / Kanonische Amtsübertragung / Acordarea unor funcții canonice

Canon 946:

Oficii provisio facta ex metu gravi iniuste incusso, dolo, errore substantiali vel simoniace ipso iure nulla est. /

---

[26] **Interdictul, în dreptul catolic, poate să fie de două feluri: Poena interdicti est duplex: excommunicatio maior et excommunicatio minor.**

[27] ***Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* / *Gesetzbuch der katholischen Ostkirchen*, Lateinisch-deutsche Ausgabe, Herausgegeben von Libero Gerosa und Peter Krämer…, Bonifatius Druck.Buch-Verlag Paderborn, 2000, 735 p.**
Ivan ŽUŽEK S.I., Index analiticus Codicis Ecclesiarum Orientalium, Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma, 1992, 375 p. [Kanonika, 2, Editor George Nedungatt, S.J.; (Facultas Iuris Canonici Pontificium Institutum Orientalium Studiorum)].

Die Übertragung eines Amtes, die aufgrund von schwerer, unrechtmäßig eingeflößter Furcht, arglistiger Täuschung, aufgrund eines wesentlichen Irrtums oder aufgrund von Simonie erfolgte, ist von Rechts wegen nichtig. /

Acordarea unei funcții pe baza unei temeri grave, insuflată de teamă nedreaptă, de îndoială intenționată ori de eroare fundamentală sau prin simonie, este nulă din punct de vedere juridic.

2. In renuntiatione / Amtsverzicht / Demisia din funcție.

Canon 968:

Renuntiatio facta ex metu gravi et iniuste icusso, dolo, errore substantiali aut simoniace ipso iure nulla est. /

Ein Verzicht, der aufgrund schwerer und unrechtmäßig eingeflößter Furcht, arglistiger Täuschung, eines wesentlichen Irrtums oder aufgrund von Simonie erfolgt ist, ist von Rechts wegen nichtig. /

O demisie bazată pe frică gravă și nejustificată, pe declarații frauduloase, eroare principală sau simonie este nulă din punct de vedere juridic.

3. In sacramentis punienda / In den Sakramenten bestraft werden. / Pedepsire prin Taine (Sacramente).

Canon 1461:

Qui sacram ordinationem simoniace ministravit vel suscepit, deponatur; qui vero alia sacramenta simoniace ministravit vel suscepit, congrua poena puniatur non exclusa excommunicatione maiore. /

Wer die heilige Weihe aufgrund von Simonie gespendet oder empfangen hat, soll aus dem Klerikerstand entlassen werden; wer aber andere Sakramente aufgrund von Simonie gespendet oder empfangen hat, soll mit einer angemessenen Strafe belegt werden, die große Excommunikation nicht ausgeschlossen. /

Cel care a administrat sau a primit Sfânta Hirotonie în mod simoniac, trebuie să fie depus; dar cel care a administrat sau a primit alte Taine (Sacramente) pe bază de simonie, să fie pedepsit cu o pedeapsă pe măsură, care să nu excludă *excommunicatione maiore*.

4. In obtiendo officio, ministerio vel munere punienda. / Bei der Erlangung eines Amtes, Dienstes oder Amtes bestraft werden. / Simoniacul să fie pedepsit atunci când trebuie să primească un serviciu sau o funcție.

Canonul 1462:

> **Qui officium, ministerium vel aliud munus in Ecclesia simoniace obtinuit, contulit aut quomodocumque usurpavit aut illegitime retinet vel aliis transmisit vel exsequitur, congrua poena puniatur non exclusa excommunicatione maiore. /**
>
> **Wer ein Amt einen Dienst oder eine andere Aufgabe in der Kirche aufgrund von Simonie erlangt, übertragen oder wie auch immer sich angemaßt hat oder unrechtmäßig behält oder abgetreten hat oder ausübt, soll mit einer angemessenen Strafe belegt werden, die große Exkommunikation nicht ausgeschlossen. /**
>
> **Cel care a obținut o slujbă, un serviciu sau o altă funcție în Biserică prin simonie, a contribuit la aceasta sau a uzurpat-o într-o formă, o deține în mod ilegal ori a predat-o altora sau este efectuată, urmează a fi pedepsită cu o pedeapsă adecvată, fără a exclude *excommunicatione maiore*.**

***

Atât înainte de *Înțelegerea de la Mediolanum* [Constituția sau Protocolul], numită în mod incorect *Edictul de Toleranță de la Milano*, din februarie-martie, promulgată în data de 13 iunie 313, de cei doi auguști Constantin (306-337), din apus și Liciniu (308-324), din răsărit, simonia a existat și a fost practicată, provocând autoritatea bisericească să o condamne și să o pedepsească. Această înțelegere din anul 313, a fost precedată de *Edictul de Toleranță a lui Galerius* (305-311, din 293 Caesar în *prima* Tetrarhie [293-305], *a doua* Tetrarhie a avut loc între anii 305-324), Augustul Orientului, din 30 aprilie 311, dat în reședința imperială, din Nikomedia, Νικομήδεια (azi İzmit), în Bithynia, Βιθυνία (Turcia), numit și *edictum Serdica* / τό διάταγμα της Σερδικής / τό διάταγμα Ανοχής από τον Γαλέριο.[28]

---

[28] Iată o listă a edictelor de toleranță mai importante și cunoscute, de-a lungul istoriei:

538 îHr., Edictul lui Kyros/Cyrus II cel Mare al Persiei, referitor la permisiunea evreilor de revenire în patria lor, marcând sfârșitul *Exilului Babilonic*;

30 aprilie 311, Edictul de Toleranță al lui Galerius, prin care Creștinismul devine „religie tolerată”, *Religio licita*;

13 iunie 313, Înțelegerea de la Mediolanum, libertatea de decizie asupra credinței, pentru toate religiile;

13 ianuarie 1568, Edikt von Torda (Edictul de la Turda), Transilvania, egalitatea în drepturi a tuturor învățăturilor creștine, mai ales a catolicilor, a luteranilor, a reformaților și a unitarienilor;

După anul 313, simonia se manifesta pe un alt plan, mult mai amplu și în stil și cu metode perfecționate. De aceea, și Biserica a fost obligată să-și perfecționeze și să-și adapteze metodele de acționare, în

---

28 ianuarie 1573, Edictul de Toleranță al Confederației Varșoviei, care asigură pe lângă libertatea religioasă a minorităților din Regat/Republică și pe cele civile și politice ale acestora, în mod egal cu al populației catolice locale;

1593, Costituzione Livornina, garantează libertatea credinței în orașul Livorno, din Toscana;

13 aprilie, 1598, Edictul din Nantes, privind toleranța hughenoților, anulat în data de 18 octombrie 1685;

21 aprilie 1649, Maryland Toleration Act, U.S.A., prin care se confirmă în mod expres că în Province of Maryland, sunt tolerate și alte confesiuni creștine, în afară de Biserica Anglicană;

16 septembrie 1664, Edictul de Toleranță din Principatul elector de Brandenburg, Germania, privind egalitatea de drepturi, dintre confesiunile luterane și calvine;

29 octombrie 1685, Edictul de Toleranță, din Potsdam, privind acceptarea hughenoților reformați (calvini), în Prusia Luterană;

24 mai 1689, Toleration Act, Act of Toleration, al Parlamentului englez, prin care se acordă libertate de exprimare religioasă, pentru Nonconformiști (Dissenters), adică cei care, din motive de credință, s-au despărțit de Biserica Anglicană locală și dominantă (de Stat), cu excepția unitarienilor sau socinienilor;

1692, Edictul de Toleranță, prin care Împăratul Chinez Kangxi (1661-1722), aprobă misiunile iezuite în China;

29 martie 1712, Edictul de Toleranță a Contelui Ernst Casimir, în Büdringen, Germania, prin care se garanta „libertate deplină a conștiinței (*religioase*, n.n) / *„vollkommene Gewissens-freiheit”*; cerându-li-se în schimb, ca în conduita civilă și din casele lor, „să se comporte onorabil, moral și creștin în conduita civilă și în casele lor, precum și abținut în atitudinea față de superiorii și supușii lor”;

17 iunie 1773, Edictul de Toleranță al Țarinei Ecaterina a II-a, ca reacție la disputele interne cu tătarii musulman. În acest Edict se promitea toleranță față de toate formele de mărturisire religioasă, din Imperiul Rus, cu excepția numărului mare de evrei, care le-au fost rușilor supuși, de pe timpul primei împărțiri a Poloniei, în anul 1772. În anul 1793 a avut loc a doua împărțire a Poloniei, și a treia a avut loc în anul 1795.

13 octombrie 1781, *Toleranzpatent Iosef II.* Edictul de Toleranță al Împăratului Iosif al II-lea, privind toleranța acordată minorităților persecutate (protestanți, ortodocși, evrei etc.), din Imperiul Habsburgic;

1784, Edictul de Toleranță al Principelui Elector Clemens Wenzeslaus von Sachsen, privind toleranța față de protestanți, în Principatul Elector Trier (Kurtrier, Erzstift Trier);

29 noiembrie 1787, Edictul de la Versailles, al Regelui Ludovic al XVI-lea, în favoarea hughenoților;

11 martie 1812, Frederic Wilhelm III al Prusiei extinde prin vechiul Edict Prusac, pentru evrei, drepturile acestei minorități, stabilită ulterior în vechile teritorii ale Prusiei;

30 martie 1847, Edictul de Toleranță al Regelui Frederic Wilhelm IV al Prusiei, în care se aprobă, printre altele și „ieșirea din cadrul Bisericii”, Kirchenaustritt;

30 aprilie 1905, Edictul de Toleranță Rusesc, dina nul 1905, prin care li se garanta tuturor persoanelor mature dreptul de-a alege confesiunea sau religia, pe care o vor;

***Literatură*:**

***Toleranz*. In: *Meyers Konversations-Lexikon* 4. Auflage. Band 15, Verlag des Bibliographischen Instituts, Leipzig/Wien 1885-1892, S. 742.**

Jean BÉRENGER, «*Joseph II et la tolérance confessionnelle* in *Échecs et réussites du joséphisme*», *Lumières*, nº 9, 2007, pp. 39-40.

Andrei OȚETEA (dir.), *Istoria lumii în date*, Editura Enciclopedică Română, Bucharest 1992, 616 p., passim.

Vezi și: Toleranzedikt – Wikipedia

conformitate cu noile situații date. De acum, Creștinismul devenind nu numai *religio licita*, ci chiar religie de Stat, funcțiile din cadrul lui constituiau nu numai forme oficiale de carieră și de responsabilitate publică, ci și o sursă de bunăstare materială și de prestigiu social, avantaje râvnite și de cei care nu le meritau, dar le căutau cu ardoare, folosind metode ilegale și abuzive de obținere a lor, cum ar fi și simonia, nepotismul, denunțul, frauda și alte forme de protecționism și de ilegalitate. Orice stare de criză a Bisericii era dominată și de simonie. Repetarea și reluarea canoanelor, privitoare la simonie, din cadrul sinoadelor, ținute de-a lungul secolelor, atât în răsărit cât și în apus, dovedesc în mod indirect că Biserica s-a confruntat în mod continuu, cu acest flagel disciplinar, la toate nivelele.[29]

În actualitate, este de menționat o abatere de la regula generală, de condamnare a simoniei, în contextul conclavelor sau alegerii de papă. Canonul 149 § 3, din CIC o condamnă, însă Papa Ioan Paul al II-lea consideră că o alegere de papă rămâne validă, chiar dacă s-a făcut uz de simonie sau de alte metode de corupție, în cadrul ei, conform dispozițiilor din Constituția Apostolică „Universi Dominici Gregis", din 22 februarie, 1996, VI, § 78:[30]

> **78. Gesetzt den Fall, daß bei der Wahl des Papstes das Verbrechen der Simonie — Gott bewahre uns davor! — begangen worden sein sollte, beschließe und erkläre ich, daß alle diejenigen, die sich schuldig machen sollten, sich die Exkommunikation *latae sententiae* zuziehen; jedoch erkläre ich, daß die Nichtigkeit oder die Ungültigkeit bei simonistischer Wahl aufgehoben ist, damit die Gültigkeit der Wahl des Papstes aus diesem Grunde — wie schon von meinen Vorgängern verfügt — nicht angefochten werde.[(23)]**
>
> **[23] Vgl. Hl. Pius X., Apost. Konst. *Vacante Sede Apostolica* (25. Dezember 1904), 79: *Pii X Pontificis Maximi Acta,* III (1908), 282; Pius XII., Apost. Konst. *Vacantis Apostolicae Sedis* (8. Dezember 1945), 92: *AAS* 38 (1946), 94; Paul VI., Apost. Konst. *Romano Pontifici eligendo* (1. Oktober 1975), 79: *AAS* 67 (1975), 641.**

---

[29] Anton LEINZ: *Die Simonie*. Eine kanonistische Studie. Herder, Freiburg i. Br. 1902 (Digitalisat). Mai vezi și: Karl HÖRMAN: *Simonie*. În: *Lexikon der christlichen Moral*. Tyrolia-Verlag, Innsbruck/Wien/München, 1969, S. 1061-1065 (Veröffentlicht auf der Website der Gemeinschaft vom hl. Josef).

Jan HUS: *Ketzertum und Ämterkauf*. In: *Schriften zur Glaubensreform und Briefe der Jahre 1414-1415*. S. 70-74 (wiedergegeben auf philos-website.de).

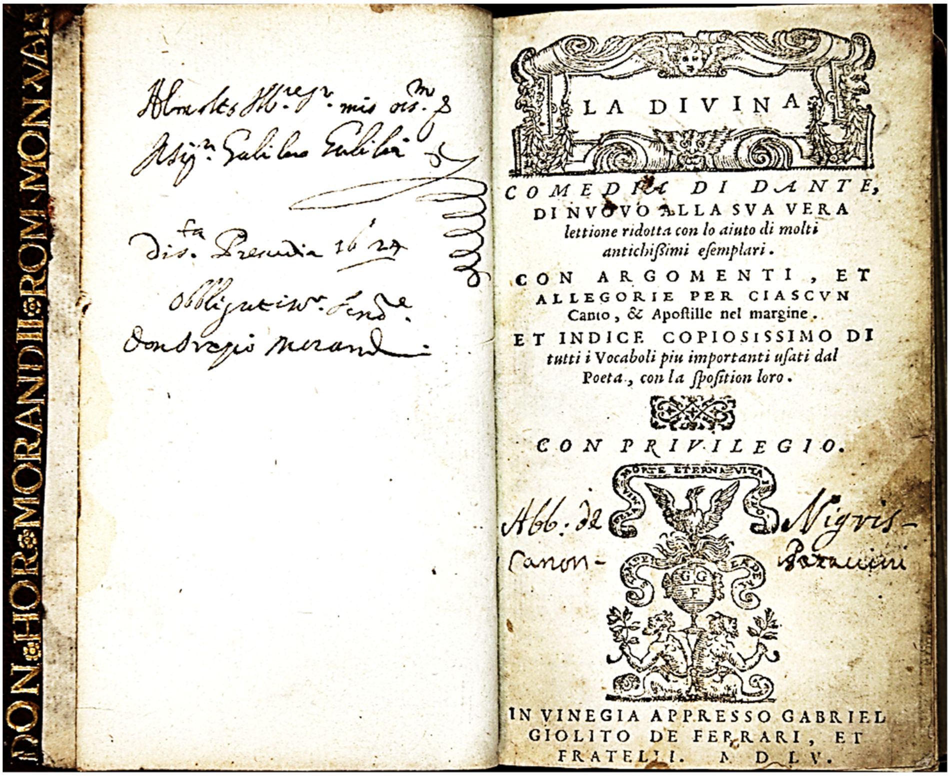
[30] Versiune diortosită ulterior, de către Papa Benedict XVI:

Benedictus PP. XVI, Litterae Apostolicae Motu Proprio datae: *Normas nonnullas*, de nonnullis mutationibus in normis ad electionem Romani Pontificis attinentibus (die XXII m. Februarii, A.D. MMXIII),

De aliquibus mutationibus in normis de Electione Romani Pontificis (die 11 m. Iunii, A.D. 2007).

78. Si in electione Romani Pontificis perpetretur – quod Deus avertat – crimen simoniae, deliberamus et declaramus omnes quotquot fuerint in culpa exstantes in excommunicationem *latae sententiae* esse incursos, nullitatem tamen vel eiusdem simoniacae provisionis irritationem tolli, ne hac de causa – prout a Decessoribus Nostris statutum est – validitas electionis Romani Pontificis impugnetur[26].

[26] Cfr. S.Pii X *Vacante Sede Apostolica*, 79, die 25 dec. 1904: *Pii X Pontificis Maximi Acta* III (1908) 282; Pii XII *Vacantis Apostolicae Sedis*, 92, die 8 dec. 1945: *AAS* 38 (1946) 94; PAULI VI *Romano Pontifici eligendo*, 79, 1 oct. 1975: *AAS* 67 (1975) 641.

1. Esemplare dell'edizione giolitina de *La Divina Comedia* del 1555 appartenuto a Galileo Galilei, donatogli da don Orazio Morandi (1570-1630) abate di Santa Prassede, con dedica ms. al verso della carta bianca di guardia: «Al molto Ill.re S.r mio oss.mo / Il Sig.r Galileo Galilei // di s.ta Prassedia 1624 / Obbligatiss.o Serv.re / Don Orazio Morandi» (Collezione Livio Ambrogio).

Gabriele Giolito de' Ferrari (c. 1508-1578), pubblicò nel 1555 la prima edizione a portare il titolo „Divina Comedia": Venezia, 1555.

Luat din: https://it.wikipedia.org/wiki/Divina_Commedia#/media/File:Divina_Commedia_Galileo.png

C. Dante Alighieri, *Divina Commedia*

Poetului, scriitorului și filosofului Dante Alighierii, de origine nobilă, nu i se cunoaște în mod exact data nașterii, undeva, între 14 mai și 13 iunie 1265, în Florența (Firenze) și a murit la Ravenna, în data de 14 septembrie 1321. Provenit dintr-o familie, aparținând micii nobilimi florentine, numele de Dante este un hipocorist, ὑποκόρισμα, de la acela de „Durante”, conform informației date de Jacopo di Durante degli Alighieri (1285/6- 1348), primul, dintre cei patru copii ai poetului (Jacopo, Pietro, Giovanni și Antonia) și cel dintâi, dintre comentatorii operei tatălui său.[31]

La vârsta de 20 de ani (1285?) s-a căsătorit cu Gemma Di Manetto Donati, aparținând unei ramuri secundare a unei mari familii nobiliare.

Datele referitoare la studiile întreprinse de Dante Alighieri sunt puțin cunoscute. Din poeziile sale și din *Vita nova* reiese că el foarte devreme se afla în legătură și comunicare literară cu Guido Cavalcanti (c.1255-1300), Cino da Pistoia (c. 1270-1336/7), Brunetto Latini (c.1220-1294). În „Inferno”, Dante îl prezintă pe Brunetto Latini, ca pe un dascăl al său. În „Convivio”, Dante menționează că ar fi urmat „le scuole de li religiosi, e le disputazioni de li filosofanti” (școlile monahilor și disputele filosofiș-tilor), adică școlile dominicane, de la biserica Santa Maria Novella și franciscane, de la biserica Santa Croce, ambele din Florența, unde activau pe atunci învățații Remigius dei Girolami (1235-1319) și Pietro di Giovanni Olivi (c.1248-1298). Acolo i-a studiat pe Aristotel și pe Toma de Aquino. Se susține că ar fi urmat și cursuri universitare, la Bologna și Paris, care însă nu pot fi documentate. Pe de altă parte, stilul și nivelul său academic, atât literar, cât și privitor la măiestria cu care folosea

---

[31] **Gaetano Maruca, *I commenti di Jacopo Alighieri, Jacopo della Lana e Boccaccio alla «Divina Commedia» di Dante e il Dartmouth Dante Project.* Comunicazione tenuta alla 19ª Conferenza annuale dell'American Association of Italian Sudies Eugene, Oregon, 15-17 Aprile 1999 (PDF), in Nuovo Rinascimento, pp. 3-5.**

limba latină și italiană, în operele sale, precum și lucrarea *Convivio*, trădează cu probabilitate că Dante ar fi parcurs cursuri universitare, cărora i se adaugă și capacitatea și efortul propriu de autodidact. Sigur se știe că în anul 1285, Dante se afla în Bologna, unde se pare că ar fi și studiat.[32]

În cursul activității sale politice în Florența, Dante Alighieri s-a implicat și în lupta vigilenților *guelfi* în bătălia de la Campaldino (1289-1290), în care guelfii florentini au provocat o înfrângere gravă *ghibellinilor*, care ajunseseră la putere în Arezzo și Pisa în ultimii doi ani și la capturarea Cetății Caprona.

Guelfi (Welfi) și ghibellini au fost două grupări politice învrăjbite, din Italia Imperială medievală, a secolelor XIII-XIV.

Guelphi, de Guelphorum domo nominati, ecclesiam Catholicam et pontificem Romanum sustinebant, Ghibellini autem imperatorem Sacri Romani Imperii, cui imperio tunc familia Staufica imperabat.[33]

Nume de orașe guelfe avem: Bologna, Brescia, Crema, Genova, Lodi, Mantova, Orvieto, Perugia.

Între orașele ghibeline menționăm: Arezzo, Cremona, Forli, Modena, Osimo, Pisa, Pistoia, Siena, Spoleto, Todi.

Orașe cu opțiune variabilă au fost: Bergamo, Ferrara, Florența, Lucca, Milano, Padova, Parma, Verona etc.[34]

Dintre lucrările lui Dante Alighieri, pentru noi, importanța cea mai mare o deține trilogia *Divina Commedia*, [Inferno, Purgatorio, Paradiso] scrisă între anii 1304/7-1321, în timpul exilului, iar *ediția princeps* a apărut în anul 1472, sub titlul „Comedia”, împărțită în 33 de „canti” sau *cânturi*, cu versuri, structurați în terține:

---

32 Luat din: https://de.wikipedia.org/wiki/Dante_Alighieri

33 Luat din: https://la.wikipedia.org/wiki/Guelphi_et_Ghibellini

34 Franco CARDINI: *Ghibellinen*. In: *Lexikon des Mittelalters* (LexMA). Band 4. Artemis & Winkler, München/Zürich 1989, Sp. 1436-1438.

Franco cardini: *Guelfen*. In: *Lexikon des Mittelalters* (LexMA). Band 4. Artemis & Winkler, München/Zürich 1989, Sp. 1763-1765 (Beide Artikel erörtern knapp die Forschungsgeschichte der beiden Begriffe und geben auch weiterführende Literatur an).

Peter HERDE: *Dante als florentiner Politiker* (= *Frankfurter historische Vorträge.* Bd. 3). Steiner, Wiesbaden 1976.

Daniel WALEY: *Die italienischen Stadtstaaten.* Kindler, München 1969.

Klaus ZIMMERMANN: *Toscana. Das Hügelland und die historischen Stadtzentren. (Pisa, Lucca, Pistoia, Prato, Arezzo, Siena, San Gimignano, Volterra).* DuMont, Köln 1980.

Il poeta narra di un viaggio immaginario, ovvero, di un *Itinerarium mentis in Deum*, [6] attraverso i tre regni ultraterreni che lo condurrà fino alla visione della Trinità.

> **[6] Secondo il teologo francescano Bonaventura da Bagnoregio nella sua opera più famosa *L'itinerario della mente verso Dio* (1259) il «viaggio» spirituale verso Dio è frutto di un'illuminazione divina, che proviene dalla «ragione suprema» di Dio stesso. Per giungere a Dio quindi l'uomo deve passare attraverso tre gradi, che tuttavia devono essere preceduti dall'intensa e umile preghiera.**

Adjectivul „Divina” a fost atribuit operei lui Dante, de către Boccaccio, *în Trattatello in laude di Dante*, scrisă între anii 1357-1362 și publicată în anul 1477. Așa se face că în ediția de la Veneția, din anul 1555, lucrarea apare sub titlul „La Divina Comedia”.

Dante este primul poet italian, care a îndrăznit să depășească tiparul încetățenit al limbii latine, în cadrul manifestărilor culturale și eclesiastice ale societății timpului său și să deschidă drumul limbii italiene.

***Divina Comedie* este scrisă în perioada în care Roma a fost abandonată de Patriarhii Occidentului și se stabilea *exilul babilonic al Bisericii* sau *exilul avignonenz al papilor* (1309-1376/7). Papa de origine franceză, Clemente V (1305-1314), fost Arhiepiscop de Bordeaux, din anul 1299 și urmașul lui Bonifaciu VIII (1294-1303), ales de *Conclavă* în Perugia, în data de 5 iunie 1305, care nici n-a mai mers la Roma, ci a fost încoronat la Lyon, în data de 14 noiembrie 1305, iar din anul 1309 a stabilit reședința la Avignon. Între anii 1305-1309, Clemente V a rezidat când în Bordeaux, în reședința lui arhiepiscopală, când în Poitiers, când în Toulouse.**

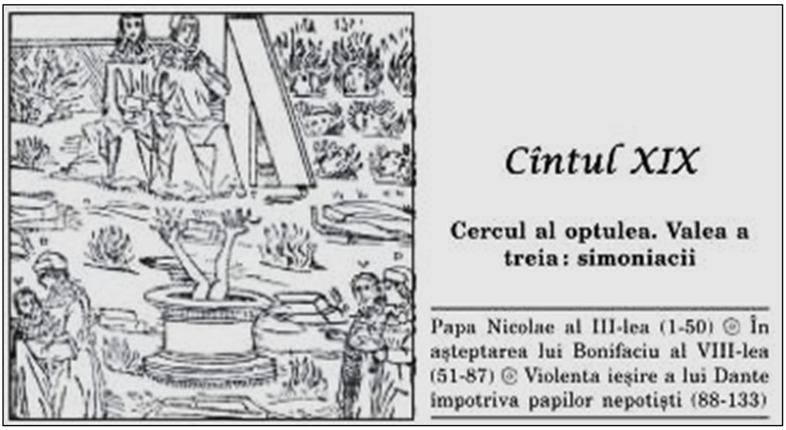
În această perioadă de tranziție a avut loc și încercarea nereușită de unire a *Ordinului Ioaniților*, cu cel al *Templierilor*, din august 1307, făcută de Clemente V. După Conciliul de la Vienne, din anul 1311, în data de 22 martie 1312, Clemente V decide desființarea *Ordinului Templierilor*, prin Bulla *Vox in excelso*. Ultimul Mare Maestru al Templierilor, Jacques de Molay, l-a blestemat atât pe Papă, cât și pe Regele Philipp IV cel Frumos al Franței (1285-1314), în data de 11 sau 18 martie 1314, în Paris, în timp ce era ars pe rug. La puțin timp, după desființarea Ordinului Templierilor, prin Bulla *Ad providam*, din data de 2 mai 1312, Clemente V

a încredințat *Ordinului Ioaniților* (actualul Ordin Suveran Maltez) proprietățile *Ordinului Templierilor*, rămase neconfiscate de către regele francez și de către Sfântul Oficiu.[35]

****

L'Inferno și condamnarea simoniei,[36] Canto 19 *Simoniaci*

Reproducem textul *dantesc* – Divina Comedie – în versiunea românească cea mai reușită, a lui George Coșbuc (1866-1918), apărută postum, București, Cartea Românească, 1924, 1927, 1932

p. 179.

1 „O, Simon Máge, -o, bietii tái ciraci ! Voi sfinte bunuri ce se cad unitě cu sufletele bune, voi rapaci

4 le vindeti, pe-aur si pe-arginti votrite ! De voi acum trompeta mea sá sune, fiindc-al treilea sac pe voi vá-nghite !”

7 Acu-n vecinul loc de-amáráciune urcati eram pe-a stincii acea parte ce-i punctul cel mai 'nalt peste genune.

---

[35] Gerhard Hellwig, Gerhard Linne: *Daten der Weltgeschichte.* Bertelsmann, Gütersloh/Berlin/ München/Wien 1975, S. 175.
Imanuel Geiss: *Geschichte griffbereit.* Band 4: Begriffe. Rowohlt Verlag, Reinbek bei Hamburg 1983, S. 243.
August Franzen, *Kleine Kirchengeschichte.* 25. Auflage. S. 221-226.
Sophia Menache: *Clement V.* Cambridge University Press, Cambridge 1998 (Cambridge studies in Medieval life and thought Ser. 4, 36).
Tilmann Schmidt: *Clemens V.*, in: *Religion in Geschichte und Gegenwart.* 4. Aufl. Bd. 4. Tübingen 2001.

[36] DANTE – *Divina Comedie*, În traducerea lui George Coşbuc, Ediție îngrijită și comentată de Ramiro ORTIZ, Polirom, 2000, București, pp. 179-184.

10 Supremá minte! O, címte-aráti tu arte si-n cer si pe pámint si-aici afund si cit de drept a ta putere-mparte !

13 Vázui c-avea si-n coaste si pe fund murdara stincá gáuri, pe-o másurá la fel de largi si-avind girlici rotund.

2. Caři (a). 3. Cu cei curati la suflet (a). 9. Ce-i culmea (a). 10. Suprema minte-o cit de drept imparte (a). 11. Ce mare-aratá multele ei arte (a). 15. De largi fiind (a).

1. Simon Máge: Simon din Samaria, care oferi Sfintului Petru arginti, ca sá-i dea putinta de a transmite botezatilor darurile Sfintului Duh, din care cauzá apostolul 1-a blestemat. Ciraci: cei care, urmind pilda lui Simon, fac tirg cu lucrurile sfinte si se numesc simoniaci. 3. Bune: care ar trebui totdeauna bine intrebuintate de oameni drepti. 7. Vecinul: tot a treia vale, veciná cu cea precedenta. 8. Stincii: stinca arcuitá care servea de punte. 9. 'nalt: culmea puntii. 10. Supremá minte: la vederea noilor pedepse, Dante este cuprins de admiratie si de fricá pentru dreptatea si puterea dumnezeiascá in a pedepsi pe vinovati. Arte: cit de mari sint minunátiile tale.

p. 180.

16 Mai largi sau strimte nu mi se párurá decum in mindrul San Giovanni-al meu ca locuri de botez cáldári fácurá,

19 din caři, nu-i mult de-atunci [si-o spun ca vreu sá-nlátur zvonul fals] vázind ca moare un prunc in ea, am rupt pe una eu.

22 Din orice groap-un ráu scotea picioare mai piná-n sold pe gura vágáunii, dar trupu-nfipt ii sta-n ascunzátoare.

25 Si toti cu arše tálpi cum sint táciunii, asa-si zgirceau tot trupu-acesti misei incit sá rupá orice sfori si funii.

28 Precum pe-obiectul uns cu vrun ulei vezi flacára de-a lungul lui cum fuge, asa zbura un foc pe tálpi la ei.

31 – „Ce duh, maestre, este-acel ce muge mai ráu decit al váii-ntreg popor, si-o mult mai rosie flacárá-1 si suge?"

34 Ráspunse el: – „De vrei sá te scobor pe coastá-n vale, unde-acela zace, vei sti din gurá-i crima lui si-a lor".

37 Iar eu: – „Mi-e bine tot ce tie-ti pláce, tu domn imi esti si stii cá nu m-abat din vrerea ta si stii si ce se táce".

17. Cá-s mai... al meu acele (a). 18. Ce guri pentru botez (b). 35. Váii (a). 38. Vezi (a).

17. San Giovanni: biserica San Giovanni din Florenta, a cárei cládire ín forma octogonalá se pare a se urea píná la secolul al Vl-lea d.Cr. In secolul al Xl-lea fatada a fost ímbrácatá ín haina aceea frumoasá de marmurá alba si neagrá asa de caracteristicá bisericilor din Florenta si in secolul al XV-lea a fost impodobitá cu usile acelea frumoase de bronz, ale lui Ghiberti, care din admiratie au fost numite „portile Raiului". Pentru Dante, aceastá biserica, unde a fost botezat si in care spera sá primeascá cu solemnitatea cuvenitá eununa de poet, reprezintá simbolul cel mai scump al orasului lui, la care se gindeste totdeauna cu nespusá duiosie si cu dor aprins. In versurile urmátoare

se face aluzie la o intimplare care nu e bine eunoseutá. In aceastá biserica, imprejurul bazinului de botez, erau niste gáuri in care intra preotul ca sá nu fie inghesuit de multime, cind boteza. Intr-una din aceste gáuri a cázut odatá un copil, si Dante, pentru a-1 scápa, a rupt gaura cu toporul. Despre aceastá intimplare nu stim mai mult decit ceea ce ne spune Dante in acest loc. Ceea ce adaugá comentatorii are aerul a fi céva brodat de fantezia lor asupra acestor versuri. Se pare cá Dante a fost acuzat atunci de profanarea bisericii si cá aici cautá prilejul sá se dezvinováteascá, arátind motivul, cit se poate de uman, care 1-a fácut sá se poarte asa. 22. Picioare: condamnatii acestia sint infipti cu capul in jos intr-un mormint plin de flácári. Ideea acestui chin i-a venit lui Dante dintr-o grozavá pedeapsá medievala: propaginatio, care consista ín a ingropa de viu, cu capul in jos, pe osindit, care adesea, dupá ce fusese pus ín groapá, ca sá amine cu citeva minuté pedeapsá teribilá, fácea semn cá mai are un pácat de spus. 26. Zgirceau: in text: „se zvircoleau”. 34. Scobor: dupá cum se va vedea mai pe urmá, Dante are nevoie ín scoborís de ajutorul lui Virgil, care aproape il ia ín brate. 39. Se táce: stii gindul meu, chiar dacá as tácea (vezi X, 18; XVI, 118; XXVII, 25).

p. 181.

40 Deci sus pe-a patra coamá ne-am urcat si-ntorsi ne-am scoborit pe mina stingá spre fundu-acel si-ngust si-nscorburat.

43 Nici nu-ncetá pe soldu-i sá má stringá maestrul meu pin-a sosit la cel ce-avea din tálpi asa de-amar sá plingá.

46 – „Oricine-ai fi, tu suflet trist ce-astfel ca paru-nfipt, te zbuciumi din cálciie, vorbeste-mi dacá poti”, strigai spre el.

49 Si-am stát ca si-un duhovnic ce mingiie pe-un ucigas perfid, ce-n groapá-i stind, íl cheamá iar, ca moartea s-o mai miie.

52 Iar el strigá: – „Sosesti asa curind ? Sosesti tu, Bonifaciu? Asadará minti scrisoarea-n ani, mai mult spunind !

55 Esti si sátul de-averi ce te-ndemnará sá nu te těmi prin fraud-a fi-nsurat cu mindra doamná ca s-o faci de-ocará?”.

---

54. Minti cu vr-un an cu doi (a).

---

40. A patra: malul care desparte valea a treia de a patra. 46. Suflet trist: papá Nicolae al III-lea din familia Orsini, care a pástorit íntre 1277 si 1280, este pus aici, fiindcá, dupá cum ne spune Villani (VII, 54), „din dragoste pentru neamul lui intreprinse multe lucruri pentru a-i face mari. El a fost printre cei dintíi sau cel dintii papá in curtea cáruia s-a fácut simonia pe fatá, in folosul rudelor lui; prin care priciná ii imbogáti peste másurá cu mosii, castele si bani in putinul timp cit a tráit”. 53. Bonifaciu: este vorba de Bonifaciu al VIII-lea, dusmanul pe care Dante 1-a urit mai mult, si, cu toate cá cercetárile istorice recente au dovedit cá, din punctul de vedere al Bisericii, a fost un papá foarte priceput si abil, ocara lui Dante il va face sá rámíná intotdeauna in mintea urmasilor ca reprezentantul coruptiei in Bisericá. A pástorit intre 1294 si 1303. Dante, neputindu-1 baga in Infern pentru motivul cá in 1300 — epoca inchipuitá a cálátoriei lui in Infern – nu murise

incá, a imaginat cá Nicolae al III-lea (care pripeste cu imaginatia sosirea in Infern ca sá-1 impingá mai jos si flácárile sá nu-i mai ardá tálpile) greseste crezind cá Dante ar fi Bonifaciu. Cauza urii lui Dante constá in faptul cá acest papá, foarte ambitios si energie in apárarea partizanilor lui cei mai indirjiti, dorea sá aibá influentá covirsitoare asupra Florentei. In 1350, diseutindu-se in Consiliul Celor o Sutá cererea papei de a i se acorda o garda de 100 de oameni, Dante sustinu „quod de servitio faciendo domino Papae, nihil fiat”. Mai tirziu, Bonifaciu trimise la Florenta pe Carol de Valois, cu aparenta de impáciuitor intre cele douá partide, „albii” si „negrii”, dar in realitate pentru a sprijini pe „negri” si a izgoni pe „albi” din oras, printre care stim cá a fost si Dante. De aici ura inversunatá a lui contra papei si máreata lui rázbunare in atítea pásaje din Divina Comedie. 54. Minti: cu trei ani, fiind atunci anul 1300 si stiind el cá era predestinat ca Bonifaciu sá moará in 1303. Scrisoarea: ce-i era seris lui Bonifaciu, hotárirea dumnezeiascá. Este bine de a reaminti aici cá aceste šuflete stiu trecutul si viitorul si numai prezentul le este neeunoseut. „Vĕdem, spune unul din ele, ca si acela care are vederea rea, incit vede lucrurile numai cind sint indepártate, si nu pe cele care sint aproape de el”. 56. Prin fraud-: dupá renuntarea lui Celestin al V-lea la scaunul papal, s-a zvonit cá Bonifaciu al VlII-lea, atunci cardinalul Caetani, 1-ar fi indemnat la aceastá renuntare profitind de naivitatea lui Celestin (un biet eremit, care cu greu hotárise sá páráseascá sihástria sa din Abruzzi) aseunzind persoane in apartamentul lui, care noaptea il speriau cu gemete prelungi si cu indemnuri sá renunte la o demnitate prea grea pentru el. -nsurat: este vorba de insurátoarea misticá a papei cu Bisericá (mindra doamná). 57. De-ocará: Villani (VIII, 6 si 64) afirmá cá Bonifaciu „mult a fost darnic de bani pentru a imbogáti Bisericá, dar si

p. 182.

58 Si-atunci, cum stá si-acel ce-i rusinat cá n-a-nteles ce i s-a spus si care nu stie ce ráspunde.-astfel am stát.

61 Dar domnul meu: – „Sá-i spui fár-aminare: nu-s eu, nu eu pe care-1 crezi cá vine”, si-am spus precum ceru; si mult mai tare,

64 strimbindu-si toate-ale lui arše vine oftat-a duhul din adincul lui si-a zis plingind: – „Ce vrei atunci cu mine ?

67 De-ti e dorinta ta sá stii ce fui / si numai ea pe-aceste ripi te-alungá, sá stii cá marea mantie-o avui

70 si-aieve-al Ursei pui, o mina lungá si-asa de-avid sá-mi vád ursoii grasi cá banii strinsi m-au strins aici in pungá.

73 Sub capul meu prin crápáturi sint trasi čiti, papi fiind, fácut-au simonie, si-adinc cázuti acolo sint rámasi.

76 Cádea-voi jos si eu cind o sá vie acel ce tu-mi párusi, cind iute-acel cuvint, dac-ai sosit, ti-1 spusei tie.

79 Dar stau de timp mai mult arzind astfel si-nfipt cu susu-n jos, decit in tápá va sta cu tálpi rosii acolea el,

82 cá-n urmá-i vine din Apus un papá, mai plin de crime-n loc fárá de lege, si-n locul meu si-al lui el s-o incapá,

67. De-ai dorul numai ca (a).

rudele lui, fárá nici un scrupul de felul cum íi aduna; zicea cá tot íi era íngáduit, ceea ce era al Bisericii; fost-a prea darnic si larg pentru oricine ii era pe plac si merituos, iar foarte dornic de máretie lumeascá, potrivitá cu demnitatea sa de pontif '. 62. Pe care: „pe acela care...”, adicá: „Nu-s eu Bonifaciu”. 69. Marea mantie: mantia papală (cf. Infernul, II, 27). 70. Al Ursei pui: Nicolae al III-lea apartinea familiei Orsini, „de filiis Orsini”, cum spune un comentator vechi, si demná de acest nume fiindcá in Evul Mediu ursul era socotit ca animalul cel mai lacom, care, zice Buti, „niciodatá nu este sátul”. 71. Ursoii: rudele mele din familia Orsini. 72. Pungá: face un joc de cuvinte intre cele douá pungi: aceea in care in viatá stringea banii si aceasta in care Dumnezeu 1-a pedepsit din cauza simoniei sále. 74. Čiti: nu-i numeste, dar se stie cá au fost papii Inocent, Alexandru, Urban si Clement al Vl-lea. 77. Iute: prea iute, fárá sá te fi vázut bine. 79. Mai mult: Bonifaciu al VlII-lea va sta mai putin timp cu tálpile arše de foc, fiindcá putin dupá ce va fi sosit el locul lui va fi luat de Clement al V-lea. 82. Din Apus: fiindcá Bertrand de Got s-a náscut la Villandreau, in Gasconia. Villani (IX, 58-59) povesteste cá „fost-a om foarte lacom de bani si simoniac si desfrinat, care murind a lásat pe nepoti si neamul lui cu prea maře si nenumárat tezaur”. Despre el o legenda populará, povestitá tot de Villani, spune cá un vrájitor i-a istorisit cá, dupá moarte, se va duce in Infern, unde, din cauza simoniei lui, va arde intr-un pat de foc. Aceastá istorisire 1-a impresionat atit, incit peste putin timp a murit. Pe cind sicriul era in bisericá, cu multe luminári imprejur,

p. 183.

85 un nou Iason, cáci banii-1 vor alege, si cum cu-acela moale domnu-i fu, asa va fi cu el al Frantei rege”.

88 De-a fost prea aspru-al meu ráspuns acu nu pot sá stiu, dar stiu c-atare-mi fuse: – „Ia spune mie, ce comori ceru

91 al nostru domn lui Petru cind íi puse in mina cheile spre-a-i da domnia? «Urmeazá-má !» si-altce nimic nu-i spuse.

94 Iar Petru si-altii, dind apostolia ín locul celui ce-n Cocit azi zace, ce bani cerurá ei de la Mathia?

97 Rámii deci unde esti, ca bine-ti face ! iar banii pungásiti pástreazá-i bine, cáci ei fáceau sá nu lasi Franta-n páce.

100 Si dacá n-as purta si-aici in mine / respect de-acele chei pe caři Prea Sfintul a vrut sá i le porti tráind, cu tine

103 mi-ar fi acum cu mult mai crud cuvintul ! Cáci voi, de-avari, dáti crimei privilegii strivind pe buni si-umplind de rái pámintul.

106 Pe voi, pe papi, vá vede-n cartea legii Ioan in chipu-acelei mari misele ce sta pe ape si curvea cu regii,

109 si-avea si sapte capete, si-n ele si-n zece coarne [vlaga] innáscutá, cit timp al ei bárbat fugea de relé.

94. Cind... dará (a). 95. Perdut-a (a). 96. Cerut-au (a). 99. Sá n-aibá Carlo (a). 108. Curvárea, adultera (a). 109. Iar capete-avea sapte (a).

a luat foc si corpul lui a ars de la cingátoare in jos. Dante il invinuia mai ales din cauzá cá a transportat la Avignon resedinta papala. 85. Iason: nu e vorba de celebrul Iason, cápetenia argonautilor, ci de Iason, fiul lui Simon al II-lea si fratele lui Onias al III-lea, marele sacerdot al poporului ebraic, care a cumpárat de la rege demnitatea sacerdotalá pentru 360 de talanti si a exercitat-o in mod nedemn. 86. Domnu-: regele care ii vindu sacerdotiul. 87. Al Frantei rege: Filip al IV-lea cel Frumos, care fácu aliantá cu Bonifaciu al VlII-lea si a favorizat alegerea lui Clement al V-lea. 93. Urmeazá-má: cf. Matei, IV, 19. 95. Celui: Iuda, care, dupá trádarea si sinuciderea lui, a fost inlocuit cu Mathia (Faptele Apostolilor, I, 26). 99. Franta: impotrivindu-se lui Carol I de Anjou, regele Neapolelui, cáruia ii luá demnitatea de senátor si de vicar al imperiului in Toscana, ofensindu-1 si umilindu-1 in mai multe feluri. 101. Chei: cheia de aur si cheia de argint, insignele papei. 107. Misele: aici si in versurile urmátoare, Dante interpreteazá cu oarecare libertate pasajul din Apocalipsá, XVII, 1-18 in care o femeie merge cálare pe un animal cu sapte capete si zece coarne. Cele sapte capete si coarnele sínt atribuite femeii, din care Dante face simbol al puterii exercitate de papá asupra bunurilor spirituále ale Bisericii: capetele reprezintá cele sapte taine si coarnele cele zece porunci. 111. Cit timp: cit timp papá (al ei bárbat) fugea de relé, Biserica (femeia vázutá de evanghelistul Ioan) avea in cele sapte capete (tainele) si in cele zece coarne (decalogul) puterea innáscutá de a prospera.

p. 184. 112 Din bani Dumnezeirea vi-e fácutá ! Si ce-i un biet págin? Nimic, vezi bine, cáci el ador-un zeu, dar voi pe-o sutá !

115 A citui ráu izvor fu, Constantine, nu-ncrestinarea ta, ci darul care fácu bogat pe-un prim pastor prin tine !”

118 Si-n timp ce-i recitam atari tropare, mustrare-a fost, stiu eu, ori furia lui, din labe el zbátea cumplit de tare.

121 Cu-aceste vorbe cred ca eu plácui
maestrului, cáci el zimbind imi prinse mustrarea-n care-asa de sincer fui.

124 De-aceea el in brate má cuprinse si, sus cínd fui povará miinii sále, sui pe drumul pe-unde-ntii descinse.

127 Si netrudit de-a má tinea pe cale la piept, incet pe arc-apoi m-a scos pe drumu-acestei vái spre-a cincea vale.

130 Blind puse-acolea sarcina sa jos / pe rupte si-aspre stinci, pe unde cale nici caprele n-ar face-o bucuros.

133 De-aici apoi vázui intr-altá vale.

115. Isvor a cit (a). 121. Si cred, cu aceste (a). 124. Vesel má si (a). 132. Lesnicios (a). 133. Pátrunde (a).

112. Dumnezeirea: ín text: „V-ati fácut Dumnezeu din aur si din argint”. 116. Darul: stápinirea asupra Romei. Legenda „darului lui Constantin” a dáinuit piná in secolul al XV-lea, cind Lorenzo Valla a dovedit cu probe istorice si filologice falsitatea pretinsului act de

donatie. Impáratul Constantin I (306-327) ar fi dáruit Róma papei Silvestru I (314-336) in momentul de a transfera capitala imperiului la Constantinopole. 117. Pastor: Silvestru I. 121-122. Imi prinse mustrarea: primi, dádu ascultare cu váditá satisfactie. 127. Netrudit: m-a tinut la piept tot timpul cit a tinut suisul. 133. Vázui: s-a dezváluit ochilor mei privelistea váii urmátoare.

D. Sacrilegiul [Ierosilia] Reordinatio
sau Reconsecratio, consecință a simoniei și a arghirofiliei

Precum este cazul în Biserica Ortodoxă și a Vechilor Orientali, tot astfel și în Biserica Latină sau Romano-Catolică, dispozițiile canonice, privitoare la simonie sunt la fel de aspru formulate. Cu toate acestea, și aici simonia a constituit un flagel, care a produs mult rău Bisericii, clerului corect și enoriașilor. Se desprind aceste probleme din manualele și alte lucrări de drept canonic al Bisericii Latine. Folosim în acest context manualul de istorie al dreptului bisericesc, din primul mileniu creștin al profesorului vienez Willibald M. PLÖCHL (1907-1984).[37]

---

[37] **Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts*, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausends. Von der Urkirche bis zum großen Schisma, Zweite, erweiterete Auflage, Verlag Herold Wien München, 1960, 490 p.**

Privitor la viața și activitatea acestui mare istoric al dreptului canonic și civil, vezi literatura următoare:

Geschichte des Kirchenrechts, 5 Bde., 1953-69 (Bd. 1-3 ²1960/62/70). St. Barbara zu Wien, 2 Bde., 1975.

Die Wiener Griechen, 1983; 160 Aufss. u. Btrr. (ges. in 4 Bdn. f. d. Wiener Rechtsfak.). – *Hg.:* Österr. Archiv f. Kirchenrecht, 1949-82; Kanon, Jb. d. Ges. f. d. Recht d. Ostkirchen, 1973-84; Wiener rechtsgeschichtl. Arbb.

***Ex Aequo et Bono*. Willibald M. Plöchl zum 70. Geburtstag, Reihe: Forschungen zur Rechts- und Kulturgeschichte, Universitätsverlag & Wagner Verlag, 1977, Band: 10, 572 S.**

Andreas Kowatsch: *Willibald M. Plöchl und das* „Österreichische Archiv für Kirchenrecht”. Beobachtungen zur Reform des kanonischen Rechts, EOS – editions Sankt Ottilien, Sankt Ottilien 2016 (Münchener theologische Studien. 3, Kanonistische Abteilung, Band 71).

Richard Potz: *Plöchl, Willibald Maria*. In: *Neue Deutsche Biographie* (NDB). Band 20, Duncker & Humblot, Berlin 2001, S. 545 (Digitalisat).

Gerhardt Plöchl: *Willibald Plöchl und Otto Habsburg in den USA*. – Ringen um Österreichs 'Exilregierung' 1941/42. Verlag des DÖW, Wien 2007.

În acest context apar la Willibald M. PLÖCHL doi termeni canonici, care au creat întotdeauna mari probleme atât canonice, cât și teologice: simonia, cu arghirofilia și repetarea hirotoniei: Reordinatio sau Reconsecratio.[38]

Eine weitere entscheidende Frage war die Rechtmäßigkeit der Weihe, wobei für die Vollgültigkeit der Bischofsweihe die Apostolische Sukzession eine wesentliche Voraussetzung war. Von dieser wieder war die Gültigkeit der übrigen Weihen abhängig, für die Spendung durch einen gültig geweihten Bischof Voraussetzung war. Hieraus entwickelte sich das entscheidende Problem der Wiederholung der Weihen (Reordination). Die Praxis war, wie in der Frage der Spendung anderer Sakramente, schwankend, weil eine wesentliche Voraussetzung noch nicht geschafen war: die theologische Klärung der Frage, ob und unter welchen Gegebenheiten Sakramente auserhalb der katholischen Gemeinschaft von Häretikern und Schismatikern gültig gespendet werden könnten. Eine für die gesamte Kirche bedeutsame Regelung, die jedoch nur eine wichtige Phase, aber noch keineswegs die endgültige Entscheidung der in der Periode überhaupt nicht zum Abschluß gelangenden Entwicklung darstellt, betrifft die Reordination der paulianistischen, novatianischen und melitianischen Kleriker, die durch das Konzil von Nicaea (325) angeordnet wurde. Es handelt sich in diesen Fällen um Entscheidungen, aber noch nicht um eine generelle und grundsätzliche Festlegung der Rechtsvorschriften für die Anwendung der Reordination.	**O altă întrebare capitală a fost legalitatea hirotoniei, succesiunea apostolică fiind o condiție esențială pentru valabilitatea deplină a hirotoniei episcopale. În continuare, de aceasta (*de hirotonia validă a arhiereului*, n.n.) depindea și valabilitatea celorlalte hirotonii rămase (*diacon, preot* etc., n.n.), pentru care administrarea acestora, de către un episcop cu o hirotonie validă era condiția prealabilă. Acest lucru a dat naștere la problema crucială a repetării hirotoniilor (re*ordonation* sau *repetarea hirotoniei în aceeași treaptă clericală*, n.n.). Această practică, la fel ca și în cazul administrării altor sacramente, era șovăielnică, pentru că încă nu fusese îndeplinită o condiție prealabilă esențială: clarificarea teologică a întrebării dacă și în ce circumstanțe tainele (*sacramentele*, n.n.) puteau fi administrate în mod valid în afara comunității catolice, a ereticilor și schismaticilor. Un regulament important pentru întreaga Biserică, dar care reprezintă doar o fază importantă și în niciun caz decizia finală de evoluție, care încă nu s-a finalizat deloc în perioada care privește *re*hirotonia clerului paulianist, novațian și melițian, fapt care a fost reglat de Sinodul de la Niceea (325). În aceste cazuri este vorba de hotărâri, dar nu încă de o determinare generală și fundamentală a prevederilor legale de administrare a *re*hirotonirii.**

Peter Stockmann: *Plöchl, Willibald Maria*. In: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* (BBKL). Band 23, Bautz, Nordhausen 2004, Sp. 1111-1116.
Willibald M. Plöchl zur 100. Wiederkehr seines Geburtstages. Freistadt, Plöchl 2007, öarr. Österreichisches Archiv für Recht & Religion 54, 2007, 1 = Gedächtnisschrift, Inhaltsverzeichnis,
„Plöchl", Acta Studentica, Folge 169, Sept. 2009. S. 9.
Dem Glauben treu, dem Kaiser und dem Lande, Festschrift des Akademischen Bundes der Katholisch-Österreichischen Landsmannschaften, 2013.

[38] Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts*, Band I…, Op. cit., p. 88.

În Biserica Latină, problema *re*hirotoniei *sub conditione* sau a *re*consacrărilor – în cazul episcopilor – a devenit actuală în contextul fondării bisericilor unite cu Roma, după anul 1054. Episcopii latini și Curia Romană puneau la îndoială validitatea tainelor, din Biserica Ortodoxă și din cele Vechi Orientale, procedând la hirotonirea a doua oară a episcopilor care acceptau unirea, numai în treapta arhieriei, însă uneori și în treapta preoției, cum s-a întâmplat și în cazul Mitropolitului Atanasie Anghel, de la Bălgrad [Alba Iulia] (1798-1701 și 1701-1713), punându-se întrebarea: Ordinationes Graecorum an post acceptatam unionem sub conditione iterari debeant / Dacă hirotoniile grecilor ar trebui repetate *sub conditione* (adică *in dubia* că n-ar fi valide!) în cazul în care unirea să fi fost acceptată.[39] Biserica Catolică punea astfel la îndoială validitatea hirotoniei „grecilor” și a celorlalți „orientali”, ca o consecință a „simoniei”, foarte răspândită la aceștia, și nu numai..., deși era doar „ilicită”, [însă validă], iar de păcatul acesta sufereau și episcopii catolici...[40]

Repetarea hirotoniei, pentru indiferent care treaptă clericală – episcop, preot sau diacon – și în toate confesiunile creștine, este un sacrilegiu, o ierosilie, ἡ ἱεροσυλία și se află în relație de continuitate și de completare cu *simonia*, ὁ σιμωνία și cu *arghirofilia*, ἡ αργυροφιλία.

În cazul Mitropolitului român Atanasie Anghel, sentința consiliului profesorilor de teologie latini, de la Viena, din anul 1701, făcută la cererea Cardinalului Leopold Kollonics, Arhiepiscop de Strigoniu–Gran și Primat al Regatului Ungariei (1695-1707, o reproducem în rândurile care urmează: / Sententia ordinis theologorum Viennensium.[41]

*****

---

[39] N. NILLES SJ, *Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae Orientalis in terris coronae S. Stephani...*, Op. cit., vol. I, Innsbruck, 1885, p. XCIII și 96-110. 5.

[40] Ibidem. Pentru a ne convinge cu câte probleme de simonie s-a confruntat și Biserica Catolică, este suficient să urmărim legislația canonică latină și alte studii de specialitate.

[41] Ibidem, pp. 100-101.

§ 2
Indicis peritorum
Sententia theologorum Viennensium affirmans.
– Judicia Nic. C. Papadopoli et Jac. Caschodi negantia.
– Consilium Card. Cornaro de Causa Sedi Apostolicae proponenda. Sententia ordinis theologorum Viennensium

Theologi Viennenses, de postulato Athanasii sententiam rogati, responderunt:	**Die Wiener Theologen,[42] über ihre Meinung zum Ansuchen des Athanasius befragt, antworteten (wie folgt):[122]**
I. Ipsis videri, annuendum esse precibus Oratoris atque ad reordinationem et reconsecrationem procedendum; tum ob gravia motiva ab ipso Athanasio in fundandis precibus adducta; tum quod, teste historia, pluries factum sit, ut ab haereticis et Turcis in episcopatibus graecis per vim collocarentur homines sine valida ordinum susceptione, sive quod nulla omnino fuerit adhibita cheirotonia, sive quod adhibitus quidem fuerit consecrationis episcopalis ritus, sine praevia tamen ordinatione presbyterali [1)]; tum denique quod ordinationes sacerdotum et consecrationes episcoporum saepe legantur factae ab hominibus e longinquis et ignotis regionibus advectis, qui sine idoneis testimoniis episcopos se affirmassent, de quorum charactere episcopali autem minime constitisset[2)]; censere propterea theologo, standum	**I. Es erscheine ihnen angebracht, den Bitten des Antragstellers zu entsprechen und zu (seiner) Reordination und Rekonsekration zu schreiten, einerseits auf Grund schwerwiegender Motive, die von Athanasius selbst zur Begründung seiner Bitte angeführt wurden[123], und weil es anderseits nach dem Zeugnis der Geschichte häufig geschah,[124] dass von Häretikern und Türken Männer ohne gültige Ordination gewaltsam auf griechische Bischofssitze eingesetzt wurden, sei es, dass überhaupt keine Handauflegung erfolgte, sei es, dass zwar der Ritus der Bischofsweihe, aber ohne vorangegangene Ordination zum Priester erfolgte[125]; und schließlich, weil berichtet wird, Ordinationen von Presbytern und Konsekrationen von Bischöfen seien oft von Leuten vollzogen worden, die aus entfernten und unbekannten Gegenden angereist seien und sich ohne ausreichende Zeugnisse als Bischöfe ausgaben, deren bischöfliche Eigenschaft jedoch keineswegs feststand.[126] Deshalb seien die Theologen der Meinung, man solle jenen alten Beispielen bedingter Rekonsekration folgen, die vor einem halben Jahrhundert zwei Mukačever Bischöfen griechischen Ritus**

42 Versiunea germană a documentului luată din:
***Dokumente der Siebenbürger Kirchenunion übersetzt von Klaus und Michaela Zelzer mit Erläuterungen von Ernst Christoph Suttner*, pp. 31-32, versiunea online: https://www.oki-regensburg.de/siebenb.pdf**
Ostkirchliche Studien, 57 (2008), Heft 2, S. 222-267.
Compară cu: Ernst Christoph SUTTNER, DIE SIEBENBÜRGER KIRCHENUNION AN DER WENDE ZUM 18. JAHRHUNDERT, in *Annales Universitatis Apulensis*. Series Historica, 12/I, 2008, pp. 7-41 (p. 15, nota 25): online: http://diam.uab.ro/istorie.uab.ro/publicatii/colectia_auash/annales_12/1_suttner.pdf

esse antiquis illis conditionatae reconsecrationis exemplis, medio saeculo elapso in duobus episcopis Munkacsiensibus ritus graeci datis, nimirum Methodii, per Ruthenicum episcopum Premisliensem Malakowski hypothetice reconsecrati[3)], et Parthenii, essentialia ordinationis et consecrationis ad cautelam, ut Primas Lippai habet *iterum consecuti*[1)]. II. Quoad Reconsecratorem vero fassi sunt theologi, se unanimes non esse, aliis nimirum putantibus, latini ritus Antistiti nunquam licere hominem graecis prius caeremoniis ordinatum vel consecratum nova unctione sacrare, atque ita latino ritu supplere quod graeco esset peccatum; aliis contra asserentibus, id Primatem regni et Sedis Apostolicae Legatum natum tuto facere posse pro sua in omnes catholicos in Hungaria ac partibus eidem adnexis degentes auctoritate, saltem casu quo necessitas posceret, et graeci abessent episcopi, de quorum ipsorum valida ordinatione et consecratione non dubitaretur; aliis tandem judicantibus, rem adeo gravem esse Summo Pontifici pro benigna solutione proponendam. (A. S. J. = Archiva Societatis Jesu Provinciarum Austriae, Bohemiae et Germaniae Superioris [N. Nilles, *Simbolae*..., vol. I, pp. 100-101]).	gespendet worden sei, nämlich dem des Methodius, der durch den ruthenischen Bischof von Przemysl bedingt rekonsekriert worden sei, und dem des Parthenius, an dem, wie Primas Lippai berichtet, ad cautelam die wesentlichen Elemente der Priester- und der Bischofsweihe erneut vollzogen wurden.[127] II. Soweit es den Rekonsekrator[128] betrifft, bekannten die Theologen, sie seien nicht einer Meinung: einige meinten, ein Bischof lateinischen Ritus dürfe niemals einen vorher unter griechischen Zeremonien Ordinierten oder Konsekrierten mit neuer Salbung weihen und so nach lateinischem Ritus ergänzen, was dem griechischen fehle; andere vertraten dagegen, der Primas des Königreichs und Legatus natus des Apostolischen Stuhles könne dies ohne Besorgnis tun im Hinblick auf seine Zuständigkeit für alle Katholiken in Ungarn und den angeschlossenen Gebieten, jedenfalls dann, wenn es die Notwendigkeit erfordere und keine griechischen Bischöfe vorhanden seien, deren eigene gültige Ordination und Konsekration. [122] Nilles, *Symbolae*, S. 100-101. [123] Atanasie hatte vorgetragen, was in Art. 3 seines Reverses niedergelegt ist. [124] Den sogenannten „Informationen”, die über die türkisch-österreichische Grenze hinweg geflossen, waren – wie nicht weiter verwunderlich – auch „Greuelmärchen” beigemengt. [125] Vor dem 2. Vatikanischen Konzil konnte von lateinischen Theologen die Ansicht vertreten werden, die Bischofsweihe sei nicht im eigentlichen Sinn das Sakrament der Ordination, vielmehr sei die Priesterweihe die entscheidende sakramentale Handlung. Durch sie würden alle Vollmachten übertragen, nur sei ein wichtiger Teil davon jurisdiktionell gebunden und ihre Ausübung würde erst dann erlaubt, wenn dem Priester auch die Bischofsweihe erteilt worden sei. Eine Bischofsweihe ohne vorangegangene Ordination zum Priester musste aus der Sicht von Anhängern dieser Lehre, zu denen die Wiener Professoren offenbar gehörten, nichtig sein. [126] Trotz der im Dokument vorgebrachten Berufung auf das Zeugnis der Geschichte wird

[1)] Probabiliter hic respiciunt theologi illos episcopos ritus graeci, qui „a duodecim Praedicantibus Calvinistis sine ulla consecratione, etiam schismaticis graecis consueta, constituti” leguntur in B. U. B. p. 11 [Bibliothecae Universitatis Budapestinensis *Hevenesianae msc. Collectionis* tom. XXIV, de qua vide p. 9....], de quibus suo loco sermo redibit. [2)] Spectare ista videntur Theophanem, ignotum illum hominem, qui titulo Patriarchae Hierosolymitani asumpto, ordinationes fecit in Russia an. 1620, de quo relegi possunt, quae animadvertimus in *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1880, p. 744. [3)] Haec reconsecratio etiam refertur in B. U. B. p. 21; verum Premisliensis episcopi nomen ibi corrupte legitur Walchowszki. [1)] Confersis, quae huic facto rite naccipiendo idonea ipsi scripsimus in *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1880, pp. 744-745.	hier ausdrücklich aufgrund von Hörensagen argumentiert. [127] Zum genannten Bischof Methodius verfügt der Kommentator über keine Informationen; bezüglich des Bischofs Parthenius sprechen die ihm zugänglichen Quellen anders: vgl. den in diesem Kommentar oben bereits angeführten Bericht in: Staaten und Kirchen in der Völkerwelt des östlichen Europa, S. 92-94. [128] Schwieriger als die Frage, ob es angebracht sei, eine Wiederweihe vorzunehmen, erschien den Theologen die Frage, wer diese angesichts der Ritusverschiedenheit durchführen dürfe, denn die Griechen vollziehen bei der Spendung des Weihesakraments keine Salbung. Die nachträgliche Spendung einer Salbung durch einen lateinischen Rekonsekrator würde einschlussweise bedeuten, dass man nicht eine im konkreten Fall vielleicht nicht erteilte Weihe vorsichtshalber wiederhole; sie würde den griechischen Ritus überhaupt als ergänzungs-bedürftig erscheinen lassen. Dass die (von Lateinern und von Griechen vollzogene) Handauflegung der entscheidende Akt ist bei der Weiheerteilung, wurde katholischerseits erst vom 2. Vatikanischen Konzil offiziell festgestellt. Die damaligen Wiener Theologen meinten hingegen, mit der Mehrheit der theologischen Lehrer ihrer Tage anderes (sei es die Salbung der Hände des Weihekandidaten, sei es die Überreichung der gottesdienstlichen Geräte an ihn, was beides von den Griechen nicht vollzogen wird,) für entscheidend halten zu sollen.

Traducerea românească fără note

Teologii vienezi, întrebați în anul 1701, despre părerea lor cu privire la cererea lui Atanasie, au răspuns (în felul următor):

I. Li s-a părut de cuviință să răspundă solicitărilor petiționarului (*Cardinalului Kolonics*, n.n.) și să procedeze la *re*hirotonia și *re*consacrarea acestuia, pe de o parte din motivele grave, invocate de însuși Atanasie, privind justificarea cererii sale și, pe de altă parte, pe baza mărturiei istorice. Adesea s-a întâmplat ca oameni fără hirotonie validă să fie așezați cu forța în scaune episcopale grecești, de către eretici și turci, care fie că nu aveau deloc hirotonia, fie că a avut loc ritualul hirotoniei întru arhiereu, însă fără hirotonire anterioară de prezbiter; și în cele din urmă, pentru că se relatează că hirotoniile preoților și

consacrările episcopilor erau adesea efectuate de oameni, care veneau din regiuni îndepărtate și necunoscute și care, fără acreditări documentare suficiente, pretindeau că sunt episcopi, dar al căror statut arhieresc nu era deloc convingător. De aceea, teologii erau de părere că ar trebui să urmeze acele exemple anterioare de *re*consacrare condiționată [*sub conditione*, n.n.], după cum s-a procedat și în urmă cu o jumătate de secol, la doi episcopi de Mukačevo, de rit grecesc, și anume lui Metodiu, care a fost *re*consacrat *sub conditione*, de episcopul ruten de Przemyśl, Перемышль (rus.) și lui Parthenius, despre care, după cum relatează Primatul Lippai, i s-au repetat *ad cautelam* (din prudență) formele de bază de desăvârșire a hirotoniei prezbiterale și arhierești (*adică punerea mâinilor și eventual ungerea mâinilor cu chrisam*?, n.n.).

II. În ceea ce-l privește pe *re*consacrator (*episcopul care trebuia să-l* re*hirotonească pe Atanasie*, n.n.), teologii au mărturisit că nu sunt de aceeași părere: unii au considerat că un episcop de rit latin nu ar trebui niciodată să săvârșească o nouă ungere, pe cineva care a fost mai înainte hirotonit sau consacrat după rânduielile grecești și astfel să completeze prin ritul latin ceea ce lipsea in cel grecesc; Alții, pe de altă parte, au susținut că Primatul Regatului (Ungariei, n.n.) și *legatus natus* al Scaunului Apostolic – Arhiepiscopul de Strigoniu, Gran, ar putea face acest lucru fără teamă, în conformitate cu responsabilitatea sa asupra tuturor catolicilor din Ungaria și Partium sau teritoriile anexate (partibus eidem adnexis), cel puțin atunci când este necesar și nu existau episcopi greci, care să dispună de o hirotonie și consacrare validă, pentru a face acest lucru.[43]

***

---

[43] În legătură cu aceste probleme și cu Unirea cu Roma a Românilor din Transilvania, vezi studiul de profundă acribie a istoricului Mons. Octavian BÂRLEA: *Die Union der Rumänen (1697 bis 1701)*, pp. 132-180. Partea privind repetarea hirotoniilor de preot și episcop, la Mitropolitul Atanasie, se află la pp. 172-173, în vol.: ROM *und die Patriarchate des Ostens*, von Wilhelm de VRIES, unter Mitarbeit von Octavian BÂRLEA, Josef GILL, Michael LACKO, Verlag Karl Alber, Freiburg, München, 452 p. (=Orbis Academicus Verlag Karl Alber, Freiburg, München).

Mai vezi: Hans-Christian MANER, *Emotionen in Bittschriften siebenbürgischer Kleriker der unierten Kirche an den Wiener Hof im 18. Jahrhundert*, în *Yearbook of the Society for 18th Century Studies on South Eastern Europe* 4 (2021), 68-86 și *online*.

***Die Rumänen unter der Herrschast der protestantischen Fürsten Siebenbürgens*, von N. Nilles, în *Zeitschrift für katholische Theologie*, Vol. 4, No. 1 (1880), pp. 189-192 (4 pages), Published By: Austrian Province of the Society of Jesus (Österreichische Provinz der Gesellschaft Jesu)**

Trecând de la termenul „*re*hirotonie", la cel de „simonie", trebuie să precizăm că atât părinții, în canoanele formulate în acest sens, cât și canoniștii de toate confesiunile – răsărit și apus – extind condamnarea noțiunii și a practicii simoniace, nu numai la actul sacral în sine, adică la acordarea hirotoniilor și a hirotesiilor, adică la taine și la ierurgii, ci și la aceea de acordare a diferitelor funcții administrative clericale, monahale și laice, în cadrul Bisericii: vicar, protoiereu, egumen, econom, canonici capitulari, administratori ai bunurilor bisericești, protosingheli etc. Din capul locului se face diferența între bunurile private sau personale, ale clericilor, monahilor și mirenilor, și cele ale Bisericii. De prin secolul IV, darurile personale *peculium adventicium* și alte bunuri personale și ale Bisericii, la care s-au cumulat imensele donații ale credincioșilor, din Italia, Spania, Africa Latina, Franța etc., către episcopul Romei, precum și către alți vlădici, constând din teritorii întinse, a evoluat în Apus conceptul de patrimonium Petri, cu *res sacra* și *res divina*, toate acestea conducând spre fondarea *Statului Papal*, Status Pontificius, Status Ecclesiasticus, Dicio Pontificia, Παπικά Κράτη, Kirchenstaat, Papal States, care a existat între anii 756-1870:[44] sacra sunt, quae rite per pontifices Deo consecrata sunt. Chiar și după concepția lui Justinian I cel Mare *res sacra*, rămânea de competența episcopilor, iar *res divina* se referea la bisericile existente, precum și la noile episcopii, biserici singulare și mănăstiri, care ar fi urmat să fie fondate.[45]

Condamnarea simoniei, legată atât de hirotoniile pe bani, cât și de acordarea unor funcții de conducere administrative o face canonul 2, al Sinodului al IV-lea Ecumenic, de la Calcedon, din anul 451, după cum se poate constata în paginile vide supra!

Mai târziu, spre bucuria „reformatorilor" romani, în frunte cu Petrus Damiani (c.1006-1072), Papa Nicolae II (1058-1061), a ținut un Sinod în Lateran, de Paștile anului 1059 – la cinci ani, după Marea Schismă, din anul 1054 – în care s-a stabilit *Decretul electoral papal*, în spiritul *Bisericii Primare*?, document prin care era condamnată atât *simonia* cât și „învestitura laicilor".[46] Sinoadele următoare, Lateran II

---

[44] Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts*, Band I…, Op. cit., p. 309 și 88.

[45] Ibidem, p. 257.

[46] Franz-Reiner ERKENS: *Papst Nikolaus II.*. In: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* (BBKL). Band 6, Bautz, Herzberg 1993, Sp. 863-867.

„Secundum mediaevale ius ecclesiasticum est libertas investiendi ius regis Germanici, qui episcopos electos confirmaret vel (postea) ipse eligeret. Signis anuli ferulaeque in officum

(1139), Lateran III (1179), Tridentinul (1545-1563) au condamnat și ele simonia, însă cumpărarea pe bani a harului și a funcțiilor bisericești, a rămas în continuare răspândită, chiar dacă acestea au continuat în mod nestânjenit. Exemplul clasic în acest context rămâne Papa Alexandru al VI-lea (1492-1503), spaniolul Rodrigo Borgia, nepotul Papei Calixt III (1455-1458).[47]

Abia după Sinodul Tridentin (1545-1563) și în contextul acțiunilor *contrareformei*, s-a reușit menținerea sub control a simoniei, în Biserica Latină, fapt care n-a fost posibil în Biserica Ortodoxă și nici în cele Vechi Orientale, unde otomanii și musulmanii, pur și simplu au scos la mezat, atât funcțiile bisericești, începând cu cele de patriarhi, cât și pe cele laice, cum ar fi cele ale domnitorilor fanarioți, în Principatele Române (1711-1821, în Moldova și 1716-1821 în Țara Românească), ale diferiților dragomani și funcționari creștini etc.

*

Revenind la tema noastră, constatăm cu uimire concluziile profesorilor de teologie romano-catolici, din Viena și a Mitropolitului Atanasie Anghel, din anul 1701, care după trei secole, reproduceau aproape identic situația catastrofală provocată de simonia impusă de otomani și de ceilalți musulmani, în Bisericile Orientului, după același tipar folosit și de șarlatanul Paulos Palaiologos Tagaris, în conformitate cu cele relatate de acesta, la spovedania sa publică, din anul 1394, în fața Patriarhului Ecumenic Antonie IV (1389-1390 și 1391-1397) și a

---

spiritale saeclareque inducuntur. Privilegia tanta papae inde a dimidio saeculii XI refrenare temptabant, simonia Ecclesiae nocente. Reges autem ius suum retinere voluerunt. Inde facta est Controversia de investitura acerrima, quam haud ante annum 1122 in Concordato Wormatiensi terminaverunt iugiter Calixtus II et Henricus V (imperator)."

Luat din: https://la.wikipedia.org/wiki/Investitura

Marion Steinicke: *Investitur- und Krönungsritual*e. Herrschaftseinsetzungen im kulturellen Vergleich. Böhlau, Coloniae Agrippinae 2005.

Franz Xaver Seppelt: *Geschichte der Päpste*. Bd. 3. Kösel Verlag, München 1956, S. 37-50.

Rudolf Schieffer: *Nikolaus II*. In: *Lexikon des Mittelalters* (LexMA). Band 6. Artemis & Winkler, München/Zürich 1993, Sp. 1170 (Kommentar).

Stefan Weinfurter: *Canossa*. Die Entzauberung der Welt. C.H. Beck, München 2006.

Dieter Hägermann: *Das Papsttum am Vorabend des Investiturstreits*. Stephan IX., Benedikt X. und Nikolaus II. (= *Päpste und Papsttum*, Band 136). Hiersemann, Stuttgart 2008.

[47] Amănunte, privitoare la acest monstru de pe *Cathedra Petri*, Alexandru VI, vezi în manualul de istorie KIRCHENGESCHICHTE, von D. Dr. Karl BIHLMEYER, neubesorgt von Dr. Hermann TÜCHLE, [18] Achtzehnte Auflage, vol. II, pp. 516-521, recte § 157, 3-5. Alexandru VI s-ar fi potrivit de minune cu jongleurul grec Paul Palaiologos Tagaris.

Revezi linkul despre simonie: https://de.wikipedia.org/wiki/Simonie

Sinodului Endemic, Ἐνδημοῦσα Σύνοδος: „... tum quod, teste historia, pluries factum sit, ut ab haereticis et Turcis in episcopatibus graecis per vim collocarentur homines sine valida ordinum susceptione, sive quod nulla omnino fuerit adhibita cheirotonia, sive quod adhibitus quidem fuerit consecrationis episcopalis ritus, sine praevia tamen ordinatione presbyterali; tum denique quod ordinationes sacerdotum et consecrationes episcoporum saepe legantur factae ab hominibus e longinquis et ignotis regionibus advectis, qui sine idoneis testimoniis episcopos se affirmassent, de quorum charactere episcopali autem minime constitisset;".[48]

În aceste împrejurări, trebuie să recunoaștem că și temerile Cardinalului Leopold Kollonics erau întemeiate. De fapt, întreg secolul al XVII-lea a fost marcat de „hirotonia *a doua oară*" – sub conditione – a episcopilor ademeniți la uniație, începând cu Simeon Vratanja de Marča (Croația), în data de 19 noiembrie 1611, la Roma, prin punerea mâinilor Cardinalului Roberto Bellarmino (1542-1621), din Roma, continuând cu episcopii ruteni de Mukacevo, Petru Partenie Petrovič (1651-1665), hirotonit întru arhiereu la Alba Iulia, de către Mitropolitul Simion Ștefan al Ardealului (1643-1656), din ordinul Arhiepiscopului Gheorghe Lippay de Strigoniu-Gran Primat al Ungariei (1642-1666), cu Episcopul Metodie Rakovezki (1687-1692), hirotonit întru arhiereu în Moldova, la fel ca și antecesorul lor, Vasile Tarasovič (1633-1651), până la Atanasie Anghel al Bălgradului (Alba Iuliei, 1698-1713). După cum intenționase și Leopold Kollonics, în anul 1701, cu Atanasie Anghel, la Viena, în anul 1611, Cardinalul Bellarmin i-a cerut lui Simeon Vratanja de Marča,[49] după ce l-a *re*consacrat episcop, pe când era la Roma, să se oblige, să facă același lucru, cu toți preoții și diaconii, pe care el i-a hirotonit, înainte ca acest mare prelat latin, să fi comis sacrilegiul/ierosilia din data de 19 noiembrie, adică să-i mai hirotonească odată, după cum rezultă și din scrisoarea preotul latin Martin Dubravič, din data de 12 mai 1614. Iată un fragment din scrisoarea lui Martin Dubravič, către Cardinalul Bellarmin:

> „Idcirco iussu Beatissimi Domini Nostri demandatur Rev.mo Domino Simeoni Vretaniae Rassianorum Episcopo, ut sacerdotes quos ante suam conditionalem ordinationem in episcopum Romae factam, ordinaverat, sub

---

[48] N. NILLES SJ, *Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae Orientalis in terris coronae S. Stephani...*, Op. cit., vol. I, Innsbruck, 1885, p. 100.

[49] Michael LACKO, *Die Union in Kroatien (1611)*, în vol.: ROM *und die Patriarchate des Ostens*, von Wilhelm de VRIES, unter Mitarbeit von Octavian BÂRLEA, Josef GILL, Michael LACKO, Verlag Karl Alber, Freiburg, München, pp. 108-113 (=Orbis Academicus Verlag Karl Alber, Freiburg, München).

simili conditione reordinet. Haec Rev.mo D. Simeoni exposui, qui paratus est oboedire" (Brief des Martin Dubravič an Kard. Robert Bellarmin vom 12. Mai 1614, s. Hofmann a. a. O. 293 [G. HOFMANN, *Il Beato Bellarmino e gli Orientali*, in: OC VIII/6 (Rom 1927)].[50] Bietul Episcop valaho-sârb Simeon Vretania, necunoscând limba latină și tabieturile curiale ale latinilor din Roma, a avut nevoie de cineva, care să i le explice, rol pe care l-a îndeplinit preotul latin croat Martin Dubravič, care l-a și convins să încheie unirea cu Roma și care, l-a însoțit în Cetatea Eternă.

---

[50] **Michael LACKO, *Die Union in Kroatien (1611)*, p, 109, nota 3.**

a. Regeste patriarhale
privitoare la „episcopul intrus” și aventurierul ieromonah Paulos Palaiologos Tagaris

Decizii emise de *Sinodul Endemic*,
Ἐνδημοῦσα Σύνοδος sau Sinodul Permanent Patriarhal, din Constantinopol[1]

1. Regest nr. 2244, din mai 1343

γράμμα (concluzie)[2]

Scrisoare adresată de Patriarhul Ioan XIV Kalekas (1334-1347) Mitropolitului de Philadelphia, pentru a-i preciza că impedimentul de înrudire spirituală pretinsă de el, împotriva căsătoriei lui Ioan Tarchaneiotès este fără semnificație.

Salut au métropolite de Philadelphie. Le familier de l'empereur Jean Tarchaneiotès, recourant au patriarche, lui a rapporté que sa propre mère était née du premier mariage de Tagaris, le défunt grand

---

[1] Până în data de 29 mai 1453, acest Sinod se ținea în sud-vestul cafasului Basilicii Sfânta Sophia, adică la etaj, în partea dreaptă a intrării mari.

[2] *LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. V, Le Régestes de 1310 à 1376, par Jean DARROUZÈS, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1977, reg. nr. 2000-2681, pp. 191-192 (= Le Patriarcat Byzantin, Serie I).

stratopédarque, avec la défunte Doukaina Monomachina; Tagaris épousa en secondes noces Théodora Palaiologina Asanina, marâtre donc de Tarchaneiotès, qui avait aussi tenu sur les fonts baptismaux Laskarina, épouse de Tarchaneiotès. Comme ta sainteté veut dissoudre ce mariage comme illégitime, Tarchaneiotès a demandé une décision synodale.

Le patriarche, ayant délibéré avec du synode, a jugé bon de déclarer à ta sainteté que trois ordres d'empêchements concernent le mariage: parenté spirituelle découlant du baptême, parenté naturelle découlant du sang, parenté oblique découlant du mariage, dite διπλοσυμπενθερία. Le baptême ne crée d'empêchements que pour le père et son fils, à l'égard de la filleule et de sa mère. Ta sainteté dispose de l'acte du patriarche Arsène qui trancha un cas semblable à Nicée (*Regestes*, N. 1373).

Asanina n'étant que la marâtre de Tarchaneiotès, il n'y a aucun lien de sang entre elle et le beau-fils. En consequence que ta sainteté ne s'oppose pas à cette union et se conforme à l'ordonnance citée, comme nous te le notifions par la présente lettre. Souhait.

Texte. *Titre*: Τὸ ες τὸν πατριαρχικόν.

Salut: Ἱερώτατε μητροπολῖτα τῇ σῇ ἱερότητι.

Incipit: Ὁ οἰκεῖος τῷ κρατίστῳ… Ἰωάννης ὁ Ταρχανειότης

Salut: Ἔρρωσο… συλλειτουργέ.

Signature: Μηνὶ μαΐω ἰνδ. ια′ †

***Edition.* RHALLI-POTLI V, 138-140 [G. A. RHALLÈS et M. POTLÈS, Σύνταγμα τῶν Θείων καὶ ἱερῶν κανόνον 1-6, Athènes 1852-1859].**

***Diplomatique.* Le texte est une copie libre d'original, y compris les mentions πατριαρχικὸν et εἰς τὸν Ταρχανειότην qui pouvaient figurer sur le recto et le verso du pli expédié: DAROUZÈS, *Ekthésis*, 106, 108 [Jean. DAROUZÈS, *Ekthésis néa, manuel des pittakia du XIV*[e] *siècle*, *REB*, 27, 1969, 5-127].**

***Littérature.* LAURENT, *Regestes*, n° 1373, Fasc. IV; ZHISHMAN–APOSTOLOPOULOS I, 541-542 [J. ZHISHMAN, *Das Eherecht der orientalischen Kirche*, I-II, Viena, 1864 (dispărută), a se vedea traducerea greacă în două volume, făcută de M. APOSTOLOPOULOS, Τὸ δίκαιον τοῦ γάμου τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, I-II, Athènes 1912-1913]. Vezi şi: Apostoloppoulos Zhischman (*Milaš*) [M. APOSTOLOPOULOS, Τὸ ἐκκλησίαςτικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας,**

Athènes, 1906 (Traduction de N. MILASCH, das Kirchenrecht der morgenländischen Kirche, Mostar 1905 (voir Milaš, *Pravoslavno crkveno pravo*...)]

***Critique.* L'éditeur repousse la date de 1343, parce que le grand-père de Tarchaneiotès vivait encore en 1329; cependant le mariage de Tagaris avec Théodora Palaiologina Asanina, nièce d'Andronic II, était déjà accompli en 1321: CANTACUZÈNE, *Historia* I, 18, Bonn I, 91 (PG 153, 157) [Joannis CANTACUZÈNI *eximperatoris Historiarum libri IV*, cura L Schopeni, Bonn 1828-1832, I-III = PG 153-154]; cf. SCHREINER, *Philadelphia*, 393 [P. SCHREINER, Zur Geschichte Philadelphias im 14. Jahrhundert (1293-1390), OCP (=*Orientalia Christiana Periodica*, Rome) 35, 1969, 375-431]; KOUROUSÈS, *Gabalas*, 286 [S. I. KOUROUSÈS, Μανουὴ λ Γαβαλᾶς εἶτα Ματθαῖος μητροπολίτης Ἐφέσου (1271/2-1355/1360). Α′-Τὰ Βιογραφικα, Athènes 1972].**

Monomachos est un nom de famille attesté à Philadelphie, mais on ne signale pas d'alliance avec les Doukas (POLEMIS, *Doukai*) [D. I. POLÉMÈS, *The Doukai. A Contribution to Byzantine Prosopography*, Londres, 1968].

2. Regest nr. 2449, de la *începutul* anului 1363

κρίνατα (mențiune)[3]

Document, privind *Decizia de judecată* a Patriarhului Ecumenic Calist I (1350-1363, 1354-1363), care nu acceptă nemulțumirile avansate, împotriva monahului Paulos Palaiologos Tagaris, venite din partea familiei acestui călugăr și decide că acesta este liber să cultive cinstirea unei icoane, pe care călugărul a găsit-o.

***Mențiune.* Confession de Paul Tagaris: M M II, nº 476, 226[1-3]**

[F. MIKLOSICH – J. MÜLLER: *Confessio monachi Pauli Tagaris*. Ἐξομολόγησις μοναχοῦ Παύλου τοῦ Τάγαρι ἢ ὁμολογία. Τοῦ Περδίκη ὑπομνηματογράφου, in: F. Miklosich – J. Müller (Hrsg.), *Acta patriarchatus Constantinopolitani MCCCXC–MCCCCII*. Band 2 (= Acta et diplomata Graeca medii aevi sacra et profana 2), Wien 1862, 224-230].

---

[3] ***LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. V... Op. cit., p. 377.**

***Date*. Le fait se passá peu avant le voyage de Calliste en Serbie; après le départ du patriarche, le moine Dorothée, laissé comme dicaiô (vicaire privé) au patriarcat, fit preuve d'hostilité à l'égard de Paul, qui s'enfuit en Palestine. Ce n'est qu'un épisode de la vie de cet escroc bien connu par les articles de R.-J. LOENERTZ: REB 24, 1966, 224-256 [Raymond-J. LOENERTZ, *Cardinale Morosini et Paul Paléologue Tagaris, patriarches, et Antoine Ballester, vicaire du Papae, dans le patriarcat de Constantinople (1332-34 et 1380-87)*, dans *Revue des études byzantines*, REB, Anné 1966, Volume 24, Numéro 24, pp. 224-256] (*Byzantina*, 571-611); cf. VRYONIS, *Decline*, 335-337. [S. VRYONIS, *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Elevent through the Fifteenth Century*, Los Angeles, 1971].**

3. Regest nr. 2567, în jurul anului 1370

Excomunicare pronunțată de către patriarhul Philothei Kokkinos (1364-1376), împotriva preoților care-și permit să omită pomenirea lui la slujbe – *diptice* – de la Mănăstirea Hodegetria (d'Hodègétria).[4]

***Mențiune.* Act de la Patriarhul Nil (1380-1388), în anul 1384, condamnându-l pe protoiereul Constantin Kabasilas, pentru că a întrerupt dipticele, adică pomenirea lui în Mănăstirea Hodegetria: M M II, n° 361 II, 55$^{32-35}$ [Janin, Eglises III, 202-203; cf. N. 2668, Critique (R. JANIN, *La Géographie ecclésiastique…*, II. *Les églises et les monastères des grands centres*, Paris, 1975; III *Les églises et les monastères* <de Constantinople>, 2e édition, Paris 1969)].**

4. Regest nr. 2598, din 20 noiembrie 1370[5]

προτροπή (titlu), γράμμα (dispozitiv și concluzie)

Mandat de anchetă privind acțiunile lui Tagaris la Iconiu, Ἰκόνιον (azi Konya, în sudul Turciei), încredințat mitropoliților de Cezareea și de Mokissos.

---

4 Ibidem, pp. 476-477.
5 Ibidem, pp. 505-506.

Le patriarche, par la présente lettre, charge les métropolites de Césarée et de Mokissos de se rendre dans la métropole d'Ikonion et d'enquêter sur les ordinations faites par le faux moine et fils du diable, Tagaris, qui s'est donné lui-même le titre et l'apparence d'évêque ; il a séduit beaucoup d'individus et les a ordonnés. Les susdits métropolites devront les rechercher tous et les déposer. Comment donnerait-il le sacerdoce celui qui n'en a pas le moindre degré ? Ceux qu'il a ordonnés seront donc absolument écartés des ordres et des fonctions sacrées jusqu'à l'arrivée prochaine du métropolite qui agira à leur égard selon les décisions du patriarche en synode. Si certains prétendent recevoir l'ordination en raison de leur bonne foi, le patriarche interdit ces ordinations aux deux métropolites ; le futur métropolite aura à en décider. Ceux qui étaient déjà prêtres seront excusés d'avoir concélébré avec ce misérable. Dans le cas où de nouvelles ordinations seraient nécessaires, le métropolite de Mokissos est autorisé à les faire après l'enquête canonique de règle. Lettre délivrée en garantie. Emise le 20. Signature par le ménologe.

Texte*, Titre*: Προτροπὴ… μοκισοῦ

***Incipit*:Ἡ μετριότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς γράματος ἀνατίθησι τοῖς ἱερωτάτοις**

***Date d'émission*: Ἀπελύθη τῇ κʹ.**

***Signature*: Μηνὶ νοεμβρίῳ ἰνδ.θʹ †**

***Registre* V 47, f. 276ᵛ-277: MM I, nº 286, 537-538 [Vol. I: F. MIKLOSICH et J. MÜLLER *Acta et diplomata Graeca medii aevi sacra et profana*, în *Acta patriarchatus Constantinopolitani*, vol. I, Viena, 1860].**

***Literature.* R.-J. LOENERTZ, *Byzantina*, 589, 609 (REB 24, 1966, 239); VRYONIS, *Decline*, 335.**

Critique.

Dans sa confession devant le synode, Tagaris a exposé son curriculum : M M II, nº 476, 226-227. Après un procès sous Calliste, vers la fin du Patriarcat (N. 2449), il partit pour la Palestine où il fut ordonné diacre par Lazare († 1368) ; il fut chassé par Damien, successeur de Lazare (inconnu des listes). Il se rendit à Antioche et le patriarche Michel l'ordonna prêtre ; comme exarque et dikaiô du patriarche d'Antioche, il pénétra dans le territoire du patriarche œcuménique et ordonna même des évêques (226^{31-34}), lui simple prêtre ; il avait trouvé les ornements d'un métropolite défunt et se fit passer ensuite pour patriarche de

Jérusalem, ordonna des métropolites et des évêques. Un peu plus tard, quand il reçut une lettre de Philothée, il était réellment évêque: voir N. 2639. En 1370 à Ikonion, Tagaris devait être seulement au début de ses usurpations. Celles-ci eurent au moins pour effet d'accélérer les nominations et les départs de métropolites légitimes pour la Cappadoce et le Pont.

5. Regest nr. 2639, din 1371-1375?[6]

γράμματα (menţiune, 228$^{1\ 5}$). Scrisoarea Patriarhului Philothei, împotriva Mitropolitului de Tyr şi Sidon: patriarhul tratează acest mitropolit ca pe un precursor al lui Antihrist şi i-l asociază ca partizan al necredinciosului Tagaris; el întreabă cum s-ar putea face, ca pe acesta din urmă să-l aducă înapoi şi să-l predea patriarhului.

Menţiune. **Spovedania (=mărturisirea) lui Tagaris: M M II, nº476, 228 $^{15\text{-}20}$.**

Literatură. **VRYONIS, *Decline*, 336-337.**

Critique.

Au moment où Tagaris prit connaissance de cette lettre, il avait été ordonné évêque de Tabriz[7] (Ταυρεζίου) et il se trouvait dans la région de Trébizonde. Philothée se plaint des intrusions d'Arsène de Tyr sur son teritoire dans sa lettre de janvier 1376 (N. 2668) ; mais à cette date Tagaris n'était peut-être plus dans le sud de l'Asie Mineure ni de la suite (ὀπαδόν) d'Arsène de Tyr. En effet un autre métropolite, Macaire de Sébasteia (N. 2642), fut chargé de remédier à d'autres méfaits de Tagaris dans le Pont. Il est probable que Tagaris avait quitté Ikonion et la Cappadoce pour éviter les deux envoyés mandatés à l'automne de 1370 : N. 2598. On ne peut préciser les dates de tous les déplacements de Tagaris et d'Arsène de Tyr.

---

[6] **Ibidem, p. 539.**

[7] **Vechi oraş în nord-vestul Iranului. Între anii 1270-1305 Täbriz a fost şi capitala Ilhanatului Mongol al Persiei.**

6. Regest nr. 2642, de la sfârșitul anului 1371-1372?

ψῆφονν, ἀνάθεσιν (mențiune, 65[5]), din timpul Patriarhului Philothei. Decizie sinodală atribuită Mitropolitului Macarie de Sebastia, privind sarcina acestuia de-a cerceta hirotoniile săvârșite de către Tagaris în regiunea Pontului.[8]

***Mention.* Act al Patriarhului Nil; M M II, nº 365, 65[3-5].**

Critique.

> **1. les actes de Philothée ne donnent pas de point de repère précis pour l'ordination de Macaire de Sébasteia, le futur patriarche. Comme Isaïe en 1327 (N. 2128), Philothée donna ce diocèse en *épidosis* au métropolite de Césarée (N. 2486). Etant donné que la nomination d'un nouveau métropolite de Césarée en 1370 provoque une redistribution des métropoles du Pont et de la Cappadoce ainsi que la nomination de titulaire (Tyana et Mokissos dès 1369) à Ikonion, Césarée et de nouveau Mokissos, en november 1370, il est très probable que la nomination de Macaire est de même date, ou postérieure au plus d'un an.**
>
> **2. La principale affaire, ou plutôt la seule mentionnée, que dut résoudre le métropolite est l'ordination du prêtre Joseph comme évêque de Limnia, cet évêché qui se trouvait dans le royaume de Trébizonde, mais dépendait du métropolite d'Amasée (voir N. 2079). Selon l'acte de Nil, l'usurpation de pouvoir par Tagaris avant été favorisée par l'absentéisme du métropolite d'Amasée, qui, encore en 1384, désertait son propre teritoire; mais la succession des métropolites d'Amasée est incertaine entre 1367 (N. 2560) et 1371 (N. 2605). Les déplacements de Tagaris sont connus dans les grandes lignes (voir N. 2598 et 2639), mais non datables avec précision.**

7. Regest nr. 2668, din ianuarie 1376

πιττάκιον (titlu și formă), γράμμα (concluzie). Scrisoarea Patriarhului Ecumenic Philothei, adresată Patriarhului (Pahomie) al Antiohiei: patriarhul și sinodul (*endemic*, n.n.) din Constantinopol îl

---

[8] ***LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. V, Le Régestes de 1310 à 1376…, Op. cit., p. 540.**

recunosc ca și patriarh legitim (*canonic*, n.n.) și îi cer să pună capăt anumitor nereguli.[9]

Salut au patriarche d'Antioche (Pachôme).

> **Les envoyés de ta sainteté et de ton synode, le métropolite de Laodicée et le chartophylax Joseph, en arrivant ici, nous ont appris ce qui te concerne. Auparavant nous te reconnaissions comme patriarche d'Antioche et maintenant, de nouveau après avoir reçu l'assurance que le synode d'Antioche l'accepte, nous l'acceptons aussi; nous te tenons pour notre confrère et, comme tu le vois, nous te l'écrivons.**
>
> **Cependant nous l'écrivons aussi ce qui nous afflige et que tu dois corriger avec ton synode. Depuis une année entière nous avons beaucoup à souffrir; je laisse le passé et ne veux parler que de ce que fait maintenant le métropolite de Tyr. Il parcourt mon territoire, ordonne, collecte de l'argent et ne commet qu'irrégularités; il est nécessaire que vous le jugiez et, si vous ne le pouvez pas, que vous nous donniez toute permission de le faire. Et le métropolite de Germanikoupolis ? Il s'est emparé de deux de nos métropoles, Attaleia et Silaion, avec la complicité de l'émir du lieu et il se comporte comme un métropolite légitime. Que ta sainteté lui écrive et l'excommunie; qu'elle nous donne aussi la permission de le fairede notre côté. Si on remèdie à cela, nous serons en paix. Que se passe-t-il enfin au monastère de l'Hodègètria ? Interoge le métropolite de Laodicée et il te dira que ce monastère est perdu corps et âmes; nous n'y faisons rien. C'est encore une réforme à faire.**
>
> **Que la présente lettre soit lue à ton synode afin que tous sachent notre sentiment à ton égard; mais prends garde à tes ennemis. Porte-toi bien. Signature nominale.**

Texte. *Titre*: Πιττάκιον εἰς τὸν Ἀντιοχείας κῦρ Παχώμιον, γραφὲν ἰαννουαρίῳ τῆς ιδʹ ἰνδ.

> ***Salut*: Ἁγιώτατε δέσποτα… χριστωνύμου πληρώματος.**
>
> ***Incipit*: Ἀπὸ τῶν ἐλθόντων ἐνταῦθα**
>
> ***Salut*: Ἔρρωσο… καὶ ἀδελφέ.**
>
> ***Signature*: Φιλόθεος ἐλέῳ Θεοῦ etc.**
>
> ***Registre* V 47, f. 216ᵛ: M M I, nº 178, 412-413 (P G 152, 1365-1366).**

---

[9] ***LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. V, Le Régestes de 1310 à 1376…, Op. cit., pp. 556-557.**

Littérature. MERCATI, *Notizie*, 214-217 [G. MERCATI, *Notizie di Procoro e Demetrio Cidone* (Studi e Testi 56), Rome 1931]; WIRTH, *Der Beginn*, 301-304 [P. Wirth, Der Beginn des ersten patriarchats Pachomios' I. von Antiocheia, *Ostkirchliche Studien*, 10, 1961, 301-304].

Chronologie.

Le catalogue des patriarches d'Antioche a beaucoup souffert de l'incertitude et de la confusion provoquée par le déplacement de cette lettre de Philothée dans le registre de Calliste. Il est en effet absolument impossible que Calliste ait reconnu Pachôme une première fois (πρότερον) et une seconde fois (καὶ πάλιν). En fait il n'a pas l'occasion de lui écrire une seule fois. Un copiste de l'année 1376 a pris un peu au hasard le folio 216v resté blanc pour y inscrire ces deux lettres qu'il faut replacer dans l'indiction 14 du second patriarcat de Philothée sans aucune hésitation; les autres cas de déplacement d'actes sont moins violents, mais ils rendent celui-ci très plausible. Les trois faits principaux dont parle cette lettre concernent le métropolite de Tyr, celui de Germanikoupolis et le monastère d'Hodègétria ; on ne trouve pas dans d'autres sources des données qui permettent de confirmer la datation; mais une fois replacée à sa véritable date, la lettre de Philothée fixe définitivement le début du second patriarcat de Pachôme d'Antioche et permet aussi l'interpréter corectement les témoignage concernant l'activité du métropolite de Tyr.

En 1360-1361, Arsène de Tyr se trouvait dans la capitale (voir N. 2415); il passa ensuite dans l'île de Chypre et revint à Constantinople, sans doute à la faveur du changement de patriarche ; il s'y trouvait du moins en 1365 lorsque les Antiochiens envoyèrent Niphon d'Apamée pour le remplacer: voir N. 2483. Après cela le métropolite de Tyr se trouve compromis avec l'aventurier Tagaris, mais le patriarcat de Constantinople ne fut sans doute renseigné que plus tard sur la participation du métropolite de Tyr à ces nouvelles intrigues. Ce qui est certain, c'est qu'il faut corriger d'après la date correcte de la lettre à Pachôme des exposés encore récents d'histoire et de chronologie : VRYONIS, *Decline*, 331 ; NASRALLAH, *Chronologie*, 17-21 [J. NASRALLAH, *Chronologie des patriarches melkites d'Antioche de 1250 à 1500*, Jérusalem, 1968].

Critique.

Au sujet du monastère des Hodègoi, ou de l'Hodègétria, on a fait remarquer que Janin dans son ouvrage ne fait aucune

distinction entre les deux établissements: POLITÈS, *Schreiberschule*, 271-272 [L. POLITÈS, *Schreiberschule im Kloster* τῶν Ὁδηγῶν, BZ (*Byzantinische Zeitschrift*, München), 51, 1958, 17-36, 261-287]. Il semble en effet difficile de rapporter au même établissement toutes les mentions relevées. Cependant, dans la présente lettre, il est certain que le patriarche Philothée parlant à son confrère d'Antioche du monastère d'Hodègétria, ne désigne pas un autre monastère que celui des Hodègoi. D'autres mentions de l'Hodègétria, dans le registre du XIVe siècle, concernent vraisemblablement le même monastère de Hodègoi (voir N. 2567) ; il n'empêche que l'hypothèse d'un dédoublement est à retenir pour la critique des sources.

8. Regest nr. 2775, din octombrie 1384

γράμμα (concluzie), συστατικόν (titlu). Scrisoare a patriarhului Nil (1380-1388), de confirmare a regularității sau canonicității hirotonirii întru arhiereu a Episcopului Iosif, pentru scaunul de Limnia, Λιμνίων [Pontus, Trebizonda].[10]

Il est arrivé à l'évêque de Limnia Joseph de se laisser tromper par l'impie Tagaris; le métropolite d'Amasée ayant quitté les lieux por prendre un autre diocèse, Tagaris avait ordonné l'évêque de Limnia. Lorsque l'ex-patriarche Macarie, alors métropolite de Sébasteia, se rendit dans son diocèse, il avait reçu du synode la mission de réordonner ceux que Tagaris avait ordonnés ; en passant par le territoire d'Amasée, il examina le cas de Joseph et sur le témoignage favorable du clergé et des notables il l'ordonna évêque de Limnia.

Puisque cet l'évêque s'est présenté au patriarche qui l'a convoqué et l'a reconnu digne de son ordination, le patriarche ordonne qu'il soit l'évêque de Limnia, qu'il occupe le siège avec les honneurs et les pouvoirs de l'évêque légitime et que les fidèles l'accueillent comme leur pèr spirituel, dispensateur de la grâce.

Lettre délivré en garantie au susdit par le patriarche. Signature par le ménologe.

---

[10] *LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. VI, Le Régestes de 1377 à 1410…, Op. cit., pp. 83-84.

Texte. *Titre:* Γράμμα συστατικόν τοῦ ἐπισκόπου Λιμνίων.
Incipit: Ἔφθασε μὲν θεοφιλέστατος ἐπισκόπος Λιμνίων
Signature: Μηνὶ ὀκτωβρίῳ ἰνδ. η′ †
Registre V 48, f. 23v: M M II, nº 365 I, 64-65.

Littérature. WÄCHTER, *Verfall*, 10-11 [A. WÄCHTER, *Der Verfall des Grichentums in Kleinasien im XIV. Jahrhundert*, Leipzig, 1903]; CHRYSANTHOS, *Trébizonde*, 370-371 [CHRYSANTHOS DE TRÉBIZONDE (*Métropolite*, n.n.), Ἡ Ἐκκλησία Τραπεζοῦντος, Ἀρχεῖον Πόντου 3-4 (et tiré-à-part), Athènes 1933, reprint 1973]; VRYONIS, *Decline*, 291, 318, 335; LOENERTZ; *Tagaris*; 239 (*Byzantina*, 589). Voir aussi les N. 2079, 2642.

Diplomatique.

La lettre dénommée συστατική, se confond avec la lettre ordinaire de pouvoirs remise au métropolite (par exemple, N. 2767) comme pièce d'identité. Dans le cas de l'évêque de Limnia, dont l'ordination était doublement suspecte en raison de l'intervention de Tagaris, intrus notoire, et de Macaire de Sébasteia, le patriarche déposé, la lettre est consécutive à un procè synodal dont elle reste l'unique témoignage, à l'inverse des procès-verbaux conservés en forme abrégé dans le registre et des promesses enregistrées avec signature autographe: par exemple, sous Nil, les N. 2719-2721; *cf.* DARROUZÈS, *Registre*, 286-287, 325. De même que la lettre testimoniale (συστατικὴ εἰρηνική) atteste la conclusion favorable de l'enquête synodale, l'enregistrement des promesses ou d'un procès-verbal abrégé (parasèmeiosis) atteste la delivrance d'une pièce au suspect ou à l'acquitté.

Critique.

1. On ne sait si le métropolite d'Amasée qui a reçu en mars 1371 (N. 2605) l'administration de Néocésarée doit être identifié à Michel d'Amasée qui se trouve à Constantinople en septembre 1379 et s'intitule proèdre de Mèdeia (N. 2696); la formule employée (καταλιπών ἐπελάβετο: 65[1]), quoiqu'un peu dépréciative, n'implique pas un abandon de siège pur et simple par le métropolite d'Amasée, ni l'usurpation d'un autre siège. On peut supposer que le métropolite nomé par Philothée fut transféré réellement à Néocésarée et que Michel le remplaça à Amasée, où il ne résida guère. Déjà au debut du siècle la résidence d'Amasée

était intenable et l'évêché de Limnia servait de résidence secondaire au métropolite: (voir N. 2079).

2. La lettre de convocation à l'évêque de Limnia (N. 2743) fut portée sans doute par le protosyncelle Myron: voir N. 2742.

9. Regest nr. 2893, din august 1391

πατριαρχικὴ γραφή (note) Scrisoarea Patriarhului Antonie IV, către ieromonahul Symeon din Rusia Mică (Galiția).[11]

Le patriarche remet au hiéromoine Syméon de Petite Russie, le soin d'administrer la métropole de Galitza, en cas de décès du métropolite, jusq'à ce que le patriarche ait pu procéder à une nouvelle nomination. Au cas où Syméon serait décédé auparavant, les autorités de lieu, le voïvode Balitza et son frère Dragoș reçoivent toute latitude pour désigner un administrateur délégué (δικαίῳ) ayant les mêmes pouvoirs que Syméon (Texte d'après la note du registre).

Texte. *Date*: Τῷ αὐτῷ μηνί (*cf.* N. 2892).

***Incipit*: Ἐγένετο τιμία πατριαρχικὴ γραφὴ**

***Registre* V 48, f. 61: M M II, nº 427 I, 157-158 = *Documente* XIV, nº 31, 15 [Eudoxiu Baron de HURMUZAKI, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, T. 14. N. IORGA, *Documente grecești*, București, 1915].**

***Littérature.* STASIW, Metropolia, 36-37 (et ouvrages cités au N. 2892) [M. STASIW, *Mitropolia Halicensis. Ejus historia et juridica forma* (Analecta OSBM, sér. II, sect. I, tom 12), Rome, 1960].**

Critique.

1. La note sous-entend la remise en mains propres à Dragoș (qui était venu lui-même en pèlerinage dans la capitale) de la lettre qui lui accordait de nommer éventuellement avec son frère le remplaçant de Syméon. L'édition roumaine donne à Syméon le titre d'hiegoumène de Peri, c'est-à-dire du couvent fondé par Balitza et Dragoș; ce titre ne se trouve pas dans le texte grec et doit être comme inexistant, puisque l'higoumène se nome à cette date Pachôme.

---

[11] ***LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. VI, Le Régestes de 1377 à 1410…, Op. cit., pp. 181-182..**

2. On suppose qu'Antoine de Galitza, nomé en 1371 (N. 2622), attegnait en 1391 la fin de son épiscopat; un de ses derniers actes dut être l'ordination des évêques moldaves Mélétios et Joseph: voir N. 2900, 3227.

10. Regest nr. 2894, din august 1391, august 1391

συγχωρητικὴ γραφή (note de registru).[12]

Scrisoare de dezlegare **(de absolvire), Antoine IV. Lettre d'absolution, către ieromonahul Symeon, din Rusia Mică (Galiția), care a fost hirotonit întru arhiereu de către Paulos Palaiologos Tagaris; care, după ce a aflat că această persoană era un impostor, l-a anatematizat ca pe un șarlatan și a renunțat la hirotonia episcopală.**

Antoine IV. Lettre d'absolution au hiéromoine Symeon, de Petite Russie, qui a été ordoné évêque par Tagaris; mais après avoir appris que ce personage était un imposteur, il l'a anathématisé comme imposteur et il a renoncé à l'ordination.

Texte (note de reggistre).

Incipit**: Ἔτι (*cf.* N. 2893) ἀπελύθη τῷ δηλωθέντι**

Registre**: V 48, f. 61: M M II, n° 427 II, 158 = *Documente* XIV, n° 31, 15-16.**

Literature. **Sur Paul Tagaras, voir N. 2974; autre exemple d'ordination épiscopale faite par le même: voir N. 2775.**

11. Regest nr. 2974, de la sfârșitul anului 1394

Sfârșitul anului 1394

ἐξομολόγησις, ὁμολογία (titlu) ὥρισε καὶ ἀπεφήνατο (dispozitiv, 230[14]).

Condamnation synodale du moine Paul Tagaris qui a fait l'aveu de ses forfaits et abjuré les erreurs des Latins.[13]

---

[12] *LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. VI, Le Régestes de 1377 à 1410…, Op. cit., p. 182.

[13] *LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. VI, Le Régestes de 1377 à 1410…, Op. cit., pp. 243-245.

Le moine Paul Tagaris au bout de ses errements est revenu dans la capitale et il a fait devant le patriarche en synode la confession suivante.

> **Je suis né de parents pieux et vertueux; plusieurs ici ont connu mon père, qui s'est distingué contre les ennemis des Romains, serviteur et ami de l'empereur et même son allié par le sang. A l'âge de quinze ans, mes parents me marièrent à une femme de la noblesse; avec le temps, je me reconnus incapable de vivre avec elle et je partis en Palestine. Je rencontrai là un moine hésychaste qui me garda é son service et me donna l'habit religieux. Je décidai alors de revenir dans la capitale.**
>
> **A mon arrivée, ma qualité de moine me valut un accueil élogieux de ma parenté et de mes concitoyens, mais peu à peu je me laissai gagner par la vanité. Installé comme gardien d'une icône vénérée, je commis des actes que les personnes de ma parenté trouvèrent déshonorants et dénoncèrent au patriarche Calliste; celui-ci jugea injuste que l'icône me fût enlevé (N. 2449), mais après son départ pour la Serbie, le hiéromoine Dorothée, qu'il avait laissé comme vicaire (δικαίῳ) au patriarcat, me menaça et me dépouilla; dépité, je repartis pour la Palestine.**
>
> **A Jérusalem le patriarche Lazare me trata comme un fils et me donna le diaconat.**
>
> **Quand celui-ci se rendit à Constantinople, chassé par la persécution, et que Damien, soutenu par le patriarche d'Alexandrie, eut occupé le siège, je craignis pour ma propre vie et gagnai Antioche. Le défunt patriarche Michel me reçut comme un ami et m'ordonna prêtre. Quand il m'établit exarque et vicaire pour toutes les possessions du patriarcat, ce fut la bouchée avec laquelle Satan entra en moi (*Jean 13, 27*). Il n'est pas une irrégularité que je n'aie commise par appâ du gain. J'ai foulé le territoire du patriarche œcuménique, chassé des évêques pour en installer d'autres; ayant trouvé les ornements d'un métropolite défunt, je m'en revêtis et me faisais passer pour le patriarche de Jérusalem, procédant sans vergogne aux ordinations de métropolites, d'évêques, moi simple prêtre, et cela uniquement pour de l'argent (*cf.* N. 2598). Cet amour de l'argent m'a conduit jusqu'aux frontières de la Perse.**
>
> **Je me rendis de là en Ibérie où je trouvai trois candidats en compétition pour le pouvoir; je me posai en arbitre et favorisai celui qui m'offrait le plus de richesses.**
>
> **Après l'avoir fait roi et obtenu une fortune, je songeais à revenir dans la capitale, à reprendre la bonne voie et dépenser ces**

biens en bonnes œuvres. Mais le patriarche d’Antioche envoya le métropolite de Tyr et Sidon pour mettre un terme à mes entreprises; il me fait ordonner évêque de Tabriz, tandis que ne songeais qu’à revenir ici. Sur la voie du retour, arrivé à Trébizonde, je rencontre un moine qui me montre une lettre du patriarche Philothée (N. 2639, 2642) contre le métropolite de Tyr et son compagnon Tagaris, moi-même. Je décidai alors de me réfugier auprès du pape à Rome.

Je passai en Attaria, obtins du potentat des guides et une bonne escorte pour onze perles de grand prix. En atteignant la Hongrie (*cf.* N. 2894) le remords me toucha, mais je ne pouvais plus reculer. J’arrivai à Rome et après mon abjuration je fus nommé patriarche de Constantinople, avec tous les droits afférents; j’ai quitté mon habit monastique et vécu dans le luxe, comme ami des Latins et ennemi de l’Eglise orthodoxe du Christ; cependant je ne suis pas tombé dans la fornication ni dans les pratiques magiques comme m’en ont accusé des dénonciateurs.

Tel j’ai été, je l’avoue. Devant la mort qui approche, je ne veux pas tenter l’Esprit et je demande pardon pour éviter le feu éternel. – Après ces aveux en présence de tous, il prononce le symbole, abjure les erreurs des Latins, proclame son adhésion à l’Eglise présidée par le patriarche Antoine et à la foi de son synode et de l’empereur Manuel Paléologue.

Le patriarche, qui avait reçu le premier le coupable, ordonna de réunir le synode.

Tagaris renouvela ses aveux; après l’audition, il fut décidé que le synode réunirait de nouveau pour la décision. A l’assemblée générale, après une prière commune, il répéta sa confession. Le patriarche avec les membres du synode ordonna et prononça

< copie interrompue >

Texte. *Titre*: Ἐξομολόγησις μοναχοῦ Παύλου τοῦ Τάγαρι ἢ ὁμολογία (En marge:) Τοῦ Περδίκη ὑπομνηματογράφου.

Incipit: Ὁ μοναχὸς Παῦλος ὁ Τάγαρις

Registre: V 48, f. 91-93: M M II, nº 476, nº 224-230.

Littérature. LOENERTZ, *Tagaris*, 224-231 (*Byzantina*, 573-580); VRYONIS; *Decline*, 335-337. Cidessus, N. 2775, 2894, et les actes de Calliste et Philothée N. 2449, 2598, 2639, 2642.

Diplomatique.

L'hypomnèmatographe Perdikès s'est chargé de la rédaction des aveux; pour le reste de l'acte, c'est-à-dire le dispositif et la conclusion, la copie est interrompue, comme dans les deux actes du début du patriarchat de Philothée, N. 2465-2466, dont on retient seulement l'exposé (prooimion) signé par le protonotaire Pépagoménos. Aux alentours de la copie il reste des blancs: DARROUZÈS, *Registre*, 126-127; la date tient dans la seconde moitié de l'année 1394, car l'enregistrement, à partir de décembre 1394, ne présente pas de désordre. Il est vrai que la confession de Tagaris est précédée d'une note de mars 1395 (f. 89^{v}: N. 2983) et de la seconde copie de l'acte du 12 juin 1394 (f. 90: N. 2965); la note de mars 1395, qui tient en quatre lignes, est de celles qui peuvent se déplacer facilement, comme on le constate pour plusieurs notes de l'année 1394.

Critique.

1. Le récit de Tagaris n'a été guère étudié par les historiens d'après le témoignage des actes grecs qui confirment en plusieurs points la confession et donnent au moins un point de repère chronologique, puisque les métropolites nouvellement nommées pour la Cappadoce en novembre 1370 ont pour mission de refouler Tagaris: N. 2598. Or Lazare de Jérusalem se trouve effectivement à Constantinople en 1368 (signature du tomos contre Prochoros Kydonès: N. 2541); on ne sait rien cependant d'un intrus Damien qui aurait occupé (ἐπεδήμησε: 226^{17}) le siège de Jérusalem. La lettre de Philothée qui touche Tagaris à Trébizonde (228$^{13\text{-}15}$) a peut-être un rapport direct avec la mission de Macaire de Sébasteia dans le Pont (N. 2639, 2642). Enfin la soumission du hiéromoine Syméon, de Petite Russie (Galicie/ Moldavie: N. 2894) confirme le passage de Tagaris dans la région. De Trébizonde il s'était dirigé vers la Tartarie, dite dans le texte Ἀτταρίαν et τὰ τῶν Ἀτταρίων (228$^{24.\,33}$), c'est-à-dire vers la Horde d'Or. On sait que Tagaris se trouvait à Ancône en 1380 (voir LOENERTZ, op. cit., 243-250 = 594-601) où il signe des chartes avec le despote Alexis Paléologue sous le titre de patriarche de Constantinople; Alexis revint lui aussi à Constantinople; voir N. 3017.

2. La peine imposée à Tagaris consista certainement dans une réclusion monastique; le titre du registre lui conserve le nom de moine, sans restriction; il fut au moins déchu de tout degré du

sacerdoce, peut-être excommunié. Les dégats qu'il avait causé dans la hiérarchie devaient être réparés depuis longtemps

***

Regestele imperiale **de la Constantinopol nu fac nicio mențiune, privitoare la cazul Paulos Palaiologos Tagaris.**

***

b. Spovedania publică

a unui călugăr bizantino-grec, conform textului *ediției critice* și a comentarului făcute de bizantinologul Herbert Hunger (1914-2000), din Viena

Herbert HUNGER, *Die Generalbeichte eines byzantinischen Mönches im 14. Jahrhundert*, în vol. Herbert HUNGER – Otto KRESTEN, *Studien zum Patriarchatsregister von Konstantinopel*, II, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1997, pp. 193-218 (= Sitzungsberichte der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, phil.-hist. Klasse 647).

I.

Ἐξομολόγησις μοναχοῦ Παύλου τοῦ Τάγαρι ἢ ὁμολογία

I.

Edition, p. 194-199

[Textul spovedaniei publice a lui Paulos Palaiologos Tagaris în grecește)

II.
Übersetzung
(Herbert HUNGER, traducerea textului grecesc în germană, pp. 199-204)

*

Textul spovedaniei publice a lui Paulos Palaiologos Tagaris este tradus din grecește și în franțuzește și este reprodus în Regestul Patriarhal nr. 2974, de la sfârșitul anului 1394 ἐξομολόγησις, ὁμολογία (titlu) ὥρισε καὶ ἀπεφήνατο (dispozitiv, 230[14]).[1]

Condamnation synodale du moine Paul Tagaris qui a fait l'aveu de ses forfaits et abjuré les erreurs des Latins.[2]

*

Beichte des Mönches Paulos Tagaris oder Bekenntnis (Spovedania monahului Paul Tagaris sau mărturisire)

Übersetzung (Herbert HUNGER, Beichte des Mönches Paulos Tagaris oder Bekenntnis, S. 199-204)	Traducere (Herbert HUNGER, traducerea textului german în românește, p. 199-204) Spovedania călugărului Paulos Tagaris sau mărturisire
Nach seiner umfangreichen Irrfahrt und den weiten Umwegen im Großteil der ganzen Welt, nach seinen zahllosen Mühen und Plagen zum Schaden der Seele, die er vergeblich zum Verderben seiner eigenen Seele auf sich nahm,	După amplele sale rătăciri și lungi ocoliri, prin cea mai mare parte a lumii, după nenumăratele sale eforturi și osteneli în detrimentul sufletului său, pe care le-a îndurat în zadar, pe care le-a luat asupra sa, spre pierderea

[1] *LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. VI, Le Régestes de 1377 à 1410…, Op. cit., pp. 243-245..

[2] *LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. VI, Le Régestes de 1377 à 1410…, Op. cit., pp. 243-245.

kam der Mönch Paulos Tagaris in die Kaiserstadt und begab sich zu unserem hochheiligen Herrn, dem oikumenischen Patriarchen. Von ihm, der den Vorsitz in der Synode führte, legte er in etwa folgende Beichte ab:	propriului său suflet, călugărul Paulos Tagaris a venit în orașul imperial și s-a prosternat [*în fața*, n.n.] Preasfântului nostru Domn [kyr, Domn, Κύριος], Patriarhul *Oikumenic* [recte *Ecumenic*, n.n.]. Înaintea lui, care avea protia Sinodului (*Endemic*, n.n.) a făcut următoarea spovedanie:
„Es war mir beschieden, fromme Eltern zu haben, die in tiefer Religiosität den wahren Glauben besaßen und einen durchaus sittlichen Lebenswandel führten.	„Am fost binecuvântat să am părinți evlavioși care în profundă religiozitate, păstrau adevărata credință și duceau un stil de viață desăvârșit moral.
Waren sie doch von den Ahnen her wirklich wohlgeboren und ließen sich nicht nur so anreden, sondern erhoben auch den Anspruch, durch eigene Werke als solche zu erscheinen. Die meisten Anwesenden kennen meinen Vater, die einen vielleicht persönlich, die anderen vom Hörensagen, von seiner Tapferkeit und seinen vielen Ruhmestaten zugunsten der Rhomäer im Kampf gegen die Feinde.	Erau cu adevărat născuți din strămoși de cinste (*nobili*, n.n.) și nu numai că și-au permis să fie astfel abordați (*adresați*, n.n.), ci și-au pretins și să apară ca atare prin propriile lor opere [*lucrări*, n.n.]. Cei mai mulți dintre cei prezenți îl cunosc pe tatăl meu, unii poate personal, alții din auzite, despre vitejia lui și din multele sale fapte glorioase în favorul romeilor, în lupta împotriva dușmanilor.
Er gehörte ja nicht zu der Unterschicht, zu jenen, die nicht viel zu reden haben und sich deshalb gerne im Verborgenen halten, sondern er war die bekannteste Persönlichkeit: nicht nur Diener, sondern auch Freund des kaiserlichen Herrn, abgesehen davon, daß er durch seinen Kriegsruhm und die Verschwägerung zu der Gruppe gehörte, die mit jenem (dem Kaiser) blutsverwandt ist, und auch deshalb hoher Ehre gewürdigt wurde.	El nu aparținea clasei de jos, a celor cărora nu prea au multe de spus și deci le place să stea mai mult neobservați, dar el era personalitatea cea mai cunoscută: nu doar un slujitor, ci chiar un prieten al stăpânului împărătesc, în afară de faptul că prin faima lui războinică și încuscrire, aparținea grupei care era înrudită cu el (cu împăratul) prin sânge și, prin urmare, i s-a acordat o mare cinste.
Von einem so bedeutenden und großen Mann stamme ich Unglücklicher ab. Noch nicht fünfzehn Jahre alt wurde ich, im Gehorsam gegenüber meinen Eltern, mit einer Frau aus vornehmer Familie ehelich verbunden. Mit der Zeit sah ich, daß sie nicht meiner Vorstellung entsprach: Sie war nicht	Sunt un descendent nefericit al unui om atât dimportant și de mare. Nu aveam încă cincisprezece ani, dar în ascultare față de părinții mei, am fost legat prin căsătorie, cu o femeie dintr-o familie distinsă. Cu timpul, am văzut însă, că ea nu corespunde așteptărilor mele: nu era dispusă să facă ceea ce îmi doream,

bereit zu tun, was ich wollte, oder besser gesagt, Aufgaben einer Frau (zu erfüllen), die dem Mann Ehre bringen, sondern sie wollte ihrem eigenen Geschmack folgen. Da ich nicht imstande war, sie daran zu hindern, wie ich sehr wohl wußte, gab ich ihr den Laufpaß und reiste nach Palestina.	**sau mai bine zis, să îndeplinească atribuțiile unei femei (*soții*, n.n.) care să-i aducă onoare bărbatului, dar a vrut să-și urmeze propriul gust (=*drum*, n.n.). Din moment ce eu n-am putut s-o opresc, după cum eu bine știam, i-am dat cartea de despărțire (*am divorțat*, n.n.) și am călătorit în Palestina.**
Dort fand ich einen Mönch, der in der Hesychia Christus diente, und überließ mich sofort, in der Absicht, ihm zu dienen und seinen Anordnungen unverzüglich zu folgen. Von ihm wurde ich also zum Mönch geschoren und nahm das heilige Gewand – später faßte ich Unseliger den üblen Entschluß, es zu verachten. Nach kurzem Aufenthalt dort beschloß ich, wieder in die Konstantinsstadt zurückzukehren. Hier sahen mich Verwandte und Mitbürger als Mönch, und ich erntete darob bei vielen Lob.	**Acolo am găsit un călugăr care îl slujea pe Hristos în isihie (*liniște*, tăcere, *ἡ ἡσυχία*, n.n.) și imediat m-am încredințat lui, cu intenția să-i slujesc și să-i urmez negreșit poruncile. Așa că, de către el am fost tuns călugăr și am luat îmbrăcămintea *chipului îngeresc* – dar mai târziu eu am luat nefericita hotărâre de-a o disprețui. După o scurtă ședere acolo, am decis să mă întorc în orașul lui Constantin. Aici rudele și concetățenii m-au văzut ca și călugăr și am primit laude de la mulți.**
So beabsichtigte ich, einstweilen an einem Platz zu wohnen, wobei ich damals wohl keinen schlechten Vorsatz hatte und auch selbst zu den Anständigen gehören wollte. Kurz darauf aber schwenkte ich um und wandte mich listiger Heuchelei und eitler, zweckloser Angabe zu. Das liegt auf der Hand aufgrund meiner weiteren Erlebnisse.	**Așa că am intenționat să locuiesc deocamdată într-un singur loc, deși privitor la aceasta, nu aveam pe atunci nicio intenție rea și voiam eu să fiu ca unul care face parte dintre oamenii cumsecade. La scurt timp după aceea, însă, am schimbat direcția și am trecut la ipocrizie perfidă și la vanități zadarnice și fără rost. Acest lucru este evident, pe baza celorlalte isprăvi ale mele.**
Unterdessen will ich jetzt erzählen, was die Ursache meiner zweiten Abreise war. Ich fand eine heilige Ikone und verkündete allgemein, sie sei wundertätig, in der Absicht, mir durch sie etwas für den Lebensunterhalt zu sammeln. Als ihr Betreuer erlaubte ich mir aus sinnloser Angabe gewisse Unschicklichkeiten, was meine Verwandten als frevlerische Schande und Entehrung der Familie beurteilten.	**Între timp, acum vreau să vă spun, care a fost cauza călătoriei mele celei de a doua. Găsisem o sfântă icoană și am declarat peste tot, că este făcătoare de minuni, cu intenția de-a o folosi pentru a strânge ceva (*bani*, n.n.), pentru subzistență. În calitate de custode (*al icoanei*, n.n.), mi-am permis anumite dezvăluiri indecente, fără sens, pe care rudele mele le-au considerat a fi o rușine infamă și o dezonoare pentru**

Sie konnten (jedoch) den Patriarchen – es war der heiligste Kallistos – nicht dazu überreden, mir die Ikone wegzunehmen, da er dies für ein Unrecht hielt.	**familie. Ei nu l-au putut (totuși) să-l convingă pe patriarh – era Prea Sfințitul Calist – să-mi sustragă icoana, pentru că el considera asta o nedreptate.**
Als jener nach Serbien abreiste, da mobilisierten sie den Priestermönch Dorotheos gegen mich, der in der Funktion eines Dikaio im Patriarchat zurückgeblieben war, und dieser drohte mir mit harten Strafen, falls unsere Ikone sich nicht bei ihm einfinde. Als mir nun die Ikone von ihm weggenommen wurde, ließ ich mich zu wuterfülltem Zorn hinreißen, und da ich nicht wußte, was ich tun sollte, beschloß ich, wieder nach Palestina zu verreisen. In Jerusalem angekommen, war ich eine zeitlang mit dem Patriarchen – es war Lazaros – beisammen.	**Când (*patriarhul*, n.n.) a plecat în Serbia, l-au mobilizat împotriva mea pe ieromonahul Dorotheos, care rămăsese în Patriarhie în funcția de Dikaio/*Vicar* (Δίκαιο, n.n.), și m-a amenințat cu pedepse grele dacă icoana noastră nu trece la el. Când mi s-a luat icoana, m-am lăsat umplut de furie nestăpânită și, neștiind ce să fac, am decis să călătoresc din nou în Palestina. Când am ajuns la Ierusalim, am petrecut o perioadă de timp împreună cu patriarhul – era Lazaros.**
Er liebte mich wie seinen ureigenen Sohn und erhob mich bald in den Rang eines Diakons. Als er nach der Verfolgung und den unermeßlichen Schlägern, denen er von seiten der Ungläubigen ausgesetzt war, nach Konstantinopel zurückkehrte, zog Damianos mit Hilfe der entscheidenden Unterstützung durch den Patriarchen von Alexandreia in Jerusalem ein. Der ersann nun alles Schlimme gegen mich, um mich umzubringen und sich der Kirche zu bemächtigen.	**El m-a iubit ca pe propriul său fiu și curând m-a ridicat la treapta de diacon. Când s-a întors la Constantinopol, după persecuțiile și imensele abuzuri la care fusese supus, din partea necredincioșilor, Damian a intrat în Ierusalim cu sprijinul decisiv al Patriarhului Alexandriei. Apoi a ticluit toate relele împotriva mea pentru a mă ucide și pentru a prelua controlul asupra bisericii.**
Als mir die neiderfüllte List gegen mich klar wurde, packte mich die Angst und ich begab mich schnell nach Antiocheia. Hier war ich mit dem seligen Patriarchen von Antiocheia, dem Herrn Michael beisammen, war mit ihm als Freund verbunden und wurde von ihm zum Priester geweiht.	**Când mi-am dat seama de viclenia plină de invidie, împotriva mea, am fost cuprins de frică și am plecat în grabă la Antiohia. Aici am fost cu Fericitul Patriarh al Antiohiei, kyr Mihail, ca prieten, cu el împreună și am fost hirotonit preot de către el.**

Nun wäre es für mich Glückseligkeit gewesen, in diesem Rang haltzumachen und nicht größere Ehre anzustreben, sondern diese nach Möglichkeit zu bewahren. Denn wenn einer oft und wider Willen sich hinreißen ließ, etwas zu empfangen, wird sich der entwickeln, wenn er ebendarauf ausgeht, es für immer zu erwarten?	**Acum ar fi fost o fericire pentru mine să mă pot opri la acest rang și să nu mă mai silesc, spre a dobândi o cinste mai mare, ci să o păstrez pe aceasta (*preoția*, n.n.), dacă se poate. Căci dacă cineva se va zbate adesea și cu aversiune să dobândească ceva, poate să ajungă, dacă de aceasta ar fi vorba, să rămână în așteptare pentru totdeauna?**
Nachdem ich, wie gesagt, Priester geworden und von ihm (dem Patriarchen) zum Exarchos gemacht worden war und zum Dikaio über alles zu jenem Thronos und Herrschafts-bereich Gehörige, da ″fuhr sofort nach dem Bissen der Satan in mich″ (Joh. 13, 27), und es gab nichts Unerlaubtes und Gesetzwidriges, zu dessen Durchfüh-rung aus schimpflichem Eigennutz er (der Satan) mich nicht gezwungen hätte: Der Herrschaftsbereich des oikumenischen Patriarchen wurde von mir mit Füßen getreten, Bischöfe wurden aus ihren eigenen Kirchen entfernt, ohne daß sie irgendetwas verschuldet hatten und an ihrer Stelle wurden andere ohne Ausbildung in großer Zahl eingeführt, wenn sie nur bezahlten, und erhielten von einem Priester (nämlich Paulos Selbst) den Rang eines Oberhirten.	**După ce am devenit preot, așa după cum am spus, și am fost numit de către el (patriarhul) exarh și Dikaio/*Vicar* (Δίκαιο, n.n.), peste tot ce aparținea acelui tron și domeniului său de stăpânire, imediat după „mușcătura șarpelui” a intrat Satana în mine (Ioan 13, 27), și n-a existat nimic nepermis și nelegiuit, ce el (*Satana*, n.n.), să nu mă fi obligat, să săvârșesc, în scopuri rușinoase: teritoriul de jurisdicție al Patriarhului Ecumenic a fost călcat în picioare de mine, episcopii au fost alungați din propriile lor biserici, fără ca ei să fi fost vinovați de ceva, și în locul lor au fost instalați alții, în număr mare, fără pregătire, numai dacă plăteau, și au primit de la un preot (adică de la însuși Paulos [*Tagaris*, n.n.]), rangul unui arhipăstor [*episcop*, n.n.].**
Was meine Seele zu solcher Begierde rasend aufstachelte und den größten Beitrag zu solcher Schlechtigkeit leistete, war der Ornat, den ich nach dem Tod eines Metropoliten vorfand. Ich legte (diesen Ornat) an, ohne dessen würdig zu sein, nannte mich Patriarch von Jerusalem und führte ohne Zurückhaltung Weihen von Metropoliten und Bischöfen durch, wo ich doch selbst nur Priester war. Wo gab es also bei mir eine kirchliche oder kanonische Gesetzgebung oder eine	**Ceea ce mi-a entuziasmat sufletul la o asemenea poftă și a contribuit cel mai mult la o asemenea răutate, a fost veșmântul (*liturgic arhieresc*, n.n.) pe care l-am găsit după moartea unui mitropolit. M-am îmbrăcat cu acel veșmânt, fără să fiu vrednic de el, m-am (auto)numit Patriarh al Ierusalimului și fără reținere am săvârșit hirotoniile de mitropoliți și de episcopi, când eu însumi eram doar preot. Așadar, unde să fi existat la mine vreo legislație bisericească sau canonică sau o**

Ermahnung göttlicher Satzungen mit der Vorschrift, es solle jeder in den Grenzen bleiben, in die er gesetzt wurde?	**avertizare a rânduielilor divine cu instrucțiunea care prevedea că fiecare trebuie să rămână în limitele – treapta – în care a fost destinat?**
Darauf hörten wir nicht, danach handelten wir nicht. Nicht den Würdigen und Geeigneten hielt ich für den, der anderen vorzuziehen sei, sondern jener, der mehr bezahlte, war bei mir der Geeignetste und Heiligste von allen, auch wenn er von noch so vielen Lastern und Gesetzwidrigkeiten strotzte und seiner Aufgabe völlig unwürdig war.	**Dar noi (*Eu*, n.n.) n-am ascultat asta, n-am acționat în consecință. Nu l-am considerat pe cel demn și potrivit ca fiind de preferat, în locul altora, ci mai degrabă cel care a plătit mai mult era, după părerea mea, cel mai potrivit și cel mai sfânt dintre toți, chiar dacă era plin de atâtea vicii și ilegalități și era cu totul nedemn pentru o astfel de misiune.**
Wenn aber irgendwo ein Bischof von irgendeinem Patriarchen eingesetzt war, setzte ich von seinem Thron ab, weil er die Weihe angenommen und (damit) meine Willkürherrschaft verabscheut hatte, nämlich (die Forderung), seine Würde zu erkaufen, oder ich denunzierte ihn bei dem lokalen Emir und brachte ihn in eine schlimme Lage, so daß er gezwungen war, seinen Besitz zu teilen und mich zum Herrn des einen Teiles zu machen. Wer könnte die Priesterweihen aufzählen, die ich ungesetzlich und unkanonisch durchführte, nur um mir weiteres Geld zu verschaffen?	**Dar dacă un episcop era numit undeva de vreun patriarh, l-am destituit de pe tron pentru că acceptase sfințirea și (astfel) detesta regula mea arbitrară, și anume (susținerea) de a-și cumpăra demnitatea, sau l-am denunțat la emirul local, care l-a pus într-o situație proastă, încât a fost silit să-și împartă averea și să mă facă pe mine proprietarul unei părți. Cine ar putea enumera hirotoniile de preoți, pe care le-am făcut în mod ilegal și necanonic doar pentru a câștiga în continuare mai mulți bani?**
Denn das Verlangen nach Geld, das meine Seele beherrschte, und die Gier nach Reichtum verleiteten mich zu jeder Missetat. Wo gab es da eine vorsichtige Beachtung der Kanones, wo eine Prüfung der Lebensweise, die über die Würdigkeit des Weihekandidaten urteilte? Vielmehr galt der als würdig, der mehr gab oder zu geben versprach. In derartiger Unersättlichkeit setzte ich es mir in den Kopf, die ganze Oikumene zu durchreisen, um so noch	**Căci dorința de bani care mi-a dominat sufletul și lăcomia după avere m-au determinat să comit orice fel de nelegiuire. Unde să fi existat o respectare atentă a canoanelor, unde să fi existat o examinare a modului de viață, după care se judeca vrednicia candidatului la hirotonire? Mai degrabă, cel care a dat sau a promis că va da mai mult, a fost considerat a fi demn [=*vrednic*]. Într-un asemenea nesaț, mi-am băgat în cap să călătoresc**

mehr Geld zu machen. So komme ich zum Grenzgebiet der Perser.	prin întreaga Oikumene,[3] pentru a face (*aduna*, n.n.) și mai mulți bani. Așa ajung în zona de graniță cu Persia.
Von da nun begab ich mich eilends nach Groß-Iberien. Dort traf ich auf drei Männer, die um die Herrschaft stritten, wobei jeder bemüht war, sich selbst der Herrschaft zu bemächtigen. Da setzte ich mich als selbsternannten Richter für sie ein, da sie meinten, daß ich mich an die Gerechtigkeit hielte und allein besonders geeignet sei, ihren Streit beizulegen. So baten sie mich, eine gerechte Abstimmung über den Geeignetsten herbeizuführen. Ich aber hielt dies für eine gute Gelegenheit zur Bereicherung, die mir noch mehr Wohlstand bieten könnte, ließ den, der einer derartigen Herrschaft würdig und hiefür geeignet war, links liegen und stellte mich ganz auf die Seite dessen, der mir mehr Geld zu bieten versprach. So machte ich ihn zum König und erwarb mir dabei stattlichen Reichtum.	De acolo m-am grăbit spre Iberia Mare (*Georgia*, n.n.). Acolo am întâlnit trei bărbați, care se luptau pentru putere, fiecare străduindu-se să preia controlul pentru sine. Apoi m-am pus eu ca *auto*-judecător al lor pentru că ei considerau că eu urmăream dreptatea și că sunt singurul potrivit, pentru a le soluționa disputa. Așa că mi-au cerut să decid eu în mod corect pentru persoana care ar fi cea mai potrivită [dintre ei, n.n.]. Însă eu am considerat această ocazie, o bună oportunitate de îmbogățire, care mi-ar putea oferi și mai multă bunăstare, așa că am ignorat persoana care era demnă de o astfel de regulă și potrivită pentru aceasta și am fost în întregime de partea persoanei care a promis că îmi va oferi mai mulți bani. Așa că *l-am făcut rege*, și am dobândit bogății considerabile în acest proces.
(Nun) beabsichtigte ich, wieder zurückzukehren, ohne, wie ich meine, dabei unedle oder üble Pläne zu hegen. Hatte ich doch im Sinn, die Hauptstadt aufzusuchen und Reue zu erwecken vor (Priestern), die sich richtig darauf verstanden, die seelischen Wunden zu heilen; ferner die von mir angehäuften Gelder auszuschütten, zum Teil – nach Meinung des Kaisers – zum allgemeinen Wohl, zum Teil für die Armen der Stadt. Während ich mich mit diesen Überlegungen trug, schickt der Patriarch von Antiocheia den Protothronos seiner	(Acum) intenționam să mă întorc din nou, fără, după cum cred, să țes niciun plan necurat sau infam. Am avut în vedere să vizitez capitala (*Constantinopol*, n. n.) și să-mi manifest căința în fața (preoților), care chiar știau cu adevărat să vindece rănile sufletești; mai departe, să se distribuie banii, pe care i-am acumulat, parțial – în conformitate cu opinia împăratului – pentru bunăstarea generală, parțial pentru săracii orașului. În timp ce reflectam la aceste lucruri, Patriarhul Antiohiei l-a trimis la mine pe Prototronul Mitropoliilor sale, adică

[3] Noțiunea universalistă de „Oikumene”, în sensul ei originar de „terra – lumea – locuită”, aici trebuie înțeleasă, nu numai ca teritoriul de jurisdicție al patriarhului ecumenic, de la Constantinopol, ci ca întreg spațiul geografic de răspândire și localizare al eparhiilor ortodoxe, ἡ οἰκουμένη, din Orient.

Metropolien, d. h. den von Tyros und Sidon zu mir mit dem Auftrag, mich bei meinem Handeln, wenn möglich, zu hindern oder mich zum Bischof von Täbris zu weihen, damit meine Handlungen vielleicht den Segen erhielten. So wurde ich nun durch ihn, was ich nicht sollte, Bischof von Täbiris und hatte die Absicht, das dortige Gebiet zu erreichen.	**pe cel al Tirului și Sidonului, cu porunca de-a mă împiedica în acțiunile mele, dacă este posibil, sau de-a mă hirotoni episcop (*titular*, n.n.) de Tabriz, pentru ca faptele mele (adică *hirotoniile necanonice*, n.n.), să primească eventual binecuvântarea (*validitate*, n.n.). Așa că prin el am devenit episcop de Tabiris, ceea ce nu trebuia, și aveam intenția de a ajunge în ținutul de acolo.**
Als wir nun den Weg dahin antraten und in die Gegen von Trapezunt kamen, begegnete mir ein Mönch und händigte mir ein Schreiben des Patriarchen, des Herrn Philotheos, aus. Bei der Lektüre dieses Schreibens fand ich vieles, was sich gegen den Metropoliten von Tyros richtete, ihn einen Vorläufer des Antichrist nannte, wer immer dazu imstande sei, solle dessen Gefolgsmann, den Frevlerischen Tagaris – damit war ich gemeint – gefesselt zu ihm (dem Patriarchen) schicken. Einerseits war ich verärgert über den Patriarchen, anderseits fürchtete ich auch seinen Zorn gegen uns. So hielt ich es für notwendig und nützlich, nach Rom zum Papst zu reisen um, bei ihm angelangt, Ehre und Segen von ihm zu erhalten und niemand zu haben, der gegen mich arbeiten kann.	**Pe când plecam noi într-acolo și ajunsesem în preajma Trebizondei, m-a întâmpinat un călugăr și mi-a înmânat o scrisoare de la patriarhul, kyr Philotheos. Citind această scrisoare, am găsit multe (*acuze*, n.n.), care erau îndreptate împotriva Mitropolitului Tirului, numindu-l un înaintemergător al lui Antihrist, oricine ar fi în stare s-o facă, să-l lege butuc pe însoțitorul acestuia, pe nelegiuitul Tagaris – referirea o făcuse la mine – și să i-l trimită lui (adică patriarhului [*ecumenic*, n.n.]). Pe de o parte, eram furios pe patriarh, dar, pe de altă parte, mă temeam și de mânia lui împotriva noastră. Așa că am crezut că este necesar și util să călătoresc la Roma, pentru a-l vedea pe Papa pentru a primi cinste și binecuvântare de la el și pentru a nu avea pe nimeni care să poată lucra împotriva mea.**
Somit begab ich mich über das Meer nach Attaria (ins Land der Tartaren, der Goldenen Horde) und bot dem dortigen Fürsten elf kostbare Perlen als Geschenk an, die ich um teueres Geld gekauft hatte, bat ihn um Führer und hilfreiche Wächter, um sicher und gefahrlos ins Ungarland passieren zu können. Ich erhielt nun eine stattliche Zahl (von Begleiter) und machte mich auf den Weg nach Rom. Als ich gegen	**Așa că am trecut peste mare la Attaria (țara tătarilor, *Hoarda de Aur*) și i-am oferit prințului acolo unsprezece perle prețioase în dar, pe care le cumpărasem cu mulți bani, și i-am cerut călăuză și arnăuți gardieni îndemânatici, pentru a putea trece în siguranță prin Ungaria. Am primit așadar un număr impresionant (de însoțitori) și am plecat spre Roma. Când am ajuns în Ungaria, m-a cuprins o răzgândire cu privire la**

das Ungarland zu gelangte, überkam mich eine Sinnesänderung in bezug auf mein Vorgehen. Denn ich wußte selbst sehr wohl, daß das Unternehmen wirklich lebensgefährlich war, hatte aber trotzdem inmitten der schwierigen Situation keine Möglichkeit, von dort zurückzukehren, noch (wußte ich), was ich tun sollte. Wieder ins Tartarenland umzukehren war ich überhaupt nicht imstande, weil ich die schlimmen tödlichen Gefahren des Weges, die ich (schon einmal) auf mich genommen hatte, fürchtete. Anderseits erkannte ich, daß es nicht gefahrlos war, nicht nach Rom zu kommen, nachdem ich einmal allen gegenüber versichert hatte, zum Papst zu reisen.	**cursul meu de acțiune. Pentru că știam foarte bine că întreprinderea [*îmi*, n.n.] pune viața în pericol, dar în contextul situației dificile, nu aveam nici o posibilitate cum să mă mai întorc, și nici nu (știam) ce să fac. Să mă întorc în Țara Tătarilor, nu mai eram capabil, pentru că mă temeam de pericolele de moarte ale drumului, pe care o mai întreprinsesem deja o dată. Pe de altă parte, mi-am dat seama că nu era lipsit de pericol, nici să nu merg la Roma, odată ce i-am asigurat pe toți că mă duc să-l văd pe Papa.**
So kam ich zunächst nolens volens nach Rom, begab mich zum Papst und leistete ihm ein Bekenntnis und ein Versprechen, seinen Dogmen treu zu bleiben. Ich erhielt von ihm Segen und Würde, und man nannte mich Patriarch von Konstantinopel, vielmehr zweiten Papst. Nun suchte ich alles, was dem Thron von Konstantinopel zustand, und nahm es an mich, wechselte sofort meine äußere Erscheinung und legte anstelle des Mönchskleides prächtige, mit Edelsteinen und Perlen geschmückte Gewänder an. Ungeniert aß ich allerlei Fleisch und zeigte mich als Lateinerfreund und Feind der rechten Glaubenssätze und der Heiligen Kirche Christi.	**Așa am ajuns apoi nolens volens la Roma, m-am dus la Papă și i-am făcut o mărturisire (*a credinței*, n.n.) și o promisiune de-a rămâne fidel dogmelor sale. Am primit binecuvântare și demnitate de la el și am fost numit Patriarh al Constantinopolului, sau mai degrabă (*zis*, n.n.) *al doilea Papă*. Acum am căutat și am luat tot ce se cuvenea tronului Constantinopolului, schimbându-mi imediat înfățișarea exterioară și îmbrăcându-mă, în locul straielor monahale, cu veșminte somptuoase, împodobite cu pietre prețioase și perle. Fără să-mi fie rușine, am mâncat carne de tot felul și m-am arătat prieten al latinilor și dușman al dreptcredincioșilor (*ortodocșilor*, n.n.) și al Sfintei Biserici a Lui Hristos.**
Unzucht – Gott weiß es, ich lüge nicht –, Gaukelei und Zauberei habe ich während meines ganzen Lebens nicht geliebt, wenn auch manche Denunzianten derartiges gegen mich zusammenbrauten und verbreiteten. Wenn aber etwas derartiges gewesen	**Desfrânarea – Dumnezeu știe, eu nu mint – șmecheria și vrăjitoria nu le-am iubit niciodată, de-a lungul vieții mele, chiar dacă unii delatori au inventat și răspândit astfel de zvonuri împotriva mea. Dar, dacă așa s-ar fi întâmplat, aș fi mărturisit-o în (deplin) adevăr,**

wäre, so hätte ich auch das in (voller) Wahrheit gestanden, da ich (jetzt) meine Gedanken nicht auf Menschen gerichtet habe, sondern auf Christus selbst und seine Apostel. Ich will ja nicht den Heiligen Geist versuchen – niemals möchte ich derart von Sinnen kommen! –, sondern für meine Sünden klar Vergebung erlangen, damit nicht der Tod, der über kurz oder lang herankommt – denn auch das hohe Alter führt zum Ende des Erdenlebens –, mich jenem ewigen Feuer übermittelt, zu endlosen Qualen zusammen mit den Dämonen".	**întrucât eu (acum) nu mi-am îndreptat gândul spre oameni, ci spre Hristos însuși și către apostolii lui. Nu vreau să-l ispitesc pe Sfântul Duh – niciodată nu vreau să-mi treacă prin minte așa ceva! – ci mai degrabă să obțin iertare reală, pentru păcatele mele, pentru ca moartea, care vine mai devreme sau mai târziu – pentru că și vârsta înaintată duce la finalul vieții pământești – să nu mă condamne la acel foc veșnic, la chinul cel nesfârșit, împreună cu demonii."**
	[Urmează c*omentarul* Notarului Sinodal, din anul 1394, n.n.]
Nachdem er das alles so gesagt hatte und alle es gehört hatten, fügte er am Ende seiner Worte nach der Beichte noch folgendes Bekenntnis hinzu:	***După ce a spus toate acestea și toată lumea le-a auzit, la sfârșitul cuvintelor sale după spovedanie a adăugat următoarea mărturisire:***
„Ich glaube an den Vater, den Sohn und den Heiligen Geist, die Heilige Dreifaltigkeit, eines Wesens und untrennbar, den nicht geborenen Vater, den geborenen Sohn, den Geist, der vom Vater ausgeht, im Sohn aber ruht und sich (durch ihn) mitteilt.	**„Cred în Tatăl, în Fiul și în Duhul Sfânt, în Sfânta Treime, deoființă și nedespărțită, în Tatăl cel nenăscut, în Fiul, cel născut, în Duhul care purcede din Tatăl, dar se odihnește în Fiul și se revarsă (prin El). Mai departe, cred și mărturisesc întruparea Mântuitorului, sper în învierea morților, aștept judecată, pedeapsă și răsplată pentru fapte. Recunosc cele șapte sfinte sinoade ecumenice, resping pe cei pe care ele i-au respins, blestem orice erezie, în special inovația latinilor, adaosul în simbolul sacru, erezia lor și toate obiceiurile lor. Cu harul lui Hristos mă îndrept către Biserica Catolică [*Universală*, *Sobornicească*, n.n.] și Sfântă a Lui Hristos, în fruntea căreia se află acum Preasfințitul Patriarh, kyr Antonie, și cred, așa cum crede el însuși, Sinodul subordonat lui și Sacrul Împărat, kyr Manuel. Paleologul".**
Ferner glaube und bekenne ich die Inkarnation des Heilands, ich erhoffe die Auferstehung der Toten, ich erwarte das Gericht, Strafe und Vergeltung für die Taten. Ich anerkenne die sieben heiligen oikumenischen Synoden, verwerfe, wen sie verworfen haben, verfluche jede Häresie, besonders die Neuerung der Lateiner, den Zusatz im heiligen Symbolum, ihre Häresie und alle ihre Bräuche. Mit Christi Gnade wende ich mich an die katholische und heilige Kirche Christi, an deren Spitze jetzt der heiligste Patriarch, der Herr Antonios, steht, und ich glaube, wie er selbst glaubt, die ihm unterstehende Synode und der heilige Kaiser, Herr Manuel Palaiologos".	

Unser allerheiligster Herr, der oikumenische Patriarch, nahm ihn zunächst nicht an, sondern verfügte die Versammlung der heiligen Synode der heiligsten Oberhirten und Hypertimoi [καὶ ὑπερτίμων] sowie die ordnungs-gemäße Beschlußfassung über ihn. Als nun die göttliche heilige Synode versammelt war, trat er (Tagaris) wieder in aller Mitte und sagte dasselbe wie zuvor. Abermals beschloß die heilige Synode, es möge sich eine zweite Synode versammeln und er möge in deren Mitte treten und alles im Detail beichten: Dann wird er von ihnen auch die Vergebung seiner Sünden erlangen. Als nun eine allgemeine Einberufung erfolgt war und alle Gott um die Vergebung ihrer Sünden baten, da trat er wieder in (ihre) Mitte und sagte, wobei alle ihn sehen und hören konnten, wiederum dasselbe aus und machte es der Allgemeinheit bekannt, wie schon vorher.	**Preasfinţitul nostru kyr, Patriarhul Ecumenic, iniţial nu l-a primit, ci a dispus întrunirea sfântului Sinod al Prea Sfinţilor Arhipăstori şi Hypertimoi Ηπερτίμοι (*Prea Cinstiţi*, recte *Mitropoliţi*, n.n.) şi luarea unei decizii corespunzătoare în privinţa lui. Acum, când Dumnezeiescul Sinod Sfânt s-a întrunit, el (Tagaris) a stat din nou în mijloc şi a spus acelaşi lucru ca mai înainte. Încă o dată, sfântul sinod a decis ca un al doilea sinod să se întrunească şi (*el*, Tagaris, n.n.) să stea în mijlocul lui şi să mărturisească totul în detaliu: Atunci va primi şi iertarea păcatelor lui, de la ei. Când a avut loc o adunare generală şi toţi i-au cerut lui Dumnezeu să le ierte păcatele, el a revenit în mijlocul lor şi, în timp ce toată lumea l-a putut vedea şi auzi, a spus din nou acelaşi lucru şi (*spovedania*, n.n.) a făcut-o cunoscută publicului larg, ca înainte.**
Unser allerheiligster Herr, der oikumenische Patriarch, entschied zusammen mit der um ihn versammelten göttlichen und heiligen Synode der heiligsten Oberhirten und Hypertimoi ((…	**Preasfinţitul nostru kyr, Patriarhul Ecumenic, împreună cu dumnezeiescul şi sfântul Sinod al Prea Sfinţilor Arhipăstori şi Hypertimoi adunaţi în jurul lui, au hotărât ((... [*întrerupere bruscă a documentului, voită sau nevoită…* ?!, n.n.]**

III.
Kommentar /
Comentarul editorului și autorului Herbert HUNGER, pp. 204-218, parafrazat și coroborat de noi, cu regestele patriarhale, de la începutul acestei lucrări și cu alte surse și informații bibliografice

A. Paulos TAGARIS, genealogie și cronologie

Herbert HUNGER susține că identificarea tatălui lui Paulos Palaiologos Tagaris n-ar fi tocmai sigură, pentru că ar exista un Manuel, un Gheorghe și un Paulos Tagaris despre care există date precise.[4] Un alt Gheorghe Tabaris apare la poetul bizantin Manuel PHILES (1275/80-1345/1350), originar din Efes, ucenicul lui Georgios Pachymeres (1242-1310), din Constantinopol: *Manuelis Philae Carmina.* Ex codicibus Escurialensibus, Florentinis, Parisinis et Vaticanis nunc primum edidit Emmanuel Miller (1812-1886). Paris, 1855-1857.[5]

Paulos Tagaris, de care ne ocupăm, ar putea să fi fost fie fiul lui Manuel, fie al lui Gheorghe Tagaris. Donald M. NICOL, susține că Manuel ar fi tatăl lui Paulos Palaiologos Tagaris,[6] pe când Erich TRAPP se decide pentru Gheorghe Tagaris.[7]

Nu se poate trece peste autoritatea științifică a marelui bizantinolog austriac Herbert HUNGER, care pledează pentru Manuel, că ar putea fi tatăl lui Paulos Tagaris, teză pe care o adoptăm și noi. Manuel Tagaris a fost între anii 1309-1324 Kephale, guvernator de Philadelphia (Lydia), η

---

4 Herbert HUNGER, *Die Generalbeichte eines byzantinischen Mönches im 14. Jahrhundert…*, Op. cit., p. 205.

5 La Manuel PHILES, numele unui Gheorghe Tagaris, apare conform *PLP = Prosopographisches Lexikon der Paleologenyeit*, PLP 27398-27401.

6 D. M. NICOL, *The Confessions*, 290.

7 *Prosopographisches Lexikon der Palaiologenzeit*, PLP 27401.

Φιλαδέλφεια, astăzi *Alașehir*, în Turcia de vest, nord-estul Efesului, înglobat în Imperiul Otoman, în anul 1390. Între anii 1321-1329 Manuel Tagaris a fost Megas Stratopedarches, Μέγας Στρατοπεδάρχης sau Stăpânul taberei militare imperiale, adică un general sau comandant imperial de înalt rang.[8] Chiar și din spovedania lui Paulos Tagaras reiese mai bine identificarea cu bătrânul Manuel Paleologul Tagaras, fiind vorba de „vitejie, fapte de glorie, personalitate cunoscută, prieten al împăratului, din prima căsătorie fiind încuscrit cu Familia de Monomachoi, Μονομάχοι, iar prin căsătoria a doua se înrudea prin alianță cu Paleologii, pentru că ținea o nepoată a lui Andronic II (1282-1328, din 1272 co-regent). Manuel a mai avut un fiu Gheorghe, *unionist* (adică adeptul unirii cu Roma a Bisericii Ortodoxe), iar evoluția militară a acestuia se datorează aprecierilor de care se bucura tatăl său Manuel, decedat înainte de luna mai 1343. Pe fratele lui Paulos Palaiologos Tagaris, Gheorghe îl vom reîntâlni la Negroponte, după ce acesta își va lua în primire postul de Patriarh latin, în anul c.1380.

Herbert HUNGER susține că datele biografice, privitoare la Paulos Palaiologos Tagaris, așa cum le menționează acesta în spovedania publică pe care o face, sunt în parte, nesigure și noi putem și trebuie să avem încredere în afirmațiile acestui mare bizantinolog. Este de așteptat ca Paulos Palaiologos Tagaris, în contextul spovedaniei lui, să fi exagerat originile sale aristocratice, pentru a impresiona pe patriarhul ecumenic și pe membrii Sinodului Endemic prezenți, în speranța unei clemențe, adică a unei condamnări canonice mai blânde, date fiind legăturile sale de rudenie directe ori prin încuscrire, cu Casa Imperială a Paleologilor?

Cu toate că Paulos insista în relatările sale, din timpul spovedaniei publice, să arate cât de distinsă a fost familia de Tagaris, din care el se trage, Împăratul Ioan VI Cantacuzino (1347-1354) era de altă părere.[9] În acest sens și privitor la Manuel Tagaris, tatăl lui Paulos, Ioan VI Cantacuzino scrie: „Manuel Tagaris war von niederer Herkunft, zeichnete sich aber durch Tapferkeit und durch Verbindung von Kriegserfahrung und Kühnheit aus. Seinen Ruhm hatte er seiner

---

[8] **Ibidem, PLP 27400.**

[9] **Herbert HUNGER, *Die Generalbeichte eines byzantinischen Mönches im 14. Jahrhundert…*, Op. cit., p. 207. Privitor la Ioan VI Cantacuzino (1295-1383), vezi: Migne, PG, vol. CLIII & CLIV, în grecește.**
***Ioannis Cantacuzeni imperatoris historiarum libri IV.* Ed. Ludwig SCHOPEN. Drei Bände, Bonn 1828-1832.**

persönlichen Initiative zu verdanken; er war ein *self-made-man*." / *Manuel Tagaris era de obârșie modestă, dar s-a remarcat prin vitejie și prin combinarea experienței de război cu îndrăzneala. Își datora faima inițiativei sale personale; a fost* un om făcut de sine, adică un autodidact – *self-made-man*.[10]

În acest context se poate afirma că Paulos Palaiologos Tagaris s-ar fi născut în anul c. 1325, s-a căsătorit la vârsta de 15 ani, adică în anul c.1340, pe când trăia încă tatăl său [Z. 22: γονεῦσι πεισθείς]. Sejurul în Palestina, revenirea la Constantinopol și povestea cu icoana lui „făcătoare de minuni", trebuie să fi avut loc între anii 1340-1350. Această perioadă de timp i se părea lui Erich TRAPP prea extinsă, motiv pentru care el s-a decis să susțină că Georgios Tagaris ar fi fost tatăl lui Paulos Tagaris.

La o privire mai atentă a lucrurilor, dacă constatăm câte trece Paulos Tagaris *sub tăcere*, în *spovedania lui generală*, fără să menționeze nimic din viața lui, pentru perioada de timp, dintre anii 1380-1394, atunci am fi îndreptățiți să nu-l luăm în serios pentru tot ce declară, respectiv *nu declară*, privitor la acești *ani morți* sau *anonimi*, 14 la număr, însă și pentru cei de dinainte, de anul 1380.

B. 1363, începutul aventurilor simoniace și arghirofile, în Orient

În această nebuloasă de date și de mărturisiri, apare și un punct de referință sigur: călătoria în Serbia a Patriarhului Ecumenic Calist I (1350-1353 și 1354-1363), care a avut loc în anul 1363. Sf. Calist I n-a apucat însă să ajungă în Serbia, pentru că s-a îmbolnăvit brusc și a murit, pe când se afla în drum spre Serrhes, Σέρρες sau Σέρραι, din Macedonia Greciei, fiind înmormântat în Capela laterală, cu același nume, din stânga intrării în Catedrala Sf. Teodor, din Serrhes. Sf. Patriarh Calist I este prăznuit cu slujbă și sinaxar în data de 20 iunie.[11] Scopul călătoriei

---

[10] Ioan VI Cantacuzino, *Historia*, I, 18 = I 91, I u., la: Ludwig SCHOPEN (1780-1867), [Ioannis Cantacuzeni eximperatoris historiarum libri IV. Graece et Latine. Drei Bände, Bonn 1828-1832].

**[11] Privitor la viața și activitatea Sf. Patriarh Calist I al Constantinopolului, vezi:
GONIS, Dimitrios V. (1980), Το συγγραφικόν έργον του Οικουμενικού Πατριάρχου Καλλίστου Α', Athens (contains an edition of the writings of Kallistos);**

lui a fost întâlnirea cu Țarina Elena a Serbiei – prințesă de origine bulgară – care venise să ceară ajutor împotriva turcilor otomani. Sf. Calist I a fost ucenicul Sf. Grigorie Sinaitul (1255-1346, prăznuit pe 8 august), amândoi viețuind ani în șir în Schitul Magoula, aproape de *Mănăstirea Philotheou*, din Sfântul Munte Athos.

„Ein fester zeitlicher Anhaltspunkt ist die Abreise des Patriarchen Kallistos nach Serbien 1363 (p. 205). Damals wird Paulos von dem Dikaio Dorotheos seiner Ikone beraubt und reist wieder nach Palestina (noch nicht 40 Jahre alt). Lazaros von Jerusalem ist 1368 noch in seinem Patriarchat, geht aber nach Konstantinopel, unterzeichnet den Tomos der Verurteilung des Prochoros Kydones vom April 1368 (als letzter Bischof hinter Niphon von Alexandria auf der Versoseite des Blates) und stirbt bald darauf."[12] / *O referință cronologică fixă este călătoria în Serbia a patriarhului Calist, din 1363. Atunci, Paulos a fost jefuit de icoana sa, de către vicarul (dikaio) Dorotei și [apoi, n.n.] a călătorit din nou în Palestina (încă nu avea 40 de ani). Lazăr al Ierusalimului se afla încă pe scaunul patriarhal în 1368, însă pleacă la Constantinopol, semnează tomosul de condamnare a lui Prochoros Kydones din aprilie 1368 (ca ultimul episcop, după Nifon al Alexandriei, pe versoul foii) și moare la scurt timp după aceea.*

Ascensiunea lui Paulos Tagaris a început în timpul păstoririi Patriarhului Mihail I al Antiohiei (1368-1375). În a doua jumătate a deceniului al șaselea și-a început Paulos Palaiologos Tagaris *isprăvile*, prin eparhiile și mitropoliile aflate sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice și a cele de Antiohia, din Asia Mică și din Siria.

BEYER, Hans-Veit, ed. (2006), *Каллист I, патриарх Константинополя. Житие и деятельность иже во святых отца нашего Григория Синаита* (PDF), Ekaterinburg: Ural Federal University Press (= Life and Works of Our Late Father Gregory of Sinai; critical edition of the Greek text and Russian translation).

***Mošin*, Vladimir: *Sv. patrijarh Kalist i srpska crkva*. In: *Glasn. Srpske pravosl. Crkve* 9 (1946) 192-206.**

***MEYENDORFF*, Jean: *Introduction à l'étude de Grégoire Palamas*. Paris 1959, 141-169.**

***Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas,* Kallistos I., griechischer Patriarch von Konstantinopel 1350-1353, 1355 - † Serrhes August 1363.**

Luat din: https://www.biolex.ios-regensburg.de/BioLexViewlist.php?x_creator2=Peter+Wirth&z_creator2=LIKE&cmd=search

12 Luat din: Herbert HUNGER, *Die Generalbeichte eines byzantinischen Mönches im 14. Jahrhundert…*, Op. cit., pp. 205-206. Patriarhul Lazăr I al Ierusalimului a păstorit în două rânduri: *prima oară*, ? – c. 1330 - ?; *a doua oară* c. 1341-c. 1368. Vezi: Venance GRUMEL: *La chronologie des patriarches grecs de Jérusalem au XIIIe siècle.* In: *Revue des Études Byzantines.* Band 20, 1962, S. 197-201, aici p. 201.

Michaelis LE QUIEN, *Oriens christianus in quatuor Patriarchatus digestus*, Paris, 1740, Tomo III, coll. 137-528.

Anul 1370 rămâne un punct de referință, în acest sens. Atunci, Philotheos I Kokkinos al Constantinopolului (1354-1355 și 1364-1376) i-a delegat pe mitropoliții Cezareei, ἡ Καισάρεια (Καππαδοκία) și Mokisos, ἡ Μώκισσος, ἡ Μωκησός (probabil actualul oraș în ruină Viranșehir, situat la 35 km de orașul Aksaray), din Capadocia, să meargă la Iconium, Ἰκόνιον (Konya, Turcia), unde să „recupereze”, adică să valideze hirotonirile necanonice făcute de Paulos Tagaris, prin repetarea sau hirotonirea a doua oară, *sub conditione* [Si non ordinatus es, accipe...], a acestor clerici. Aceste probleme constituie cuprinsul regestului patriarhal nr. 2598. Hirotoniile făcute de Paulos Tagaris au devenit în mod retroactiv valide, însă totuși ilicite, abia după ce acesta a fost hirotonit întru arhiereu titular de Täbris (nord-vestul Iranului), de către Mitropolitul Arsenios al Tyrului cu aprobarea lui Mihail I Ibn Bichara al Antiohiei (1366-1375, fost al Tyrului), cândva, între anii 1370-1375, nu se știe precis. Compară aceste date și cu *regestul patriarhal* nr. 2598, redactat de J. Darrouzès. După hirotonia canonică a lui Paulos Palaiologos Tagaris, se validau *kat’iconomian*, το κατ'οικονομίαν și „hirotoniile simoniace”, făcute de acesta în timpul când era doar ieromonah, nu arhiereu, rămânând totuși ilicite.[13] Se pare însă că Filotei I era animat de intenția de mușamalizare a delictelor canonice, comise de Paulos Palaiologos Tagaris, pentru că l-a delegat pe Mitropolitul de Tyr și Sidon să-l convingă pe cel dintâi, să înceteze acțiunile necanonice de hirotonii simoniace, iar dacă nu reușește, atunci să-l hirotonească totuși

---

[13] Iată definiția celor doi termeni (acribia și iconomia) sau το κατ' ακρίβειαν και το κατ' οικονομίαν, la care se face atât de mult referință, în Bisericile Răsăritului:

1. *Acribia*: Ακρίβεια κατά πρώτον είναι το σύνολο της αυθεντικής εκκλησιαστικής παραδόσεως, όπως την είδαμε και παραπάνω. Είναι η επικυρωμένη από Οικουμενικές Συνόδους Εκκλησιαστική Παράδοση, η οποία αποτελεί τη βάση της Ορθοδοξίας και Ορθοπραξίας, της ορθής και ακριβούς πίστεως και ζωής. /

Acuratețea este în primul rând întreaga tradiție bisericească autentică, așa cum am văzut mai sus. Este Tradiția Ecleziastică ratificată de Sinoadele Ecumenice, care formează baza Ortodoxiei și Ortopraxiei, a credinței și a vieții drepte și corecte.

2. *Iconomia*: Οικονομία είναι η αρμοδίως και από χριστιανική διάθεση – αγάπη πρόσκαιρη και λογική παρέκκλιση από την ακρίβεια των κανόνων, χωρίς μετακίνηση των δογματικών ορίων, προς σωτηρία των ανθρώπων, οι οποίοι βρίσκονται εντός και εκτός της Εκκλησίας. /

Economia este abaterea temporară și rezonabilă competentă și iubitoare de creștin, de la precizia regulilor, fără a muta limitele doctrinare, pentru mântuirea oamenilor, care se află în interiorul și în afara Bisericii.

Luat din: Είμαστε υποχρεωμένοι στις ιεραποστολικές χώρες να εφαρμόζουμε πάντοτε τους κανόνες της Εκκλησίας /

Παν. Ι. Μπούμη (Πάντα τα έθνη, Τεύχος 25, α΄Τρίμηνο 1988, σελ.8 -9) https://apostoliki-diakonia.gr/gr_main/mission/ierapostolh.asp?contents=contents_apories.asp&main=texts/7.htm

întru arhiereu. Paulos a ales a doua variantă, se înțelege, așa că Arsenie l-a hirotonit întru arhiereu!

> **Patriarhia Ecumenică și cea a Antiohiei își exersau cu multe dificultăți jurisdicția și controlul canonic asupra Bisericii din Asia Mică și din alte regiuni, din cauza prezenței otomane și a arabilor și perșilor musulmani, prin acele locuri, care nu numai că boicotau activitatea creștină a ierarhiei din acele părți, dar încurajau și actele de neascultare, de indisciplină, de dezordine, de rebeliune și de corupție în Biserică, prin diferite metode draconice, între care cel mai ieșit de sub control era sistemul *haraç*-ului, de la „necredincioși”, kafir sau ghiavuri, a *bacșișului* (bahšiš, peşkeş, çubuk *turc.*) și al altor forme de impozite, dări și plocoane, încasate de la creștini.**

Prezentarea cronologică a evenimentelor legate de isprăvile arhiereului Paulos Tagaris – *pe care Herbert HUNGER îl numește Hochstapler* [impostor] – continuă cu promovarea acestuia la Roma, în funcția de Patriarh Latin de Constantinopol, în anul 1380, la vârsta de c. 56 de ani, dacă în momentul spovedaniei publice, din anul 1394, avea γῆρας, adică o *vârstă înaintată*, de c. 70 de ani.[14] În contextul acestei cronologii, mai putem susține că activitatea dezastruoasă, desfășurată de Paulos Tagaris se extinde pe o perioadă de timp de c. un sfert de secol, ante 1370, 1384, post 1391, conform surselor din M M I 537 u. (Nr. 286), din 20 noiembrie 1370 [=J. Darrouzès, Regest Nr. 2598]; M M II 64 u. (Nr. 365) din oct. 1384 [=J. Darrouzès, Regest Nr. 2775]; M M II 158 (Nr. 427/II, din august 1391 [=J. Darrouzès, Regest Nr. 2894].[15] De strategia lui Paulos ținea obiceiul de „fugar”, nu stătea mult într-un loc, schimba des domiciliul, ca să nu fie urmărit, prins de cei care voiau să-l judece sau prădat de banditii care eventual bănuiau că dispune de averi mari. În felul acesta, noi considerăm că mai degrabă era nefericit cu bogăția pe care o acumulase, decât să ajungă să se fi bucurat de ea, în aceasta constând și pedeapsa Lui Dumnezeu.

*

14 **Herbert HUNGER, *Die Generalbeichte eines byzantinischen Mönches im 14. Jahrhundert…*, Op. cit., p. 206.**

15 **Ibidem, p. 207, nota 10. Compară cu textele *regestelor patriarhale*, de la începutul acestei lucrări.**

Herbert HUNGER întrerupe continuarea comentariului, prin revenirea la problema „originii" obscure nu nobile a lui Paulos Palaiologos Tagaris și a familiei sale, după cum a susținut și Împăratul Ioan VI Cantacuzino, în *Historia...* sa. Primul om din familia sa, despre care Paulos vorbise, a fost tatăl său – Manuel – după cum susține Herbert Hunger, accentuează valorile nobile ale întregii sale familii. Toți aceștia au fost εὐγενεῖς (oameni buni); παρρησία (curajoasă, deschisă); οὐδὲ τῶν εὐτελῶν (nici neînsemnată):[16]

„Das liest sich bei Kantakuzenos freilich anders: Manuel Tagaris war von niederer Herkunft, zeichnete sich aber durch Tapferkeit und durch Verbindung von Kriegserfahrung und Kühnheit aus. Seinen Ruhm hatte er seiner persönlichen Initiative zu verdanken; er war ein self-made-man." [11) Kantakuzenos, *Historia*, I 18 = I 91, 1 u. SCHOPPEN]. Das ist der gerade Gegensatz dazu, wie man sonst von Vornehmen zu sprechen pflegt; da heißt es in der Regel εὐγενὴς ἐκ προγόνων [nobil din strămoși *sau* nobil de viță veche] adelig von den Vorfahren her. [12) Z. B. bei der Promotion eines Patrikios, De cer. I 57 (48) = II (S.) 58, 21Vogt … Wenn Paulos (Z. 11) … von der Generation seines Vaters sagt, so ist das eine eindeutige Lüge, die durch das decouvrierende … nicht besser wird; sie ist durch des Kantakuzenos … widerlegt.].

/ La Kantakuzenos însă, asta se citește desigur altfel: Manuel Tagaris era de origine joasă, dar se distingea prin vitejie și prin combinația dintre experiența războiului și îndrăzneală. Își datora faima inițiativei sale personale; el a fost un *self-made-man*. Acesta este exact opusul modului în care se vorbește de obicei despre oamenii nobili; De regulă, se spune că este nobil de viță veche.

Se vede că Împăratul Ioan VI Kantakuzenos nu-l prea agrea pe Manuel Tagaris, pentru că scrie și negativ despre el. Așa, el scria că posibilitatea căsătoriei lui Manuel cu Theodora Palaiologina Asanina, nepoata Împăratului Andronic II Paleologul, cel Bătrân (1282-1328) se datorează gloriei sale războinice, nu originii lui nobile [Kantakuzenos, *Historia*, I, 18 = I 91, 7-9 SCHOPEN]. Accentul pregnant pus pe εὐγένεια (calitatea de nobil), a lui Paulos Palaiologos Tagaris trădează mai degrabă niște complexe apăsătoare de inferioritate, decât relatări referitoare la starea socială a familiei sale, precum și faptul că minte,

---

[16] Ibidem, p. 207 și notele 11 și 12.

chiar și în faza finală, când el încerca o eventuală iertare a escrocheriilor făcute și o relativă reabilitare posibilă ...![17]

C. Perioada romană și apostazia, ante 1380

Însă cea mai mare schimbare – μεταβολή – în viața și atitudinea religioso-social-politică a lui Paulos Palaiologos Tagaris, a fost convertirea la credința catolică și asimilarea lui în cadrul înaltului cler de la Roma, în calitate de Patriarh Latin de Constantinopol (titular, nu eparhiot). Această aventură începea chiar cu temerara călătorie la Roma, cu toate pericolele, la care el s-a expus. Pe de altă parte, legătura cu Biserica Catolică, trebuie căutată mai profund în predispoziția unionisă a familiei de Tagaris, unde acesta trebuie să se fi familiarizat cu filocatolicismul. Fratele său Gheorghe Tagaris era destinatarul unei scrisori adresate lui de către Papa Inocențiu VI (1352-1362), în data de 18 august 1356. Adresa destinatarului era astfel formulată: *Nobili viro Georgio Tagaris megastratopedarchi*...[18] Toate laolaltă, se vede că pentru Paulos Palaiologos Tagaris problemele de conștiință și sentimentul de obligativitate, totuși nu jucau un rol determinant în viața și deciziile lui. Astfel că, nu trebuie să ne surprindă nici decizia lui, făcută cu atâta ușurință, de-a pleca la Roma și mai ales de-a se converti la catolicism, trecând de partea lui Urban VI (1378-1389, *anti-papă* la Avignon fiind tot Clemente VII (1378-1394), după anul 1389. Nu este locul aici să dezvoltăm această temă, dar noi considerăm că succesul temporar al lui Paul Palaiologos Tagaris la Roma, la Papa Urban VI, se datorează unor factori politico-religioși întâmplători și independenți de voința farsorului Paul Palaiologos Tagaris.

*

1. Roma [și Avignon] în preajma anilor 1378

Anul 1378 a constituit „un ceas rău” pentru Biserica Catolică, pentru că în acest răstimp au avut loc două alegeri de Papă și Anti-Papă, la

---

[17] Ibidem, p. 208 și nota 13.
[18] Ibidem, nota 15.

Roma și la Avignon, marcând începutul *Schismei papale din Apus* (1378-1449), cu *sinoadele conciliariste* de la Pisa (1409), Konstanz (1414-1418) și Basel, Basilea (lat.), Βασιλεία (1431-1447).

Herbert Hunger susține că, în Roma, Paulos Palaiologos Tagaris a fost numit Patriarh Latin de Constantinopol în anul 1380, adică în perioada de timp următoare alegerii și întronării celor doi papi Urban VI, la Roma și Clemente VII, la Avignon.[19] De fapt nu se știe sigur, dacă această promovare a lui Paulos a avut loc în anul 1379 sau 1380.

*

***Cronologia Romană* a Patriarhilor latini de Constantinopol, este și aceasta de redacție diferită. În cea intitulată „The Patriarchate of Constantinople by Giga-Catholic Information http://www, geatholic. Com/dioceses/former/t0001.htm", scaunul patriarhal titular este declarat vacant, pentru perioada de timp 1378-1390. Așa am consemnat și noi în lista cronologică a Patriarhilor Latini de Constantinopol, pentru această perioadă de timp 1378-1390.[20]**

Alte cronologii îl menționează pe Paulos Palaiologos Tagaris ca Patriarh Latin titular de Constantinopol, pentru anii 1379/80-1384. Titularul de dinaintea lui Paulos a fost Giacomo da Itri, Arhiepiscop de Otranto, oraș aflat la extremitatea călcâiului cizmei italiene, iar cel de după el a fost Angelo Correr (1390-1406), viitorul Papă Griegore XII (1406-1415).[21] Realitatea tristă este că Paulos a fost realmente *Patriarh Latin de Constantinopol*, între anii 1379/80-1384, cu jurisdicție teritorială peste diecezele latine, din teritoriile mediterane ale Serenissimei Veneții, dar și al celor continentale, cum au fost și Arhiepiscopia de Athena, conform documentelor emise de către el, în această perioadă.[22]

---

[19] Ibidem, p. 206.

[20] Ioan Marin MĂLINAȘ, PENTARHIA, vol. II / 4, ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ, τόμος II / 4 Patriarhii latini de Roma Veche, Aquileia, Grado, Veneția și cei din Orient (Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim), Η Λατινική πατριάρχες της Παλαιάς Ρώμης, Αγγειλληίας και Γραδο, Βενετία και την Ανατολή (Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιεροσολύμων), Editura Presa Universitară Clujeană, Πανεπιστήμιο Εκδοτική Τύπου Κλουζ-Ναπόκα, 2011, pp. 188-189.

[21] Luat din: *The Latin Patriarchate of Constantinople*: https://en.wikipedia.org/wiki/Latin_ Patriarchate_of_Constantinople

[22] Vezi *Anexa Documentară*, de la sfârșitul acestei lucrări, preluată după:

Raymond-J. LOENERTZ, *Cardinale Morosini et Paul Paléologue Tagaris, patriarches, et Antoine Ballester, vicaire du Papae, dans le patriarcat de Constantinople (1332-34 et 1380-87)*, în REB [*Revue des études byzantines*], Paris, Année 1966, 21, pp. 224-256 [în cazul nostru pp. 243-249].

Grecul era strălucit de inteligent, nu numai viclean și evoluția lui Paulos Palaiologos Tagaris în Biserica Latină s-a desfășurat „ca pe roate”, dând dovadă chiar și de talent de conducere, în administrația bisericească diecezană, de rit roman, până în anul 1384. În acest an a fost demascat și denunțat la Curia Romană, că ar fi un trișor, probabil de către Antoine Ballester, Arhiepiscop Latin de Athena, devenit apoi și Administrator Apostolic al Patriarhatului Latin de Constantinopol, adică Vicar și urmașul său interim.[23] De menționat mai este și faptul că în timpul păstoriei lui Paulos, preoții latini, de neam grecesc, au fost foarte rău tratați, discriminați și dezavantajați, atât în cadrul patriarhatului, cât și de autoritățile de Stat ale Serenissimei Repubici Veneția. Probabil și răzbunarea acestor preoți greci să fi constituit, fie originea demascării și denunțului făcut împotriva patriarhului lor latin, fie să fi contribuit doar la această acțiune subversivă.

Ascensiunea fulgerătoare a lui Paulos Palaiologos Tagaris, în Biserica Latină, se datorează nu numai talentului acestuia de intrigant notoriu, oportunist, canalie și infractor, ci și situației de conjunctură, creată prin revenirea Papei Grigore XI (1370-1378) de la Avignon, la Roma, în anul 1376/7, precum și prin izbucnirea Schismei Papale, în anul 1378, prin dublele alegeri pontificale, de la Roma și de la Avignon. La toate acestea, nu trebuie uitat nici eșecul încercării de unire bisericească, din anul 1367, respectiv 1369, cu un deceniu în urmă.

> **În anul 1367, Împăratul regent Ioan V Paleologul l-a delegat pe Împăratul demisionar, Ioan VI Kantakuzenos, devenit monahul Ioasaf Hristodolos, să trateze posibilitatea unei uniri bisericești, cu legatul Papei Urban V (1362-1370), de la Avignon/Roma. Mai târziu, în data de 21 octombrie 1369, Urban V l-a primit pe Împăratul Ioan V Paleologul la Roma, în Vatican, unde acesta rezida deja, din anul 1367. Împăratul Ioan V intenționa să treacă la catolicism, în schimbul ajutoarelor militare, pentru războiul împotriva turcilor. Nefiind însoțit de delegații din partea clerului ortodox, această unire era sortită eșecului.**

*

2. ***Numirea lui Paulos Palaiologos Tagaris în această funcție cheie*****, de Patriarh Latin de Constantinopol, devenit „al doilea**

Pentru textul online, vezi: https://www.persee.fr/doc/rebyz_0766-5598_1966_num_24_1_1373

[23] Ibidem, p. 229.

Papă", după Suveranul Pontif sau Patriarhul Romei Vechi, în contextul *Pentarhiei Latine* (Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim) privind relațiile Romei Vechi, cu Orientul, se explică din trei motive: răsplată, răzbunare și ignoranță.

1. *Răsplata*, în concepția Suveranului Pontif și a Curiei Romane, se explica prin aprecierea gestului de acceptare a credinței, ritului și rânduielilor canonice romano-catolice sau latine, numai că aceștia toți s-au înșelat asupra persoanei lui Paulos Palaiologos Tagaris.

2. *Răzbunarea* consta în reacția față de eșecul unirii bisericești cu Biserica Ortodoxă, din anii 1367 și 1369. Așa că, latinii prindeau în mrejele lor, pe care-l puteau!

3. *Ignoranța* consta în dezinteresul manifestat la Avignon și ulterior la Roma, față de Orientul Creștin și față de problemele, cu care se confrunta Biserica în acele părți, dominate de islam, de mameluci și de otomani. În occidentul creștin Biserica nu se confrunta cu iminența acestui pericol, deci îl subestima.

Pe tot parcursul vieții și activității lui Paulos Palaiologos Tagaris ne surprinde iuțeala și spontaneitatea luării de decizii, începând chiar din perioada adolescenței, căsătorit „din ascultare de părinți", la vârsta de c. 15 ani, rapida despărțire de soție, grabnica tundere în monahism, încă la vârsta de sub 20 de ani, rapiditatea cu care încheia prietenii și instabilitatea, adică nu rămânea mult timp în același loc etc.[24] A trecut însă și prin mari îndoieli sau situații de incertitudine, în care nu știa ce decizie ar fi mai bine de luat, cum a fost cazul și înainte de plecarea la Roma. În cele din urma, se decide să plece „nolens volens".

a. Hochmut und eitle Angabe / *mândria și lauda deșartă* le mărturisește însuși Paulos, ca fiind păcatele de care suferea: monah, ierodiacon, ieromonah, Exarh, Vicar sau Dikaio Patriarhal, Episcop titular, auto-intitulat Patriarh Grec de Ierusalim, Patriarh Latin de Constantinopol... [probabil degradat la statul de monah *de canon*, adică pedepsit?].

b. Arghirofilia, în relație cu simonia, era următorul păcat, care pusese stăpânire pe caracterul lui Paulos.

[24] Herbert HUNGER, *Die Generalbeichte eines byzantinischen Mönches im 14. Jahrhundert…*, Op. cit., p. 209.

c. Toate acestea determinau al treilea păcat de moarte al său: *ierosilia sau sacrilegiul*, comise prin hirotoniile necanonice și ilicite, pentru că – inițial – nu deținea treapta arhieriei și chiar după ce devenise Episcop titular de Täbris – nu avea acordul sinodal al patriarhului, pentru consacrările de episcopi, nici *delegare* – sau *litterae dimissoriae* – din partea unui episcop eparhiot, pentru cele de preoți și de diaconi.

d. *Norocul* este o altă caracteristică, de care a beneficiat Paulos – καιρός.

e. *Adaptabilitatea*, adică talentul sau puterea rapidă de adaptare, este de admirat la Paulos, în indiferent ce situație s-ar fi aflat.

Arghirofilia lui Paulos Palaiologos Tagaris a început printr-o formă banală, cu icoana lui „făcătoare de minuni", din tinerețe, din perioada de după despărțirea de soție, pentru a-și asigura existența, pare-se. Lăcomia după bani i s-a accentuat însă pe parcurs și el repeta mereu că acest păcat l-a determinat și să comită toate nelegiuirile, pe care le cunoaștem. În acest context este de menționat și repetarea deasă a cuvântului πλείω / *navighez*, plutesc, în decursul spovedaniei lui publice.[25]

*****

Un capitol foarte important și de durată, din viața și aventurile lui Paulos Palaiologos Tagaris este „perioada romană", care trebuie să fi început înainte de anul 1378/9, și s-a încheiat înainte de anul 1394.

Reședința Patriarhului Latin de Constantinopol, se pare că se menținuse la Negroponte/Eubea, ἡ Νεγροπόντε / ἡ Εὔβοια, o insulă în Grecia, încă din anul 1314. În acest an, Papa Clemente V (1305-1314), de la Avignon, a dispus transformarea reședinței Episcopiei Latine, de acolo, sufragană a Arhiepiscopiei de Athena, în reședință pentru Patriarhul Latin de Constantinopol.[26] Drumul său, de la Roma, la Negroponte, trecea prin Ancona, Αγκών, port italian, care comunica pe Marea Adriatică cu Balcanii, prin Spalato/Split, port în Dalmația (azi Croația). În Ancona, Paulos a zăbovit câteva săptămâni, unde a dăruit catedralei de acolo, mai multe moaște, pe care le-a legat de fundația indulgențelor, pentru pelerini, între care se număra și craniul Sf. Apostol Iacob al lui Alfeu. Documentul acestei fundații a lui Paulos Palaiologos

---

[25] Ibidem, p. 209.
[26] Ibidem, p. 210.

Tagaris se păstrează încă în Arhiva orășenească [vezi *Anexa documentară*]. Între aceste relicve se află și un „cui”, de la Sfânta Cruce a Lui Iisus Hristos. În primul document de donație, din Ancona, Paul menționa și „o legătură personală”, dintre el și Sf. Apostol Iacob cel Tânăr, în calitatea lui de *proin Patriarh al Ierusalimului*![27]

Între anii 1380-1384, Paulos Palaiologos Tagaris a rezidat în Negroponte, împreună cu fratele său de sânge Georgios Tagaris, care-l ajuta în administrația Patriarhatului. Comportamentul celor doi Tagaris față de preoții latini a fost mai mult decât abuziv și lipsit de cea mai vagă noțiune de respect, demnitate și iubire creștină, motiv pentru care aceștia s-au plâns Arhiepiscopului latin de Athena, care, la rândul său, l-a informat pe Papa Urban VI (1378-1389), privitor la adevăratul caracter al lui Paulos Palaiologos Tagaris și al fratelui acestuia, Georgios.

> Il prit effectivement possession du patriarcat et de ses biens, dans l’administration desquels il se servait entre autres d’un parent, Giorgios Tagaris. Il afferma certaines terres du patriarcat à un noble Vénitien, ser Giacomo Grimani de Crète, qui les tint de 1383 au moins à 1387, et se révéla fripon autant que le patriarche (Reg. 42). Sous la gestion de Paul les agents du patriarcat pressuraient entre autres le clergé grec de Négroponte, qui se défendit en faisant valoir auprès de la seigneurie de Venise un privilège concédé à eux par feu Nicolas, prédécesseur de Paul (Reg. 7 34 36). C’est peut-être Paul qui empiéta sur les droits de son voisin et subordonné, Antoine Ballester, archevêque d’Athènes, lequel invoqua, et obtint lui aussi, en date du 27 octobre, l’appui de Venise.
>
> Au cours de l’année 1384 les affaires tournèrent mal pour l’escroc. Quelqu’un le démasqua et le dénonça en cour de Rome. Ce fut peut-être Antoine Ballester. C’est à ce dernier en tout cas qu’Urban VI confia maintenant l’administration du patriarcat, avec le titre de vicaire du pape. Antoine Ballester prit possession avant la fin de l’année 1384, comme nous essayerons de montrer. Paul Tagaris n’attendit pas à Négropont qu’on le vint expulser et peut-être arrêter. Il transféra ailleurs le théâtre de ses opérations lucratives. En mai 1385 il était à Nicosie en Chypre, où, en qualité

---

[27] Vezi documentele din *Anexa* prezentei lucrări.

de patriarche, il couronna roi Jacques Ier de Lusignan, recevant en retour une forte somme d'argent.[28]

D. Finalul unei vieți plină de farse

În continuare, având și calitatea de „Legat Apostolic" distribuia și diferite beneficii eclesiastice, îndrăznind chiar să fondeze episcopii noi. Reîntors la Roma, a avut impresia că va recâștiga încrederea Papei Urban VI, însă s-a înșelat. Interogat și fiind dovedit de impostură, Paulos Palaiologos Tagaris a fost condamnat la închisoare. Murind Urban VI, în data de 15 octombrie 1389, urmașul său, Bonifaciu IX (1389-1404), în ziua încoronării sale, 3 noiembrie 1389, a grațiat toți condamnații. Aventurierul nostru Paulos Palaiologos Tagaris a fost eliberat, însă a trebuit să jure că nu va reîncepe acțiunile lui de borfaș calificat. El a avut grijă să se comporte de așa manieră, încât să nu mai calce din nou în străchini. Numai că viclenia atavică l-a împins din nou spre noi potlogării, pentru că gestul de „bună-purtare", n-a durat prea mult timp, vorba aceea: „Lupul își schimbă părul, dar năravul ba!". De data aceasta s-a antrenat în jocul de intrigă între cei doi papi, de la Roma și de la Avignon, antrenând cu metode draconice credibile de ambele părți, rivalitățile dintre Bonifacius IX și Clemente VII (1378-1394). Acest lucru l-a pus în practică, folosindu-se de relațiile stabilite cu Contele de Savoia, Amadeus VII (1383-1391), raliat de partea lui Clemente VII. Paulos s-a prezentat în fața Contelui Amadeus ca rudenie și susținător sau partizan al lui Clemente VII, care ar fi persecutat de Antipapa de la Roma, Bonifacius IX. În acest context, Amadeus VII l-a echipat, finanțat și pregătit pe *vântură-lume* Paulos Palaiologos Tagaris, pentru a călători la Avignon, unde a fost primit de Clemente VII. De la Avignon, Paulos și-a continuat deplasările dubioase la Paris, unde-l înșelase și pe Regele Charles VI (1380-1422) al Franței. În Paris, Paulos a vizitat renumita Mănăstire benedictină, l'Abbaye de Saint-Denys, Tot aici a înrolat doi călugări, care să-l însoțească în Orient, „... mais qu'il sema en route, emportant leurs bagages et les siens." Toate aceste evenimente s-au întâmplat între anii 1389-1394, pentru că în anul 1394, după ce, probabil

---

[28] **Raymond-J. LOENERTZ, *Cardinale Morosini et Paul Paléologue Tagaris, patriarches, et Antoine Ballester, vicaire du Papae...*, Op. cit., p. 229.**

a pierdut totul, fiind fugărit de peste tot, s-a înfățișat ca un vulpoi smerit în fața judecății Sinodului Endemic, sub protia Patriarhului Ecumenic Antonie IV (1389-1390 și 1391-1397).[29] Considerăm că Paulos Palaiologos Tagaris a uzat de toate posibilitățile, cunoștințele și metodele, pentru a se reabilita, dar i s-au închis toate ușile și i s-au încheiat toate drumurile, fiind peste tot cunoscut și urmărit, nu-i mai rămânea decât să încerce „mea culpa”, acolo, de unde a pornit și unde și-a început aventurile nelegiuite, în Constantinopol. Bietul Patriarh Ecumenic Antonie IV s-a trezit cu daraveră la ușă, fără să fi fost vinovat...!

1

2

1. La basilique-cathédrale de Saint-Denis, avându-și începuturile în secolul al IV-lea, printr-o capelă, deasupra mormântului Sf. Dionysios, portughez, misionar în Gallia și primul Episcop de Paris. Sf. Dionysios „Purtătorul de cap” Κεφαλοφόρος – pentru martirii decapitați – a fost trimis în jurul anilor 250 în misiune, în Gallia, de către Papa Fabianus (236-250), împreună cu alți șase episcopi. Ca Episcop de Paris, guvernatorul roman local a dispus arestarea și decapitarea Sf. Dionysios, în piața Montmartre sau „Colina Martirilor”, din Paris, conform legendei.[30]

---

[29] Ibidem, pp. 229-230.

[30] Friedrich Wilhelm Bautz: *Dionysius von Paris*. In: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* (BBKL). Band 1, Bautz, Hamm 1975. 2., unveränderte Auflage. Hamm 1990, Sp. 1325-1326. Luc Campana: *Die 14 Heiligen Nothelfer*. Herkunft und Verehrung – Konkurrenz zur Medizin – Leben und Legenden – Reichweite und Bildnisse. Lauerz: Theresia-Verlag, 2009.

Abația Benedictină de Saint-Denis, din nordul Parisului, a fost fondată în anul 624, de către Dagobert I *Subrege* de Austrasia, în partea de nord-est a Regatului Merovingian (estul Franței, vestul Germaniei, Belgiei și Olandei, cu capitala la Metz sau Reims) [623-629] și *Rege* al Franței (629-639), devenită necropola regilor Franței (sec. VII-1830), începând cu Dagobert I, până la Ludovic XVIII (1814-1824). Actuala Basilică gotică – fostă biserică a mănăstirii – a început să fie construită în anul 1140, în timpul Abatelui Suger. Din anul 1966 Basilica a devenit Catedrala canonică a Episcopiei Latine de Saint-Denis.[31]

2. Prea Sfânta Treime, Basilica-Catedrală de Saint-Denis, Paris, detaliu al arhivoltelor portalului central, datând de prin 1150/1840. Arhivolta este un detaliu de arhitectură, cu decorații de sculptură și așezat într-o arcadă, deasupra unui portal, situat în exterior, adică la intrări, de unde devine vizibil. Arhivolta are o funcție statică și un caracter decorativ, element care apare în arhitectura romanică, gotică și renascentistă. Arhivolta accentuează valoarea spațială a arcului, reluând și decorațiunile de pe frize, cornișe, piloni, antablament etc., realizate din muluri sau teracotă. În arhitectura romanică, arhivolta are formă de buiandrug.[32] Această reprezentare a Sfintei Treimi, sculptură în piatră, prezintă note paralele cu motivul „reprezentării gotice a Sfintei Treimi, antropomorfică, în linie verticală: Dumnezeu Tatăl îl ține în mâini pe Dumnezeu Fiul, Iisus Hristos, răstignit și Sfântul Duh, în chip de porumbel, fie deasupra creștetului Lui Dumnezeu Tatăl, fie sub Dumnezeu Fiul, fie la mijloc.

În cazul reprezentării de la Saint-Denis, tot ca motiv gotic, Dumnezeu Tatăl, în bust, ține Mielul în brațe (Iisus Hristos, a doua persoană a Sfintei Treimi, Dumnezeu Fiul), iar deasupra creștetului Lui Dumnezeu Tatăl, tot în linie verticală, Dumnezeu Duhul Sfânt, în chip de porumbel.

Die hl. Dreifaltigkeit, Detail der Archivolten des Mittelportales, um 1150/1840
Luat din: https://de.wikipedia.org/wiki/Kathedrale_von_Saint-Denis

*

[31] Andreas Speer: *Abt Sugers Schriften zur fränkischen Königsabtei Saint-Denis.* In: Abt Suger von Saint-Denis: *Ausgewählte Schriften. (Ordinatio, De consecratione, De administratione).* Herausgegeben von Andreas Speer und Günther Binding unter Mitarbeit von Gabriele Annas, Susanne Linscheid-Burdich und Martin Pickavé. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 2000, S. 13-66.

Gudrun Gersmann: *Saint-Denis und der Totenkult der Restauration*. Von der Rückeroberung eines königlichen Erinnerungsortes. In: Eva Dewes, Sandra Duhem (Hrsg.): *Kulturelles Gedächtnis und interkulturelle Rezeption im europäischen Kontext* (= Vice Versa. Band 1). Akademie Verlag, Berlin 2006, S. 139-158.

[32] Academia Republicii Populare Romîne: *Dicționar Enciclopedic Romîn*, vol. I (A-C), Editura Politică, București, 1962, p. 189.

Anat Tcherikover, «Romanesque sculpted archivolts in western France: forms and techniques», în *Arte medievale*, vol. 3, n° 1, 1989, pp. 49-75.

Roger Sherman Loomis, «The story of the Modena archivolt and its mythological roots», în *Romanic Review*, vol. 15, n° 3-4, iulie-decembrie 1924.

Paul Vitry, Gaston Brière, *L'église abbatiale de Saint-Denis et ses tombeaux*. Lutetiae: Longuet, 1908.

Dom Michel Félibien, *Histoire de l'Abbaye royale de Saint-Denis*, Paris, 1706 (contient la liste complète des abbés de Saint-Denis).

E. Implicarea lui Perdikes, notarul sinodal?

Finalul acestui comentariu îl dedicăm *Notarului* Sinodului Endemic, al cărui nume ni s-a transmis, fiind vorba de Perdikes. Este imposibil de verificat, în ce măsură au fost întreprinse modificări sau omisiuni, în protocolul sinodal, privitor la textul *spovedaniei generale* a lui Paulos Palaiologos Tagaris. Se presupune că ar fi avut loc o discuție între cei doi, pentru a se pune de acord, din punct de vedere tehnic, cum, ce și cât se spune în timpul ședinței sinodale, pentru a se putea nota integral sau stenografia desfășurarea acesteia. Se pune întrebarea, dacă Perdikes putea să scrie direct acest text sofisticat din punct de vedere retoric sau l-a scris ulterior, dintr-o versiune stenografiată? Se includ aici, în stilul de formulare a textului, și cele trei intenții declarate de Paulos, privind greșelile parțiale comise de acesta. 1. După prima revenire din Palestina, Paulos declara că nu mai dorește să-și facă niciun plan lipsit de moralitate, chiar dacă el atunci nu era dominat de intenții rele. 2. Rătăcind din nou prin Orient, el chiar se gândea la niște acțiuni caritative, cu banii adunați în mod necinstit – trădează mijlocul textului spovedaniei. Numai că aceste intenții dispar, în momentul în care i se comunica posibilitatea hirotonirii ca Episcop titular de Täbris. 3. Ultima intenție pozitivă se referă la declarația fariseică, privitoare la faptul că n-a comis păcatul curviei și al vrăjitoriei. Mare lucru, dacă nu, în viclenia cu care natura l-a înzestrat pe Paulos Palaiologos Tagaris, acesta să nu fi făcut și cu notarul Perdikes un *aranjament*, privitor la ce, cât și cum să scrie în protocolul sinodal al spovedaniei lui generale.[33] „Un officier du patriarcat, Perdikès, mit par écrit sa confession, qui fut inséré dans le registre patriarcal et qui s'est ainsi conservé en partie, car le texte est incomplet de la fin (Reg. 43)."[34]

Nu știm ce s-a întâmplat cu Paulos Palaiologos Tagaris, după această „spovedanie publică", asimilată unui *proces-canonic*, pentru că lipsește partea finală a documentului, care fie s-a pierdut, fie a fost distrusă, fie că n-a fost scrisă, ca, în mod preventiv, să dispară ca formă, mărturie și caz *precedent* de *procedere*! Fiind totuși la o vârstă înaintată de c. 70 de ani sau peste, considerăm că a fost caterisit și redus la statutul de monah,

---

[33] Herbert HUNGER, *Die Generalbeichte eines byzantinischen Mönches im 14. Jahrhundert…*, Op. cit., pp. 210-211.

[34] Raymond-J. LOENERTZ, *Cardinale Morosini et Paul Paléologue Tagaris, patriarches, et Antoine Ballester, vicaire du Papae...*, Op. cit., p. 230.

fiind apoi trimis de canon la o mănăstire; fie a fost primit pentru îngrijire de către membrii familiei Tagaris, din Constantinopol, care mai erau în viață; fie a fost alungat de peste tot, trăind singuratic, din ce mai apucase să economisească, după încheierea tuturor aventurilor comise. Dumnezeu să-L † ierte pentru toate păcatele comise, iar noi să învățăm din această poveste, să nu comitem astfel de fapte, în loc să aruncăm cu piatra...! (In. 8,7).

****

Într-un mod similar își închipuia și Jean Darrouzès pedeapsa care trebuie să i se fi aplicat lui Paulos Palaiologos Tagaris, cf. *Regestului Patriarhal*, nr. 2974, de la finea anului 1394, *Critique*. – 2. La peine imposée à Tagaris consista certainement dans une réclusion monastique; le titre du registre lui conserve le nom de moine, sans restriction; il fut au moins déchu de tout degré du sacerdoce, peut-être excommunié. Les dégats qu'il avait causé dans la hiérarchie devaient être réparés depuis longtemps. /

2. Pedeapsa aplicată lui Tagaris a constat cu siguranță în izolare mănăstirească [*de canon*, n.n.]; titlul registrului păstrează numele de călugăr, fără restricții; a fost cel puțin lipsit de toate treptele Tainei Preoției, poate chiar excomunicat. Prejudiciile pe care le-a provocat în ierarhie trebuiau reparate deja, de multă vreme.[35]

---

[35] ***LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. VI, Le Régestes de 1377 à 1410…, Op. cit., pp. 243-245, în cazul nostru, p. 245.**

♚♚♚♚♚

c. Contextul istoriei bisericești,
din secolul al XIV-lea

♚

1. Sinodul *isihast*, ἡσυχασμός,
de la Constantinopol, din anul 1351,
precedat de *primul Sinod isihast*, din iunie și iulie 1341,
și de cele din anii 1341, 1345, 1347.
Adnotări adiacente privind un comentariu nonconformist Isihasmul, ο Ἡσυχασμός, Hesychasmus (lat.)

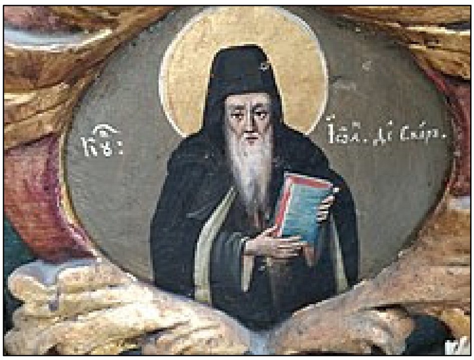
Însemnând tăcere, liniște, ἡ ἡσυχία și concentrare interioară sau biruința omului asupra patimilor sale, isihasmul este o mișcare spirituală panortodoxă, care a pornit de la Sf. Munte Athos, din Mănăstirea Marea Lavră, fundația Sf. Atanasie Atonitul din Trapezunt, ο Ἅγιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης στην Τραπεζούντα (c. 920 – c. 1003). Călugării de la Athos, ca de prin toate mănăstirile ortodoxe, trăiau ἐν ἡσυχία, *în tăcere*, de unde a evoluat și numele curentului *isihasm*.[1] Cercetările mai atente duc însă la concluzia unor precursori ai isihasmului, mult mai vechi decât mișcarea de la Athos, începută de Sf. Atanasie Atonitul. Înaintemergătorii isihasmului pot fi socotiți deja părinții deșertului egiptean. Termenul „isihasm" este cunoscut încă din secolul al IV-lea și apare la capadocieni și la Sf. Ioan Gură de Aur. Evagrie Ponticul (†399), poate fi și el numărat

[1] Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE și Prof. Ecaterina BRANIȘTE, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase...*, Op. cit., p. 345. Pentru „antimis", vezi pp. 224-225.

printre înaintemergătorii isihasmului. La fel și Diadoh al Foticeei (†486), ca să nu mai amintim de Sf. Ioan Scărarul (î.579-c.649), cu opera sa *Scara*, Scala paradisi, Κλίμακα του Ιωάννου.[2]

Rugăciunea Lui Iisus este o îmbinare din *Flp. 2, 6-11* cu invocația vameșului, *Lc. 18, 13*:

Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησόν με τον αμαρτωλό!;
Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu miluiește-mă pe mine păcătosul!;
Domine Jesu Christe, Filii Dei, miserere mei peccatoris!;
Го́споди, Иису́се Христе́, Сы́не Бо́жий, поми́луй мя́ гре́шнаго (rus.).

1

2

1. Sf. Ioan Scărarul, pe iconostasul Catedralei din Blaj, c. 1765. Luat din: Cornel TATAI-BALTĂ și Ioan FĂRCAȘ, *Iconostasul Catedralei greco-catolice „Sfânta Treime” din Blaj* (Sec. XVIII)… Op. cit., p. 175.

Luat din: https://de.wikipedia.org/wiki/Katharinenkloster_(Sinai)

---

2 π. Ευαγγέλου Κ. Πριγκιπάκη, *Νηστεία και Πνευματική Ζωή*. Η συμβολή της Νηστείας στην καλλιέργεια της Πνευματικής Ζωής κατά τον Όσιο Ιωάννη της Κλίμακος, Ρέθυμνο 2002, σσ. 24 (όπου και περισσότερη βιβλιογραφία).

Matthäus Rader (Hg.): Του εν αγιοις πατρος ημων Ιωαννου Σχωλαστικου, του ηγουμενου του αγιου ορους Σινα, απαντα / Sancti Patris Nostri Ioannis Scholastici abbatis montis Sina, qui vulgò Climacus appelatur, opera omnia. Sumptibus Sébastien Cramoisy, Lutetiae Parisiorvm 1633.

Jacques-Paul Migne (Hg.): Του εν αγιοις πατρος ημων Ιωαννου Σχωλαστικου, του ηγουμενου του αγιου ορουσ Σινα, απαντα / Sancti Patris Nostri Joannis Scholastici, vulgo Climaci, abbatis montis Sina, opera omnia. Patrologiae cursus completus […], series graeca 88.

Patrologia cursus completus […] omnium SS. patrum, doctorum scriptorumque ecclesiasticorum sive Latinorum, sive Graecorum; Nachdruck-Bände verlegt im Brepols-Verlag, Turnhout (Belgien)

Sf. Ioan Scărarul este pomenit pe data de 30 martie, cu slujbă și sinaxar. Lucrarea lui „Scara dumnezeiescului urcuș” este concepută pe 30 de trepte ([fuștei], capitole) și se află în volumul IX, din Filocalia Românească, alături de Ava Dorotei. Tratatul de spiritualitate *Scara raiului*, a fost alcătuit la rugămintea egumenului Ioan, al Mănăstirii Rait, din Sinai, aflată în apropierea Mănăstirii Sf. Ecaterina.

2. Scara Raiului, de Ioan Klimax (Scărarul), icoană din a doua jumătate a sec. XII, de la Mănăstirea Sf. Ecaterina din Sinai.

Vezi: Kurt WEITZMANN: *Zur Kunst des Katharinenklosters*. In: John GALEY, Kurt WEITZMANN: *Das Katharinenkloster auf dem Sinai*, Stuttgart 1990, S. 81-96, hier S. 93 și il. nr. 117.
Vezi și: https://de.wikipedia.org/wiki/Katharinenkloster_(Sinai)

*

În Biserica Ortodoxă Rusă, isihasmul, ὁ Ησυχασμός a fost reprezentat de către Sf. Nillus Sorenus (1433-1508), hegumenus Sorensis Monasterii, prăznuit cu slujbă și sinaxar pe 7 mai.[3]

În continuare vom prezenta aspecte legate de tezele isihaste și antiisihaste și de sinoadele legate de aceste probleme, 1341, 1345, 1347 1351...

Primul Sinod isihast, din iunie și iulie 1341

Biserica ortodoxă consideră Sinodul din anul 1341, ca fiind al IX-lea Sinod Ecumenic.[4] Al VIII-lea Sinod Ecumenic, Biserica Ortodoxă îl consideră pe cel prezidat de Patriarhul Ecumenic Fotie I cel Mare (858-867 și 877-886), din anul 879, numit și *Sinodul fotian*. În schimb, Biserica

---

3 Vezi: Ioannis MARTINOV, *Annus ecclesiasticus Graeco-Slavicus*, Bruxellis, 1863, 124 și Textus apud Google Books [Réimpression anastatique de l’édition de 1863, Bruxelles 4, Société des Bollandistes, 1963].
Hesychasmus (Graece ἡσυχασμός, ab ἡσυχία 'quies') est mystica precationis contemplativae traditio Christiana, in Ecclesia Orthodoxa circa saeculum IV orta, saeculoque XIV a monachis Athonis montis exculta.
Luat din: https://la.wikipedia.org/wiki/Hesychasmus

4 *Istorie Bisericească Universală* (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. II (1054-1982), București, 1993. Ediția 1993 a fost îngrijită de Pr. Prof. Viorel IONIȚĂ. Vezi pp. 63-67, cu bibliografia sistematică, pp. 67-70.
Pentru Sinodul al VIII-lea Ecumenic, din anii 869-870, vezi vol. I din: *Istorie Bisericească Universală* (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, p. 349.
Josef WOHLMUTH, *Conciliorum Oecumenicorum Decreta* [Dekrete der ökumenischen Konzilien], Band I, Konzilien des ersten Jahrtausend, vom Konzil von Nizäa (325) bis zum vierten Konzil von Konstantinopel (869-870)..., von..., 3. Durchgesehene Auflage, 2002, Ferdinand Schöningh, Paderborn, München, Wien, Zürich, pp. 157-186.
Papal Encyclicals online, *Fourth Council of Constantinople: 869-870*, Council Fathers – 869-870 A.D., în: https://www.papalencyclicals.net/

Latină sau Catolică declară Sinodul al VI-lea de la Constantinopol, din anii 869-870, ca fiind al VIII-lea Sinod ecumenic. Acest Sinod se mai numește și *Sinodul Ignațian*, pentru că a fost convocat și prezidat de Patriarhul Ecumenic Ignatie I cel Mare (847-858 și 867-877), având loc între 5 oct. 869 – 28 febr. 870, cu 12, ulterior cu 103 episcopi participanți la sesiunile sinodale, cu 27 de *canoane latine* și 14 canoane *grecești și latine*.

În cele ce urmează menționăm nouă sinoade ținute în Constantinopol, dintre care, *patru* sunt recunoscute de către Biserica Ortodoxă ca *ecumenice*, iar de către Biserica Latină sunt recunoscute cinci, ca ecumenice. În realitate, la Constantinopol s-au ținut mult mai multe sinoade importante:[5]

I, Primul Sinod de la Constantinopol, din anul 381, cu 150 de episcopi participanți [*al doilea Ecumenic*];

II. Al doilea Sinod de la Constantinopol, din anul 553, cu 165 de episcopi participanți, dintre care numai 8 au fost latini [*al cincilea ecumenic*];

III. Al treilea Sinod de la Constantinopol, din anul 680-681, cu 174 de episcopi participanți [*al șaselea ecumenic*];

IV. Al patrulea Sinod de la Constantinopol, din anul 691-692, c. 240 episcopi participanți [*Sinodul quinisext* sau al cinci-șaselea ecumenic];

V. Al cincilea Sinod de la Constantinopol (*recte*, în palatul imperial din *Hieria*, Ἱερεῖα sau Ἡραῖον /Calcedon/ azi Fenerbahçe, Kadıköy, Turcia), din anul 754, iconoclast, considerat atunci „al șaptelea ecumenic, cu 338 episcopi prezenți”;

VI. Al șaselea Sinod de la Constantinopol, din anii 869-870, este considerat de *Biserica Latină, ca al VIII-lea Ecumenic*;

VII. Al șaptelea Sinod de la Constantinopol, din anul 879, considerat de *Biserica Ortodoxă, ca fiind al VIII-lea Sinod Ecumenic*;

VIII. Al optulea Sinod de la Constantinopol, din anul 1341 și *primul isihast*, este considerat de Biserica Ortodoxă, *al nouălea Sinod Ecumenic*;

IX. Al nouălea Sinod de la Constantinopol, din anul 1351 și *al doilea isihast*;

---

5 *Konzile von Konstantinopel*: https://www.heiligenlexikon.de/Glossar/Konzile_von_Konstantinopel.html#google_vignette

Giuseppe ALBERIGO (Hrsg.): *Geschichte der Konzilien vom Nicaenum bis zum Vaticanum II*. Patmos, Düsseldorf 1993, Fourier Verlag Wiesbaden, 482 p.

Vittorio PERI: *Il numero dei concili ecumenici nella tradizione cattolica moderna*. In: *Aevum*. Band 37, 1963, S. 430-501.

Dietmar W. WINKLER: *Zur Rezeption 'Ökumenischer Konzilien' am Beispiel der persischen und armenischen Kirche*, in: Christian Hornung, Andreas Merkt, Andreas Weckwerth (Hrsg.), *Bischöfe zwischen Autarkie und Kollegialität. Variationen eines Spannungsverhältnisses*, Quaestiones disputatae, 301, Herder, Freiburg/Basel/Wien 2019, 129-157.

***The Seven Ecumenical Councils of the Undivided Church. Their Canons and Dogmatic Decrees […]* (= *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church 2nd ser.* Band 14). Oxford, New York 1900 (archive. org [abgerufen am 10. Mai 2022]).**

Să urmărim lista teologilor și a învățaților bizantini ai secolului al XIV-lea, implicați mai mult sau mai puțin în mișcarea isihastă:[6]

1. *Nichifor fiul lui Calist*, Nicephorus Callistus Xanthopulus, Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος (c.1256-1335), *Ecclesiastica Historia*, Εκκλησιαστική Ιστορία, în 23 de cărți, până la anul 610, pentru primele patru secole sprijinindu-se pe istoricii Eusebiu de Caesareea, Socrate Scolastikos, Sozomenos, Theodoret Episcop de Cyr (393-457), Evagrios Scholastikos (536-c.600). A fost ultimul mare istoric bisericesc bizantin.[7]

2. *Canonistul Matei Vlastares*, Ματθαίος Βλαστάρις (1290-1360), ieromonah al Mănăstirii Kyr-Isaak, din Thesalonic, numită mai târziu Mănăstirea Peribleptos, canonist și autorul unui poem, privind *oficiile* și *titlurile* bizantine, un rezumat al retoricii, autor al unor tratate teologice, împotriva Bisericii Latine, a azimilor, a evreilor și a palamitismului. Matei Vlastares a mai scris despre Harul Divin, o epistolă către Constantin II Lusignan, despre Duhul Sfânt, dar și imne și epigrame liturgice. Lucrarea sa principală este *Sintagma alphabeticum*, Σύνταγμα κατὰ στοιχεῖον..., în 24 de cărți, din anul 1335.

Acest cod de legi a fost tradus în slavonă și copiat, din porunca Țarului Stefan Uroš IV. Dušan al Serbiei cel Mare (1331-1355, din 1346 Împărat), în anul 6857/1349, sub titlul *Dušanov zakonik*, Душанов законик, în 135 paragrafe, articole, legi sau canoane, prelucrat în continuare, devenind *Nomocanonul lui Sava al Serbiei*.[8] **Date fiind bunele relații dintre Stefan Uroš IV. Dušan și Țarul Ioan Alexandru al Bulgariei (1331-1371) și slavona, ca limbă comună de cancelarie, Zaconiconul sârb, putea fi folosit și în imperiul vecin, bulgar.**

Un secol mai târziu, în anii 1451-1452, grămăticul Dragomir, la Târgoviște copiase din porunca lui Vladislav II Voievod (1447-1456),

---

6 Preluat după Profesor Evsevie POPOVICĬŬ, *Istoria Bisericéascâ...*, Op. cit., vol. II, București, 1054-1900, 1901, pp. 139-140.

7 Compară cu Albrecht Berger (Hrsg.): *Nicephori Callisti Xanthopuli Historia Ecclesiastica*. Band 1. Wien 2022, p. 23 și 31.

8 Predrag Jeremić (Hrsg.), *100 najznamenitijih Srba*, Beograd: Princip [u. a.] 2001, S. 41ff., zusammengefasst dargestellt bei: Wolf Oschlies, Mutter Theresa. *Die Jugend in Skopje*. Klagenfurt: Wieser, 2009, S. 62.

Golijan, Dragan, and Vladan Stanković. „Dušan's Code-The Act Constitutional Nature And Foundation Of The Serbian State." International Journal of Economics & Law 13 (2015): 30-34.

Miletić, Branko A. (2019). „Saint Sava Law (Nomocanon of Saint Sava) and Law of Stefan Dušan (Dušan's Code): Sources of law in medieval Serbia". Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini. 49 (2): 155-174.

codul de legi *Zaconiconul*, după Sintagma lui Matei Vlastares, dar în limba slavonă. Lucrarea constituie cel mai vechi manuscris de pravilă, în limba slavonă, copiat în Țara Românească. Mai târziu, vor apărea copii ale acestui cod de legi sau Nomocanon, și în Moldova, în 1474, la Mănăstirea Neamț și alta la Iași, din anul 1495, copiat de grămăticul Damian. Ivan cel Groaznic (1533-1584) îi va cere Domnitorului Alexandru Lăpușneanul o copie a Zaconiconului.[9] Din punct de vedere al preocupărilor de drept bisericesc, Matei Vlastares, trebuie prezentat și apreciat în paralelă cu Teodor Balsamon, Θεόδωρος Βαλσαμῶν (c.1130/40-d.1195), Patriarhul Antiohiei (1185/90-d.1195), care a trăit cu aproape două secole în urmă. Contemporan cu Balsamon au mai fost și canoniștii Ioan Zonara și Alexiu Aristenos (sec. XII).

3. Ieromonahul grec din Calabria, *Varlaam*, Βαρλαὰμ Καλαβρός (1290-1348), unionist convins, mort în data de 1 iunie 1348, în Avignon, dascălul de limba greacă a lui Petrarca și al lui Dante Alighieri. Om de o cultură impresionantă, Varlaam era implicat în politica unionistă a papilor de la Avignon și a împăraților bizantini, cu studii temeinice de limbi greacă și latină, de filosofie platonică și aristotelică, precum și a curentelor de scolastică (Thomas de Aquino, Ioan Duns Scotus etc. Pentru aprofundarea studiilor, s-a stabilit în Etolia, Αἰτωλία și Thesalonic, Θεσσαλονίκη. De la Thesalonic, Varlaam ajunsese la Constantinopol, unde începuse să-l conteste pe învățatul Nikephoros Gregoras, Νικηφόρος Γρηγοράς (c.1295-1359/61. Faima de învățat i-a ajuns Împăratul Andronic III la ureche, care l-a delegat apoi să negocieze Unirea Bisericii Ortodoxe, cu catolicii, prin intermediul legaților papali, ai lui Ioan XXII (1316-1334) și ai lui Benedict XII (1334-1342), de la Avignon, în anii 1334-1335. La început, Varlaam a fost un aprig polemist contra latinilor, însă mijlocirile întreprinse de el, privind Unirea bisericească, din anul 1339, când Andronic III a trimis o delegație la Avignon au eșuat, după care, intrat deja în dispute cu monahii din Muntele Athos, de prin anuii 1336, în problema isihastă. Așa a ajuns să

---

[9] Alexandru Ioan Cuza a argumentat declararea unilaterală a autocefaliei Bisericii Ortodoxe din România, pe baza codului lui Matei Vlastares, Σύνταγμα κατὰ στοιχεῖον.. Vezi: Jivko PANEV, *La réception du Syntagma de Matthieu Blastarès en Serbie*, în *Études balkaniques*, [En ligne], 10, 2003, mis en ligne le 08 avril 2009, Consultéle 13 décembre 2009, URL: http://etudesbalkaniques. revues.org/index309.html
În anul 1901, Savantul rus Beneševič a găsit în Biblioteca Sinodală, din Moscova, manuscrisul nr. 302, al Sintagmei lui Matei Vlastares, datând din a doua jumătate a secolului al XIV-lea. Din descrierea care i s-a făcut reiese că a fost bulgar și că ignore regulile de ortografie, atribuite Patriarhului Eftimie de Târnovo (1375-1393, †1402).

fie condamnat de Sinodul Isihast, din 10 iunie 1341, de la Constantinopol. Cu acest prilej, a trebuit să-și retracteze ideile față de doctrina palamită, gest după care, scârbit fiind, a părăsit Constantinopolul, și ajungând din nou în apus, a trecut la ritul latin. Așa se face că Varlaam a devenit Episcop Latin de Gerace, oraș situat în vîrful talpei Calabriei, din cizma italiană, numit fiind de Papa Clemente VI (1342-1352) în anul 1342.[10] În problema dialogului unionist, trebuie spus că Varlaam avea o atitudine ambiguă, în sensul că prin lucrările sale el lăuda Biserica Catolică, dar, în același timp, o și critica și ataca. De pildă, popularizarea legendei, privind *Papesa Iohana* s-a făcut prin scrierile lui Varlaam de Calabria. Așa că, mai degrabă el a devenit „un catolic la grămadă”, decât unul din convingere, fapt explicabil datorită vastelor sale cunoştinţe, care totuși nu l-au ajutat să urce în piramida Bisericii Ortodoxe, nici să prindă rădăcini în Constantinopol.

4. *Manuel Calecas*, Μανουὴλ Καλήκας, (1360-1410), nepot al Patriarhului Ecumenic Ioan XIV Kalekas, Ἰωάννης Καλέκας (1334-1347), a fost un antipalamit, la fel ca și unchiul său, devenit călugăr dominican, pare-se. Lucrările sale marchează o adoptare a doctrinei catolice.[11] De fapt el a și trecut la ritul latin, de partea catolicilor din zonă, bine știind că de prin anul 1314, reședința Patriarhului latin de Constantinopol se afla la Negroponte, pe insula grecească Euboia.

Manuelis Calecae ... *Contra Graecorum errores, libri quatuor*, olim Latinè versi, ab Ambrosio Camaldulensi nunc ... in lucem prolati, et notis illustrati à Petro Steuartio (apud A. Angermarium, 1608); *Libri IV adversus errores Graecorum de Processione Spiritus Sancti*.

De Essentia et Operatione Dei / Περὶ οὐσίας καὶ ἐνεργείας.

Manuelis Calecae ... *opera omnia*. Accedunt Joannis Cyparissiotae, Matthaei Cantacuzeni, scripta theologica et exegetica, accurante J.-P. Migne (1866).

De Fide deque Principiis Catholicae Fidei / Περὶ πίστεως καὶ περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς καθολικῆς πίστεως.

---

[10] **Friedrich Wilhelm Bautz: *Barlaam von Kalabrien*. In: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* (BBKL). Band 1, Bautz, Hamm 1975. 2., unveränderte Auflage. Hamm 1990, Sp. 373.**
Antonis Fyrigos: *Barlaam v. Kalabrien*. In: Walter Kasper (Hrsg.): *Lexikon für Theologie und Kirche*. 3. Auflage. Band 2. Herder, Freiburg im Breisgau 1994, Sp. 6-7.
Karl von Jan: *Barlaam* 2. In: *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft* (RE). Band III,1, Stuttgart 1897, Sp. 23 f.

[11] **Calecas, Manuel a: William Smith (editor), *A Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*. Vol. I. Boston: Little, Brown & Comp., 1867, p. 562.**

5. *Grigore Palama*, Γρηγόριος Παλαμάς, (1296-1359), Arhiepiscop de Thesalonic (1347-1359), pomenit cu slujbă și sinaxar pe 14 noiembrie. Tezele fundamentale ale Palamitismului sunt formulate în șase definiții ale *Sinodului Isihast*, din anul 1351. Sf. Grigore Palama s-a implicat în disputele isihaste, la cererea călugărilor, însă n-a participat la sinoadele isihaste, din anul 1341, 1345, 1347, 1351.

6. Nil Cabasila, Νεῖλος Καβάσιλας (c.1285-1363), unchiul dinspre mamă al lui Nicolae Cabasila și urmașul în scaunul Tesalonicului al Sf. Grigore Palama, mort înainte de a-și ocupa scaunul arhiepiscopal, pentru care a fost ales în anul 1361.

Lucrarea lui principală este „Împotriva Latinilor, privitor la purcederea Sfântului Duh"/Περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως κατὰ Λατίνων, în cinci discursuri, devenită lucrare de referință, privind poziția Bisericii Ortodoxe în problema Filioque. Mai răspunde și unor argumente, dezvoltate de Toma de Aquino, în cele două *Sume*, precum și în pamfletul *De rationibus fidei contra Saracenos, Græcos et Armenos ad cantorem* / Despre argumentele credinței împotriva saracenilor, grecilor și armenilor către cantorul antiohian; texte traduse în greacă de către [7] *Demetrios Kydones* Δημήτριος Κυδώνης (1324-1397), teolog și ministru, sub trei împărați: Ioan VI Kantakuzenos, Ioan V Paleologul, Manuel II Paleologul. Lui Demetrios Kydones i se datorează și o respingere a coranului, cu referință la traducerea în grecește a lucrării *Confutatio Alcorani*, de Ricoldus de Montecrucis, precum și acea privitoare la *Primatul Papal* [PG 149; 699-730]

8. *Nikolaos Kabasilas*, Νικόλαος Καβάσιλας (c.1319-d.1391/2), preot și nepotul lui Nil Cabasila, a fost apoi canonizat Sfânt, în anul 1984, prăznuit fiind pe 20 iunie. Scrierile sale sunt păstrate în Biblioteca Vaticanului și a Sfântului Mormânt, din Ierusalim. A studiat la Constantinopol (1340-1350) și a trăit o vreme la Athos, pe lângă Sf. Grigore Palama, de la care a deprins învățătura isihastă, mai târziu implicându-se în politică, precum și în problemele de economie și justiție socială. În același timp a dezvoltat o bogată operă literară.

Opera principală a lui Nicolae Cabasila este *Viața în Hristos* – Περι της εν Χριστω ζωης (editată de W. Gass, 1849), în care insistă aspra celor trei Taine ale inițierii, initiatio Christi: Botezul, Mirungerea și Euharistia. La aceasta, mai adăugăm *Tâlcuirea Dumnezieștii Liturghii* / Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας. Cabasila este considerat a fi un „umanist isihast".

9. *Maximus Plannudes*, Μάξιμος Πλανούδης (c.1255-1330), călugăr scriitor și teolog bizantin, sub împărații Mihail VIII și Andronic II. A tradus din latină în greacă lucrări ale clasicilor Cicero, Boetius și Ovidiu.

*****

Mystica precationis – misterul rugăciunii – determină ἡ ἡσυχία – *liniște*, *odihnă* – prin tradiția *rugăciunii contemplative*, în formă scurtă, repetată într-o anumită poziție de șezut a corpului, cu un ritm specific de respirație și cu privirea aplecată și fixată înspre regiunea ombilicară sau a buricului [umbilicus/ομφαλός], de unde și porecla de *buricari*, pentru isihaști. Forma de rugăciune care s-a încetățenit este „Rugăciunea Lui Iisus”.

Sinodul din anul 1341 s-a încheiat cu condamnarea și anatematizarea lui Varlaam de Calabria, în data de 27 mai, care a fost obligat să-și retracteze tezele antiisihaste, după care s-a întors în Italia, trecând la ritul latin, iar în anul 1342 a devenit Episcop de Gerace. Între altele, Varlaam îi acuza pe isihaști că ar fi mesalianiști (sec. IV), οι μεσσαλιανοί sau evhiți, οι ευχύτες (350-900).[12]

Sinodul isihast, din iunie 1341, marca într-o primă fază victoria lui Grigore Palama și a adepților lui, împotriva lui Varlaam de Calabria și a insistențelor acestuia.

Sinodul a dus, așadar, nu numai la multe alte dispute ulterioare, dar a marcat și degradarea prieteniei dintre Sfântul Grigore Palama și Achindin [de la ἀ-κίνδυνος – fără pericol]. Știm cine a fost Grigore Palama, acum să vedem cine a fost Achindin, mai exact Grigore Akindynos, Γρηγόριος Ἀκίνδυνος (c.1300-1348), teolog ortodox, bulgar de origine, născut la Prilep, Прилеп, τό Πρίλεπ, în Nord Macedonia, în

---

[12] Pentru prima oară, secta mesalienilor a fost condamnată la Sinodul local, de la Sida, în Pamfilia, prezidat de Sf. Amfilohia Episcopul de Iconiu, în anul 390, apoi de Sinodul III Ecumenic, din anul 431.

Antoine Guillaumont, art. „Messaliens”, în: *Dictionnaire de Spiritualité*, Tome X, Beauchesne, Paris, 1980, col. 1074.

„Conducătorii acestei erezii au fost Dadoes, Sava, Adelfios, Herma și alții” – Teodoret al Cirului, *Hist. Eccl.* IV, 11, 2, trad. rom. V. Sibiescu, Coll. PSB 44, E.I.B.M.B.O.R., București, 1995, p.166.

„În 431, la sinodul ecumenic de la Efes, în a VII-a sesiune, la intervenția lui Valeriu de Iconiu, și a lui Amfilohie de Sida, părinții au luat în discuție cazul mesalienilor. Sinodul a dat ca urmare a acestui fapt Hotărârea împotriva impioșilor mesalieni sau euhiți, care prevedea, în cazul nelepădării învățăturilor, pedepse disciplinare aspre: „dar dacă stăruie în aceasta și nu le anatemizează, preoții, diaconii, și cei care au o treaptă în Biserică să cadă și din cler și din treaptă și din comuniune, iar laicii să fie anatemizați.” Arhid. Ioan Ică jr., *Sinodiconul Ortodoxiei*, Editura Deisis, Sibiu.” – apud Ionuț Mavrichi, Erezia mesaliană și combaterea acesteia de către Diadoh al Foticeei și Marcu Ascetul.

partea de nord-est. A studiat sub îndrumarea lui Thomas Magistros, alias Theodoulos Monachos, și a lui Grigore Bryennios, devenind și unul dintre admiratorii lui Nicephoros Gregoras.

Conflictul dintre cei doi s-a agravat și Patriarhul Ioan XIV Caleca a fost obligat să convoace un alt Sinod, în iulie 1341.

Achindin sau Grigore Akindynos a fost implicat în disputa teologică, privitoare la doctrina Luminii Necreate, care s-a desfășurat între Grigore Palama și Varlaam al Calabriei, în anii 1340. Încă din anul 1337, l-a avertizat pe Varlaam că nu va avea succes împotriva lui Grigore Palama și că ar trebui să-și revizuiască doctrina. Între timp, din anul 1341, după plecarea lui Varlaam în Italia, Achindin și-a schimbat ideile, devenind cel mai periculos adversar al lui Grigore Palama, acuzându-l de mesalianism și evhitism, Pentru aceasta, a fost excomunicat de Sinodul de la Constantinopol, din anul 1347, iar în anul 1348 a murit în cursul epidemiei de ciumă.[13]

*

Sinodul isihast din anul 1351

Palamismul sau Isihasmul, poate fi rezumat în șase teze fundamentale, declarații cheie ale Sinodului Palamit, de la Constantinopol, din vara anului 1351:[14]

1. În Dumnezeu există o deosebire între *natură/ființă*, οὐσία și *energie*, ἐνέργειαι;

2. Atât natura/ființa, cât și energia sunt necreate;

---

[13] Patrologia Graeca, vol. 151. J. Nadal Cañellas, ed. *Gregorii Acindyni refutationes duae operis Gregorii Palamae cui titulus Dialogus inter Orthodoxum et Barlaamitam* (Louvain 1995). [= Corpus Christianorum Series Graeca, 31.] (Greek text of Acindynus' treatises against a work by Palamas titled *Dialogue between an Orthodox and a Barlaamite.*).
Anna Tryphonos, Ο Γρηγόριος Ακίνδυνος μέσα από τις επιστολές του [Gregory Akindynos through his letters; dissertation], Athens, 2012.
J.-S. Nadal, „La critique par Akindynos de l'herméneutique patristique de Palamas," *Istina* 19 (1974), 297-328.

[14] John Meyendorff: *A Study of Gregory Palamas*. 2. Auflage, The Faith Press, Leighton Buzzard 1974, pp. 30, 104, 116-126, 131, 225,
Gerhard Podskalsky: *Theologie und Philosophie in Byzanz*, München 1977, p. 153.
Jean Meyendorff (Hrsg.): *Grégoire Palamas: Défense des saints hésychastes*. 2 Bände, 2., überarbeitete Auflage, Leuven 1973 (kritische Edition der *Triaden* mit französischer Übersetzung).

3. Totuși, din această distincție nu rezultă că Dumnezeu este ceva compus din elemente diferite, σύνθετον, deoarece, deși diferența este reală, ele nu sunt două realități ontologic independente. Mai degrabă, ambii termeni se referă doar la un singur Dumnezeu simplu care este pe deplin prezent atât în esența sa, cât și în fiecare dintre energiile sale. Diferența este că un termen (ființă) se referă la Dumnezeu din punctul de vedere al neînțelegerii sale din punctul de vedere al creaturilor, iar celălalt (energii) se referă la Dumnezeu din punctul de vedere al faptului că se descoperă creaturilor.

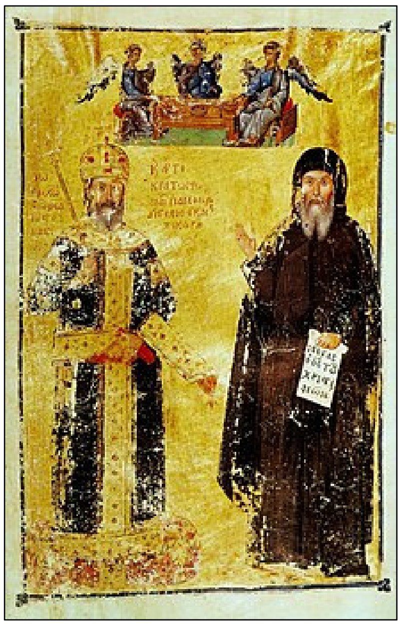
4. Energiile pot fi denumite cu termenul „Dumnezeire", fără ca acest lucru să-l transforme pe Dumnezeu în doi zei. Aceasta corespunde și cu limbajul folosit de Părinții Bisericii.

5. Afirmația „Esența lui Dumnezeu depășește ὑπέρκειται energia" este corectă și în concordanță cu învățătura Părinților Bisericii.

6. Participarea reală μετοχή la Dumnezeu este posibilă pentru oameni. Totuși, aceasta nu se referă la ființa divină, ci mai degrabă la faptul că energia divină este de fapt revelată oamenilor și astfel făcută accesibilă.[15]

1

2

1. „Synod of 1351 at Blachernae", Sinodul din anul 1351, ținut în Vlaherne, prezidat de Împăratul Ioan VI Cantacuzino (1347-1354), numit și *al IX-lea Sinod*

[15] Concluziile luate din: *Gregorios Palamas*, în: https://de.wikipedia.org/wiki/Gregorios_Palamas

Ecumenic, manuscris, Constantinopol, datând din anii 1370-1375. Acest Sinod a definit și a stabilit ortodoxia *isihasmului*, adică a doctrinei Palamite și a condamnat pe cei care s-au manifestat ca anti-isihaști. Sinodul s-a ținut sub protia Sf. Patriarh Ecumenic Calist I.

Luat din: https://ro.wikipedia.org/wiki/Ioan_al_VI-lea_Cantacuzino

2. Ο Ιωάννης ΣΤ' Καντακουζηνός ως Αυτοκράτορας και ως μοναχός. Χειρόγραφο, Κωνσταντινούπολη 1370-75.
Ioan VI Cantacuzino, ca împărat și ca monah, manuscris, Constantinopol, datând din anii 1370-1375.

Luat din: Ιωάννης ΣΤ΄ Καντακουζηνός – Βικιπαίδεια (wikipedia.org)

*

La subtitlul acestui subcapitol „Sinodul *isihast*, ἡσυχασμός, de la Constantinopol, din anul 1351, precedat de *primul Sinod isihast*, din iunie și iulie 1341”, împreună cu sinoadele din anii următori 1345 și 1347 am mai adăugat un apendice, marcând a*dnotări adiacente, privind un comentar nonconformist...*

Am spus „nonconformist”, pentru că îndrăznim să prezentăm altfel problemele, decât în modul în care lumea este obișnuită să fie expuse sau să le perceapă. În acest context menționăm palamismul atât ca o reacție, împotriva nestorianismului, cât și ca o formă de eșuare a înțelesului de „papalitate ortodoxă”, iar nereceptarea sau neînțelegerea lui de către Biserica Latină, poate constitui un impediment în calea unității Bisericii. Ne orientăm în acest context, conform explicațiilor lui Nikolai KROKOCH (Mykola KROKOSCH).[16] Cu siguranță, Varlaam de Calabria nu era conștient că prin modul său de înțelegere al Palamismului, se apropia de nestorianism. Nu-și dădea seama că se îndepărta chiar și de teologia catolică. Din punct de vedere nestorian, dacă-l vedem sau recunoaștem pe Iisus Hristos pe de o parte ca Dumnezeu, pe de altă parte ca pe un om simplu, care nu este unit ipostatic cu Logosul, ci cumva altfel, sau chiar fără să se fi unit, atunci poate și „trupul Bisericii” să fie astfel apreciat sau văzut, ca ceva, ce nu este sfânt

[16] Nikolai KROKOCH (Mykola KROKOSCH) Ekklesiologie und Palamismus Der verborgene Stolperstein der katholisch-orthodoxen Ökumene,
HERZOGLICHES GEORGIANUM PROFESSOR-HUBER-PLATZ 1 80539 MÜNCHEN, DOKTORARBEIT ZUR ERLANGUNG DES DOKTORATS DER THEOLOGIE DER KATHOLISCH-THEOLOGISCHEN FAKULTÄT DER LUDWIG-MAXIMILIANS-UNIVERSITÄT MÜNCHEN, DEZEMBER 2004, 275 p. (Noi folosim textul online):
https://edoc.ub.uni-muenchen.de/4005/1/Krokoch_Nikolai.pdf

și este lipsită de orice prezență divină: „Wenn man Christus nestorianisch – einerseits als Gott, andererseits aber vor allem als einem einfachen Menschen sieht, welcher mit dem Logos nicht hypostatisch, sondern irgendwie anderes bis überhaupt nicht geeint ist, dann wird man auch den Leib Christi – die Kirche, als etwas ansehen, was nicht heilig, sondern ausschließlich innerweltlich und jeglicher göttlicher Anwesenheit bar ist. Man kann Christus nicht als einen gewöhnlichen Menschen ansehen, wenn man die Wahrheit der Verklärung seiner Menschheit durch die ewige Herrlichkeit des Logos in der hypostatischen Union ernst nimmt."[17] / Dacă cineva îl vede pe Hristos într-un mod nestorian – pe de o parte ca Dumnezeu, dar pe de altă parte mai presus de toate ca pe o simplă ființă umană, care nu este unită ipostatic cu Logosul, ci într-un alt fel sau deloc, atunci de asemenea, veți vedea Trupul lui Hristos – Biserica, ca pe ceva care nu este sfânt, ci exclusiv lumesc și lipsit de orice prezență divină. Nu se poate să-l privești pe Hristos ca pe un om obișnuit, dacă luăm în serios adevărul Transfigurării – *Schimbării la Față* – umanității sale prin gloria eternă a Logosului în uniunea ipostatică.

În Palamism, viziunea *luminii Taborului* – experiența Schimbării la Față – devine punctul culminant al experienței harului, pentru cei care practică *mystica precationis* sau „misterul" – practica – rugăciunii:

Κύριε, Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησόν με τον αμαρτωλόν!

---

[17] Ibidem, p. 139: b) *Der Palamismus als Heilmittel gegen den Nestorianismus*, pp. 136-139.

2. Un împărat bizantin savant: Ioan VI Cantacuzino (1347-1354, co-regent, din 26 oct. 1341), istoric și teolog, în contextul *Sinodului Isihast*, de la Constantinopol, din anul 1351 și al dialogului teologic unionist, cu Biserica Latină, 1367

Nu numai în contextul Sinodului Isihast, din anul 1351 s-a implicat Ioan VI Cantacuzino, Ιωάννης ΣΤ΄ Ἄγγελος Παλαιολόγος Καντακουζηνός, [avându-i în calitate de co-regenți, pe minorul Ioan V Paleologul (1341-1391) și pe fiul său Matei Cantacuzino (1353-1357, apoi Despot de Morea, 1380-1381)], ci timp de un sfert de secol a fost activ în procesul de guvernare a Imperiului Bizantin, dintre care, doar șapte ani, ca monarh încoronat (1347-1354).[18] S-a născut în anul c. 1295, în Constantinopol și a murit în data de 15 iunie, 1383, în Mistra, iar ca împărat romeu a

---

[18] Μίλλερ, Ουΐλλιαμ μετάφρ. Σπυρ. Π. Λάμπρου, 1909-1910, «Ιστορία της Φραγκοκρατίας εν Ελλάδι (1204-1566)» μετά προσθηκών και βελτιώσεων, Τόμος Α'. Εν Αθήναις: Ελληνική Εκδοτική Εταιρεία, p. 402.

(Αγγλικά) Miller, W. (1908) „The Latins in the Levant. A History of Frankish Greece (1204-1566)" (Cambridge and New York), pp. 281-282; Αρχειοθετήθηκε 10/11/2017. Ανακτήθηκε 17/06/2017.

Norwich, J.J. „Byzantium", Vol. III-The Decline and Fall.

Φ. Κουκουλές, «Ἑρμηνεία βυζαντινοῦ χωρίου», Ἀθηνᾶ 37 (1925) 199.

Β.Σ. Γεωργιάδου, Η εικόνα της αυτοκρατορικής εξουσίας και η ιδεολογία της βυζαντινής ιστοριογραφίας από τον ΙΓ' στον ΙΑ' αιώνα. Μια μέθοδος ανάγνωσης των ιστορικών κειμένων του Παχυμέρη, του Γρήγορά και του Καντακουζηνού, διδ. διατριβή, Αθήνα 1997.

Δ.Α. Ζακυθηνός, «Καντακουζηνὸς — Κατακουζηνὸς», Ἑλληνικὰ 3 (1930) 545- 546.

Α. Κεσελόπουλος, «Βίος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου ΣΤ΄ τοῦ Καντακουζηνοῦ (ἢ Ἰωάσαφ μοναχοῦ), (1295-1383)», Θεολογία 46 (1975) 573- 610.

Hans-Georg Beck: *Byzantinisches Lesebuch*. C.H. Beck, München 1982, S. 255-256.

Antonio Carile: *Johannes VI. Kantakuzenos*. In: *Lexikon des Mittelalters*. Bd. 5, Sp. 534-535.

Jean Meyendorff: *Projets de Concile Oecuménique en 1367*: *Un dialogue inédit entre Jean Cantacuzène et le légat Paul*. In: *Dumbarton Oaks Papers*. Bd. 14, 1960, S. 149-177.

Donald Nicol. The Reluctant Emperor. A Biography of John Cantacuzene. Byzantine Emperor and Monk, c. 1295-1383. Cambridge University Press, Cambridge 1996.

Alexios G. Savvides, Benjamin Hendrickx (Hrsg.): Encyclopaedic Prosopographical Lexicon of Byzantine History and Civilization. Bd. 3: Faber Felix – Juwayni, Al. Brepols Publishers, Turnhout 2012, S. 363-366.

Klaus-Peter Todt: Kaiser Johannes VI. Kantakuzenos und der Islam. Politische Realität und theologische Polemik im palaiologenzeitlichen Byzanz. Würzburg 1991.

domnit din data de 8 februarie 1347, până în data de 10 decembrie 1354, încoronarea având loc pe 21 mai 1347, în Adrianopole, prin Patriarhul Lazaros I al Ierusalimului.

Ioan VI Cantacuzino se trăgea din distinsa și influenta familie de Cantacuzino și s-a remarcat nu numai ca diplomat, om politic și monarh, ci și ca istoric, teolog și apologet antiislamic.

Fiul lui Mihail Cantacuzino, din partea mamei, Prințesa Theodora, Ioan VI se înrudea cu Casa Imperială a Paleologilor, iar în ce privește virtuțile, originea nobilă și bogățiile de care dispuneau, aceștia puteau să concureze cu cei care se aflau pe tronul imperial. Centrul domeniilor Cantacuzinilor era la Didymotica, Διδυμότειχο, Димотика (bulg.), Dimetoka (turc.), în Tracia. De pildă, în timpul războiului civil, din anii 1321-1328, Familia de Cantacuzino, a întreținut din resurse proprii armata lui Andronic III cel Tânăr (1328-1341, din 1321 co-regent și rival, încoronat pe 2 febr. 1325).[19] Pe de altă parte, a fost, dacă nu complice, dar cu siguranță martor, privind modul în care uzurpatorul Andronic III cel Tânăr, fiul lui Mihai IX, nu numai că și-a detronat bunicul, pe Andronic II cel Bătrân (1282-1328, † 13 febr. 1332, într-o mizerie cruntă), dar a irosit și vistieria Statului, în orgii, petreceri, război civil, distrugând sistemul militar și strategic al Imperiului Bizantin și favorizând extinderea militară și teritorială a Imperiului Otoman, în defavoarea propriului său Stat. Sprijinit de Ioan Cantacuzino, Andronic III a cunoscut înfrângeri împotriva Emiratului Otoman, în Asia Mică, dar a înregistrat succese în Europa, recuperând pe seama imperiului, părți din Epir și din Tesalia, ulterior fiind și acestea pierdute, în favorul sârbilor.[20]

În anul 1328, după ce Andronic III uzurpase tronul, Ioan Cantacuzino a devenit administratorul suprem al Afacerilor de Stat – un

---

[19] *Ioan al VI-lea Cantacuzino*, cu capitolele:
1. Războiul civil;
2. Isihasmul și starea socială, împarte lumea bizantină;
3. Amestecul puterilor străine în războiul civil;
4. Consecințele războiului civil, pierderile suferite de bizantini;
5. Se reaprinde flacăra războiului civil;
Luat din: https://ro.wikipedia.org/wiki/Ioan_al_VI-lea_Cantacuzino

[20] Ioan Marin MĂLINAȘ, *Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială Pentarhia*, vol. I – Πενταρχιας, τόμος I, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, pp. 325-326.
Alexios G. SAVVIDES, Benjamin HENDRICKX (Hrsg.): Enciclopedic Prosopographical Lexicon of Byzantine History and Civilisation. Bd. 1: *Aaron – Azarethes*. Brepols Publishers, Turnhout 2007, pp. 250-251.
Günter WEIß: *Andronikos III. Palaiologos*. In: Lexikon des Mittelalters *(LexMA)*. Band 1. Artemis & Winkler, München/Zürich 1980, col. 614.

fel de prim-ministru –, iar la moartea acestuia, în anul 1341, a devenit regent (și co-regent) al minorului Ioan V, în vârstă de numai nouă ani. După anul 1341, Ioan Cantacuzino era suspectat de Împărăteasa-Mamă, Anna de Savoya, de Patriarhul Ioan XIV Kalekas (1334-1347) și de Mega Ducele Alexios Apokaukos, deoarece nu era de acord cu prezența lor în comisia membrilor Regenței, pentru minoratul lui Ioan V Paleologul. În aceste condiții, iubit fiind de armată și de latifundiari, a fost aclamat ca împărat în Didymotica, încoronarea având loc în Basilica din Adrianopol, in data de 21 mai 1347, de către Patriarhul Lazăr I al Ierusalimului. Împrejurările au fost favorabile și pentru reglarea de polițe, în sensul că Lazăr I, împreună cu alți arhierei prezenți la eveniment, l-au declarat depus din scaun pe Patriarhul Ecumenic Ioan XIV Kalekas (1334-1347), hotărâre rămasă fără efect, pentru că Regența din preajma Patriarhului Ioan V Paleologul a respins-o. După încoronarea din Adrianopol, a intrat triumfal în Constantinopol, Ioan V fiind obligat să-l recunoască ca împărat, fapt ce a declanșat un nou război civil. Noua situație a dus nu numai la conflicte între cei doi împărați regenți, Ioan V și Ioan VI, ci și la situații haotice în Stat, la jafuri, din partea armatei, la abuzuri și tulburări sociale, la care se adaugă „moartea neagră" (1346-1353), adică pandemia de pestă (holeră), care a decimat o treime din populația Europei acelor timpuri. În Bizanț această molimă s-a manifestat exact în perioada domniei lui Ioan VI Cantacuzino. Conflictele interne au permis statelor vecine să încorporeze teritorii bizantine. Situația s-a agravat și mai mult în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, când Ioan V a fost deja obligat să plătească tribut, sultanului otoman, începând din anul 1381. Astfel Stefan Uroš IV Dušan (1331-1355, din 1346 împărat [țar întitulat „împărat al Romeilor]") al Serbiei, care l-a ajutat pe Ioan VI să ocupe tronul, în anul 1341, cu care ulterior ajunge în conflict, reușește să cucerească Albania, Epirul și părți însemnate din Macedonia. Pe de altă parte, Imperiul Bulgar a ocupat teritorii bizantine, aflate la nord de râul Marița, Ἕβρος, Марица (bulg.), Meriç (turc.), Hebrus (lat.). La toate acestea se adaugă alianța periculoasă a împăraților romei cu otomanii, care din anul 1352, reușesc să cucerească primul „cap de pod" în Europa, la Gallipoli, Καλλίπολις, Gelibolu (turc.), după care, s-au *e*xtins cu repeziciune în Tracia, reușind astfel să încercuiască Constantinopolul și să preia controlul asupra strâmtorii Dardanele, încă pe timpul domniei lui Ioan V, adică înainte de

anul 1391. Succesul otoman a fost favorizat întotdeauna de luptele fratricide de la Curtea Imperială, de corupție și de ambițiile de putere, cum a fost cazul și cu răscoala lui Andronic IV (1376-1379), fiul lui Ioan V și a nepotului acestuia Ioan VII, în 1390 (când a domnit șase luni, revenind doar la suplinirea tronului, το συμβασίλειο, pentru Manuel II, în anii 1399-1402, † 1408). În timpul domniei lui Ioan VI a izbucnit și războiul cu Republica Genova, care avea o colonie în Galata, Γαλατάς (Karaköy, turc.).

Isihast de convingere, Ioan VI Cantacuzino, prin al doilea *Sinod isihast*, din Biserica Vlaherne în Constantinopol, reușește prin tomosul semnat de Patriarhul Calist I (1350-1353; 1355-1363), în data de 27 mai 1351, să proclame isihasmul ca o doctrină oficială a Bisericii Ortodoxe, pătrunzând și fiind receptată ca atare în tot Răsăritul ortodox.

Conflictul cu Ioan V și susținătorii acestuia, agravându-se, Ioan VI Cantacuzino a abdicat, retrăgându-se în Mănăstirea Managana, de lângă palatul cu același nume, din Constantinopol, situată pe malul nord-estic al Bosforului, în spatele actualului Topkapı Sarayı. Mănăstirea a fost construită de Constantin IX Monomahul (1042-1054), ca o extindere a Palatului Imperial de acolo. Ioan VI s-a călugărit, luându-și numele de Ioasaf Hristodolos, începând să se ocupe de studiu și de scris. Aici a scris *Istoria*, în patru cărți, care prezintă evenimentele dintre anii 1320-1356, lucrare, care, după părerea specialiștilor, trebuie citită cu multă precauție, putând fi corectată și completată de lucrările contemporanului său, istoricul și teologul Nikephoros Gregoras (c.1295-1359/61).

În anul 1367, Ioan V Paleologul l-a delegat să trateze posibilitatea unei uniri bisericești, cu legatul Papei Urban V (1362-1370), de la Avignon/Roma. Mai târziu, în data de 21 octombrie 1369, Urban V l-a primit pe Împăratul Ioan V Paleologul la Roma, în Vatican, unde acesta rezida din anul 1367. Împăratul intenționa să treacă la catolicism, în schimbul ajutoarelor militare, pentru războiul împotriva turcilor. Nefiind însoțit de delegații din partea clerului ortodox, această unire era sortită eșecului.

La întoarcere, venețienii l-au închis pe Ioan V în *turnul datornicilor*, Debtors' prison sau Schuldturm. După ce a ajuns la Constantinopol, Ioan V, în calitate de vasal al lui Murad I (1362-1389), a trebuit să satisfacă serviciul militar, în anturajul sultanului, în calitate de paj al acestuia.[21]

---

[21] **Luat din: https://de.wikipedia.org/wiki/Urban_V.**

Ioan VI Cantacuzino a murit în Peloponez, în data de 15 iunie, 1383, la o vârstă de c. 90 de ani, feciorii acestuia înmormântându-l în Mistra, Μυστράς, în Laconia, Λακωνία.

Lucrări:

***Istoria* sa în patru volume a fost publicată de J. Pontanus în 1603, în grecește și latinește, editată de Ludwig Schopen la Bonn, ca parte a seriei Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, 1828-1832 precum și de J.P. Migne la Paris: Migne, PG, vol. CLIII & CLIV, în grecește.**

> **Ioannis Cantacuzeni eximperatoris Historiarum libri IV: graece et latine;**
> ***Authors:* John, Jacob PONTANUS (Translator, 1603);**
> **Ludovicus SCHOPENUS (Editor);**
> ***Summary:* Covers mostly the years 1320-1356;**
> **Print Book, Latein, 1828-1832;**
> **Edition: View all formats and editions;**
> **Johannes Kantakuzenos: *Geschichte*. Übersetzt und erläutert von Georgios Fatouros und Tilman Krischer. 3 Bände. Anton Hiersemann Verlag, Stuttgart 1982-2011.**
> **Johannes Kantakuzenos: *Christentum und Islam*. Apologetische und polemische Schriften. Griechisch-deutsche Textausgabe von Karl Förstel (Corpus Islamo-Christianum, Series Graeca, 6), Oros Verlag, Altenberge 2005.**

A mai scris comentarii la primele cinci cărți ale ETICII (zece cărți), Ηθικά [βιβλία 1-10], de ARISTOTEL, lucrare foarte apreciată de teologii vremii, precum și tratate teologice controversate, între care amintim lucrarea în favoarea isihasmului, precum și pe aceea împotriva mahomedanismului sau a islamului, menționată mai sus: vezi și la Jean Meyendorff: *Projets de Concile Oecuménique en 1367*: *Un dialogue inédit entre Jean Cantacuzène et le légat Paul*. In: *Dumbarton Oaks Papers*. Bd. 14, 1960, S. 149-177.

3. Patriarhii Ecumenici
(c. 1340-c.1394)

a. Lista patriarhilor

Patriarhii ecumenici din perioada de timp 1340-1394, în care se încadrează toate potlogăriile întreprinse de Paulos Palaiologos Tagaris au fost: Ioan XIV Kalekas (1334-1347); Isidore I Buchiras sau Buchiram (1347-1350); Callistus I (1350-1353 și 1355-1363); Sf. Philoteos Kokkinos (1353-1354 și 1364-1376); Macarie 1377-1379 și 1390-1391); Nil Kerameus (1379-1388); Antonie IV (1389-1390 și 1391-1397). Implicați direct sau indirect în stăvilirea șarlataniilor desfășurate de Paulos Palaiologos Tagaris, acești patriarhi, împreună cu cei de Antiohia [rezidenți mai mult în Damascus], erau aproape în imposibilitate de-a întreprinde ceva, pentru că acest individ profita și de haosul canonic, care decurgea din administrația otomană, în Asia Mică, aceea mamelucă (1250-1517), în Siria și a Hoardei de Aur – cu capitala la Sarai, din 1242, situată pe Volga, pe malul stâng, la nord de Marea Caspică – pentru regiunea Caucazului, aceea din Crimeia și din întreaga Europă de sud-est, de la Munții Urali și până la Carpați, în epoca ei de maximă extindere teritorială (1313-1357).[22]

---

[22] **Românii și Hoarda de Aur, 1241-1502, vezi: *Hoarda de Aur și spațiul nord dunărean la începutul statalității românești*, Daniel CICĂLĂU, revista „Acta Moldaviae Septentrionalis”, numerele VII-VIII.**

***Contribuții privind relațiile dintre Moldova lui Ștefan cel Mare și tătari*, Violeta Anca EPURE, revista „Codrul Cosminului”, nr. 10, 2004.**

Alexandru I. GONTA, *Romanii si hoarda de aur 1241-1502*, la Casa Editorială Demiurg Plus, 2010, 217 p.

Vezi *Hoarda de Aur* și spațiul nord dunărean, la începutul statalității românești.

Victor SPINEI, *Moldova în secolele XI-XIV*, Edit. Universitas, Chișinău, 1994, pp. l95, 202-203, 209, 404, 415, 436.

Șerban PAPACOSTEA, *Românii în secolul al XJJI-lea. Între cruciadă și Imperiul mongol*, EE, București, 1993, pp. 95-98, 121.

Aportul lor de împotrivire la acțiunile abjecte comise de Paulos Tagaris se reduceau la ședințele și deciziile luate de Sinodului Endemic, de la Constantinopol, pentru că nici patriarhii și nici brațul secular nu puteau interveni în teritoriile din afara Imperiului Romeu, care, pe timpul acela era și așa redus la o extindere teritorială minimă.[23]

1. Patriarhul Ioan XIV Kaleka:

Regest nr. 2244, din mai 1342;

2. Patriarhul Calist I:

Regest nr. 2449, de la începutul anului 1363. Patriarhul îl apără pe Paulos Tagaris împotriva acuzelor pe care i le-a adus familia acestuia!

Sf. Calist I a avut preocupări multilaterale. A fost ascet, bun ierarh și administrator, diplomat, activ în politica vremii, dominată de problema iminentă a pericolului otoman în Balcani, a lăsat în urma sa numeroase omilii și predici, a redactat *vitae* sau vieți ale sfinților și a fost preocupat de limpezirea luptelor dogmatice, din secolul XIV, legate de *isihasm*. De menționat este contribuția sa la dezvoltarea și modelarea problemelor de dogmatică ortodoxă, în acest secol confruntat cu atâtea tulburări și încercări, prin care au trebuit să treacă creștinii ortodocși și vechi orientali. Sinodul din Constantinopol, din anul 1351, prezidat de Sf. Calist I este o dovadă a modului în care s-a implicat în viața și activitatea Bisericii și a vieții politice, din Bizanțul amenințat de otomani cu distrugerea.[24]

---

[23] **Ioan Marin MĂLINAȘ, *Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială Pentarhia*, vol. I – Πενταρχιας, τόμος I, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, pp. 74-75.**

[24] **Peter Wirth, *Kallistos I.*, in: *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas*. Bd. 2. Hgg. Mathias Bernath / Felix von Schroeder. München 1976, S. 328 [Onlineausgabe]; URL: https://www.biolex.ios-regensburg.de/BioLexViewview.php?ID=1082, abgerufen am: (Abrufdatum) Vezi și: https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/byzs.1961.54.2.319/pdf**

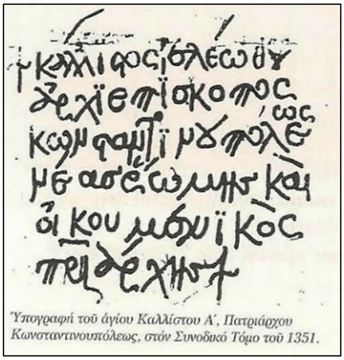
MOŠIN, Vladimir: *Sv. patrijarh Kalist i srpska crkva*. In: *Glasn. Srpske pravosl. Crkve* 9 (1946) 192-206.

MEYENDORFF, Jean: *Introduction à l'étude de Grégoire Palamas*. Paris 1959, 141-169.

Gonis, Dimitrios V. (1980), Το συγγραφικόν έργον του Οικουμενικού Πατριάρχου Καλλίστου Α', Athens (contains an edition of the writings of Kallistos)

Beyer, Hans-Veit, ed. (2006), Каллист I, патриарх Константинополя. Житие и деятельность иже во святых отца нашего Григория.

Ἅγιος Κάλλιστος και Ἅγιος Ιγνάτιος (οι Ξανθόπουλοι), Σύντομη βιογραφία. Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών. Τόμος Ε'. Ὅσιος Κάλλιστος Αγγελικούδης.

Ὑπογραφὴ τοῦ ἁγίου Καλλίστου Α΄, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, στὸν Συνοδικὸ Τόμο τοῦ 1351.

1

2

1. Semnătura festivă sau „canonică” a Patriarhului Ecumenic Calist I pe Tomosul Sinodal din data de 27 mai 1351. Signature of Patriarch Kallistos I from the Synodal Tome of 1351.

Luat din: https://www.johnsanidopoulos.com/2017/06/saint-kallistos-i-patriarch-of.html

2. Fürstentümer Halitsch und Wolhynienund 1124-1199 [Cnezatul Galiției-Volînia / Principatele Galiția și Wladimir, între anii 1124-1199].

Luat din: https://ro.wikipedia.org/wiki/Cnezatul_Gali%C8%9Biei-Vol%C3%AEnia

*

3. Patriarhul Sf. Philotei Kokkinos:

I. Regest nr. 2567, din c. 1370;
II. Regest nr. 2598, din 20 nov. 1370;
III. Regest nr. 2639, din 1371-1375;
IV. Regest nr. 2642, de la sfârșitul anului 1371-1372;
V. Regest nr. 6668, din ian. 1376;
VI. Regest nr. 2775, din oct., 1384;

4. Patriarh Nil:

Regest nr. 2775, din oct. 1384;

5. Patriarhul Antonie IV:

I. Regest nr. 2893, din august 1391;
II. Regest nr. 2894, din august 1391;
III. Regest nr. 2974, de la finea anului 1394;

*

b. Primatul petrin și eșuarea „papalității” ortodoxe, sub Patriarhul Ecumenic Sf. Filotei (1353-1354 și 1364-1376)

Pontificatul Sf. Filotei s-a desfășurat de două ori, între cele două rânduri de păstorire ale Patriarhului Sf. Calist I (1350-1353 și 1355-1363).[25]

Că între cele două Biserici – Ortodoxă și Catolică – există o deosebire a modului de înțelegere și de interpretare a *primatului petrin*, este un lucru îndeobște cunoscut și n-are rost să insistăm asupra acestor probleme.[26] Biserica Ortodoxă declară că susține pentru sine un „primat ca har al mărturiei”, „Primat als Gnadegabe des Zeugnisses”, fără ca – *principial* – să respingă Primatul Patriarhului Romei Vechi. Această recunoaștere principială a primatului roman, care este în acceptanță și din partea Bisericii Răsăritului menționează că „Was die Gewalt und die Funktion des Papstes betrifft, so scheint es klar zu sein, daß die östliche Überlieferung dem Bischof von Rom eine besondere Autorität in der Kirche zuerkennt.” / În ceea ce privește puterea și funcția Papei, se pare [*să fie*, n.n.] clar că tradiția răsăriteană îi recunoaște episcopul Romei o autoritate specială în Biserică; cu excepția că „întâietatea lui Petru nu s-ar transmite în mod automat, într-o succesiune petrină fiecărui Episcop al Romei”, scrie Nikolai KROKOCH: Es wäre aber falsch, anzunehmen, dass der Vorrang des Petrus in einer petrinischen Sukzession auf jeden römischen Bischof automatisch übergeht.[27] În acest context Biserica ortodoxă face deslușit deosebirea între „Primatul lui Petru”, adică *primatul atestat biblic* și întâietatea pe care toate bisericile o datorează

**[25] Nikolai KROKOCH (Mykola KROKOSCH) Ekklesiologie und Palamismus Der verborgene Stolperstein der katholisch-orthodoxen Ökumene,
HERZOGLICHES GEORGIANUM PROFESSOR-HUBER-PLATZ 1 80539 MÜNCHEN, DOKTORARBEIT ZUR ERLANGUNG DES DOKTORATS DER THEOLOGIE DER KATHOLISCH-THEOLOGISCHEN FAKULTÄT DER LUDWIG-MAXIMILIANS-UNIVERSITÄT MÜNCHEN, DEZEMBER 2004, 275 p. (Noi folosim textul online):
https://edoc.ub.uni-muenchen.de/4005/1/Krokoch_Nikolai.pdf**

[26] Ibidem, p. 167.

[27] Ibidem, p. 168, nota 721, autorul citând din: PAPANDREIU, *Bleibendes und Veränderliches im Petrusamt*, p. 161. [Papandreou, Damaskinos, *Bleibendes und Veränderliches im Petrusamt*. Überlegungen aus orthodoxer Sicht, in: Ratzinger, J. (Hg.), *Dienst an der Einheit: zum Wesen und Auftrag des Petrusamtes* (Schriften der Katholischen Akademie in Bayern; Bd. 85), Düsseldorf 1978, 146-164.].

Patriarhului Romei Vechi, în forma în care a evoluat și s-a cristalizat de-a lungul istoriei bisericești. În plus, *Primatul petrin* s-ar extinde, în aceeași măsură, asupra tuturor episcopilor, în virtutea puterii sacramentale de care dispun, spre *a învăța*, *a sfinți* și *a conduce*. Die genaueren Grenzen der Anerkennung des römischen Primates durch die Orthodoxie sind die den Ehrenvorrang Roms betreffenden Beschlüsse der sieben Ökumenischen Konzilien, scrie același autor Nikolai KROKOCH, citându-l pe Wilhelm de VRIES.[28] / Limitele mai precise de recunoaștere a primatului roman, de către Ortodoxie, sunt hotărârile celor șapte Sinoade Ecumenice referitoare la primatul onorific al Romei.

*****

La rândul ei, și Patriarhia Ecumenică, din Constantinopol s-a forțat să-și adopte un primat de jurisdicție, mai ales când puterea imperială centripetă a slăbit, iar situația patriarhiilor apostolice a Alexandriei, Antiohiei și Ierusalimului, cu toate eparhiile lor sufragane a devenit foarte greu de suportat, fiind expuse abuzurilor, persecuției, exploatării și jafului sălbatic, din partea autorităților otomane și arabo-musulmane, în faza de declin a Bizanțului. Musulmanilor le convenea mai mult tendința centrifugă a ierarhiei creștine, care le slăbea coeziunea și puterea de rezistență, împotriva dușmanului lor comun. Chiar și nemernicul de Paulos Palaiologos Tagaris a experimentat această metodă de-a apela cu intrigi și minciuni, la ajutorul emirilor musulmani locali, atunci când observa că arhiereii sau „ipopsifii", o υποψήφιος (candidat la arhierie) săi întâmpină greutăți sau sunt respinși de cler sau de credincioși, după cum se desprinde din *spovedania publică* a acestui rar exemplar abject, *miruit* (procopsit) de uleiurile împuțite ale lui Lucifer.

Iată cum explică H. G. Beck această evoluție spre *primatul de jurisdicție* a Patriarhului Ecumenic: Beck, Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich, 35: „...gerade die Stellung Konstantinopels als

---

[28] Ibidem, p. 169, nota 727:
Wilhelm de VRIES, *Die Kollegialität auf Synoden des ersten Jahrtausends*, 89:
„Die Konzilien haben wohl einen echten Primat gelten lassen, aber nicht den Primat, wie ihn Rom damals schon beanspruchte. Die Konzilien sind der Auffassung, daß endgültige Entscheidungen in Glaubensfragen nur kollegial getroffen werden können. Das letzte Kriterium in Glaubenssachen ist für die Konzilien der Glaube der Gesamtkirche.
[Wilhelm de VRIES, *Die Kollegialität auf Synoden des ersten Jahrtausends*, in: Denzler, G. / Christ, F. / Trilling, W. / Stockmeier, P. / Ders. / Lippert, P., *Zum Thema Petrusamt und Papsttum*, Stuttgart 1970, 80-91.].

Hort der Christenheit auch für die unter nichtchristlicher Herrschaft stehenden Nachbarländer brachte es mit sich, daß der Patriarch von Konstantinopel mehr und mehr für sich selbst jenen Universalprimat in Lehre und Jurisdiktion für sich beanspruchte, den er seinem Kollegen in Rom verweigerte."[29] / Beck, *Biserica și literatura teologică în Imperiul Bizantin*, 35:

„... tocmai poziția Constantinopolului ca fort al creștinismului chiar și pentru țările vecine aflate sub stăpânire necreștină a însemnat că Patriarhul Constantinopolului a căutat din ce în ce mai mult acel primat universal, pentru el însuși în doctrină și în jurisdicție, pe care îl contesta confratelui său de la Roma.

Atâta timp cât Constantinopolul a rămas puterea supremă a Creștinătății, musulmanii îi cam lăsau în pace pe creștinii din regiunile cucerite de ei, pentru a nu risca provocarea unui conflict cu Bazileul, ó Βασιλεύς [ἡ Βασίλισσα., forma feminină pentru împărătesa regentă sau consortă], de la Constantinopol. Situația s-a înrăutățit grav, după ce Bizanțul a încetat de-a mai constitui o putere „internațională", am zice noi acum, adică după ce a pierdut din teritorii și i-a slăbit forța armată.

Dar, privitor la primatul de jurisdicție al Patriarhului Ecumenic, deja Fotie I cel Mare (858-867 și 877-886) pretindea în lucrarea *Epanagoga* ἡ Ἐπαναγωγή sau ἡ Εἰσαγωγὴ τοῦ νόμου (=Introducere în legi sau „înapoi la obiect" în) o împuternicire de-a soluționa și decide în toate disputele ivite în teritoriul său de jurisdicție, peste episcopul locului și chiar în cuprinsul celorlalte patriarhii.

> ***Epanagoga*, în 40 de titluri, este o lucrare de drept canonic și civil, promulgat în anul 886, inițiată fiind sub Împăratul Vasile I Macedoneanul (867-886), completată de fiul său Leon VI *Înțeleptul* sau *Filosoful* (886-912), concepută ca și Introducere la *Basilika*, τὰ βασιλικά, în 60 de cărți, din toamna anului 892. Lucrările, în continuitatea lor, urmau să simplifice și să adapteze Corpus Iuris Civilis al Lui Justinian I cel Mare, publicat între anii 529-534. Această acțiune a fost inițiată de Vasile I și continuată de fiul acestuia Leon VI. Evoluția problemelor și schimbările survenite între epoca lui Justinian și aceea a Dinastiei Macedonene (527-565 și 867-1056), impuneau aceste măsuri**

---

[29] **Ibidem, p. 173, nota 744. Luat de autor din: BECK, Hans-Georg, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich* (Byzantinisches Handbuch im Rahmen des Handbuchs der Altertumswissenschaft, 2. Teil, Bd. 1), München 1959.**

juridice și canonice. Lucrarea era concepută în 40 de cărți sau volume, privind toate sferele legislative și canonice, având scopul de-a înlocui nu numai opera lui Justinian I cel Mare, dar și *Ecloga*, ἡ Ἐκλογή (selecție, compilație, pe ales), promulgată în anul 726, de către Împăratul Leon III Isaurul-Sirianul (717-741), în numele său și al fiului său Constantin V Copronimul (741-775, din 720 co-regent). Cu toate acestea, Ekloga a influențat mult legislația bizantină de mai târziu, contribuind mult și la dezvoltarea dreptului civil și canonic al statelor ortodoxe slave, din afara frontierelor bizantine. La Corpus-ul acesta de drept *Epanagoga*, a lucrat și Fotie I cel Mare, în calitate de jurist și canonist. El a redactat prefața și două secțiuni, care tratau „poziția și puterea împăratului bizantin și a patriarhului „… in particolare, i poteri del patriarca appaiono più ampi che nella legislazione di Giustiniano, sia nei confronti dell'imperatore che nei confronti degli altri patriarcati della Pentarchia."[30] / „… în special, prerogativele patriarhului apar mai largi decât în legislația lui Justinian, atât față de împărat, cât și față de celelalte patriarhii ale Pentarhiei."

N-a durat mult timp, și după c. 20 de ani, Epanagoga a fost retrasă din legislația oficială bizantină și a fost înlocuită cu *Prochiron* legum sau Prohiron nomos, Πρόχειρος νόμος, tot în 40 de titluri, datând din anii 870-879, promulgată însă abia în anul 907, de către Leon VI Filosoful (886-912). Mai departe, Epanagoga a servit ca bază de documentație, pentru redacții private de lucrări de drept, cum ar fi *Syntagma Canonum*, adică o lucrare sau o colecție canonică, din anul 1335, întocmită de monahul Matei Vlastares, precum și pentru *Epanagoge Aucta*, în

---

[30] Epanagoge, Epanagoge – Wikipedia
Alexander Petrovich Kazhdan (a cura di), *The Oxford Dictionary of Byzantium*, New York, New York and Oxford, United Kingdom, Oxford University Press, 1991.
lexander Alexandrovich Vasiliev, *History of the Byzantine Empire, 324-1453*, Madison, Wisconsin, The University of Wisconsin Press, 1952,
Andreas Schminck: *Studien zu mittelbyzantinischen Rechtsbüchern.* Frankfurt am Main 1986, S. 1-15, 43 59, 63-86 u.ö., 264 (149) (Edition und deutsche Übersetzung des Prooimions mit Kommentar zum ganzen Text).
Karl Eduard Zachariae von Lingenthal: *Collectio librorum juris Graeco-Romani ineditorum: Ecloga Leonis et Constantini, Epanagoge Basilii, Leonis et Alexandri.* Leipzig 1852, S. 53-235 (Ndr. in: I. Zepos, P. Zepos: *Jus Graecoromanum.* Athen 1931 [Ndr. Aalen 1962], II S. 229-368 und S. 410-427; Edition des ganzen Textes mit Einleitung und Indices).
P. E. Pieler: *Νομικὴ φιλολογία.* In: H. Hunger: *Βυζαντινὴ λογοτεχνία (Ἡ λόγια κοσμικὴ γραμματεία τῶν Βυζαντινῶν).* Athen 1994, S. 335-340 u.ö. (445).
J. Scharf, in: *Byzantinische Zeitschrift* 49 (1956) 385-400, und *Byzantinische Zeitschrift* 52 (1959) 68-81.

54 de titluri, un *mixtum compositum*: formată din ἡ Εἰσαγωγὴ τοῦ νόμου, Πρόχειρος νόμος și τὰ βασιλικὰ și Novelele lui Leon VI.

Puterea jurisdicțională – canonico-juridică – și de influență a Patriarhiei Ecumenice era dependentă și direct proporțională cu capacitatea Imperiului Bizantin de-a le pune în aplicare, fie prin mijloace diplomatice, fie prin cele militare. De pildă, atâta timp cât Bizanțul a dominat Bulgaria n-a existat șansa înființării unei Patriarhii Ortodoxe Bulgare. Cazul poate fi pus în paralel și extins și privitor la evoluția canonico-juridică a altor biserici ortodoxe: Biserica Ohridei, Biserica Sârbă, Biserica Rusă etc. Nici Patriarhiile Apostolice de Alexandria, Antiohia și Ierusalim n-au fost cruțate de către patriarhii ecumenici, deși aveau statut de autocefalie, atunci când puterea politică le-a permis acest lucru, atât înainte, cât mai ales după anul 1453, când aceștia deveniseră *Etnarhi*, Ἐθνάρχης, ai *națiunii confesionale ortodoxe*, din Imperiul Otoman – Rum Millet: 6 ianuarie 1454-1856 februarie 18, în contextul *Tanzimat*-ului, adică al perioadei reformelor otomane, dintre anii 1839-1876, încheiată prin *Constituția Otomană*, Ḳānūn-ı Esāsī, promulgată, în data de 23 decembrie 1876.[31] Autocefaliile se formau acolo și când Constantinopolul pierdea o Biserică locală de sub controlul ei. Situația s-a agravat pe măsură ce Imperiul Bizantin, pierdea din teritorii, în urma cuceririlor otomane, fapt care a avansat foarte mult în a doua jumătate a secolului al XIV-lea.

---

[31] **Menținută până la *Constituția Turcă*, din 20 ianuarie, 1921, *Teșkilât-ı Esasiye Kanunu*.**
Vezi *Constituția Turcă* următoare, din anul 1923: Ḳānūn-ı Esāsīye dāʾir şeref-şudūr eden ḫaṭṭ-ı hümāyūn-ı ʿadālet meşḥūn-ı şāhānenin şūret-i münīfesidir. Maṭbaʿa-ʾi Aḥmed Kāmil, Istanbul 1923.
Josef Matuz: *Das Osmanische Reich. Grundlinien seiner Geschichte.* 6. Auflage. Primus Verlag, Darmstadt 2010, S. 224.
Klaus Kreiser: *Der osmanische Staat 1300-1922.* 2. Auflage. Oldenbourg Wissenschaftsverlag, München 2008, S. 39.
Johann Strauss: *The First Ottoman Experiment in Democracy*. Hrsg.: Christoph Herzog, Malek Sharif. Orient-Institut Istanbul, Wurzburg 2010, A Constitution for a Multilingual Empire: Translations of the *Kanun-ı Esasi* and Other Official Texts into Minority Languages, S. 21-51 (uni-halle.de [PDF]). (urn:nbn:de:gbv:3:5-91645) at Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg // CITED: p. 33 (PDF S. 35/338). „The official French version: […] This translation was made simultaneously by the Translation Office (Terceme odası) for transmission to the foreign ambassadors.[57]" // Also: p. 51 (PDF p. 53/338). „This is corroborated by the fact that most „Western-style" versions of the *Kanun-i esasi* tended to be translated from the French version rather than from Ottoman Turkish […] For all of these languages, French was the model and the source of the terminology, either by direct borrowing or through calques."

Astfel, în timpul domniei Împăratului Ioan V Paleologul (1341-1391) a avut loc dizolvarea sau desființarea puterii imperiale bizantine, în urma răscoalei declanșate de fiul său Andronic IV (1376- 1379, †1385), de nepotul său Ioan VII (1390, șase luni și 1399-1402, fiind fiul lui Andronic IV) și de atacurile otomane, cu care Andronic IV a făcut chiar un pact. În anul 1381, Ioan V chiar ajunsese să plătească tribut sultanului otoman. În această situație disperată, cu mult înainte, în anul 1369, Ioan V a călătorit la Avignon, pentru a-i cere ajutorul Fericitului Papă Urban V (1362-1370), în schimbul depunerii unei mărturisiri de credință romano-catolice, adică de unire a Bisericii Ortodoxe, cu Biserica Catolică.[32]

Așadar, străduințele patriarhilor ecumenici, pentru un primat jurisdicțional, adică efectiv, nu *primus inter pares*, sau πρώτος μεταξύ ίσων, au începu prin Fotie I cel Mare, când Imperiul Bizantin cunoștea maxima lui formă de dezvoltare și de manifestare, continuându-se prin Philotheos sau Filotei, la începutul cele de-a doua jumătăți a secolului al XIV-lea, exact în perioada de timp când se desfășurau și toate șarlataniile lui Paulos Palaiologos Tagaris: Am Ende war es jedoch so, dass gerade die Kirche für den byzantinischen Staat zur einzigen Möglichkeit wurde, auf die orthodoxen Staaten Einfluss auszuüben. So beanspruchte Patriarch Philotheos in der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts einen Universalprimat, der dem päpstlichen sehr ähnlich war. Er hatte aber keine Chance, diesen durchzusetzen, weil Byzanz bereits im Untergang begriffen war. /

În cele din urmă [*se întâmplase*, n.n.] însă, că biserica a devenit singura modalitate, prin care statul bizantin putea să mai exercite influență asupra statelor ortodoxe. Așadar, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, Patriarhul Filotei a pretins un primat universal foarte asemănător cu cel papal. Dar nu a avut nicio șansă să impună acest lucru, deoarece Bizanțul era deja în declin.[33]

---

32 Luat din: https://www.hellenicaworld.com/Byzantium/Person/de/JohannesVPalaiologos.html Von Wikipedia, Der Text ist unter der Lizenz „Creative Commons Attribution/Share Alike” verfügbar; zusätzliche Bedingungen können anwendbar sein. Einzelheiten sind in den Nutzungsbedingungen beschrieben.

33 Nikolai KROKOCH, *Ekklesiologie und Palamismus...*, Op. cit., p. 174.

4. Patriarhii Antiohiei
(c. 1340-c. 1394)

Ioachim I, ? – 1344, înainte Mitropolit al Damascului, a fost al 58-lea urmaș al Sf. Anania,

fondatorul scaunului episcopal sirian de acolo. De prin anul 1342, scaunul a fost mutat la Damascus

Ignatie II, î. de nov. 1344 – î. 1366;

Pahomie I, *prima oară*, î. 1359-1361, Antipatriarh;
Arsenie Mitropolit al Tyrului, 1366-1370, Antipatriarh;

Mihail I, Ibn Bichara, iunie 1366 – 1375 august 17, fost Mitropolit de Tyr;

Pahomie I, *a doua oară*, canonic, august 1375-1375;

Ya'qoub Rihane, 1375-1377, Antipatriarh;

Marcu I, iunie-iulie 1377-1378, aprilie 10;

Pahomie I, *a treia oară*, canonic, aprilie 1378-1387 decembrie 19;

Nil, înainte de ianuarie 1388 - ?, conform surselor grecești;
Nicon, ? - 1395, ianuarie 11/21, surse arabe, dar
noi considerăm că Nil și Nicon este una și aceeași persoană:

Nil/Nicon, 1388-1395;

Mihail II, 7 febr. 1395 – 1404, aprilie 8.[34]

---

[34] **Ioan Marin MĂLINAȘ, *Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială Pentarhia*, vol. I – Πενταρχιας, τόμος I, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p. 156.**

♛

5. Patriarhii Ierusalimului
(c. 1340-c. 1394)[35]

Lazăr I, *prima oară*, ? - ?, menționat către anul 1330, depus din scaun;

Gherasim I, ? – înainte de anul 1341, alungat;[36]

---

[35] Ioan Marin MĂLINAȘ, *Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială Pentarhia*, vol. I – Πενταρχιας, τόμος I, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p. 237.

[36] DER PATRIARCHAT DES GERASIMOS UND DER ZWEITE PATRIARCHAT DES LAZAROS VON JERUSALEM
von P. WIRTH/MÜNCHEN
Luat din: https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/byzs.1961.54.2.319/pdf
Nach V. Grumel1[1] ist die Regierungszeit des Patriarchen Gerasimos und der zweite Patriarchat des Lazaros von Jerusalem auf die Zeit von '?-avant 1341 (chasse)', bzw. 'avant 1341-1367-?' anzusetzen. Ch. Papadopulos dagegen verzeichnet in seinem zwar umfassenden, in chronologischer Hinsicht jedoch unzuverlässigen Werke Ιστορία τῆς 'Εκκλησίας 'Ιεροσολύμων'[2] für die Regierungszeit des Lazaros die Jahre 'μετὰ τὸ 1334-1360', während sich M. Le Quien[3] auf wenige zeitliche Anhaltspunkte, so den Tod Kaiser Andronikos' III., beschränkte, den er irrigerweise in das Jahr 1332 verlegt, ohne die bei ihm angeführten sonstigen wert-vollen chronologischen Zeugnise aus dem Geschichtswerk des Exkaisers Johannes VI. Kantakuzenos bei seinen Ausführungen über Lazaros irgendwie zu berücksichtigen.
Bei der Suche nach einer Lösung der Frage nach dem Beginn der zweiten Regierungsperiode des genannten Kirchenfürsten stützte man sich einseitig nur auf die Aussagen des für diese Jahre bedeutsamen Geschichts-werks des Kaisers Johannes VI. Kantakuzenos, übersah aber eine in diesem Zusammenhang entscheidende Quelle, die einen unbestreitbaren terminus ante quem non für den Anfang des zweiten Patriarchats des Lazaros erbringt: das berühmte Patriarchatsregister des Cod. Vind. hist. gr. 65 [= Ness. 47], das nun die πρόβλησις des erwähnten Patriarchen durch die Kaiser Johannes V. Palaiologos und Johannes VI. Kantakuzenos zu datieren erlaubt. Daselbst lesen wir:[4] Ἀρχὴ ῥηθεῖσα παρὰ τοῦ αὐτοῦ παναγιωτάτου πατριάρχου (sc. Ἰσιδώρου) κατὰ τὸ ἐπικρατῆσαν ἐκκλησιαστικὸν ἔθος ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων (sc. Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ καὶ Ἰωάννου Παλαιολόγου) ἡμῶν ἐπὶ παρουσία αὐτῶν, ἔτι δὲ καὶ τῆς συγκλήτουκαὶ τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ λοιπῶν τῶν συνειλεγμένων ἐπὶ τῇ προβλήσει τοῦ ἁγιωτάτου Ἰεροσολύμων κυροῦ Λαζάρου: Diese Notiz ist unmittelbar nach dem Eintrag des Termins der πρόβλησις...
1 *La Chronologie* [= Bibliothèque Byzantine. Traité d'Études Byzantines, publié par P. Lemerle, I], Paris 1958, p. 452.
2 Erschienen Jerusalem und Alexandreia 1910, σ. 797.
3 *Oriens Christianus*, Vol. III, Paris 1740 [photomechan. Nachdruck Graz 1958], col. 508-513.
4 F. Miklosich – J. Müller, *Acta et Diplomata Graeca Medii Aevi sacra et profana*,Vol. I, Vindob. 1860, pp. 256, 8-14.
Vezi și: Peter Wirth, Kallistos I., in: Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas. Bd. 2. Hgg. Mathias Bernath / Felix von Schroeder. München 1976, S. 328 [Onlineausgabe]; URL: https://www.biolex.ios-regensburg.de/BioLexViewview.php?ID=1082, abgerufen am: (Abrufdatum)

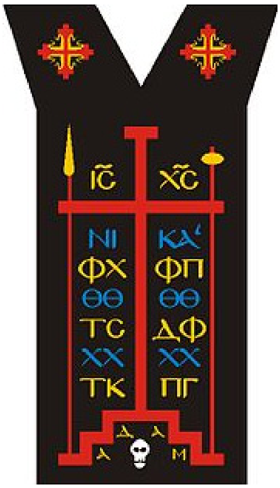
Lazăr I, *a doua oară*, înainte de 1341-1367 ?, în data de 21 mai 1347 se afla la Adrianopol

> **(Edirne, turc.), unde l-a încoronat pe Ioan VI Cantacuzino. Cu această ocazie, Lazăr I, împreună cu alți arhierei prezenți la eveniment, l-au declarat depus din scaun pe Patriarhul Ecumenic Ioan XIV Kalekas (1334-1347), care era de partea Împăratului Ioan V Paleologul, hotărâre rămasă fără efect canonico-juridic.**

Dorotei I, după 1367 sau 1377/1378-1402 sau poate chiar până în anul 1412;

Sedisvacanță, 1412-1419.[37]

1

2

3

1. Un altar principal catolic, amenajat ante 1969, pentru celebrarea Liturghiei Romane tradiționale (tridentine), în limba latină. Altarul este așezat pe o platformă cu trei trepte, unde se rostesc și „rugăciunile treptelor”, preluate după „rânduiala treptelor”, de la psalmii lui David. Rezemate de tabernacol (Chivot) și flancate de două sfeșnice sunt cele trei *tăblițe de altar*, pentru a reaminti preotului celebrant unele texte, atunci când se află mai la distanță de Liturghier (Missal).

---

[37] Acțiunile diplomatice, privind *Status Quo*-ul confessional-creștin al Ierusalimului și al Locurilor Sfinte, din Palestina, așa cum îl cunoaștem noi astăzi, au început să fie purtate abia de pe la finea secolului al XVIII-lea, după Pacea de la Küçük Kaynarca (Kuciuk-Kainargi, rom.), din data de 10/21 iulie 1774, care a pus capăt războiului ruso-turc, din anii 1768-1774. Localitatea este situată pe malul drept al Dunării, în regiunea Silistra-Drstor, din Quadrilater, Bulgaria. Astăzi, satul este cunoscut sub numele de Cainargeaua Mică, Kaynardzha / Кайнарджа (bulg.), Καϊναρτζή. Prin această Pace, Imperiul Otoman a fost obligat să accepte Statutul Imperiului Rus de protector al creștinilor și al Locurilor Sfinte, de pe teritoriul său. În calitate de Calif al tuturor musulmanilor, din anul 1517, Sultanul Otoman a fost recunoscut ca protector al Hanatului Crimeiei și a musulmanilor din Imperiul Rus. Tratatul a fost semnat de Feldmareșalul Piotr Rumeanțev-Zadunaiski (1725-1796), din partea Țarinei Ecaterina II (1762-1796) și de șeful delegației otomane Ahmed Resmî Efendi Cretanul (1700-1783), din partea Sultanului Abdul Hamid I (1774-1789).

2. Analavul, αναλαμβάνω (a lua, a purta) sau veșmântul *schimei mari*, o Μεγαλόσχημος, Великая схима, chipul îngeresc, este numit și *antimisul liturghiei neincetate*, ce acoperă pieptul și spatele, purtat de isihaști. Acesta este ornat cu instrumentele Patimilor Domnului, pentru ca să fie monahului sau monahiei o permanentă aducere aminte, că trebuie să poarte „crucea cea de fiecare zi", Lc. 9, 23. Crucile, care acoperă analavul îi amintesc monahului sau monahiei că el [ea] este răstignit(*ă*) împreună cu Hristos, Ga. 2, 20. Schima mare este un *antimis al Liturghiei neîncetate* sau *antimisul de după biserică*. În mănăstirile rusești, călugării schimnici (care au schima mare) схимонáх и схимонахиня trăiesc separat de alți călugări – obște separată – și nu au alte responsabilități decât slujirea oficiilor liturgice.

Analavul, luat din: https://ro.wikipedia.org/wiki/Isihasm
Mai vezi și: https://digitalambler.com/2019/04/19/on-the-megaloschema/

Paraman, Παραμάνος, pentru schima mică, o Μικρόσχημος, Малая схима. O bucată de stofă pătrată, c. 20x15 cm, cu semnele patimilor Mântuitorului nostru Iisus Hristos: crucea, lancea, buretele, cuiele, ciocanul, scara crucii, cocoșul Sf. Ap. Petru, cu inscripția în jur, Mt. 11, 29-30. Analavul și paramanul simbolizează și „antimisul de după biserică" sau antimisul continuu ori al Liturghiei neîncetate. „Pieptul oricărui creștin (preot sau mirean) poate înlocui altarul Bisericii" și antimisul, la Virgil GHEORGHIU, *Tatăl meu, preotul, care s-a urcat la cer*, Editura Deisis, Sibiu, pp. 167-168).[38] Tunderea în monahism mai este numită și „primirea chipului îngeresc".

*****

---

[38] Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE și Prof. Ecaterina BRANIȘTE, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase...*, Op. cit., p. 345. Pentru „antimis", vezi pp. 39-40.

Compară cu: Arhim. Vasile MIRON, Aspecte liturgice reglementate în Pravila cea Mare de la Târgoviște, BOR, 3, sept.-dec., 2020, pp. 157-173 și *online*, passim. Luat din: https://www.revistabor.ro/wp-content/uploads/studii-aspecte-liturgice-pravila-mare.pdf

Ieromonah Nicodim Sachelarie, Pravila bisericească, Ediția a III-a, Editată de Parohia Valea Plopului, Jud. Prahova, 1999.

6. Patriarhii latini, între Avignon și Roma Veche (c. 1340-c.1394),[39] „exilul avignonenz" sau „captivitatea babilonică a Bisericii" (1309-1376)

La Avignon

Benedict XII, Francezul, Jacobus Novelli, numit Giacomo Fournier, Inchizitor și fost Episcop de Mirepoix, ales în Avignon, la conclava din data de 20. 12. 1334, încoronat ca Patriarh al Romei Vechi, la Avignon în 8.01.1335 – 1342 aprilie 25;

> **Clement VI, Francezul, Pietro Roger, fost Episcop de Ostia, ales la conclava din 7 mai și încoronat Patriarh al Romei Vechi, pe 19 mai 1342-1352, decembrie 6;**

Inocențiu VI, Francezul, Étienne Aubert, fost Episcop de Clermont ales la conclava din 18 și încoronat Patriarh al Romei vechi pe 30. dec. 1352-1362 septembrie 12;

> ***Fer.* Urban V, Francezul, Guillaume de Grimoard, benedictin OSB, Abate de St. Victor în Marseille, ales la conclava din 28 sept., hirotonit întru arhiereu și încoronat Patriarh al Romei vechi, pe 6. Nov. 1362-1370 decembrie 19;[40]**

În data de 21 octombrie 1369, Urban V l-a primit pe Împăratul Ioan V Paleologul la Roma, în Vatican, unde acesta rezida din anul 1367. Împăratul intenționa să treacă la catolicism, în schimbul ajutoarelor militare, pentru războiul împotriva turcilor.

La întoarcere, venețienii l-au închis pe Ioan V în *turnul datornicilor*, Debtors' prison sau Schuldturm. După ce a ajuns la Constantinopol, Ioan

---

[39] Ioan Marin MĂLINAȘ, *Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială Pentarhia*, vol. I – Πενταρχιας, τόμος I, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p. 42.

[40] Fondarea Universității de Viena, Alma Mater Rudolphina Vindobonensis, a fost confirmată tot de Papa Urban V, în anul 1365.

V, în calitate de vasal al lui Murad I (1362-1389), a trebuit să satisfacă serviciul militar, în anturajul sultanului, în calitate de paj al acestuia.[41]

La Avignon, din anul 1376 la Roma

Grigorie XI, Francezul, Pierre Roger de Beaufort, Cardinal laic, nepotul Papei Clement VI, din 1342 Cardinal diacon de Santa Maria Nuova.

Ales în conclava din 30 dec. 1370. Pe 4 ianuarie a fost hirotonit presbyter, iar pe data de 5 ianuarie au urmat hirotonia întru arhiereu și încoronarea ca Patriarh al Romei Vechi, în Catedrala Pontificală din Avignon – 1378 martie 27.

Cu data de 13 septembrie 1376, Grigore XI a părăsit Palatul Papal din Avignon, în drum spre Roma, îndreptându-se spre Marseille, de unde trebuia să ia corabia, spre Genova, iar în data de 17 ianuarie 1377 a ajuns în portul roman de la Ostia. Intrarea în Roma i-a fost făcută triumfal.

***Roma, 1378*:**

Urban VI, la Roma, Bartolomeo Prignano, ales de conclavă în data de 8 aprilie, 1378, încoronat ca Patriarh al Romei Vechi în Basilica St. Petru din Roma, în data de 18 aprilie – 1389, oct. 15.

Antipapi sau marea schismă papală din Apus (1378-1449), pe o durată de 39 de ani

a. la Avignon (1378-1423);
b. la Pisa (1409-1415);
c. la Valencia (1423-1430);
d. la Basilea / Basel (1439-1449);

la Avignon (1378-1423);

Clement VII, Roberto dei conti dei Genevois, ales la conclava din 20 sept., încoronat în data de 31 oct. 1378 – 1394 septembrie 16;

……………………………………………………………………………

---

41 Luat din: https://de.wikipedia.org/wiki/Urban_V.

♚♚♚♚♚

d. Patriarhii Latini de Constantinopol
1204-1964, catedrala canonică fiind
Basilica Sf. Petru din Roma[1]

♚

Cronologia patriarhilor latini
de Constantinopol

Conform aprecierilor lui Herbert Hunger, în anul 1380, Paulos Tagaris ar fi fost ridicat la rangul de Patriarh Latin de Constantinopol, de către Papa Urban VI (1378-1389).[2]

Urban VI era al doilea papă, rezident la Roma, după exilul avignonenz al Papilor (1309-1376). Problema se complică, dacă vom compara această afirmație a bizantinistului vienez Herbert Hunger, cu lista cronologică a patriarhilor latini de Constantinopol, destul de încâlcită și aceasta:

Paolo † (1379 numit -);

Guglielmo da Urbino, O.F.M. † (15 Jan 1379 numit – 1405 decedat

---

[1] Subcapitol preluat din lucrarea noastră mai veche, Ioan Marin MĂLINAȘ, PENTARHIA, vol. II / 4..., Op. cit., pp. 164-168.

[2] Herbert HUNGER, *Die Generalbeichte eines byzantinischen Mönches im 14. Jahrhundert…*, Op. cit., p. 206.

Angelo Correr {Corrario} † (21 Nov. 1390 numit – 23 Oct. 1409 demisionat)[3]

În alte cronologii, pentru perioada de timp 1378-1390 nu este dat niciun nume de patriarh latin de Constantinopol, fiind vorba doar de:

1. Giacomo d'Itri (later Pseudocardinal), Patriarh Latin de Constantinopol 18. Ian. 1376 – 1378 dec. 18, de fapt Arhiepiscop de Otranto-Italia, 20 dec. 1363 – 1378 dec. 18;
2. Angelo Correr (viitorul Papă Grigorie XII, 1406-1415, † 1417), Episcop de Castelo (1380-1390), Patriarh Latin de Constantinopol, 12 ian. 1390 – 1406 nov. 30.[4]
Perioada de timp dintre anii 1378/9-1390 apare aici ca sedisvacanță.

O cronologie germană a patriarhilor latini de Constantinopol, dă următoarele nume de titulari, pentru perioada de timp c. 1376-1406:[5]

Jakob von Itri, 1376-1378; zugleich administrator perpetuus der Diözese Otranto (în același timp administrator perpetuus al Diocesei Otranto)
Wilhelm von Urbino, 1379
Paulos Palaiologos Tagaris, 1379-1384
Matthäus, ?–?, († 1404)
Angelo Correr, 1390-1406

Și aici apare o sedisvacanță de șase ani, din 1384, până în anul 1390.

Comparând toate aceste cronologii, dacă ar fi să admitem perioada de patriarhat a lui Paulos Tagaris, conform supoziției lui Herbert Hunger, atunci încadrarea făcută de acesta ar cădea în mijlocul epocii, în care se încadrează și celelalte cronologii. Nu cunoaștem cu exactitate nici începutul, nici sfârșitul și nici durata patriarhatului lui Paulos Tagaris, la Roma. Pe de altă parte, presupunem că și Curia Romană s-a silit să șteargă orice urmă, privind episodul acesta, destul de penibil, atât pentru Urban VI, cât și pentru papalitate în general, ca reprezentare a Bisericii Latine, care a ajuns să fie păcălit și indus în eroare de un scamator și aventurier arghirofil grec.

---

[3] **Luat din: https://www.catholic-hierarchy.org/diocese/d4c72.html**

[4] **Compară cu listele cronologice, la Ioan Marin MĂLINAȘ, PENTARHIA, vol. II / 4, ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ, τόμος II / 4 Patriarhii latini de Roma Veche, Aquileia, Grado, Veneția și cei din Orient (Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim), Η Λατινική πατριάρχες της Παλαιάς Ρώμης, Αγγειλληίας και Γραδο, Βενετία και την Ανατολή (Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιεροσολύμων), Editura Presa Universitară Clujeană, Πανεπιστήμιο Εκδοτική Τύπου Κλουζ-Ναπόκα, 2011, p. 189.**

[5] **https://de.wikipedia.org/wiki/Lateinisches_Patriarchat_von_Konstantinopel**

***

Patriarhiile Latine din Orient, fondate de cruciați, după marea schismă din anul 1054

> **[în ordine cronologică: Antiohia (1098), Ierusalim (1099), Constantinopol (1204) și Alexandria (1215)],**

au fost expresia pretențiilor de hegemonie universală a patriarhilor Romei Vechi, asupra întregii Creștinătăți și a identificării Bisericii Romane, cu *tota Christianitas*. Biserica Romană declară patriarhiile Tetrarhiei, ca fiind vinovate de ruptura de la 1054, motiv pentru care, trebuiau nu numai pedepsite ci și înlocuite cu un sistem ierarhic specific roman, iar tradiția, teologia, ritul și specificul canonic și spiritual al Bisericii Răsăritului trebuia asimilat, aspirat și înlocuit cu tradiția, teologia și ritul Latin. Potrivit acestei ideologii, Biserica Răsăritului nu mai avea nimic bun în ea, totul trebuind cenzurat, adaptat, reformulat și corectat de către Biserica Latină, prin „experții" acesteia, după cum se întâmplă și astăzi la uniații de toate riturile, tradițiile și limbile.

Paradigma acestei ideologii coloniale a eternizat-o apoi Inocențiu al III-lea, în conceptul doctrinar și prin canoanele Conciliului IV din Lateran (1215), aplicată de toți urmașii săi pe Tronul Roman.

În acest context ideologic, Roma Veche trebuia să ofere și o imagine fictivă a Bisericii Universale, unde, pe lângă Basilica San Giovanni in Laterano, care era Catedrala și unde se afla Tronul Patriarhului Occidentului, scaunele patriarhilor latini, din răsărit au fost fixate la basilicile: San Pietro, pentru Patriarhul Constantinopolului; la San Paolo fuori le mura, pentru cel al Alexandriei; la Santa Maria Maggiore, pentru al Antiohiei; iar din anul 1374 la San Lorenzo fuori le mura, pentru al Ierusalimului.

La intervenția Fericitului Patriarh Ecumenic Athenagoras I al Constantinopolului (1948-1972), cu data de 1 ianuarie 1964, Papa Paul VI (1963-1978) a abrogat patriarhiile latine de Constantinopol, Alexandria și Antiohia, iar Patriarhia Latină a Ierusalimului, restaurată ca rezidențială în anul 1847 a rămas în condițiile umilitoare de atunci, ca o Eparhie cu jurisdicție asupra latinilor din Israel, Iordania și Cipru, al cărei Chiriarh poartă titlul simbolic de „patriarh", însă fără să aibă nici sufragani și nici Sinod Patriarhal.

[Anti]Patriarhi Latini de Constantinopol,
după data de 13 aprilie 1204,
adică după căderea Constantinopolului sub latini

Papa Inocențiu III (1198-1216), către împăratul latin de Constantinopol, Balduin I (1204-1205)[6]

„Voi, fără a avea nici un drept, nici autoritate asupra Greciei, v-ați abătut, în mod nesăbuit, de la intenția voastră curată, v-ați avântat nu să cuceriți Ierusalimul, ci să cuceriți Constantinopolul, preferând bunurile pământești celor cerești...”

....

„Și nu v-a fost de ajuns să goliți până la fund vistieria împăratului și să-i prădați pe toți, de la mic la mare, voi ați întins mâinile spre averea bisericilor și, ceea ce e și mai rău, spre sfințenia lor, smulgând plăcile de argint din altare, spărgând sacristiile, însușindu-Vă icoane, cruci și relicve, pentru ca Biserica greacă să refuze să se întoarcă la tronul apostolic, văzând numai sălbăticii și fapte diavolești din partea latinilor, și să fie în drept să aibă, față de aceștia, o atitudine plină de dezgust, ca față de niște câini.”

„Vos nullam in Graecos iurisdictionem aut potestatem habentes, a puritate voti vestri temere declinasse videmini, dum non contra Saracenos, sed contra Christianos arma movistis, non intendentes ad recuperandum Hierusalem, sed Constantinopolim occupandum, terrenas opes caelestibus divitiis praeferando.

Illudque longe gravius reputatur, quod quidam nec religioni, nec aetati, nec sexui pepercerunt, sed fornicationes, adulteria et incestus in

---

[6] **Textul românesc luat din: S. B. DAȘKOV, *Dicționar de împărați bizantini*, traducere de Viorica și Dorin ONOFREI, Editura Enciclopedică, București, 1999, p. 351.**

oculis hominum exercentes, non solum maritatas et viduas, sed etiam matronas et virgines, Deoque dicatas, exposuerunt spurcitiis garnisonum; nec imperialis suffecit divitias exhaurire aut diripere spolia maiorum pariter et minorum, nisi ad ecclesiarum thesauros, et, quod gravius est, ad ipsarum possessiones extenderitis manus vestras, tabulas argenteas de altaribus rapientes, violatisque sacrariis, iconas, cruces et reliquias asportantes, ut Graecorum ecclesia, quantumcumque persecutionibus affligatur, ad obedientiam apostolicae sedis redire contemat, quae in Latinis non nisi perditionis exempla et opera tenebrarum aspexit, ut iam merito illos abhorreat plus quam canes.” [7]

1
2
3

1. „Arhipatriarhul” (Papa) Inocențiu III al Romei Vechi (1198-1216), frescă murală în Abația Subiaco, din Latium, Italia, c. 1219.

Luat din: Innozenz III. – Wikipedia

2. Stema lui Inocențiu III. Luat din: Ibidem.

3. Sanctitatea Sa Benedict XVI, Patriarh al Occidentului (2005-2006) și actualul Patriarh Ecumenic al Constantinopolului Sanctitatea Sa Bartholomaios I. Titlul de Patriarh al Occidentului a fost reluat de Papa Francisc, după decesul Papei Benedict XVI, în data de 31 dec. 2022

Luat din: https://www.peacelink.it/gdp/a/iz27109_i11658.html

***

[7] **Textul latin originar luat din Giorgio FEDALTO, *La Chiesa Latina in Oriente*, vol. I, Casa Editrice Mazziana, pp. 167-168.**

Statele succesoare, după anul 1204

Căderea Constantinopolului sau cucerirea acestuia de către latinii Cruciadei a IV-a, de la 13 aprilie 1204, a fost o consecință a instabilității politicii interne a Imperiului, cauzată de luptele pentru tron ale împăraților din dinastia Anghelilor (1185-1204).

Marele Oraș al lui Constantin, după ce a rezistat și respins timp de aproape nouă sute de ani, tot felul de atacuri și asedieri ale altor barbari, a fost obligat în anul 1204 să se închine sabiei baronilor aventurieri latini.

La 24 iunie 1203, flota cruciată și-a făcut apariția în fața Constantinopolului. Pe data de 17 iulie 1203, baronii cruciați au intrat în Constantinopol, restabilind domnia lui Isaac II Anghelos (1185-1195), orbit de fratele său mai mare Alexios III (1195-1203). La 1 august 1203, a fost încoronat ca asociat la domnie, Alexios IV, fiul lui Isaac II, domnind până la 28 ianuarie 1204, când a fost detronat, arestat și închis în pivnițele Palatului Sacru, de către Alexios V Duca Murtzuphlos, succesorul acestuia. La începutul lunii februarie 1204, Alexios IV Anghelos a fost ucis prin sugrumare, iar tatăl său, orbul Isaak II a murit de spaimă, în timpul uciderii fiului asociatului său la domnie. Între 28 ianuarie și 4 februarie tronul imperial a fost ocupat de către militarul de neam nobil, Nicolae Kanabos, uns împărat, fără asentimentul Patriarhului Ecumenic Ioan X Kamateros (1198-1206). Alexios V Ducas Murtzuphlos l-a detronat pe Kanabos, făcându-l apoi dispărut și, pe data de 5 februarie 1204, Patriarhul Ecumenic l-a uns împărat pe cel dintâi, adică pe Alexios V, ca basileu legitim al romeilor. Alexios V era înrudit cu familia imperială a Anghelilor. Acesta a domnit până în seara de 12 aprilie 1202, când, neputând plăti solda mercenarilor și soldaților din Constantinopol, a părăsit tronul și capitala. În această situație haotică, nobilimea ar fi oferit tronul despoților Constantin Laskaris sau Theodor Laskaris. Se pare însă că Theodor Laskaris nici nu era în Constantinopol în această perioadă a anului 1204.

Constantin Laskaris a devenit împărat al Constantinopolului doar pentru o noapte, pe 12 aprilie 1204, †19 martie 1205, pentru că a doua zi, pe data de 13 aprilie, în zorii zilei, mercenarii imperiali, angajați să lupte în oraș împotriva latinilor, nemulțumiți pentru că nu și-au primit solda de la basileul Alexios V, s-au predat cruciaților. I-a urmat Teodor Lascaris (1204/5-1222).

Cruciații, după ce au preluat orașul cu atâta ușurință și fără pierderi, de mercenari și militarii romei, i-au dat foc. Era al treilea incendiu al Constantinopolului, în decursul celor patru luni, de la începutul anului 1204. În ciuda pagubelor provocate de incendiul din 13 aprilie, tot a mai rămas încă destul de prădat, jefuit și furat în Constantinopol. Trei zile a durat jefuirea orașului Maicii Domnului, de către creștinii latini sau apuseni.

Alexios V a sfârșit la fel de tragic, ca și Alexios IV și Isaak II. După plecarea sa din Constantinopol, Alexios V, împăcându-se cu Alexios III (1195-1203), a început unele tratative cu acesta. Alexios III a simulat o colaborare cu Ducas Murtzuphlos (=Alexios V), vizând chiar și o căsătorie a fiicei lui cu acesta din urmă. În final, Alexios III a dispus ca Alexios V să fie orbit, chiar în timpul unei mese festive, după care a fost condamnat la moarte pe loc, prin aruncarea de pe o coloană înaltă.[8]

Astfel s-a constituit Imperium Romaniae sau *Imperiul Latin de Constantinopol*. Primul împărat a fost Balduin I Conte de Flandra, ales în data de 9 mai și încoronat în Sfânta Sophia, pe 16 mai 1204.

După tragedia de la *13-16 aprilie 1204*, în locul Imperiului Romeu s-au format șapte State succesoare:

1. *Imperium Romaniae* sau Imperiul Latin de Constantinopol (1204-1261);

trei state grecești;

2. *Imperiul de la Niceea (1204-1261*) [al familiei Laskaris și, spre final, al Paleologilor];

3. *Imperiul de Trapezunt (1204-1461)*, al Comnenilor;

4. *Despotatul de Epir (1204-1337)* al Anghelilor];

două alte state de guvernare „Latină”

5. *Despotatul „franc” de Moreea, din Peloponez, cu capitala la Mistra*, al cavalerilor apuseni, Guillaume de Champlitte și Geoffroy de Villehardouin;

6. *Principatul Latin de Ahaia*;

---

8 Alexios III era fratele și uzurpatorul lui Isaak II.

7. ***Principatul Latin de Adrianopol*** **(1204-1205),** ***cu statut de Regat*****, condus de Theodor Branas, dependent de** ***Imperium Romaniae*** **[=Imperiul Latin de Constantinopol].**

> **Vezi data de 14 aprilie, 1205, când trupele de valahi, de bulgari și ale celor 14.000 de cumani păgâni, ale Împăratului Ioniță Caloian [Йоаница, la bulgari și Skyloïōannēs (Câinele de Ioan, la bizantini)] al Vlahiei și Bulgariei (1197-1207) au reușit să atragă cavaleria grea a latinilor într-o capcană, în mlaștinile de la nord de Adrianopol, țarul vlaho-bulgar provocând cruciaților o înfrângere categorică.[9]**

În anul 1261 romeii au realizat restaurarea Imperiului, reocupând Constantinopolul, la data de 25 iulie, unde Mihail al VIII-lea Paleologul (1259-1282) își va face intrarea triumfală, la data de 15 august 1261, adică la marele Praznic al Adormirii Maicii Domnului, protectoarea Marei Cetăți a lui Constantin.

Patriarhul Latin de Constantinopol, Tommaso Morosini (1204-1211)

După ce Biserica Sfânta Sophia a fost jefuită și profanată, în decursul celor trei zile de pradă, din 13-16 aprilie 1204, ulterior a fost transformată în Catedrală romano-catolică a primului Patriarh Latin de Constantinopol, iar averea acesteia a fost confiscată și atribuită Patriarhiei Latine și Capitlul de canonici locali. În plus, Constantinopolul a primit dreptul de-a alege Patriarhul, din rândul clerului latin local.

În aceste zile de groază, nu numai că s-a luat din Biserică tot ce s-a putut, vase liturgice, manuscrise, veșminte, cruci, icoane, plăcile de argint cu moaște de pe altar, mobilier, aur, argint, pietre prețioase etc., dar a fost și profanată. În timp ce se fura și se jefuia Biserica, latinii au adus o prostituată din cartierul mărginaș Galata, pe care au pus-o să danseze și să facă și alte gesturi obscene în Biserică, în fața Tronului Patriarhal sau Ecumenic, pentru ***a-i stimula*** **pe** ***hoții*** **latini, care prădau sfântul lăcaș, gest pe care nici măcar turcii păgâni, adică agarenii musulmani nu și-au permis să-l facă, în anul 1453, după data de 29 mai. Clerul latin a jefuit obiectele liturgice și Sfintele Moaște, iar soldați se certau pentru tezaurul**

---

[9] ***Bătălia de la Adrianople*** **(14 aprilie 1205), luat din: https://www.unitischimbam.ro/batalia-de-la-adrianople-1205/**

Patriarhului, în final profanând chiar și criptele sau mormintele basileilor de la Sfânta Sophia și de la Biserica Sfinții Apostoli, precum și pe cele ale patriarhilor ecumenici, de unde au furat toate obiectele de valoare.

Într-o altă lucrare, anterioară, am amintit și corespondența Papei Inocențiu al III-lea (1198-1216) cu Constantinopolul, în urma evenimentelor din 13 aprilie 1204. Regestul nr. 203 și 204 se referă și la numirea lui Tommaso Morosini, în funcția de Patriarh Latin de Constantinopol.[10]

„XXIX. Documentul nr. 203, din vol. 7, pp. 354-359.

Datare: Roma, la mormântul Sf. Petru, 1205, ianuarie, 21.

Regest: Papa către episcopii, abații și clerul latin din armata cruciaților, de la Constantinopol. *Instrucțiune*.

Suveranul Pontif le explică episcopilor, abaților și întregului cler, din cadrul armatei de ocupație a cruciaților din Constantinopol, importanța *soteriologică și eclesiologică* a „revenirii sub ascultarea Romei”, a Bisericii Ortodoxe din fostul Imperiu Bizantin.[11]

Se știe că la 13 aprilie, 1204, Cruciada a IV-a a cucerit Constantinopolul, jefuind în mod barbar orașul și întreg teritoriul cucerit, profanând și prădând *Biserica Sfintei Sophii* – simbolul Ortodoxiei – și celelalte biserici ortodoxe, mai rău decât păgânii, biserici pe care, apoi, le-au transformat în biserici romano-catolice. În ura lor barbară și îmbătați de gloria succesului efemer, latinii s-au silit să șteargă orice urmă a Ortodoxiei de pe cuprinsul Imperiului Latin de Constantinopol.

---

[10] Vezi pp. 153-154, din lucrarea noastră: Ioan Marin MĂLINAȘ, *Regeste și registre de la Constantinopol și Roma, din prima jumătate a secolului al XIII-lea, privitoare la primatul Vasile I și la împăratul Ionță Caloian din Târnovo*. Unirea Bisericească a lui Ioniță Caloian, din anul 1203 și încoronarea acestuia la 1204, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2000, 263 p.

[11] Vezi doc. nr. 203, pp. 354-359, din: *DIE REGISTER INNOCENZ' III.*, 7. Band, 7. Pontifikatsjahr, 1204/1205, Texte und Indices, Unter der Leitung von Othmar HAGENEDER, bearbeitet von Andrea SOMMERLECHNER und Herwig WEIGL, gemeinsam mit Christoph EGGER, und Rainer MURAUER, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1997, 495 p. + 6 il [= Österr. Akad. der Wissenschaften, Publikationen des Hist. Instituts beim Österr. Kulturinstitut in Rom, Hgg. von H. Fillitz und Otto Kresten, II. Abteilung, Quellen, I. Reihe, Die Register Innocenz'III., 7. Band, 7. Pontificatsjahr: Texte und Indices].

Vezi și doc. nr. 68, p. 285, din: P. Theodosius HALUŠČYNSKYJ, *Acta Innocentii PP. III (1198-1216) e registris Vaticanis aliisque eruit, introductione auxit, notisque illustravit…*, Typis polyglotis Vaticanis MCMXLIV (1944), Roma, 674 p.+ hartă (=Pontificia Commissio ad redigendum Codicem Iuris Canonici Orientalis, Fontes Series III, vol. II).

Împăratul bizantin, cu toată curtea, precum și Patriarhia Ecumenică, s-au retras în exil la Niceea, pe malul celălalt al Bosforului.

În locul lor, cruciații au instalat un împărat latin, cu un patriarh tot de rit latin, adică romano-catolic. Sfânta Sophia a devenit catedrală romano-catolică, cu un Capitlu de canonici. Situația s-a menținut astfel până la 25 iulie 1261, când, în timpul domniei lui Mihail VIII Paleologul (1259-1282), sub conducerea lui Alexios Strategopulos, grecii au reușit să recucerească Constantinopolul, alungându-i definitiv pe latini din Marea Cetate a lui Constantin. Primul împărat latin de Constantinopol a fost Balduin I, de Hainaut, conte de Flandra (1204-1205), căruia i-a urmat fratele său, Henric Hainaut (1206-1216). Pentru „Scaunul patriarhal", din Constantinopol, ca prim patriarh latin, Capitlul Catedral al venețienilor, de la Sfânta Sophia, l-a ales în 1204, pe hipodiaconul Tommaso Morosini (1205-1211).[12]

Papa le comunică *anularea alegerii* de patriarh latin a lui Tommaso Morosini, făcută de *Capitlul venețian* de la Sfânta Sophia, ca fiind necanonică, iar din punctul său de vedere și un abuz. Pe de altă parte, Inocențiu al III-lea îl numește el însuși pe același candidat, Tommaso Morosini ca patriarh latin de Constantinopol. *Aici avem un caz de conflict de competență, dintre Capitlu și Sfântul Scaun, candidatul fiind însă acceptat de Papă*."

Această *Instrucțiune* a Papei, nu are legătură directă cu tema lucrării noastre. Ea se înscrie, însă, în contextul relațiilor bisericești și unioniste dintre Roma Veche și Noua Romă, confirmă atitudinea negativă a Papei față de Biserica Ortodoxă, prefigurează ideologia conciliului Lateran IV, din 1215 și contează ca un document diplomatic și juridic de epocă, cu toate deficiențele iubirii creștine și a intoleranței confesionale, de care dă dovadă.

„Documentul nr. 204, din același vol. 7, pp. 359-360, este o scrisoare, adresată direct împăratului Balduin I, prin care-l îndeamnă, să-l primească și să-l trateze așa cum se cuvine pe noul Patriarh Latin Tommaso Morosini."

---

[12] Vezi lucrarea lui V. GRUMEL, *La chronologie*, par..., Paris, 1958, p. 403 și 440, vol. I, din *Traité d'Etudes byzantines*, publié par Paul LEMERLE și colaboratorii (în colecția Bibliothèque Byzantine, publié sous la direction de Paul LEMERLE).

Tommaso Morosini provine dintr-o veche și ilustră familie nobilă venețiană. Trei membri ai acestei familii au deținut funcția de Doge: Domenico (1148-1155), Marino (1249-1253) și Michele (1382). Tot din această familie s-au ridicat și câțiva ierarhi latini: Giorgio, primul abate al Mănăstirii St. Giorgio Maggiore (982), Tommaso, Patriarhul Latin de Constantinopol, Cardinalul Antonio (1365-1434), umaniștii Paul (1406-1482) și Domenico (1417-1509) etc.[13]

Este interesant de urmărit structura Provinciei Bisericești Latine din Imperiul Latin de Constantinopol, pentru perioada de timp 1204-1261. Ea se aseamănă cu aceea a Bisericilor Unite, de mai târziu: adică cu o ierarhie densă, dieceze multe, cler numeros și credincioși puțini. Doar pentru exemplificare dăm schema structurii ierarhice a Bisericii Latine din Imperiul Latin de Constantinopol, din anii de început, adică din 1210-1212, făcută de Honorius al III-lea (1216-1227), pe atunci, camerar papal, în Roma Veche.[14]

Patriarhul, având și calitatea de Arhiepiscop Latin de Constantinopol, mai avea în subordinea sa încă 22 de Arhiepiscopii, dintre care 16 aveau în jurisdicția lor 59 de dieceze sufragane. Dintre aceste arhiepiscopii, două erau în Asia Mică, șapte în Tracia, trei în Macedonia, două în Tessalia, una în Epir, două în Grecia (Theba și Athena), două în Peloponez, trei pe insule.

În această formă și cu aceste structuri s-a desfășurat activitatea Patriarhiei Latine de Constantinopol, până în anul 1261, după care sistemul de organizare și forma de exercitare a jurisdicției catolice vor cunoaște o reducere și o schimbare fundamentală.[15] Unde a rezidat patriarhul latin de Constantinopol, după anul 1261, nu știm cu certitudine deoarece, în anul 1314, Clemente V (1305-1314) de la Avignon, a dispus transformarea reședinței Episcopiei Latine, de la Negroponte/Eubea, ἡ Νεγροπόντε / ἡ Εὺβοια, o insulă în Grecia, sufragană a Arhiepiscopiei Latine de Athena, în reședință pentru Patriarhul Latin de Constantinopol.

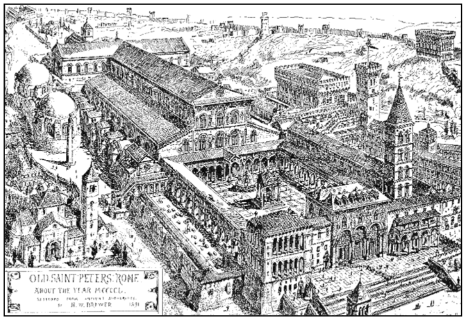
---

13 ***Lexikon des Mittelalters VI*, Op. cit., col. 844-845.**

14 ***Dictionaire de Théologie Catholique*, vol. III, col. 1502-1506.**

15 **Lista Patriarhilor Latini de Constantinopol am reprodus-o după: V. GRUMEL, *Traité d'études byzantines*. I., *La Chronologie*, Paris, 1958, pp. 440-441.**

1. ***Basilica Constantiniană Sf. Petru, din Roma*****, cu versiunea colorată a desenului / Here is a colored drawing of the old basilica.**

2. ***Basilica Constantiniană, Sf. Petru din Roma*****, desen alb-negru, din anul 1891, despre cum se crede că arăta vechea Basilică Constantiniană, din Roma, în perioada de timp, de după anul 1483 și înainte de 1503/1506, cind a fost dărâmată, pentru a fi construit actualul Dom S. Petru, timp de 120 de ani, 1506-1626. În partea dreaptă, a versiunii de desen alb-negru, lânga zidul orașului, se vede clădirea Capelei Sixtine. Între anii 1204-1964, Basilica Sf. Petru (veche și actuală) era declarată „Catedrala canonică" a Patriarhului Latin de Constantinopol. Basilica di San Giovanni in Laterano a rămas tot timpul – cel puțin teoretic – „Catedrala canonică, a Patriarhului Romei Vechi, chiar dacă, după revenirea de la Avignon, în anul 1376 și mai ales după construirea actualei Basilica di San Pietro in Vaticano, în anul 1626, a fost din ce în ce mai rar folosită, actualmente fiind practic abandonată de către pontificii romani.**

Capela Sixtină aparține complexului arhitectural al Palatului Apostolic, în ea se țin conclavele, pentru alegerea papilor. Capela a fost construită de Papa Sixtus IV (1471-1484), între anii 1475-1483, în proporțiile Templului lui Solomon, din Ierusalim [care avea lungimea dublă și lățimea triplă a Capelei Sixtine: 40,9;/13,4;/20,7;/550 m^2], fiind târnosită în data de 15 august 1483, cu hramul Adormirea Maicii Domnului.

Imaginile au fost luate din:
1. Desenul alb-negru: Here is a 19th century drawing of how the old basilica is believed to have looked / Aici se află un desen din secolul al XIX-lea despre cum se crede că arăta vechea basilică constantiniană, înainte de anul 1506.

Luat din: https://www.churchpop.com/the-lost-1200-year-old-wonder-a-tour-of-the-old-st-peters-basilica/
Compară cu: https://de.wikipedia.org/wiki/Petersdom

2. După cum ușor se poate constata, versiunea colorată diferă de desenul alb-negru.

Luat din: https://www.churchpop.com/the-lost-1200-year-old-wonder-a-tour-of-the-old-st-peters-basilica/

♚♚♚♚♚

e. Cazul Mitropolitului
Simeon al Rusiei Mici – Galiției, în contextul stavropighiei patriarhale Sf. Arhanghel Mihail de la Peri (Maramureș)

Documentația de bază, privitoare la ieromonahul rus Simeon de Halyč sau Galiția, o oferă trei regeste, din vol. VI al colecției de *regeste patriarhale de la Constantinopol (381-1453)*: nr. 2893, din august 1391; nr. 2894, din august 1391; nr. 2974.[1]

Halyč sau Galiția este situată în partea de apus a Rusiei Kievene, Kyjiver Rus', Киевская Русь (rus.), Київська Русь (ukr.), Kievan Rus' (eng.), Rusia Kieveană a apărut în secolul al IX-lea, când negustorii și războinicii scandinavi – *varegii* – au stabilit baze de-a lungul sistemelor fluviale din răsăritul Europei, începând să se amestece cu elitele populației băștinașe, adică cu slavii locali. În secolele XI-XII, Rusia Kieveană ocupa un teritoriu întins, între Halyč și Volyn', în sud-vest, Poloțk, în vest, Novgorod, în nord-vest, Vladimir-Suzdal, în nord-est și Kiev în sud.[2]

În anul 1199 a avut loc unirea dintre Halyč și Volyn', formând Principatul Galiția-Volhynia, *Regnum Galiciæ et Lodomeriæ*, care, în cadrul Rusiei Kievene a evoluat ca o unitate statală independentă sau quasi independentă, motiv pentru care, în anul 1253 Galiția sau Rusia

---

1 ***LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. VI, Le Régestes de 1377 à 1410…, Op. cit., pp. 181-182, pentru regestul nr. 2893; p. 182, pentru regestul nr. 2874 și pp. 243-245, pentru regestul nr. 2974.**

2 **Privitor la *Istoria Bisericii Ortodoxe*, din Rusia Kieveană, vezi tratatul lui Albert M. AMMANN S.J., *Abriss der Ostslawischen Kirchengeschichte*, Thomas Morus Presse im Verlag Herder, Wien, 1950, p. 108, 686 și passim.**

Mică s-a învrednicit de demnitatea Regală – *Mare Cnezat* – întâiul Mare Cneaz sau Rege fiind Prințul local Danylo (1211-1264), Rex Rusiae / Rege al Rus'.

Prima atestare documentară a numelui de „Rusia Mică" o întâlnim într-o scrisoare a Marelui Cneaz Iuri al II-lea Boleslav, al Galiției (1325-1340), din anul 1335, către Dietrich von Altenburg Marele Maestru al Ordinului Teutonic (1335-1341): „Dux totius Rusiae Minoris", denumire folosită apoi și de Patriarhul Ecumenic Callist I, în anul 1361, când a creat două mitropolii: una a Rusiei Mari și cealaltă a Rusiei Mici.[3] Clerul ortodox folosea denumirea de Rusia Mică, pentru a delimita sau desemna teritoriile locuite de majoritatea ortodoxă a ținuturilor răsăritene ale Statului.[4] Regele Poloniei Cazimir III era numit „rege al Lehiei și Rusiei Mici". Termenul de Rusia Mică a fost folosit de multe ori în izvoarele locale, precum și de hatmanii cazaci Bogdan Hmelnițki (1595-1657), Ivan Sirko (1605/10-1680), iar Arhimandritul Mănăstiri Lavra Peșterilor (Pecerska), din Kiev, Києво-Печерська лавра, Inokentie Gisel, Інокентій Ґізель (1600-1683)[5] considera că poporul rus este format din trei ramuri: rușii mari, rușii mici și rușii albi.

*****

Aproape un secol mai târziu, în anul 1349, Regatul Galiției și Volhyniei a fost cucerit de Polonia, ulterior trecând sub administrația Ungariei.

În anul 1387, Galiția a trecut de sub stăpânirea Regatului Ungariei, sub acela al Poloniei, însă Sfânta Regină a Poloniei, Hedviga de Anjou (1384-1399), declarată „rege",[6] *nu regină*, fiica lui Ludovic I cel Mare

---

[3] **О. В. Русина, *Україна під татарами і Литвою*, Київ: Видавничий дім «Альтернативи» (1998), col. 274.**

[4] **Olexander GHISEM, Olexander MARTYNIUK, *Istoria Ucrainei, Manual pentru clasa a VII-a a instituțiilor de învățământ mediu general cu predarea în limba română/moldovenească*, Cernăuți, „Bukrek", 2020, p. 98. Luat din: https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/pidruchnyky-7-klas-2020/23-pidruchnyky-dlya-zzso-rum-7-klas/Hist-UKR-7kl-rum-mold.pdf**

[5] **ИННОКЕНТИЙ (Гизель; † 18.11.1683, Киев), архим. Киево-Печерского мон-ря, ректор Киево-Могилянской коллегии, духовный писатель. Биография. М. А. Корзо, Б. Н. Флоря Лит.: Ровинский. Словарь гравированных портретов. Т. 2. Стб. 998; Т. 4. Стб. 293.
Luat din: https://www.pravenc.ru/text/389655.html
Λαύρα των Σπηλαίων του Κιέβου**

[6] **Prăznuită de Biserica Romano-Catolică, pe 17 iulie, cu slujbă și sinaxar. A fost canonizată în data de 8 iunie 1997. A trăit doar 26 de ani (1374-1399). Titulatura completă a „Regelui" Hedwig este: Hedvigis dei gracia Rex Polonie, necnon terrarum Cracovie, Sandomirie, Syradie, Lancicie, Cuyavie, Pomeranieque domina et heres.**

Angevinul Rege al Ungariei și Croației (1342-1382) și în uniune personală cu al Poloniei (1370-1382), a fost obligată să cedeze Țării Moldovei, o parte a Galiției, teritoriu în care se afla și orașul Halici, Halicz (pol.), Галич (rus.), Halitsch (germ.), Galicia, saepius Halicia (lat.), pe malul stâng al Nistrului, împreună cu cetatea sau fortificația de acolo, construită în anul 1367, numită Burg, Галицький замок (ukr.), pe timpul domniei lui Petru al II-lea Mușat (1375-1391. Hedviga de Anjou s-a căsătorit cu Vladislav II Iagello, în anul 1386, acesta domnind ca rege al Poloniei, până în anul 1434. Mare diplomat, Domnitorul Petru II Mușat, a cultivat bune relații cu Vladislav II Iagello, îndemnându-l și pe Mircea cel Bătrân să facă același lucru.[7]

În anul 1386 a avut loc botezul catolic al Marelui Cneaz al Lituaniei Jogaila, viitorul Rege Władysław II Jagełło, încoronat în data de 4 martie 1386, după căsătoria cu Jadwiga [Hedwig de Anjoun], din data de 18 februarie 1386, fapt care l-a determinat pe Împăratul Ioan V Paleologul, ca în mai 1387, să-l trimită în Rusia de Vest pe Mitropolitul de origine bulgară, Ciprian al Lituaniei (1375-1389), apoi al Kievului și Lituaniei (1390-1406), împotriva voinței Patriarhului Ecumenic Nil (1380-1388).[8]

---

[7] Domnitorul Petru II Mușat, prin documentul din data de 1 mai 1384, se numea: „Petrus waiwoda dei gratia dux Terre Moldaviae”:

Constantin REZACHIEVICI, *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova a. 1324-1881*, Volumul I, Editura Enciclopedică, 2001, pp. 446-450, 453, 455.

Constantin REZACHIEVICI, *Mircea cel Bătrân și Moldova*, în „Revista de istorie”, XXXIX (1986), nr. 8, p. 748.

Constantin REZACHIEVICI, Mircea și lumea românească a vremii sale, în „Magazin Istoric”, XX (1986), nr. 9, pp. 7-8.

Lia BĂTRÂNA, Adrian BĂTRÂNA (2012). *Biserica „Sfântul Nicolae” din Rădăuți. Cercetări arheologice și interpretări istorice asupra începuturilor Țării Moldovei, XXIX, Piatra Neamț, Biblioteca Memoriae Antiquitatis, 2012*, 520 p. cu 91 fig. alb-negru și color și XVI planșe în afara textului. *Biblioteca Memoriae Antiquitatis*. pp. 194-196.

***Acta Gregorii Pp. XI* (1370-1378) a registris Vaticanis aliisque fontibus collegit adornavit, Aloysius L. Tăutu (editor), Roma, 1966, pp. 493-494.**

Kazimierz Jasiński (1998). *Rodowód Piastów mazowieckich*. Poznań – Wrocław: Wydawnictwo Historyczne. p. 97.

Luat din: https://www.moldovenii.md/md/news/view/section/11/id/2493

[8] Miklosich M., Müller I.: *Acta patriarchatus Constantinopolitani*. Wien, 1975. p. 72, 143, 147.

Înaintea lui Ciprian au mai păstorit în Lituania:

Theofil (aprilie 1317 ? - d. aprilie 1329);

Theodorit (1352-1354);

Roman (1355-1362);

Privitor la Mitropolitul

Teofil a fost menționat nominal doar în anul 1329, iar cel menționat în anii 1317 și 1327 ar putea să fie un alt ierarh pe scaunul Mitropolitan lituanian, din Nawahrudak/Vilnius, din 1323.

Despre Mitropolitul Ciprian vezi lucrarea online: Pavel Boček, Der Metropolit Kiprian zwischen Vilnius und Moskau an der Wende …, pp. 63-79.

În această nouă conjunctură, se pune întrebarea unde a rezidat Mitropolitul Antonie al Haliciului (1370-1392), acolo, sau în capitala lui Petru II Mușat[9], Siret, apoi Suceava, din anul 1388?

În anul 1404, Vladislav II Iagello a înglobat în mod definitiv Galiția în Regatul Poloniei, cu excepția regiunii de sud, unde se afla și orașul Halici, care a rămas încorporată în teritoriul Țării Moldovei.[10]

*****

După toate probabilitățile, se are impresia – remarcă Părintele Albert M. Ammann S.J. – că Patriarhul Ecumenic Antonie IV era mai degrabă interesat, ca teritoriul Galiției să rămână în spațiul statal al Moldovei, alături de Bucovina și alte teritorii laterale, probabil și Maramureșul etc.: „Es scheint also, als ob der griechische Patriarch Antonios das Halischer Land mitsamt der späteren Bukowina dem moldauischen Staatswesen eingliedern wollte. Dies sollte ihn jedoch in erneute Schwierigkeiten stürzen. Jagello war, wie verständlich, über den Entscheid des Patriarchen äußerst unzufrieden. Es ist kein Wunder, daß Ziprian, um nach dem Rechten zu sehen, im Sommer 1395 nach dem Süden reiste. Er traf sich im Jahre 1396 mit Jagello. Und dieser scheint wie einst König Kasimir (1370) mit der Latinisierung Galiziens gedroht zu haben.”[11] / Se pare ca și cum patriarhul grec Antonios a vrut să încorporeze Țara Galiției, inclusiv ceea ce mai târziu a devenit Bucovina, în spațiul Statal moldovenesc. Însă, asta avea să-l arunce în alte dificultăți noi. Jagello a fost, după cum se poate înțelege, extrem de nemulțumit de hotărârea patriarhului. Nu este de mirare, că Ciprian a călătorit spre sud, în vara lui 1395, pentru a vedea ce se întâmplă. L-a întâlnit pe Jagello

---

Luat din: https://www.academia.edu/72888418/Der_Metropolit_Kiprian_zwischen_Vilnius_und_Moskau_an_der_Wende_vom_14_zum_15_Jahrhundert
Revezi: Albert M. AMMANN S.J., *Abriss der Ostslawischen Kirchengeschichte*, Op. cit., pp. 102-103 și 6108-110 și *cronologia*, începând cu p. 683.

9 Capitalele Moldovei; Baia, din c. 1352, Siret, după anul 1368, mutată de Lațcu I (1368-1373/75?), Suceava, 1388, Iași (1564-1859), București, din anul 1859.
În urma actului de convertire a lui Lațcu I (1368-1375) la catolicism, papa Grigore al XI-lea numește în Moldova, în anul 1371, doi episcopi catolici, unul la Siret (Andrei) și unul la Milcov, fosta Episcopie Cumană.

10 Albert M. AMMANN S.J., *Abriss der Ostslawischen Kirchengeschichte*, Op. cit., pp. 109-110.
Emil DIACONESCU, *Românii din răsărit – Transnistria* – Iași, Institutul de Arte Grafice și Editură Ath. Gheorghiu, 1942, 240 p. și *online*, pp. 36-66.
[Text luat din: https://bp-soroca.md/soroca/Diaconescu%20E.%20Rom%C3%A2nii%20din%20r%C4%83s%C4%83rit%20-%20Transnistria.%201942.pdf].

11 Albert M. AMMANN S.J., *Abriss der Ostslawischen Kirchengeschichte*, Op. cit., p. 109.

în 1396. Și, precum regele Cazimir (1370), [*și*] acesta pare să fi amenințat cu latinizarea [recte *romano-catolicizarea*, n.n.] întregii Galiții.

*****

Problema „mitropolitului” Symeon de Halici sau „al Rusiei Mici”, Малая Россия (rus. Malaia Rossia), Μικρά Ρωσία (Mica Rusie, în comparație cu Μακρά Ρωσία), complică și mai mult peisajul, juridic, canonic și de apartenență teritorială, din aceste părți, implicate într-o nebuloasă de interese ale puterilor politice din jur. Așa avem și termenii istorici *Polonia Mică* (regiunea Cracoviei) și *Polonia Mare*, adică Regatul extins al Poloniei, de prin secolul al XIV-lea. În conceptul geopolitic elen, „mic”, însemna centrul unui teritoriu, iar prin „mare” erau denumite regiunile cucerite sau colonizate ulterior. În acest context, Rusia Kieveană, cu capitala la Kiev, a constituit *leagănul* statelor naționale de mai târziu: Rusia, Belarus și Ukraina,[12]

*****

În anul 1391 a murit Mitropolitul ortodox Antonie al Haliciului, însă Patriarhul Ecumenic Antonie IV s-a îngrijit, încă pe când acesta trăia, să rezolve problema pentru timpul locotenenței scaunului, prin repartizarea în acest scop a ieromonahului Simeon. În cazul în care Simeon ar deceda, înainte ca Patriarhul să fi luat o decizie, atunci ar fi autorizați Domnitorii Moldovei, să ia o decizie, privitoare la conducerea Mitropoliei, pe perioada sedisvacanței. Așa scrie Părintele A. M. Ammann S.J., citând documentele publicate de Miklosich M., Müller[13]:

„Im Jahre 1391 starb nun der Metropolit Antonius von Halisch. Schon zu seinen Lebzeiten hatte der byzantinische Patriarch Antonius

---

[12] **О. В. Русина, *Україна під татарами і Литвою*, Київ: Видавничий дім «Альтернативи» (1998), col. 274-279.**
М. С. Грушевський, Історія України-Руси, том І, К. 1994, Наукова думка, с. 1-2.
Serhii Plokhy, *The Origins of the Slavic Nations: Premodern Identities in Russia, Ukraine and Belarus*, Cambridge University Press (2006).
Paul Robert Magocsi The Roots of Ukrainian Nationalism: Galicia As Ukraine's Piedmont, University of Toronto Press (2002).
«…Самой столицы Киева, також части сие Малые Руси нашия». Воссоединение Украины с Россией. Документы и материалы в трех томах” (Reunificarea Ucrainei și Rusiei. Documente și materiale în trei volume), т. III, изд-во АН СССР, М.-Л. 1953, № 147, с. 257.
***Rusia Mică*, în: https://ro.wikipedia.org/wiki/Rusia_Mic%C4%83**

[13] **Miklosich M., Müller, *Acta patriarchatus Constantinopolitani*, Bd. II, U. 427, p. 157.**

diesem für den Todesfall als Interimsverwalter der Metropolie einen Mönch Simeon beigegeben: Falls Simeon vor dem Eintreffen der Entscheidung des Patriarchen sterben sollte, so sollten die moldauischen Wojwoden des Landes den Verwalter der Metropolie bestimmen. Man versteht daß eine solche Lösung dem polnischen König nicht genehm war."[14] / În 1391, mitropolitul Antonius von Halisch a și murit. Deja pe timpul când era în viață, patriarhul bizantin Antonie desemnase pe un călugăr Simeon, care să activeze ca administrator interimar al mitropoliei, în cazul morții acestuia: Dacă Simeon ar muri înainte de a se ajunge la o hotărâre a patriarhului, atunci ar trebui ca voievozii moldoveni ai țării să numească un administrator al Mitropolei. Este de înțeles, că o astfel de soluție nu era pe placul regelui polonez.

Acum, să comparăm aceste afirmații ale Părintelui A. M. Ammann S.J., cu cele din regestele patriarhale, de la Constantinopol.

Documentația de bază, destul de succintă, privitoare la ieromonahul rutean [recte „rus"] Simeon de Halyč sau Galiția, o oferă trei regeste, din vol. VI al colecției de regeste patriarhale de la Constantinopol (381-1453): nr. 2893, din august 1391; nr. 2894, din august 1391; nr. 2974, de la finea anului 1394.[15] Aceste regeste constituie mărturii documentare laterale, prilejuite de emiterea și de datarea *Gramatei Patriarhale*, privind acordarea rangului de stavropighie, pentru Mănăstirea Sfântul Arhanghel Mihail, din Peri, proprietatea rezultată din moștenire a voievozilor Baliță și Drag (sau Dragoș, în document), din Maramureș, situată în dreapta malului râului Tisa, din Maramureșul istoric. Se vede că cei doi boieri „voievozi", țineau în mod deosebit la această mănăstire, dacă s-au încumetat să pornească într-o călătorie atât de lungă și periculoasă, din Maramureș, până la Constantinopol, unde, cu siguranță nu s-au prezentat *cu mâna goală*. Pe de altă parte, și mănăstirea Peri (azi Hrusevo, Ukraina), trebuie să fi avut o însemnătate și o extindere arhitectonică impunătoare, din moment ce proprietarii ei s-au decis să ceară ridicarea ei la rangul de stavropighie patriarhală, singura de acest fel în regiunea Maramureșului, în întreaga Galiție și în statele românești.

---

[14] **Albert M. AMMANN S.J., *Abriss der Ostslawischen Kirchengeschichte*, Op. cit., p. 108.**

[15] ***LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople*, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. VI, Le Régestes de 1377 à 1410…, Op. cit., pp. 181-182, pentru regestul nr. 2893; p. 182, pentru regestul nr. 2874 și pp. 243-245, pentru regestul nr. 2974.**

Regestul, privind textul *Gramatei Patriarhale*, de stavropighie, pentru Mănăstirea Peri, are numărul 2892, din august, 1391, definit ca σιγιλλιῶδες γράμμα (dispositif et conclusion sau document sigilat). În continuarea acesteia, și la aceeași dată au fost eliberate și cele două scrisori ale Patriarhului Antonie IV, către ieromonahul „Symeon de Petite Russie”:[16]

N. 2892, Août 1391, σιγιλλιῶδες γράμμα (dispositif et conclusion), Décret patriarcal accordant au monastère Saint-Michel de Maramureş le statut de couvent patriarcal, et à son higoumène, les pouvoirs d’exarque patriarcal.

Textele acestor regeste nr. 2893 și nr. 2894, din august 1391 le-am reprodus în primul capitol din această lucrare.

> **1. Regest nr. 2893, din august, privește *Scrisoarea* Patriarhului Antonie IV, către ieromonahul Simeon, din Rusia Mică (Galiția), prin care îi comunică „ascultarea” de-a administra Mitropolia Haliciului, în caz de deces al chiriarhului ei legiuit Antonie. În cazul în care Simeon ar deceda înaintea lui Antonie, atunci autoritățile locului, [*împreună cu*, n.n.] voievodul Baliță și fratele acestuia Dragoș, primesc întreaga libertate de acțiune, pentru a desemna un administrator delegat – δικαίῳ – care să aibă aceeași putere, ca și Simeon: Au cas où Syméon serait décédé auparavant, les autorités de lieu, le voïvode Balitza et son frère Dragoș reçoivent toute latitude pour désigner un administrateur délégué (δικαίῳ) ayant les mêmes pouvoirs que Syméon. Regestul menționează „autoritățile locului”, nu voievozii moldoveni ai țării, deși s-ar subînțelege că este vorba de aceștia, nu de regele polon Vladislav II Iagello.**
>
> **Pe de altă parte sarcina dată de Patriarh lui Baliță și Drag confirmă și o stare de legătură politică și teritorială a acestor boieri din Maramureș, cu Haliciul sau Galiția și cu Moldova anilor 1391, adică trebuie să fi fost acolo o comuniune sau o legătură de apartenență teritorială.**
>
> **2. Regest nr. 2894, din august privește în mod direct tema noastră, legată de „aventurile de ordin necanonic” întreprinse de flegmonul Paulos Palaiologos Tagaris. Este vorba de o scrisoare a Patriarhului Antonie IV, de absolvire, de dezlegare a lui Simeon al Rusiei Mici, care a fost hirotonit întru arhiereu, de către Paul**

[16] Ibidem, p, 180-181.

Tagaris. Hirotonia întru arhiereu a lui Tagaris era validă și licită, pentru că a fost făcută de către Patriarhul Mihail I, Ibn Bichara al Antiohiei (iunie 1366 – 1375 august 17, fost Mitropolit de Tyr), rezident în Damascus, în anii 1371-1375, nu se știe precis și numindu-l „Episcop titular de Tabriz" (persană تبریز Tabriz), Täbris, Ταμπρίζ, Tauris (lat.), oraș situat în nord-vestul Iranului. Aversiunea pe care o crea povestea nebuniilor lui Tagaris, amplifica și mai mult sentimentul infam, de dezgust, față de acest cleric, din partea celor care l-au cunoscut, și credem, că acestea au condus și la decizia lui Simeon de a-l anatematiza și apoi de-a și renunța la hirotonie și la episcopat, adică la starea și funcțiunea arhierească, primite prin punerea mâinilor acestui episcop. Absolvirea sau dezlegarea, scrisă de Antonie IV, nu privea validitatea hirotoniei întru arhiereu, ci numai iregularitățile canonice, care au decurs, din modul ilicit de administrare a Tainei, situații care, cu siguranță l-au speriat pe bietul Simeon, neobișnuit cu vicleniile grecești:

Antoine IV. Lettre d'absolution au hiéromoine Symeon, de Petite Russie, qui a été ordoné évêque par Tagaris; mais après avoir appris que ce personage était un imposteur, il l'a anathématisé comme imposteur et il a renoncé à l'ordination.

♛♛♛♛♛

f. Aprecieri finale, în loc de concluzii

Având în vedere posibilitățile tehnice, de informație, de comunicare și de deplasare actuale, astfel de abuzuri și escrocherii ar fi în vremea noastră în mod rapid descoperite și date-n vileag. Nu se poate compara modul de circulație al știrilor din epoca actuală, cu cele din secolul al XIV-lea. Cu toate acestea, mână-n mână cu perfecționarea metodelor tehnice de informație, comunicare și de circulație au loc adaptări, modernizări și îmbunătățiri și de partea banditților și răufăcătorilor și al călcătorilor de lege și canoane bisericești.

Scopul lucrării de față a fost conceput de la bun început, ca *memento*, ca un *semnal de alarmă preventiv*, adresat instituțiilor canonice și de disciplină, de toate confesiunile, și la toate nivelele, pentru a veghea și pentru a lua la timp măsurile care se vor impune, spre a evita situații similare în Biserică.

Ce fel de condamnare a primit Paulos Palaiologos Tagaris, nu vom ști niciodată, pentru că partea finală a documentului, privind spovedania sa publică, fie s-a pierdut, fie n-a existat, fie a fost distrus, fie a fost furat de către cel sau cei care doreau să dispară.

Interesant este și faptul că autoritatea sinodală din 1394, nu comunică nimic, privitor la fratele lui Paulos, mireanul Georgios Tagaris, care avea înclinații procatolice anterioare aventurilor fratelui său, pentru perioada în care erau împreună la Negroponte/Eubea, ή Νεγροπόντε / ή Εὔβοια, după anul 1380. Se considera la prima vedere că Paulos ar fi fost un caz extrem, izolat în Biserică. Bizantinologul vienez Herbert Hunger găsește totuși câteva paralele între Paulos Tagaris și persoana Mitropolitului Arsenios de Tyros și Sidon. În al treilea pătrar al secolului al XIV-lea, acesta din urmă deținea funcția de Mitropolit Prototronos, Πρωτόθρονος al Patriarhiei Greco-Ortodoxe a Antiohiei. Cazul lui Arsenie Mitropolit de Tyr

și Sidon a fost deja menționat în comentarul lui Herbert Hunger, privitor la „Textul spovedaniei publice a lui Tagaris”.[1]

> **Prima paralelă, pe care Herbert Hunger o menționează, este mobilitatea izbitoare a lui Arsenie, la fel ca și în cazul lui Paulos. În anul 1351, Arsenie a participat – î*n calitate de antipalamit* – la *Sinodul palamitist*, de la Constantinopol, reprezentându-l pe Patriarhul Ignatie II al Antiohiei (1344-î.1366), un adversar al lui Grigore Palama. Cu ocazia aceasta a locuit în Mănăstirea Hodegon [ναὸς / μονὴ] τῶν Ὁδηγῶν], din Constantinopol, situată în partea de răsărit a Sfintei Sophii, afierosită Maicii Domnului, care se afla sub jurisdicția Patriarhiei Antiohiei deja, din anul 970. Încă înainte de sesiunea a doua, sinodalii voiau să-l elimine pe Arsenios, dintre membrii lor, dar acesta s-a încăpățânat, să rămână până la sesiunea a patra, după care a fost trecut sub arest la domiciliu.**

A doua paralelă s-a constatat, după anul 1355, adică la începutul celei de-a doua păstorii a Patriarhului Ecumenic Calist I (1350-1353 și 1355-1363). Arsenios se afla de această dată în Antiohia, unde rezolvase intervenția, pentru numirea nepotului său Ananias, ca egumen al aceleiași Mănăstirii Hodegon sau Hodegetria, din Constantinopol. Tânărul monah Ananias s-a străduit el *să pară* potrivit pentru această funcție, numai că [*Mt. 26, 41*] monahii l-au observat, pândit și prins de mai multe ori „în fapt”, cu prostituate în patul din chilie, practicând păcatul *fornicatio*/curviei. În această situație, Calist I a cerut investigarea cazului și l-a pus în retragere pe Ananias, comunicând această decizie și confratelui său al Antiohiei, Ignatie II, în vara/toamna anului 1356.[2] Spre sfârșitul acestui deceniu, Arsenios se afla din nou în Constantinopol, unde fusese reclamat la Patriarhie pentru vrajba creată în problema isihastă, prin încurajarea acțiunilor antipalamite. Patriarhul Calist I l-a somat pe Ignatie II să-și ogoaie mitropolitul Arsenios, altfel va fi obligat să recurgă la măsuri radicale. Calist I a refuzat comuniunea sacramentală cu Arsenios, cf. *Regestului Patriarhal* nr. 2385 (Crit. I); nr. 2415, la J. Darrouzés, Fasc. V: „Sentence de déposition prononcé par le patriarche [*Calliste I*, n.n] contre deux moines prêtre coupables de fornication”; dec. 1356. Ananias, le neveu du métropolite de Tyr et le moine Joasaph (Regest nr. 2385).

---

1 Herbert HUNGER, *Die Generalbeichte eines byzantinischen Mönches im 14. Jahrhundert…*, Op. cit., p. 215.

2 Ibidem, pp. 215-216. Herbert Hunger preia știrea din *Regestul Patriarhal* nr. 2397 (Fasc. V, pp. 328-329, la J. Darrouzés).

> **Arsenios avusese bune contacte cu Nikephoros Gregoras, Νικηφόρος Γρηγοράς (c.1295-1359/61), istoric, teolog, scriitor și astronom bizantin, pe care-l îngrijise cu puțin timp înainte de moarte.[3] Adept entuziast al lui Platon, lucrarea principală a lui Nikephoros Gregoras a fost Ἱστορία Ῥωμαϊκή, *Istoria Romeilor*, în 37 de cărți, acoperind perioada de timp dintre anii 1204-1359.[4]**

La mijlocul anului 1365, după moartea lui Calist I, Arsenios se afla din nou la Constantinopol, însă J. Darrouzés susține că mai fusese în capitală și înainte de această dată, venind din Cipru și profitând de sedisvacanța – *aug. 1363 până în oct. 1364* – creată de moartea lui Calist I. În anii următori apar două scrisori la Patriarhia Ecumenică, una de la Sinodul din Antiohia, a doua de la Antipatriarhul Pahomie I (*prima oară* 1359-1361). Noutățile transmise erau că Antiohia are trei patriarhi: cel canonic Mihail I Ibn Bichara (1366-1375) și doi antipatriarhi, Pahomie I și Arsenios al Tyrului Sidon. Pahomie I l-a numit pe Mitropolitul Niphon de Apamea egumen al Mănăstirii Hodegon, în Constantinopol. Pahomie I a cerut eliminarea din capitală a lui Arsenios, care manifesta veleități de patriarh și trimiterea lui la Antiohia, după cum menționase și Împăratul Ioan VI Kantakuzenos, în scrisoarea către Episcopul de Karpasia.[5] Arsenios n-a avut totuși aroganța și tupeul lui Paulos Palaiologos Tagaris, însă analogia este evidentă. Certificatul de „bună purtare" al lui Arsenios se confirmă din contextul scrisorii lui Filotei Kokkinos (1364-1376), urmașul lui Calist I, pe care Paulos Tagaris a primit-o în mână, cel dintâi fiind numit „înaintemergătorul lui Antihrist", ἀντιχρίσου πρόδρομος, Vorläufer des Antichrist. La fel ca și Paulos Palaiologos Tagaris a procedat și Arsenios, care călătorea prin teritoriile de jurisdicție ale Patriarhului Ecumenic, exersa acțiuni de jurisdicție necanonică, de hirotonii ilicite și de strângere de bani, după

---

[3] **Maria Elisabetta COLONNA, *Gli storici Bizantini dal IV al XV secolo* (Neapoli: Armanni, 1956) pp. 58-60.**

[4] **Clarus est imprimis Historiae Romanae 37 libros continentis gratia qua annos 1204 usque 1359 accurate illustravit. Inter enarrationem rerum gestarum nonnullas excursiones astronomicae geographiaeque necnon theologiae interpretandae inseruit. Aetate post expugnationem Constantninopolis, in cuius descriptione maxime historiae Georgii Acropolitis nixus est, anno 1204 breviter ante oculos posita acta ipsius temporis describere perrexit. Indagatoribus historiae Byzantinae hodiernis magno usu est cum auctorem praecipue ex annis 1315/16 ipse rerum interfuisse putetur resque multo accuratius necnon verius enarravit quam Ioannes VI Cantacuzenus.**
Luat din: https://la.wikipedia.org/wiki/Nicephorus_Gregoras
Vidi: Maria Elisabetta COLONNA, *Gli storici Bizantini dal IV al XV secolo…*, Op. cit., pp. 58-60.

[5] **Herbert HUNGER, *Die Generalbeichte eines byzantinischen Mönches im 14. Jahrhundert…*, Op. cit., pp. 216-217, citându-l pe J. Darrouzés, *Lettre inédite de Jean Cantacuzène relative à la controverse palamite*, în REB, 17, (1959), 17, 6-10.**

cum scria Filotei, într-o scrisoare, către antipatriarhul Pahomie I, la începutul anului 1376. Aici este paralela dintre *peccata* celor doi impostori imposibil de trecut cu vederea. *Regestul patriarhal* nr. 2668 dă ultimele știri despre aventurile lui Arsenios, apoi acesta dispare în anonimat.

În încheiere, nu putem să nu subliniem, cât de mult le-a folosit celor două lichele Paulos Palaiologos Tagaris și Arsenie, să facă cunoștință, apoi chiar să comită fraude împreună, și chiar să-și perfecționeze metodele, unul de la celălalt. Chiar și hirotonia întru arhiereu a lui Paulos a făcut-o Arsenios, la intervenția lui Filotei. Hirotonia canonică a lui Paulos, ca episcop titular de Täbris, prin punerea mâinilor lui Arsenie, constituia pentru cel dintâi o fortificație și o confirmare a posibilităților de înșelătorie continuă.[6]

*

Pentru desăvârșirea relatărilor, privitoare la actele de corupție ale ierarhiei ortodoxe, din secolul al XIV-lea, se cuvine menționat scandalul din anul 1337, relatat de Herbert Hunger.[7] În anul 1329, Împăratul Andronic III (1328-1341) a numit patru *mega judecători* / μέγα κριτές sau καθολικοὶ κριταὶ τῶν Ῥωμαίων. După nici un deceniu de activitate (în anul 1337, n.n.) a fost nevoie ca acest gremiu juridic să fie dizolvat, pe motive de mită și abuz în serviciu. Dintre cei patru mega judecători, doi clerici și doi mireni, trei au fost condamnați iar unul a fost achitat. Dintre cei doi clerici, unul era mitropolit, iar cel achitat laic.

În anii cincizeci, ai secolului al XIV-lea, au căzut toate încercările Patriarhului Calist I, de disciplinare a clerului său, din Constantinopol, prin intermediul *Colegiului de exarhi de preoți*, după cum menționează și J. Darrouzés, în *regestul patriarhal*, nr. 2319 (Fasc. V), din dec. 1350: Décret patriarcal instituant les exarques des prêtres de paroisse à Constantinople. Era un fel de *supraierarhizare* a structurilor canonice existente, cu preoți puși, câte unul în fiecare cartier, γειτονίαν, care să-i supravegheze pe ceilalți și să-i îndemne la acțiuni pozitive, măsură care, mai degrabă au produs reacții negative, abuzive și de corupție, decât să contribuie la disciplinarea clerului, stimulând și delaționismul la

---

[6] **Herbert HUNGER, *Die Generalbeichte eines byzantinischen Mönches im 14. Jahrhundert…*, Op. cit., p. 217.**

[7] **Ibidem, p. 218.**

Patriarhie. În același deceniu s-a pus capăt și anilor de activitate a Mega Hartofilaxului, Μέγας Χαρτοφύλαξ, de la Sf. Sophia Ioannes Amparis.[8]

Exact în aceste decenii, din a doua jumătate a secolului al XIV-lea se constată o creștere necontrolată a luptelor pentru putere, atât în viața clericală, cât și în aceea laică și politică, precum și a Casei Imperiale, din Constantinopol, dominate de structuri învechite, care nu mai corespundeau stadiului de evoluție a societății timpului. Din acest motiv se pot explica și înțelege și toate extravaganțele, pe care și le-a permis clerului local. Era o adiere de vânt, care prevestea și pregătea – cu un secol în avans – căderea Marelui oraș al lui Constantin, sub controlul semilunei (1453!).

Palatul papal din Avignon, reg. Provence, sudul Franței. În partea stângă se vede Catedrala Pontificală Romană, *Notre-Dame-des-Doms*, cu turnul masiv și două rânduri de ferestre pentru clopote. Aici au rezidat papii între anii 1309-1377 și apoi în timpul marii schisme papale 1377-1417: Magnum schisma occidentale; Ecclesiae occidentalis schisma:1377-1417.

Luat din: https://www.provence-info.de/sehenswuerdigkeiten/papstpalast-avignon/

---

8 **Ibidem. Vezi studiul lui Herbert HUNGER, *Amtsmißbrauch im Patriarchat von Konstantinopel um die Mitte des 14. Jahrhunderts: Der Megas Chartophylax Ioannes Amparis*, în Illinois Classical Studies Vol. 18 (1993), pp. 335-344 (10 pages), Published By: University of Illinois Press. [Festschrift für M. Arković]**

g. Anexă documentară

Documente privind activitatea
de Patriarh Latin de Constantinopol a lui Paulos Palaiologos Tagaris, din anul 1380, 4 martie și 17 aprilie, din Ancona

Luat din: Raymond-J. LOENERTZ, Cardinale Morosini et Paul Paléologue Tagaris, patriarches, et Antoine Ballester, vicaire du Papae, dans le patriarcat de Constantinople (1332-34 et 1380-87), în REB [Revue des études byzantines], Paris, Année 1966, 21, pp. 224-256 [în cazul nostru pp. 243-249].

Pentru textul online, vezi: https://www.persee.fr/doc/rebyz_0766-5598_1966_num_24_1_1373

5

243

Ancona, Archivio capitolare, Parchemin original.

1380.III.4, Ancône.

Paulus Paleologus, miseratione diuina ac apostolice sedis gratia sacre sedis Constantinopolitane patriarcha, in partibus Romanie a Duracio ultra et per omnem orientalem partem sanctissimi in Christo patris et domini, domini Urbani (2) diuina prouidentia pape sexti legatus de latere, uniuersis et singulis Christi fidelibus beateque Marie semper uirginis, eius matris, salutem in domino Jesu Christo.

Notum facimus per presentes quod anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo (3) dum essemus patriarcha Jerosolom(itanus) Spiritus sancti gratia illustrati nostrorum ac Grecorum omnium erro-

rum sismatum aduertentes, ipsosque errores sponte et ex certa scientia prorsus abicientes coram prelibato domino Urbano pape sexto sin(4) gulos orthodoxos fidei articulos, prout et sicut sancta Romana ecclesia et quilibet uerus et catholicus Christianus confiterur et tenet, sponte confessi sumus et sic firmiter et indubitanter tenemus; et ob hoc prefatus dominus papa in dictis supra(5) partibus Romanie et per omnem orientalem partem in legatum suum de latere autoritate apostolica nos constituit et decreuit.

Verum reddentes ad partes nostre legationis iam dicte transitumque facientes per benedictam ciuitatem Ancone, (6) considerantes singularem fidelitatem et deuotionem quam dilecti filii nostri magnificum Commune et populus ciuitatis Ancone, gesserunt et gerunt ad ecclesiam Romanam et prefatum dominum nostrum papam, affectantesque uestram ecclesiam catthe(7)dralis Anconitan(am), in qua corpus gloriosissimi martiris sancti Quiriaci, olim patriarche XXVII Jerosolomitani, translatum uenerabiliter requiescit, ob cuius preces et merita dominus noster Jesus Christus ibi multa miracula continue operatur (8), prout et nos experimento cognouimus, congruis honoribus frequentetur, et ut Christi fideles tanto libentius causa deuotionis confluant ad eandem quanto ibidem ex hoc uberius dono celestis gratie conspexerint se refectos, inspectis meritis (9) uenerabilis martiris antelati ac integritate constantis deuotionis et fidei quas Ecclesia sacrosancte et prelibato domino nostro pape nos gerere nouimus et habere, non prece, pretio, metu uel alia gratia quauis humana, uobis magnificis dominis Burgarino (10) Angeli, Mucciarello Belli, Franceschino ser Vitalis, Dominico Jacobutii Bracchine, Cole Jacobi Benamati et Symonutio Berardi, Antianis, ac Cuicciarello Calutii, Bartholutio Francisci et Petrutio Melutii (11) Regulatoribus dicte ciuitatis Ancone, recipientibus uice et nomine dicti comunis et populi Anconitani, donamus, concedimus atque damus almum caput sancti Jacobi minoris, fratris domini nostri Jeus Christi et primi patriarce Jerosolomitani, ad (12) hoc ut memoria semper habeatur de nobis in dicta ciuitate Anconitana et in nostrorum et parentum nostrorum remissionem omnium peccatorum.

Volumus tamen et etiam harum serie declaramus quod nullus cuiuscumque dingnitatis, status (13) proheminentie aut conditionis existat, etiam si pontificali, imperiali, regali aut quauis alia prefulgeat dingnitate, nullusque noster consanguineus uel affinis, amicus uel notus in dicto almo capite uel ipsum de dicta cat (14) thedrali ecclesia Anconitana extrahendi seu extrahi faciendi. similiter quoque nec dicti domini Antiani et Regulatores et eorum in dictis officiis subcessores, consilium, commune et populus dicte ciuitatis Ancone uel aliqui ipsorum habeant (15) potestatem, autoritatem uel facultatem extrahendi

dictum sacrum caput de dicta ecclesia catthedrali, causa ipsum locandi in alio loco quam in ecclesia antedicta, uel ipsum donandi seu subpingnorandi aut alienandi, sed quod in dicta cathedra(16)li ecclesia debeat honorifice collocari, hoc addentes et declarantes expresse quod si contingerit nos uel subcessores nostros canonice intrantes ad dictam ciuitatem Anconitanam aliquo tempore peruenire, quod per clerum dictum caput (17) processionaliter nobis et ipsis debeat ouiam apportari et non per alios ullo modo.

Si quis autem alio modo quam predicto temptare presumpserit dictum uenerandum caput extrahere de dicta ecclesia catthedrali uel ipsum donare, pingno(18)rare uel alio modo alienare, maledictionem Dei et III^cXVIII sanctorum patrum se nouerit incursurum et in die iudicii cum Juda Iscarioth habeat partem suam et sit a sancta catthotica et apostolica ecclesia excommunicationis uin(19)culo innodatus.

Volumus etiam quod quotiescumque dictum uenerandum caput de cetero obstendetur, quod in nostri memoriam obstendens debeat astantibus publice declarare donationem huiusmodi sancti capitis dicto communi dicto tempore per nos (20) factam, et quod quilibet astantes orationem paternostralem et Aue Maria semel pro anima nostra et parentum nostrorum deuote dicere teneantur.

Quibus omnibus et singulis uere penitentibus et confessis, uisitantibus huiusmodi sacrum caput de (21) omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius autoritate confisi qua fungimur autoritate centum dierum indulgentiam misericorditer concedimus per presentes.

In cuius rei testimonium et cautelam presentem (22) publicam paginam fieri fecimus et nostra solita bulla plumbea communiri et ad firmitatem ueritatis predicta subscripsimus propria manu nostra.

Ad que testis et presens extitit spectabilis dominus, dominus Alexius, natus serenissimi (23) principis et domini, domini... imperatoris Constantinopolitani, qui etiam ad cautellam manu propria se subscripsit.

(24) Datum et actum in ciuitate Ancon(e), in dicta ecclesia catthedrali, in pergulo uidelicet ipsius ecclesie, presentibus reuerendo in Christo patre et domino, domino fratre Petro, Dei gratia episcope Human (ensi), uen(erabilibus) uiris domino Corrado Philippi, domino Luto Vitalis, domino Sme(25)dutio Paulini, domino Massio Petrelli, domino Johanne Mancini, domino Johanne Magistri Francisci et domino Jacobo Petrelli, canonicis Anconitan(is), egregio milite domino Baligano de Baliganis, ciue Ancon(e), egregiis (26) doctoribus domino Nicolao de Monteleon(is), iudice appellationum, domino Anthonio Collecte de Cassia, collaterale (?) domini uicarii ciuitatis Ancone, domino Marino de Auximo, cine Ancon(e), ac honorabilibus uiris ser Petro Pauli ser Pelle(27)grino Mutii, ser Nicolao Gherardi et ser Luctarello Pelle-

grini de Ancona, notariis, una mecum rogatis, et discretis uiris Angelo ser Symonis, Angelo Angelutii, Berto (?) Symonis, Benuto Succiarelli, Corrado (28) domini Grimaldi, Marinotio domini Nicole, Marcellino et Francisco Menicutii, ciuibus Ancon(e) et pluribus aliis testibus ad hec uocatis, habitis et rogatis, sub annis Domini millesimo trecentesimo octuagesimo, indictione tertia, tempore (29) sanctissimi in Christo patris et domini nostri Urbani diuina prouidentia pape sexti, die quarta mensis Martii.

(3) Et ego Striccha ser Yannis de Montesanctimartini, publicus imperiali autoritate notarius et iudex ordinarius, predictis dationi, donationi et concessioni, declarationi uoluntatis et mandatis interfui et de mandato dicti domini reuerendissimi, domini patriarce Constantin(opolitani) (31) apostoliceque sedis legati, predicta omnia et singula scripsi et publicaui, meoque singno solito roboraui.

S. N.

(32) ***S. N.*** Ego Nicolaus Gherardi de Ancona, autoritate imperiali notarius, predictis dationi, donationi, concessioni, declarationi uoluntatis et mandatis (33) una cum supradicto ser Striccha et infrascriptis aliis et mandatis (33) una cum supradicto ser Striccha et infrascriptis aliis notariis rogatus interfui et in fidem predictorum me subscripsi singnumque meum (34) hic apposui consuetum.

(35) ***S. N.*** Ego Loctarellus Pelegrini de Ancona, autoritate imperiali notarius, predictis dationi, donationi, concessioni, declarationi uoluntatis et mandatis una cum suprascriptis ser Striccha (36) et Nicola suprascriptis notariis rogatus interfui et in testimonium omnium premissorum me subscrissi et singnum meum hic apposui consuetum.

(37) † Παῦλος ἐλέῳ Θεοῦ πατριάρχης Κωνσταντινουπώλαιος ὁ Παλεολόγος

(38) † Παῦλος ἐλέῳ Θεοῦ πατριάρχης Κωνσταντινουπώλαιος ὁ Παλεολόγος ἰνδ. γ'

(39) † Ἀλέξηος δεσπότης ὁ Παλεολόγος

(40) Supradicte lictere [sunt] de açcuro et de inclaustro sunt eiusdem tenoris scripte manu dicti (41) domini patriarce et dicunt sic : Paulus misericordia Dei patriarcha Constantinopolitanus Paleologos (42). littere autem de rubeo sunt manu filii imperatoris Constantinopolitani et dicunt sic, uidelicet Alexios despotes Paleologos.

5. Ancona, Archivio capitolare, Original, parchemin 51 × 45 cm (sans le pli), Bulle de plomb ronde, diamètre 60 mm., épaisseur 5 mm. Sur l'avers le Christ ressuscitant. Revers sans figuration. — Sceau de cire rouge elliptique sur fond de carton 40 × 30 mm.

2 patriarcha : cf. Fr, Miklosich — Ios. Müller, Acta et diplomata graeca meedii aevi, II, Vindobonae 1862, 229, 1-8 8 patriarcha : Mikl.- Müll., Acta, II, 227, 2-4.

6

Ancona, Archivio capitolare, Pergamene.

380.IV.17, Ancône.

Paulus Paleologus, miseratione diuina ac apostolice sedis gratia sacre sedis Constantinopolitane, patriarcha, in partibus Romaniae a Duracio ultra et per omnem orientalem partem sanctissimi in Christo patris et domini, domini Vrbani divina prouidentia pape sextus, legatus (2) de latere, uniuersis et singulis Christi fidelibus beateque Marie semper uirginis, eius matris, salutem in domino Jesu Christo.

Notum facimus per presentes quod anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo, dum essemus patriarcha Jerusolomitanus, Spiritus sancti gratia illustrati nostrorum (3) ac Grecorum omnium errores sismatum aduertentes ipsosque errores sponte et ex certa scientia prorsus abicientes, coram prelibato domino Vrbano papa sexto singulos orthodoxae fidei articulos, prout et sicut sancta Romana ecclesia et quilibet uerus et cattholicus (4) Christianus confitetur et tenet sponte confessi sumus et sic firmiter et indubitanter tenemus, et ob hoc prefatus dominus noster papa in dictis ut supra partibus Romanie et per omnem orientalem partem in legatum suum de latere autoritate apostolica nos constituit et (5) decreuit.

Verum redientes ad nostre legationis partes, transitumque facientes per benedictam ciuitatem Anconitanam, considerantes singularem fidelitatem et deotionem quam dilecti filii nostri, magnificum Commune et populus ciuitatis Ancone gesserunt et gerunt ad (6) ecclesima Romanam et prefatum dominum nostrum papam, affectantesque ecclesiam cathedralis Ancone, in qua corpus gloriosissimi martiris sancti Quiriaci, olim patriarce XXVII Jerosolomotani translatum, venerabiliter requiescit, ob cuius preces et merita (7) dominus noster Jesus Christus ibi multa miracula continue operatur, prout et nos experiment cognouimus, congruis honoribus frequentetur, et ut Christi fideles tanto libentius causa deuotionis confluant ad eandem quanto ibidem ex hoc uberius dono celestis gratie conspes (8) serint se refectos, inspectis meritis uenerabilis martiris antelati, ac integritate constantis deuotionis et fidei, quas Ecclesie sacrosancte et sanctissimo domino nostro pape predicto dictum Commune et populum gerere nouimus et habere, non prece, pretio, metu, uel alia gratia quauis (9) humana, uobis magnificis dominis Dominico Jacobutii Bracchine, Burgarino Angeli, Mucciarello Belli, Francischino ser Vitalis, Cole Jacobi Benamati et Symonutio Berardi, Antianis et Cuicciarello Colutii, Bartholutio Francisci (10) Petrutio Melutii, Regulatoribus dicte ciuitatis Ancone, recipientibus uice et nomine magnificorum communis et populi Anco-

nitani, donamus, concedimus atque damus clauum sacratissimum cum quo dominus noster Jesus Christus extitit crucifixus, pretiosum bracchium cum (11) manu sancti Anthonii de Vienna et pedem sancte Anne, matris gloriosissime uirginis Marie.

Ad hoc ut memoria semper habeatur de nobis in dicta ciuitate Ancone, et in nostrorum et parentum nostrorum remissionem omnium peccatorum volumus (12) tamen, et etiam harum serie declaramus, quod nullus cuiuscumque dignitatis, status, proheminentie aut conditionis existat etiamsi pontificali, regali vel quavis alia prefulgeat dingnitate, nullusque noster consanguineus uel affinis, amicus vel notus in (13) reliquiis antedictis uel ipsas de dicta catthedrali ecclesia Anconitana extrahendi Seu extrahi faciendi.

Similiter quoque nec predicti domini Antiani et Regulatores uel eorum in officiis successores, consilium, commune vel populus dicte ciuitatis Ancone vel aliqui ipsorum potestaem habeant (14) autoritatem uel facultatem extrahendi dictas reliquias de dicta catthedrali ecclesia causa ipsas locandi in alio loco quam in ecclesia antedicta, uel ipsas uel aliquam ipsarum partem donandi seu subpingnorandi aut alienandi, sed quod in dicta ecclesia pro dicto communi debeant honorifice collocari (15), hoc addentes et declarantes quod singulis annis in festo sancte Anne processionaliter cum toto clero et populo portetur ad ecclesiam Sancte Marie Porte Cipriane, nobis donate per episcopum et capitulum Anconitanum dictus pes sancte Anne cum omni debita reueren (16) tia et deuotione et cum comitiua omnium Regulatorum qui tunc erunt presentialiter in Ancona, et finita missa cum antedicta comitiua reportetur (?) ad dictam ecclesiam catthedralem.

Si quis autem alio modo quam predicto tempore temptare presumpserit dictas reliquias extra (17) here uel extrahi facere de dicta ecclesia catthedrali uel ipsas donare, pingnorare uel alio modo alienare, maledictionem Dei et trecentorum decem octo Sanctorum Patrum se nouerit incursurum, et in die iudicii cum Juda Iscarioth habeat partem (18) suam et sit a sancta cattholica et apostolica ecclesia excommunicationis uinculo innodatus.

Addimus etiam quod si contingerit nos uel subcessores nostros ad dictam ciuitatem Ancone aliquo tempore peruenire, quod per clerum processionaliter nobis et eis omnia apportentur et non per aliquem (19) alio ullo modo.

Volumus tamen quod quotiescumque dicte reliquie de cetero obstendentur quod in nostri memoriam obstendens debeat astantibus publice declarare donationem reliquiarum huiusmodi dicto communi dicto tempore per nos factam et quod quilibet astantes (20) semel orationem paternostralem et Aue Maria pro anima nostra et parentum nostrorum deuote dicere teneantur.

Quibis omnibus et singulis uere penitentibus et confessis qui uisitauerint reliquias antedictas de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et (21) Pauli benignitate confisi, autortate qua fungimur centum dierum indulgentiam misericorditer concedimus per presentes.

In cuius rei testimonium et cautelam presentem publicam paginam fieri fecimus et nostra solita bulla plumbea communiri, et ad (22) firmitatem ueritatis predicta subscripsimus propria manu nostra.

Ad que testis et presens extitit spectabilis dominus, dominus Alexius natus serenissimi principis et domini, domini... imperatoris Constantinopolitani, qui etiam ad cautelam manu propria (23) se subscripsit.

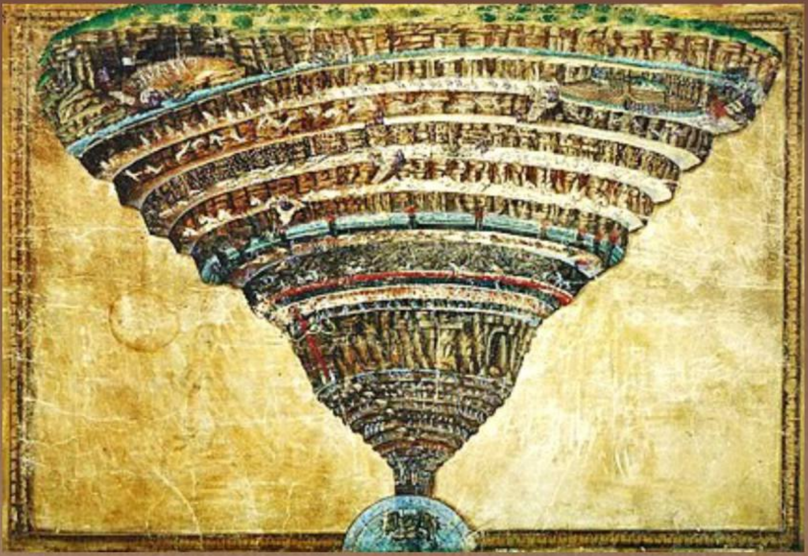
Datum et actum in ciuitate Ancone, in ecclesia catthedrali dicte ciuitatis uidelicet in pergulo ipsius ecclesie, presentibus reuerendo in Christo patre et domino, domino fratre Petro Dei gratia episcopo Humanensi, reuerendo viro domino Angelo de Castilglono Aretino, utriusque iuris (24) doctore, causarum sacri palatii apostolici auditore, uenerandis uiris domino Corrado presbytero, domino Luto Vitalis, domini Smedutio Paulini, domino Massio Petrelli, domino Johanne Mancini, domino Johanne magistri Francisci et domino Jacobo Petrelli (25), canonicis Anconitanis, egregiis uiris domino Nicolao de Monteleone, iudice appellationum ciuitatis Ancone et domino Petropaulo domini Grimaldi de Bonfitglolis, licentiato in iure ac honerandis uiris ser Dominico Franceschini, ser Thomassio Anthonii et ser Bal (26) thassar Nelli, ciuibus Ancon(itanis), notariis, una mecum rogatis, et discretis uiris Bonaiuncta Petrelli, Angelo Angelutii, Symone Colutii Brecte, Filitiano Vanutii, Petrello Thomaxii, Angelo ser Symonis, Marionotio domini Nicole (27), Liberio Blaxii, Nuçone de Ancona, et pluribus aliis testibus ad hec vocatis, habitis et rogatis.

Sub annis Domini MCCCLXXX, indictione tertia, tempore sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Vrbani diuina prouidentia pape sexti, die XVII mensis Aprilis dicti anni.

(28) Et ego Striccha ser Yannis de Montesanctimartini, publicus imperialis autoritate notarius et iudex ordinarius, et nuncnotarius, cancellarius et scriba communis ciuitatis Ancone, predictis donationi, concessioni et dationi, declarationibus et uolutis interfui et de mandato dicti domini reuerendissimi, domini (29) patriarche, apostolice sedis legati per interpretem mihi facto rogatus scribere, scripsi et publicaui, meoque singno solito roborari, cuius interpretis nomen est dominus Anthonius de Corfu, canonicus Corfiensis et capellanus dicti domini patriarce, sciens linguam Graecam (30) et Latinam.

S. N.

(31) ***S. N.*** Ego Baltasar condam Nelli ciuis Ancon(e), publicus imperiali autoritate notarius, predictis donationi, concessioni, dationi,

Scopul lucrării de față, *Cazul Paul Palaiologos Tagaris, [c. 1320/1340 – d.1394]*, a fost conceput, de la bun început, ca *memento*, ca un *semnal de alarmă preventiv*, adresat instituțiilor canonice și de disciplină, de toate confesiunile creștine, și la toate nivelele, pentru a veghea și pentru a lua la timp măsurile care se vor impune, spre a evita repetarea unor situații similare în Biserică.

Pentru desăvârșirea relatărilor privitoare la actele de corupție ale ierarhiei ortodoxe din secolul al XIV-lea, se cuvine menționat scandalul din anul 1337, relatat de Herbert Hunger. În anul 1329, Împăratul Andronic III (1328-1341) a numit patru *mega judecători* / μέγα κριτές sau καθολικοὶ κριταὶ τῶν Ῥωμαίων. După nici un deceniu de activitate (în anul 1337, n.n.) a fost nevoie ca acest gremiu juridic să fie dizolvat, pe motive de mită, corupție, șpagă și abuz în serviciu. Dintre cei patru mega judecători, doi clerici și doi mireni, trei au fost condamnați, iar unul a fost achitat. Dintre cei doi clerici, unul era mitropolit, iar cel achitat laic.

Exact în aceste decenii, din a doua jumătate a secolului al XIV-lea – când s-au desfășurat și șarlataniile impostorului Paul Palaiologos Tagaris – se constată o creștere necontrolată a luptelor pentru putere, atât în viața clericală, cât și în aceea laică și politică, precum și a Casei Imperiale, din Constantinopol, dominate de structuri învechite, care nu mai corespundeau stadiului de evoluție a societății timpului. Din acest motiv se pot explica și înțelege și toate extravaganțele, pe care și le-a permis clerul local. Era o adiere de vânt, care prevestea și pregătea – cu un secol în avans – căderea Marelui oraș al lui Constantin, sub controlul semilunei (1453!).

Ioan Marin Mălinaș

ISBN: 978-606-37-2432-9